DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Prop. 199 L

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven)

Innhold

1 Proposisjonens hoved-innhold ... 5
1.1 Innledning ... 5
1.2 Oversikt over lovforslaget og innholdet i proposisjonen ... 7

2 Bakgrunn for lovforslaget ... 11

3 Utgangspunkter for lovforslaget ... 14
3.1 Generelt ... 14
3.2 Virkeområde, opprettelse av og medlemskap i pensjonsordning ... 15
3.2.1 Gjeldende rett ... 15
3.2.2 Banklovkommisjonens utkast ... 16
3.2.3 Høringsinstansenes syn ... 16
3.2.4 Departementets vurdering ... 17

4 Rammeverk for pensjons-opptjening og -utbetaling ... 18
4.1 Pensjonsplan, grunnlag for pensjonsopptjening ... 18
4.1.1 Gjeldende rett ... 18
4.1.2 Banklovkommisjonens utkast ... 19
4.1.3 Høringsinstansenes syn ... 20
4.1.4 Departementets vurdering ... 21
4.2 Innskuddssatser ... 24
4.2.1 Gjeldende rett ... 24
4.2.2 Banklovkommisjonens utkast ... 24
4.2.3 Høringsinstansenes syn ... 24
4.2.4 Departementets vurdering ... 26
4.3 Særskilte innskudd fra arbeidstakere ... 28
4.3.1 Gjeldende rett ... 28
4.3.2 Banklovkommisjonens utkast ... 28
4.3.3 Høringsinstansenes syn ... 29
4.3.4 Departementets vurdering ... 30
4.4 Levealdersrisiko. Dødelighetsarv under opptjening ... 30
4.4.1 Gjeldende rett ... 30
4.4.2 Banklovkommisjonens utkast ... 31
4.4.3 Finanstilsynets utkast ... 31
4.4.4 Høringsinstansenes syn ... 31
4.4.5 Departementets vurdering ... 31
4.5 Regulering av pensjons-beholdninger (under opptjening) ... 32
4.5.1 Gjeldende rett ... 32
4.5.2 Banklovkommisjonens utkast ... 33
4.5.3 Høringsinstansenes syn ... 34
4.5.4 Departementets vurdering ... 35
4.6 Kostnader og risikopremier ... 36
4.6.1 Gjeldende rett ... 36
4.6.2 Banklovkommisjonens utkast ... 36
4.6.3 Finanstilsynets utkast ... 37
4.6.4 Høringsinstansenes syn ... 37
4.6.5 Departementets vurdering ... 37
4.7 Fleksibelt uttak av alders-pensjon ... 38
4.7.1 Gjeldende rett ... 38
4.7.2 Banklovkommisjonens utkast ... 38
4.7.3 Høringsinstansenes syn ... 38
4.7.4 Departementets vurdering ... 39
4.8 Utbetalingstid. Livsvarige og tidsavgrensede ytelser ... 39
4.8.1 Gjeldende rett ... 39
4.8.2 Banklovkommisjonens utkast ... 40
4.8.3 Høringsinstansenes syn ... 40
4.8.4 Departementets vurdering ... 40
4.9 Beregning av årlige pensjons-ytelser. Levealdersrisiko under utbetaling ... 41
4.9.1 Gjeldende rett ... 41
4.9.2 Banklovkommisjonens utkast ... 41
4.9.3 Finanstilsynets utkast ... 41
4.9.4 Høringsinstansenes syn ... 42
4.9.5 Departementets vurdering ... 46
4.10 Regulering av pensjoner under utbetaling ... 49
4.10.1 Gjeldende rett ... 49
4.10.2 Banklovkommisjonens utkast ... 49
4.10.3 Finanstilsynets utkast ... 49
4.10.4 Høringsinstansenes syn ... 49
4.10.5 Departementets vurdering ... 50
4.11 Informasjon til arbeidstakerne ... 51
4.11.1 Gjeldende rett ... 51
4.11.2 Banklovkommisjonens utkast ... 51
4.11.3 Høringsinstansenes syn ... 52
4.11.4 Departementets vurdering ... 52

5 Pensjonsordningens midler mv. ... 53
5.1 Omfanget av pensjonsordningens midler ... 53
5.1.1 Gjeldende rett ... 53
5.1.2 Banklovkommisjonens utkast ... 53
5.1.3 Høringsinstansenes syn ... 54
5.1.4 Departementets vurdering ... 54
5.2 Forvaltning av pensjons-ordningens midler mv. ... 55
5.2.1 Gjeldende rett ... 55
5.2.2 Banklovkommisjonens utkast ... 56
5.2.3 Høringsinstansenes syn ... 59
5.2.4 Departementets vurdering ... 60

6 **Fratrådte arbeidstakere** 63
6.1 Gjeldende rett 63
6.2 Banklovkommisjonens utkast 64
6.3 Høringsinstansenes syn 65
6.4 Departementets vurdering 66

7 **Øvrige bestemmelser** 70

8 **Endring av knekkpunkt i innskuddspensjonsloven** 71
8.1 Gjeldende rett 71
8.2 Banklovkommmisjonens utkast ... 71
8.3 Høringsinstansenes syn 71
8.4 Departmentets vurdering 71

9 **Økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser** 73
9.1 Økonomiske og administrative konsekvenser 73
9.1.1 Økonomiske og administrative konsekvenser for pensjons-innretningene 73
9.1.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for arbeidsgiver-foretakene 73
9.1.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for arbeids-takerne 74
9.1.4 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige 74
9.2 Likestillingsmessige konsekvenser 75

10 **Merknader til de enkelte bestemmelsene** 76

Forslag til lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven) 92

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Prop. 199 L

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven)

Tilråding fra Finansdepartementet 4. oktober 2013,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Innledning

Finansdepartementet foreslår i denne proposisjonen regler for et nytt kollektivt tjenestepensjonsprodukt. Forslaget er utformet som en ny lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven). Forslaget bygger på et utkast utarbeidet av Banklovkommisjonen i NOU 2012: 13, et høringsnotat utarbeidet av Finanstilsynet 7. januar 2013, og innspill i høringen.

Foretak kan opprette pensjonsordning for å gi sine ansatte alderspensjon i tillegg til det de ansatte mottar som lønn mens de er ansatt. Lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP-loven) regulerer hvilke foretak som har plikt til å opprette tjenestepensjonsordning for sine ansatte, hva slags pensjonsordning de minst må ha, og minstekravene til premie eller innskudd i slike ordninger. Pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er underlagt skattemessig gunstig behandling. Det foreslås at det nye alderspensjonsproduktet også skal være skattefavorisert, og at arbeidsgiverforetakene skal kunne oppfylle kravet om pensjonsordning etter OTP-loven med det nye produktet. Adgangen til å ha innskuddspensjon og foretakspensjon foreslås videreført.

Lovforslaget bygger i stor grad på reguleringen av eksisterende pensjonsordninger etter hhv. foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det stilles, i likhet med gjeldende rett for foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger, krav til utformingen av pensjonsordningen, men det foreslås også et bredt spekter av valgmuligheter og fleksibilitet for arbeidsgiverforetaket. De økonomiske rammene for skattefavoriserte pensjonsordninger er satt med sikte på at summen av alderspensjon fra folketrygden og alderspensjon fra den kollektive ordningen ikke skal bli for høy sammenlignet med lønn opp til 12 G. Det er innenfor disse rammene lagt vekt på å legge til rette for at arbeidsgiverforetaket kan utforme de økonomiske rammene for den enkelte alderspensjonsordning innenfor det enkelte foretaks kostnadsevne.

Høringen av Banklovkommisjonens utkast har vist at det er et bredt ønske om, og behov for, et nytt forsikringsbasert tjenestepensjonsprodukt i privat sektor som er tilpasset prinsippene i den nye folketrygden, pensjonsinnretningenes risi-

kobærende evne, hensynet til foretakenes kostnader, og arbeidstakernes behov for noe mer forutberegnelighet for fremtidige pensjoner enn de får i innskuddspensjonsordninger. Det nye tjenestepensjonsproduktet skal være forsikringsbasert. Ordningen har dødelighetsarv, og pensjonsinnretningen skal ha risiko for levealder i utbetalingsperioden.

I likhet med alderspensjonsutbetalinger i foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger, vil alderspensjon etter forslaget her komme i tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Det har vært et sentralt utgangspunkt for lovarbeidet at regler for en privat tjenestepensjonsordning skal ses i sammenheng med, støtte opp under og tilpasses de prinsipper som ny alderspensjon i folketrygden bygger på. Departementet har lagt vekt på at rammene for en ny ordning skal harmonere med blant annet prinsippene om alleårsopptjening, fleksibelt uttak og levealdersjustering. Det legges i lovforslaget opp til at alle år frem til uttak gir opptjening, og til fleksibelt uttak på samme måte som i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Fordi årlige pensjonsytelser først beregnes ut fra forventet gjenstående levealder på uttakstidspunktet, vil pensjonsinnretningene ikke ha risiko for økning i levealder i opptjeningsperioden. Denne risikoen overføres til den enkelte arbeidstaker/pensjonist.

Folketrygdens regler om uførepensjon er endret. Det legges også fram forslag til endringer i uføredekningen i offentlige pensjonsordninger. Banklovkommisjonen utreder nye regler om uføredekning i kollektive ordninger i privat sektor. I lovforslaget stilles det krav om innskuddsfritak ved uførhet i tråd med reglene i OTP-loven. Eventuell uføredekning utover det må inntil videre, som for innskuddspensjonsordninger, følge reglene i foretakspensjonsloven.

Et fallende rentenivå over tid har redusert differansen mellom den avkastningen pensjonsinnretningene har oppnådd på forvaltede midler og den avkastningen de har lagt til grunn for premieberegningen. Reglene for det nye tjenestepensjonsproduktet innebærer blant annet at risikoen for finansavkastningen i større grad enn under gjeldende foretakspensjonslov overføres til arbeidsgiver og arbeidstaker. Hovedregelen etter lovforslaget er at pensjonsinnretningen skal gi en årlig «nullgaranti», dvs. at pensjonsmidlene ikke skal reduseres nominelt fra ett år til det neste. Det legges i tillegg opp til at det skal være adgang til å avtale andre avkastningsgarantier for perioder på opp til fem år. Pensjonsinnretningen skal beregne og kreve inn særskilt premie for slike garantier.

Kvinner har forventet høyere gjenstående levealder enn menn. Pensjonsbeholdningen som skal konverteres til årlige ytelser ved uttak må være høyere for kvinner enn for menn for å kunne oppnå lik forventet årlig pensjonsytelse. I forbindelse med utarbeidelsen av innskuddspensjonsloven oppnevnte Kongen det såkalte «Kvidal-utvalget», som fikk i oppdrag å utrede kjønnsnøytralitet i pensjonsordninger i privat sektor. Kvidalutvalget (NOU 2001: 27) kom til at pensjonsordninger hvor ulike årlige innbetalinger gir like årlige utbetalinger er mer akseptabelt ut fra likestillingshensyn enn like årlige innbetalinger og ulike årlige utbetalinger. På denne bakgrunn ble innskuddspensjonsloven endret. I innskuddspensjonsordninger som skal konverteres til en forsikret årlig ytelse på uttakstidspunktet skal det betales inn et høyere innskudd for kvinner enn for menn slik at den årlige pensjon innskuddene ventes å gi er uavhengig av medlemmets kjønn. Denne endringen i innskuddspensjonsloven trådte i kraft 1. juli 2003. I lovforslaget legges, i tråd med Finanstilsynets høringsnotat 7. januar 2013, samme løsning til grunn. Løsningen er i samsvar med gjeldende rett og praksis og med de vurderinger som Kvidalutvalget kom med i sin utredning.

Økt forventet levealder for de forsikrede og lav forventet avkastning på pensjonsmidlene har bidratt til at foretakspensjonsordninger blir dyrere for arbeidsgiverforetakene. Dette har ført til at en del foretak avvikler sine foretakspensjonsordninger og i stedet oppretter innskuddspensjonsordninger for sine ansatte. Innskuddspensjon innebærer mer usikkerhet for medlemmene for nivået på fremtidige pensjonsytelser. Ved avvikling av foretakspensjonsordninger må pensjonsinnretningene utstede fripoliser for opptjente rettigheter. Fripoliser antas å gi høyere kapitalkrav for pensjonsinnretningene enn pensjonsrettigheter i kollektive ordninger med løpende premiebetaling inkludert årlig betaling for avkastningsgaranti.

Banklovkommisjonen har i NOU 2013: 3 laget utkast til regler om overgang fra en eksisterende ytelsesbasert foretakspensjonsordning til det foreslåtte nye alderspensjonsproduktet og om sammenkobling av tidligere pensjonsopptjening og ny pensjonsopptjening innenfor den nye ordningen som skulle erstatte utstedelse av fripoliser. Høringen av denne utredningen avdekket store forskjeller i høringsinstansenes syn på behovet for slike regler og hvordan de i tilfelle burde utformes. Hovedspørsmålet utredningen reiser, er hvordan et eventuelt overskudd utover garantert rente skal fordeles mellom pensjonsinnretning, arbeidsgi-

ver og arbeidstakere. Etter departementets vurdering vil det være meget utfordrende å finne mulige overgangsregler som på en god måte vil kunne ivareta og forene de ulike hensyn som gjør seg gjeldende. Banklovkommisjonens utkast til særskilte overgangsregler er derfor ikke fulgt opp i denne proposisjonen. I forbindelse med det videre arbeidet med ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger vil departementet likevel også vurdere regler for overgang mellom pensjonsordninger.

Beslutning om ikrafttredelse fattes etter lovforslaget av Kongen. Det er fra mange hold uttrykt ønske om at lovregler for det nye tjenestepensjonsproduktet kan tre i kraft så snart som mulig. Produktet vil, dersom nye lovregler vedtas, gi foretakene et alternativ til pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det foreslås en viss adgang til å kombinere forskjellige ordninger, men det vanlige er at eksisterende pensjonsordninger avvikles ved overgang til en ny type pensjonsordning. Etter gjeldende regler må det utstedes henholdsvis fripoliser og pensjonskapitalbevis for rettigheter som allerede er opptjent i ordninger etter henholdsvis foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Denne proposisjonen legger til rette for at nytt tjenestepensjonsprodukt kan iverksettes fra 2014. Departementet vil i samarbeid med Finanstilsynet vurdere nærmere om eventuelle vedtatte lovregler kan settes i kraft uten særskilte overgangsregler.

Finansdepartementet ga 20. mars 2013, som ledd i det videre arbeidet med tilpasning av pensjonslovene til ny folketrygd, Banklovkommisjonen i oppdrag å utrede om det er ønskelig og eventuelt mulig å etablere en form for ytelsesbasert kollektiv alderspensjon tilpasset ny alderspensjonsopptjening i folketrygden. Kommisjonen ble, dersom den finner at dette er mulig og ønskelig, også bedt om å utarbeide utkast til nødvendige lovregler. I forbindelse med dette videre arbeidet med ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger vil departementet vurdere om det er behov for ytterligere regler for overgang mellom pensjonsordninger.

Konsekvensene av reglene om at det betales inn høyere pensjonsinnskudd og bygges opp en større pensjonsbeholdning for kvinner enn for menn skal utredes som del av en videre vurdering av de økonomiske og administrative virkningene av å tilpasse de private tjenestepensjonsordningene til pensjonsreformen. Det skal bl.a. vurderes om et skille mellom innskuddene i pensjonsplanen og premieinnbetalinger kan bidra til større pensjonsmessig likebehandling mellom kvinner og menn. De likestillingsmessige aspektene ved regelverket skal vurderes opp mot våre internasjonale forpliktelser på dette området.

1.2 Oversikt over lovforslaget og innholdet i proposisjonen

På bakgrunn av høringen har departementet valgt å utforme lovforslaget slik at det formelt sett blir én ny modell for opptjening av alderspensjon, men der valgmulighetene som Banklovkommisjonen la opp til i sitt utkast i stor grad er ivaretatt innenfor den ene modellen. Valgmulighetene i ordninger som kan opprettes etter departementets forslag til lov om tjenestepensjon er illustrert i figur 1.1.

Kravene til det nye produktet er utformet slik at arbeidsgiver hvert år betaler et innskudd fastsatt i prosent av lønn for den enkelte ansatte. Summen av de årlige innskuddene, avkastning eller garantert økning fra år til år, samt tilført (faktisk) dødelighetsarv, utgjør den enkeltes pensjonsbeholdning. Ved uttak av pensjon skal den enkeltes pensjonsbeholdning omregnes til garanterte årlige pensjonsutbetalinger.

Banklovkommisjonen foreslo at ordninger etter utkastet til tjenestepensjonslov skulle kunne utformes som enten en «standardmodell» eller en «grunnmodell». Den viktigste lovtekniske endringen i forhold til Banklovkommisjonens utkast er at bestemmelsene om innskuddssatser, regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening og kostnader og risikopremier er slått sammen.

Lovforslaget innebærer blant annet at foretakene etter lovforslaget kan sette innskuddene på inntil 7 prosent av medlemmenes lønn fra 0 til 12 G og eventuelt betale inn et tilleggsinnskudd på inntil 18,1 prosent for lønn mellom 7,1 G og 12 G (til sammen 25,1 prosent) for å kompensere for at folketrygden ikke gir alderspensjonsopptjening for lønn i intervallet mellom 7,1 og 12 G. Som nevnt over foreslås det høyere innskudd for kvinner enn for menn for å kunne gi forventet like høye årlige pensjonsutbetalinger. Reglene om hhv. opptjening og beregning og utbetaling av årlige alderspensjonsytelser er omtalt i proposisjonens kapittel 4.

Foretaket kan i opptjeningsperioden velge enten å garantere oppregulering av pensjonsbeholdningen (tilsvarer Banklovkommisjonens utkast til standardmodell), eller at pensjonsbeholdningen tilføres oppnådd avkastning (tilsvarer Banklovkommisjonens utkast til grunnmodell). Foretakets garanterte regulering kan være enten i

tråd med alminnelig lønnsvekst eller i tråd med lønnsveksten i foretaket. Dersom foretaket har garantert regulering, skal slik regulering dekkes av avkastningen på pensjonsbeholdningen. Eventuell avkastning som overstiger det som er nødvendig for å gi den garanterte reguleringen skal settes av i et reguleringsfond. Dette reguleringsfondet kan benyttes til å dekke oppregulering i år der avkastningen ikke er tilstrekkelig. Regulering som ikke er dekket av avkastningen eller av midler i reguleringsfondet, må betales av foretaket.

Departementet foreslår adgang til å ta ut alderspensjon ved fylte 62 år eller senere, men slik at alderspensjon uansett kommer til utbetaling ved fylte 75 år. Videre kan medlemmene velge hvor stor andel av pensjonen som skal tas ut, velge om uttaket av alderspensjon skal kombineres med arbeid og videre pensjonsopptjening, og velge å ta ut alderspensjon fra privat tjenestepensjonsordning uten samtidig å ta ut alderspensjon fra folketrygden. Dette svarer til reglene for fleksibelt uttak av alderspensjonsytelser i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Hovedregelen etter forslaget er at alderspensjonsytelsene er livsvarige, men med adgang for foretaket til å velge opphørende ytelser. Alderspensjon skal imidlertid utbetales i minst 10 år, og uansett til minst fylte 80 år. Etter lovforslaget kan det likevel fastsettes i pensjonsplanen at utbetalingstiden kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Det er også åpnet for at medlemmet og pensjonsinnretningen kan avtale at alderspensjon bare skal ytes i det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Foretaket kan etter lovforslaget også velge å garantere regulering av alderspensjoner under utbetaling i samsvar med reguleringsprinsippet for alderspensjon under utbetaling fra folketrygden, dvs. regulering med alminnelig lønnsvekst, deretter fratrukket 0,75 prosent. Alternativt blir pensjon under utbetaling regulert med faktisk avkastning. Garantert regulering av pensjoner under utbetaling finansieres tilsvarende som regulering av pensjonsbeholdning i opptjeningsperioden, jf. ovenfor, dvs. av avkastningen på midlene, av midler i et pensjonsreguleringsfond eller om nødvendig ved ekstra innbetaling fra arbeidsgiverforetaket. Garantert regulering vil falle bort dersom foretaket opphører og pensjonsreguleringsfondet er tomt.

Departementet legger etter forslaget opp til at administrasjons- og forvaltningskostnader både i opptjenings- og i utbetalingsperioden skal betales av arbeidsgiverforetaket.

Pensjonsbeholdningene og pensjonsordningenes midler for øvrig skal forvaltes av en pensjonsinnretning. Hovedregelen er at midlene underlegges alminnelig forvaltning i pensjonsinnretningens kollektivportefølje. Foretaket kan likevel velge at midlene skal forvaltes i en egen investeringsvalgportefølje med investeringsvalg enten for foretaket eller for det enkelte medlem. Investeringsvalg for foretaket kan bare avtales dersom foretaket samtidig har påtatt seg å garantere regulering av medlemmenes pensjonsbeholdninger i tråd med den alminnelige lønnsveksten eller foretakets lønnsvekst, jf. ovenfor.

Etter lovforslaget har pensjonsinnretningen som hovedregel som nevnt over avkastningsrisiko for pensjonsordningens midler både i opptjenings- og i utbetalingsperioden gjennom den såkalte nullgarantien som innebærer at den nominelle verdien av pensjonsmidlene ikke kan falle fra ett år til det neste. Lovforslaget åpner også for at pensjonsinnretningen kan påta seg en årlig avkastningsgaranti høyere enn null, men ikke høyere enn en øvre grense fastsatt av Finanstilsynet. Ved forvaltning med investeringsvalg for foretaket eller for medlemmet faller pensjonsinnretningens obligatoriske nullgaranti bort. Investeringsvalg innebærer at hhv. foretaket eller medlemmet har risikoen for utviklingen av pensjonsbeholdningen. Det kan ved investeringsvalg avtales at pensjonsinnretningen skal garantere årlig avkastning på et nivå opp til den øvre grensen for årlig garanti satt av Finanstilsynet, inkludert avkastning under null.

Pensjonsinnretningen skal kreve en årlig risikopremie for alle avkastningsgarantier, også den obligatoriske nullgarantien. Denne premien kan i henhold til reglene i forsikringsvirksomhetsloven endres fra år til år. Forslaget åpner for øvrig for at det kan fastsettes nærmere regler i forskrift om pensjonsinnretningens adgang til å inngå avtale om særskilt avkastningsgaranti over en periode på inntil fem år. Kapitalforvaltning, pensjonsinnretningens avkastningsgarantier mv. er nærmere omtalt i proposisjonens kapittel 5.

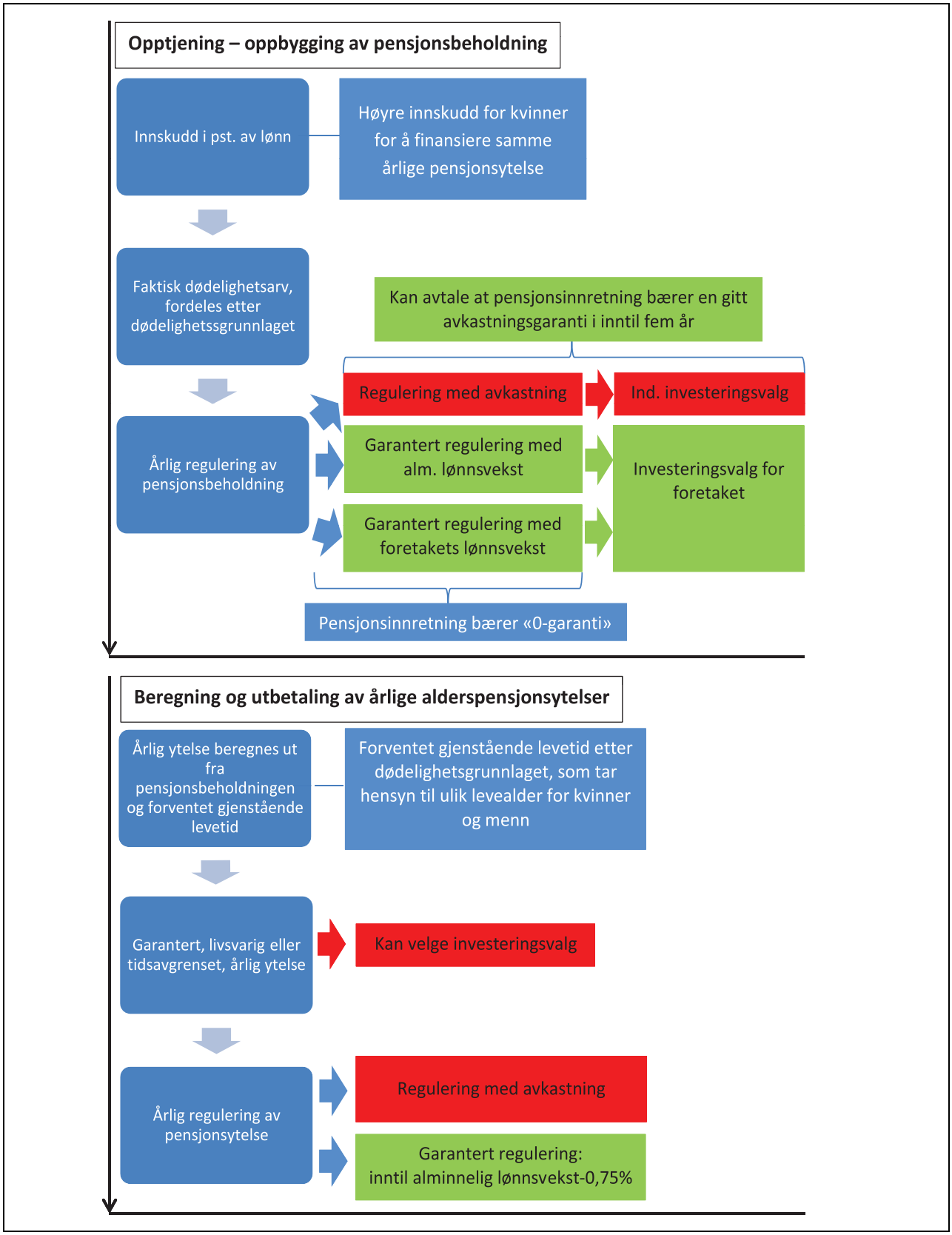

Figur 1.1 Illustrasjon av pensjonsordninger etter forslaget i proposisjonen til lov om tjenestepensjon

Arbeidstakere som slutter i et foretak med ordning etter reglene i lovforslaget skal, på samme måte som arbeidstakere som slutter i foretak med foretaks- eller innskuddspensjonsordning, få med

seg opptjent rett til alderspensjon. I kapittel 6 omtales lovforslagets regler om pensjonsbevis som skal sikre at arbeidstakere får med seg alderspensjonsopptjeningen dersom de ikke lenger skal være medlem i en pensjonsordning. Pensjonsbevisene gir, på visse vilkår, rett til den pensjonsbeholdning som er opptjent på tidspunktet for opphør av medlemskapet i ordningen. Lovforslaget regulerer blant annet utstedelse av pensjonsbevis, rettsforholdet mellom innehaver av pensjonsbevis og pensjonsinnretningen, og sammenslåing av pensjonsbevis fra ulike pensjonsordninger. Lovforslaget bygger i stor grad på tilsvarende regler om pensjonskapitalbevis og fripoliser i hhv. innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven.

Innledende bestemmelser, herunder om utforming av pensjonsplan og medlemskap er inntatt i lovforslaget kapittel 1 til 3 og kort omtalt i proposisjonens kapittel 3. Foretakspensjonslovens bestemmelser om pensjonsordninger i konsernforhold, ved sammenslåing og deling av foretak gis tilsvarende anvendelse. Regler om opphør, avvikling og omdanning av pensjonsordninger er tatt inn i lovforslaget kapittel 7.

2 Bakgrunn for lovforslaget

Banklovkommisjonen fikk 7. juli 2009 i oppdrag å utrede og foreslå tilpasninger i de private tjenestepensjonslovene til nye regler om alderspensjon i folketrygden. Banklovkommisjonen har hittil avgitt tre utredninger om dette. Den første (fase I) omhandlet nødvendige tilpasninger i foretakspensjonsloven (og innskuddspensjonsloven) for innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, som er fulgt opp av departementet og Stortinget ved lovendringer. De vedtatte endringene i foretakspensjonsloven trådte i kraft 1. januar 2011.

Fase II i Banklovkommisjonens arbeid på dette feltet, NOU 2012: 13, ble avgitt 28. juni 2012. Banklovkommisjonen laget utkast til ny tjenestepensjonslov med forslag til et nytt skattefavorisert kollektivt pensjonsprodukt med flere valgmuligheter. Utkastet har vært på høring, med høringsfrist 1. oktober 2012. På bakgrunn av merknader i høringen til ett punkt i dette lovutkastet (om levealdersjustering), ba Finansdepartementet 31. oktober 2012 Finanstilsynet om å vurdere og utarbeide høringsnotat med utkast til lovbestemmelser for én eller flere alternative metoder for hvordan opptjent pensjonskapital kan omregnes til årlige alderspensjonsytelser og behandles under utbetalingsperioden.

I tillegg har Finansdepartementet i brev 24. august 2013 til høringsinstansene bedt om merknader til departementets foreløpige vurderinger av skatteprovenyeffekten ved å innføre Banklovkommisjonens forslag til nytt pensjonsprodukt.

Den siste utredningen, NOU 2013: 3, er fase III i Banklovkommisjonens arbeid med tilpasning av pensjonslovene til ny folketrygd. I denne utredningen foreslås først og fremst overgangsregler for eksisterende foretakspensjonsordninger til utkast til ny tjenestepensjonslov. Departementet sendte også det nevnte høringsnotatet utarbeidet av Finanstilsynet på høring parallelt med denne utredningen. Høringen ble avsluttet 12. april 2013.

Følgende høringsinstanser har fått seg forelagt de ovennevnte utkastene og vurderingene:
Alle departementene
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Datatilsynet
Finanstilsynet
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Konkurransetilsynet
Likestillingsombudet
Norges Bank
Regjeringsadvokaten
Skattedirektoratet
Statens Pensjonskasse
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Tromsø
Akademikerne
Aksjonærforeningen i Norge
AktuarKonsulenters Forum
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Coop Norge SA
Den Norske Advokatforening
Den Norske Aktuarforening
Den norske Revisorforening
Econa
Eiendomsmeglerforetakenes Forening
Finansforbundet
Finansieringsselskapenes forening
Finansnæringens Arbeidsgiverforening
Finans Norge
Handelshøyskolen BI
Hovedorganisasjonen Virke
KS
Landsforeningen for trafikkskadde
Landsorganisasjonen i Norge
Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening
Norges Bondelag
Norges Fondsmeglerforbund
Norges Handelshøyskole
Norges Ingeniørorganisasjon
Norges Juristforbund
Norges Kommunerevisorforening
Norges Rederiforbund
Norges Skogeierforbund
Norsk Bedriftsforbund
Norsk Kapitalforvalterforening
Norsk Sjøoffisersforbund
Norsk Tillitsmann ASA
Norske Finansanalytikeres Forening

Norske Forsikringsmegleres Forening
NTL-Skatt
Næringslivets Hovedorganisasjon
Oljeindustriens Landsforening
Oslo Børs
Pensjonskasseforeningen
Skattebetalerforeningen
Skatterevisorenes Forening
Småbedriftsforbundet
Sparebankforeningen i Norge
Statistisk sentralbyrå
Unio
Verdipapirfondenes Forening
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund
Økonomiforbundet

Følgende høringsinstanser har opplyst at de har merknader til NOU 2012: 13:
Arbeidsdepartementet
Finanstilsynet
Akademikerne
Forbrukerombudet
Norges Bank
Statistisk sentralbyrå
Aktuarkonsulenters Forum
Arbeidsgiverforening for samvirkeforetak (SAMFO)
Arbeidsgiverforeningen Spekter
BI
Coop Norge AS
Den Norske Aktuarforening
Finansforbundet
Finans Norge
Gabler Wassum
Landslaget for offentlige pensjonister (LOP)
LO
NHO
Norges Ingeniørorganisasjon
Norges Rederiforbund
Norsk Flygerforbund
Norsk Regnskapsstiftelse
Norsk Sjøoffisersforbund
Norske Forsikringsmegleres Forening
Norwegian Insurance Partner AS
Pensjonistforbundet
Pensjonskasseforeningen
Rødt
Unio
Verdipapirfondenes forening
Virke
YS

Av disse har Finans Norge, Næringslivets Hovedorganisasjon og Unio hatt merknader til Finansdepartementets brev 24. august 2012 om skatteprovenyeffektene ved å innføre Banklovkommisjonens utkast til nytt tjenestepensjonsprodukt.

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke har merknader til NOU 2012: 13:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Fornyings-, og administrasjons- og kirkedepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kulturdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Utenriksdepartementet
NAV Arbeids- og velferdsdirektoratet
Regjeringsadvokaten
Skattedirektoratet
Personskadeforbundet LTN

Følgende høringsinstanser har hatt merknader til NOU 2013: 3 og Finanstilsynets høringsnotat 7. januar 2013:
Arbeidsdepartementet
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Finanstilsynet
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Konkurransetilsynet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Norges Bank
Statistisk sentralbyrå
Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Bondelaget
Den Norske Aktuarforening
Den norske Revisorforening
Finans Norge
Finansforbundet
LO
NHO
Norges Ingeniørorganisasjon
Norges Rederiforbund
Norsk Flygerforbund
Norwegian Insurance Partner AS
Pensjonistforbundet
Pensjonskasseforeningen
Private Barnehagers Landsforbund
Unio
Virke
YS
Økonomiforbundet

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke har merknader til NOU 2013: 3 og Finanstilsynets høringsnotat 7. januar 2013:

Fornyings-, og administrasjons- og kirkedepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Regjeringsadvokaten
Brønnøysundregistrene
Datatilsynet
NAV Arbeids- og velferdsdirektoratet
Coop Norge AS
Norges Eiendomsmeglerforbund

3 Utgangspunkter for lovforslaget

3.1 Generelt

Ved utgangen av 2012 var det ifølge tall fra Finans Norge[1] 10 286 foretakspensjonsordninger med 288 341 medlemmer og 103 022 innskuddsordninger med 1 076 024 medlemmer, i det norske markedet. De samlede forsikringsforpliktelsene for kollektiv pensjon i privat sektor utgjorde 389 mrd. kr. pr. 31.12.2012, fordelt på 154 mrd. kr. i løpende foretakspensjonsordninger, 166 mrd. kr. i fripoliser, 52 mrd. kr. i løpende innskuddspensjonsordninger og 17 mrd. kr. i pensjonskapitalbevis.

Som det er vist til innledningsvis under avsnitt 1.1, taler mye for at det legges til rette for en ny type privat tjenestepensjonsordning, og Banklovkommisjonen har vurdert og utredet nettopp dette. Utkast til ny tjenestepensjonslov bygger på elementer fra både foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, og har derfor blitt omtalt som en «hybrid». Pensjonsordningen etter utkastet vil være forsikringsbasert, bl.a. fordi det inngår dødelighetsarv i ordningen og ved at pensjonsinnretningen skal ha levealdersrisiko i utbetalingsperioden. Alderspensjonsordning etter lovforslaget vil derfor bare kunne tilbys av livsforsikringsselskap eller pensjonskasse med adgang til å tilby kollektiv pensjonsforsikring.

Banklovkommisjonen har lagt vekt på en rekke hensyn når den har utarbeidet utkast til ny tjenestepensjonslov med regler for et nytt skattefavorisert tjenestepensjonsprodukt. Utkastet er ment å være tilpasset ny alderspensjon i folketrygden, ved at det bygger på prinsippet om alleårsopptjening, åpner for fleksibelt uttak og tar hensyn til utviklingen i levealder (levealdersjustering). Banklovkommisjonens utkast er videre ment å være et forsikringsbasert alternativ til rene innskuddsordninger, som eventuelt vil kunne erstatte dagens ytelsesordninger. Et annet hensyn som Banklovkommisjonen har lagt vekt på, er hensynet til å avlaste pensjonsinnretningenes finansielle risiko og levealdersrisiko. Utkastet er også utformet med sikte på å redusere arbeidsgiverforetakenes balanseføringsforpliktelser. Banklovkommisjonen har også søkt å se hen til innføring av forventede nye kapitalkrav for forsikringsselskaper (Solvens II).

På denne bakgrunn har Banklovkommisjonen foreslått utkast til regler om et nytt skattefavorisert tjenestepensjonsprodukt. De foreslåtte reglene er tatt inn i et utkast til ny lov om kollektiv tjenestepensjonsforsikring (tjenestepensjonslov). Utkast til ny tjenestepensjonslov er bygget opp med en opptjeningsperiode og en utbetalingsperiode. Utkastet bruker begrepene «standardmodell» og «grunnmodell», men det er mange valgmuligheter innenfor de to modellene, og utkastet åpner i praksis for et vidt spekter av mulige pensjonsordninger. Hovedforskjellen mellom standardmodellen og grunnmodellen er at under standardmodellen skal pensjonsbeholdningen garanteres regulering hvert år. I begge modeller betaler foretaket i opptjeningsperioden et innskudd i prosent av lønn til en pensjonsbeholdning for den enkelte arbeidstaker. Pensjonsbeholdningen forvaltes av en pensjonsinnretning, enten som en del av kollektivporteføljen eller med investeringsvalg for foretaket eller den enkelte arbeidstaker. Utkastet legger opp til at pensjonsinnretningen skal avgi en nullgaranti, men at det kan avtales høyere garanti for en periode på inntil fem år. I tilfeller med investeringsvalg kan garantien bortfalle eller avtales på et lavere nivå enn null. Faktisk dødelighetsarv i pensjonsinnretningen skal fordeles mellom de forsikrede etter størrelsen på pensjonsbeholdningen. På uttakstidspunktet skal pensjonsbeholdningen regnes om til årlige ytelser, enten livsvarige eller tidsavgrensede.

Flertallet av høringsinstansene har uttrykt støtte til utkastet til nytt tjenestepensjonsprodukt, og viser til at det vil kunne utgjøre et viktig alternativ til innskuddsordninger. Flere av høringsinstansene bemerker imidlertid at det har vært vanskelig å ta stilling til utkastet før utkast til overgangsregler var ferdig utredet. Flere høringsinstanser ønsker en avklaring av hvordan regn-

[1] Tallene omfatter bare pensjonsordninger forvaltet av livsforsikringsselskap, og ikke ordninger forvaltet av private pensjonskasser. Pensjonsordninger forvaltet av pensjonskasser er i hovedsak ytelsesordninger. Pr. 22. september 2013 hadde Finanstilsynet registrert 51 private pensjonskasser.

skapsreglene kommer til anvendelse på grunnmodellen.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonen og et flertall av høringsinstansene som mener at det bør utformes regler for en ny type skattefavorisert kollektiv tjenestepensjonsordning. Departementet slutter seg også til Banklovkommisjonens vurderinger om at en slik ny type pensjonsordning bør bygge både på foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, men utgjøre et forsikringsbasert alternativ til innskuddspensjonsloven. Departementets lovforslag bygger på Banklovkommisjonens utkast, men det er foreslått enkelte justeringer og tilpasninger i forhold til utkastet. Departementet viser til at Banklovkommisjonen legger opp til en stor grad av valgmuligheter og fleksibilitet. Viktige hensyn har også vært å avlaste pensjonsinnretningenes avkastningsrisiko og levealdersrisiko sammenlignet med tradisjonelle ytelsesordninger. Den konkrete utformingen av produktet kommer departementet tilbake til nedenfor, jf. særlig kapittel 4.

Flere høringsinstanser har bedt om en avklaring av om og i hvilken grad pensjonsordninger etter Banklovkommisjonens utkast krever balanseføring av pensjonsforpliktelser hos arbeidsgiverforetaket. Departementet viser til at det på enkelte sentrale punkter i ordninger etter forslaget til ny tjenestepensjonslov er åpnet for ulike valgmuligheter. Avhengig av hvilke garantier arbeidsgiverforetaket velger å påta seg vil tjenestepensjonsordninger kunne medføre krav om balanseføring. Departementet antar videre at kravet om at arbeidsgiverforetaket skal betale for administrasjon og forvaltning både under opptjenings- og utbetalingsfasen, kan medføre at det ikke vil være mulig fullstendig å unngå krav om balanseføring. Departementet viser for øvrig til at regelverket for regnskapsføring av pensjonskostnader for børsnoterte foretak og foretak som er morselskap i konsern er bestemt av internasjonale regnskapsstandarder som norske myndigheter plikter å gjennomføre i norsk rett. Også de norske regnskapsstandardene som utfyller regnskapsloven er påvirket av de internasjonale regnskapsstandardene. En endelig avklaring av om og i hvilken grad ordninger etter lovforslaget utløser krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser ligger derfor uansett utenfor det departementet kan ta stilling til i denne proposisjonen. Departementet viser til sist til at muligheten for å sette diskonteringsrenten for pensjonsforpliktelser ut fra renten på foretaksobligasjoner (OMF) kan redusere verdien av de balanseførte pensjonsforpliktelsene i ikke ubetydelig grad.

3.2 Virkeområde, opprettelse av og medlemskap i pensjonsordning

3.2.1 Gjeldende rett

Foretakspensjonsordninger etter foretakspensjonsloven er en skattefavorisert kollektiv tjenestepensjonsordning som et foretak kan opprette for sine arbeidstakere. En foretakspensjonsordning skal gi rett til en definert alderspensjonsytelse, og eventuelt uføre- og etterlattepensjon. Foretakspensjonsordninger kan bare opprettes i et livsforsikringsselskap eller en pensjonskasse med konsesjon til å drive livsforsikringsvirksomhet. Et foretak som vil opprette pensjonsordning, må tilfredsstille visse minstekrav fastsatt i foretakspensjonsloven.

Foretakspensjonsloven § 2-2 første ledd fastsetter at en foretakspensjonsordning minst skal omfatte to personer i foretaket som enten begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller personer som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

Det skal fastsettes en pensjonsplan for pensjonsordningen som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene, jf. foretakspensjonsloven § 2-3.

Parallelle pensjonsordninger innebærer at et foretak kan ha både en ytelsesbasert foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning eller en engangsbetalt alderspensjonsordning, og slik at arbeidstakerne enten er medlem av den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen eller den innskuddsbaserte pensjonsordningen. Kombinerte pensjonsordninger innebærer at foretaket etablerer en ytelsesbasert foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning eller ordning med engangsbetalt alderspensjon, men slik at arbeidstakerne er medlem av begge ordninger. Parallelle pensjonsordninger er regulert i foretakspensjonsloven § 2-9 flg., mens kombinerte pensjonsordninger er regulert i samme lov § 2-12.

Hovedregelen i foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd er at alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, skal være medlem av pensjonsordningen. En arbeidstaker kan ikke nektes å være med i pensjonsordningen med mindre arbeidstakeren allerede er medlem av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi.

Hovedregelen om at alle arbeidstakere i foretaket skal være medlem, har imidlertid en del viktige modifikasjoner som gir foretaket en adgang til å holde enkelte arbeidstakere utenfor pensjonsordningen. Dette gjelder for det første arbeidstakere som har mindre enn en femdel av full stilling i foretaket, jf. § 3-5 første ledd. Disse arbeidstakerne holdes utenfor pensjonsordningene med mindre foretaket fastsetter i regelverket for pensjonsordningen at de skal være med. Videre skal arbeidstakere som er sesongarbeidere og som i løpet av året utfører arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av tilsvarende fulltidsstilling, ikke være medlem av pensjonsordning med mindre annet fastsettes i pensjonsordningens regelverk, jf. § 3-6. I tillegg til dette åpner foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd for at foretaket kan fastsette i pensjonsordningens regelverk at eldre arbeidstakere som ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder, ikke skal tas opp som medlemmer i pensjonsordningen eller bare skal opptas i pensjonsordningen på særskilte vilkår.

Innskuddspensjon skiller seg fra foretakspensjon først og fremst ved at den bygger på et annet opplegg for opptjening av alderspensjon. Det bærende prinsippet ved innskuddspensjon er at foretaket gjennom de innskudd som betales, beregnet ut fra regler fastsatt i en innskuddsplan for pensjonsordningen, skal bygge opp en pensjonskapital for arbeidstakerne. Medlemmenes pensjon i ordningen avhenger av innskuddene og av den avkastning som tilføres pensjonskapitalen.

Kapitalforvaltningen i en innskuddspensjonsordning kan være utformet uten investeringsvalg. Det er også åpnet opp for at pensjonsordningen kan etableres med investeringsvalg for det enkelte medlem. Da vil arbeidstakeren i utgangspunktet selv måtte bære risikoen ved forvaltningen, men også ha uavkortet rett til avkastningen på midlene. For øvrig har innskuddspensjonsloven i all hovedsak tilsvarende regler som foretakspensjonsloven om hvem som skal være medlem i ordningen mv. Det vises til innskuddspensjonsloven kapittel 2.

3.2.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår i lovutkastet § 1-1 at loven gis et tilsvarende virkeområde som dagens foretakspensjonslov. I utkastet § 1-2 foreslår Banklovkommisjonen definisjoner av sentrale begreper som benyttes i lovutkastet. I hovedsak er definisjonene i samsvar med foretakspensjonsloven, men en vesentlig forskjell framgår av bestemmelsen bokstav c) om pensjonsplan. Til forskjell fra foretakspensjonsordninger angir ikke pensjonsplanen i en ordning etter lovforslaget her en definert ytelse, men har i stedet regler om premieinnbetaling, regulering av pensjonsbeholdning under opptjening mv. Banklovkommisjonen har i tillegg foreslått definisjoner av pensjonsbeholdning, reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond, jf. lovutkastet § 1-2 første ledd bokstav d), f) og g).

Lovutkastets bestemmelser om etablering av pensjonsordning og kravene til minste antall medlemmer tilsvarer foretakspensjonslovens bestemmelser i §§ 2-1 og 2-2. Også bestemmelser tilsvarende foretakspensjonslovens bestemmelser om styringsgruppe, ligningsforhold og tilsyn med pensjonsordninger er foreslått inntatt i lovutkastet fra Banklovkommisjonen.

Banklovkommisjonen foreslår at adgangen til å ha kombinerte pensjonsordninger videreføres i lovutkastet § 2-7. Adgang til å ha parallelle ordninger foreslås ikke videreført i utkastet.

Bestemmelsene i lovutkastet kapittel 3 om medlemskap i pensjonsordning er i all hovedsak en videreføring av tilsvarende bestemmelser i foretakspensjonsloven. Dette innebærer blant annet en nedre aldersgrense for pensjonsopptjening på 20 år. Øvre aldersgrense for opptjening er foreslått videreført på 75 år, men med enkelte endringer som følge av at pensjonsordninger etter lovutkastet er basert på alleårsopptjening og at det ikke legges opp til at pensjonsordningen sikter på en gitt pensjonsytelse etter et gitt antall år med opptjening.

3.2.3 Høringsinstansenes syn

Finans Norge viser til at utkastet § 1-2 annet ledd bokstav c synes å legge opp til at alderspensjonister skal være medlem av pensjonsordning. Etter Finans Norges syn er ikke dette naturlig, og viser til at pensjonister opphørte å være medlem da endringer i foretakspensjonsloven trådte i kraft 1. januar 2011 (lov 17. desember 2010 nr. 83). Finans Norge mener begrepene «innehaver» og «eierinteresser» i utkastet § 2-2 bør avklares. *LO* mener at alle arbeidstakere som mottar lønn fra foretaket bør meldes inn uavhengig av stillingsbrøk, og at krav om minst tolv måneders tjenestetid (for rett til opptjent pensjon ved fratreden) bør utgå. LO mener at permitterte skal likestilles med arbeidstakere med permisjon.

NITO og *Pensjonistforbundet* mener det bør vurderes om det skal åpnes for parallelle ordninger.

YS viser til at lovutkastet kapittel 1, 2 og 3 bygger på gjeldende regler i foretakspensjonsloven, og at dette virker fornuftig.

3.2.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at regler om virkeområde, opprettelse av pensjonsordning og medlemskap i pensjonsordningen bør utformes etter mønster av foretakspensjonslovens tilsvarende bestemmelser. Departementet viser til at lovforslaget kapittel 1, 2 og 3 i hovedsak er i samsvar med de tilsvarende kapitlene i foretakspensjonsloven (kapittel 1-3), men at de ulike bestemmelsene er tilpasset lovforslagets regler for nytt tjenestepensjonsprodukt. Departementet foreslår at foretak som har pensjonsordning etter lovforslaget, skal ha adgang til å kombinere denne med en pensjonsordning etter enten innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven. Det vises til lovforslaget § 2-9. Etter departementets vurdering bør lovforslaget også åpne for såkalte parallelle pensjonsordninger, i tråd med reglene i gjeldende foretakspensjons- og innskuddspensjonslov. Departementet foreslår at et foretak som har pensjonsordning etter lovforslaget kan opprette pensjonsordning etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Reglene er foreslått utformet på tilsvarende måte som foretakspensjonslovens og innskuddspensjonslovens bestemmelser om parallelle ordninger. Det er også foreslått endringer i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, slik at disse lovene åpner for at pensjonsordning etter lovforslaget her kan opprettes som en parallell ordning til foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger. Det vises til lovforslaget § 2-10. Departementet viser for øvrig til lovforslaget kapittel 1-3, som, med unntak av enkelte mindre justeringer, følger opp Banklovkommisjonens utkast.

4 Rammeverk for pensjonsopptjening og -utbetaling

4.1 Pensjonsplan, grunnlag for pensjonsopptjening

4.1.1 Gjeldende rett

Ifølge foretakspensjonsloven § 4-2 skal medlemmenes opptjente pensjon tilsvare en bestemt andel av retten til full pensjon etter pensjonsplanen, normalt beregnet ut fra hvor lang tjenestetid medlemmet vil ha ved nådd opptjeningsalder. Det skal settes et krav til antall år med opptjening (tjenestetid) for å nå fulle ytelser, jf. § 4-3. Tjenestetiden er tiden fra ansettelse til opptjeningsalder, som normalt er 67 år. Krav til tjenestetid for full opptjening kan imidlertid ikke være lavere enn 30 år, jf. § 4-3. Opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling, jf. § 3-5.

Foretakspensjonsloven åpner også for at det kan opprettes pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, hvor medlemmet erverver pensjonsrettigheter hvert år som følge av innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning. I ordninger med engangsbetalt foretakspensjon har medlemmene til enhver tid krav på summen av de rettigheter som er opptjent iht. pensjonsplanen, jf. § 4-2 annet ledd

Paragraf 2-3 fastsetter at ordningen skal ha en pensjonsplan som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene, og eventuelt en innskuddspremieplan dersom ordningen har engangsbetalt alderspensjon. Pensjonsinnretningen garanterer for opptjente ytelser med mindre det er avtalt kollektivt eller individuelt investeringsvalg, jf. annet ledd. Pensjonsplanen omfatter alle arbeidstakere og medlemmer av ordningen. I foretakspensjonsloven fastsettes ytelsene og ikke innbetalingene. Ifølge § 5-2 kan ytelsene fastsettes til:

«a. et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
b. en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
c. et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.»

Ytelsene skal ifølge § 5-4 beregnes med utgangspunkt i den lønn som medlemmet mottar fra foretaket i løpet av året. Det kan imidlertid fastsettes at det skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg, jf. annet ledd bokstav a. Alternativt kan lønnsgrunnlaget være lønnen med fratrekk av 10 prosent, jf. bokstav d. Videre kan det bestemmes at siste års lønn eller gjennomsnitt av to eller tre siste års lønn før uttak av pensjon skal legges til grunn, jf. bokstav b. Det er også et alternativ å benytte et såkalt normert lønnsgrunnlag (for eksempel et kronebeløp) dersom det ikke gir vesentlig annerledes resultat enn å legge faktisk lønn til grunn, jf. bokstav c.

Pensjonsleverandørene skal ha pristariffer for beregningen av premier i foretakspensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven §§ 9-2 og 9-3 og forsikringsvirksomhetsloven § 9-3. Forsikringsvirksomhetsloven § 9-3a slår fast at selskapet kan anvende kjønn som faktor ved beregning av pris for dekning av risiko knyttet til person og ved beregning av premier og ytelser dersom kjønn er en bestemmende faktor ved beregningen av risiko, og dette er basert på relevante og nøyaktige aktuarmessige og statistiske data.

Det kan ifølge foretakspensjonsloven § 5-8 gjøres endringer i pensjonsplanen, men endringer i pensjonsplanen eller i pensjonsordningens beregningsgrunnlag kan ikke redusere medlemmers rett til opptjent pensjon eller premiereserven knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

I innskuddspensjonsordninger underlagt alminnelig forvaltning har medlemmet til enhver tid rett på summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet inklusive en forholdsmessig andel av avkastning tilført pensjonsordningen i medlemsperioden. Dersom innskuddspensjonsordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes også eventuelle til-

leggsavsetninger. Dette følger av innskuddspensjonsloven § 3-5 første ledd. Er det avtalt investeringsvalg har medlemmet rett til summen av innskudd med tillegg av oppnådd (positiv eller negativ) avkastning, jf. § 3-5 annet ledd.

Ifølge innskuddspensjonsloven § 5-1 skal det fastsettes en innskuddsplan for alle arbeidstakere i ordningen. Foretaket skal betale inn innskudd for arbeidstakerne i samsvar med det som er bestemt i planen. Ifølge § 5-2 første ledd kan innskudd for lønn ut over 6 G være inntil to ganger innskuddet for lønn opp til 6 G. Annet ledd slår fast at i innskuddsordninger som konverteres til pensjonsforsikring skal det ved betalingen av innskudd tas hensyn til at dødeligheten er ulik for kvinner og menn. Innskudd for medlemmer som har deltidsstilling skal etter tredje ledd være en forholdsmessig del av innskuddet dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

Innskuddene for medlemmene kan etter § 5-3 fastsettes som

«a. et bestemt beløp per medlem uavhengig av lønn,
b. en bestemt prosent av medlemmets lønn,
c. en bestemt prosent av et lønnsgrunnlag beregnet etter regler fastsatt i regelverket,
d. et beløp for hvert medlem beregnet på grunnlag av ulike prosentsatser for medlemmets lønnsgrunnlag for henholdsvis lønn inntil 6 G og de deler av lønnen som ligger mellom 6 og 12 G.»

Maksimale grenser for innskuddene følger av forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjon) del 3.

Innskuddspensjonsloven § 5-1 annet ledd fastslår at foretaket hvert år skal betale innskudd for medlemmene av pensjonsordningene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddsplanen. Dersom innskuddsplanen inneholder bestemmelser om dette, kan innskuddene i et bestemt år settes 25 prosent høyere eller lavere enn det som er fastsatt i innskuddsplanen.

Lønnen beregnes ifølge § 5-5 tilsvarende som etter foretakspensjonsloven § 5-4, se ovenfor.

4.1.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår i utkastet at opptjeningen skal være basert på alleårsopptjening, som i folketrygden. Dette innebærer at medlemmene av en pensjonsordning får rett til pensjon ved årlig oppbygging av en pensjonsbeholdning som omregnes til årlig pensjon ved uttak, jf. lovutkastet § 4-1. Foretaket skal ifølge lovutkastet § 4-2 fastsette en pensjonsplan for ordningen som inneholder regler om beregning og innbetaling av årlige premier fra foretaket, oppbygging av de enkelte medlemmenes pensjonsbeholdninger, og beregning og utbetaling av årlig pensjon. Pensjonsplanen kan utformes etter reglene om standardmodell eller etter reglene om grunnmodell, jf. utkastet § 4-1 annet ledd. Banklovkommisjonen foreslår at foretaket hvert år skal innbetale en fastsatt prosent av den enkelte ansattes lønn i intervallet 0 til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp (G), jf. utkastet tredje ledd. Årets innskudd tilføres den ansattes pensjonsbeholdning.

Et mindretall i Banklovkommisjonen (bestående av medlemmene *Dalsøren, Gjelsvik og Orskaug*) mener det bør åpnes for tiltak som kan bidra til å dempe avkortningen av alderspensjonen for de som tar ut pensjon tidlig. Arbeidstakere som ikke kan stå i arbeid lenger enn til 62 år, vil da kunne få en noe bedre pensjon enn det som følger av avkortningen i den nye folketrygden. Mindretallet foreslår derfor at det tas inn et nytt ledd i lovutkastet § 4-2 som åpner for at det i pensjonsplanen kan fastsettes en høyere opptjening før 62 år enn etter, innenfor de samme økonomiske rammene som loven fastsetter.

Folketrygden gir bare opptjening for lønn inntil 7,1 G, men Banklovkommisjonen mener dette ikke bør være til hinder for at det i de private ordningene, som i dag, kan gis opptjening inntil 12 G. I folketrygden opptjenes 18,1 prosent av lønn inntil 7,1 G og det gis ingen opptjening for lønn over 7,1 G. For at pensjonsordninger etter utkastet til lov om kollektiv tjenestepensjon reelt skal kunne gi samme kompensasjonsgrad inklusive alderspensjon fra folketrygden som dagens ytelsesordninger, mener Banklovkommisjonen at det bør kunne kompenseres fullt ut for at folketrygden ikke gir opptjening for lønn over 7,1 G. Banklovkommisjonen foreslår derfor i utkastet § 4-2 tredje ledd at det i pensjonsplanen skal kunne fastsettes at det skal innbetales en tilleggspremie på inntil 18,1 prosent av lønn mellom 7,1 G og 12 G.

For medlemmer som er ansatt i deltidsstillinger skal det etter utkastet § 4-2 fjerde ledd betales inn en forholdsmessig andel av de innskudd som betales for heltidsansatte.

Banklovkommisjonen foreslår at opptjeningen skal starte fra første krone, selv om lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP) angir at minstekravet skal gi opptjening fra lønn fra 1 G og opp til 12 G. Banklovkommisjonen mener opptjening fra første krone er en riktig tilpasning til opptjenings-

prinsippene i folketrygden og viser til at foretak som ønsker å ligge på minimum etter OTP kan gjøre dette ved å tilpasse prosentsatsene slik at samlet innskudd blir på samme nivå som ved et innskudd på 2 prosent av lønn over 1 G.

Banklovkommisjonen har videre foreslått at arbeidsgiver i det enkelte år skal kunne øke innskuddspremien med inntil 2 prosent av lønn mellom 0 og 12 G for eksempel dersom foretaket et år har god inntjening og ønsker at dette skal komme arbeidstakerne til gode, jf. lovutkastet §§ 4-6 første ledd og 4-12 første ledd. Dette kan bare gjøres dersom foretaket ikke allerede utnytter maksimalsatsene etter lovutkastet fullt ut. Imidlertid foreslår Banklovkommisjonen at det ikke skal være adgang til å redusere innskuddspremiene i dårlige år, slik det er adgang til i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven i dag.

Et mindretall i Banklovkommisjonen (bestående av medlemmet Mildal) mener det innenfor kollektiv tjenestepensjon bør være anledning til å starte opptjening først på lønn over 1 G. Opptjening fra første krone vil innebære en omfordeling mellom arbeidstakere på ulike lønnsnivå og en kostnadsøkning sammenlignet med minstekravene etter OTP, ifølge mindretallet. Mindretallet mener videre en slik endring ikke er nødvendig for å tilpasse private pensjonsordninger til folketrygdens system.

Lønn er foreslått definert i lovutkastet § 4-3. Definisjonen i utkastet er basert på gjeldende definisjoner i foretakspensjonsloven § 5-4 og innskuddspensjonsloven § 5-5, og innebærer at all lønn som den ansatte mottar fra foretaket, skal regnes med, men at det kan gjøres unntak for godtgjørelse for overtid, naturalytelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg. Alternativt kan det gjøres fradrag for 10 prosent av lønnen. Banklovkommisjonen legger til grunn at eksisterende tolkningspraksis for hva som regnes som varierende eller midlertidige tillegg kan videreføres.

Ifølge utkastet § 4-4 skal pensjonsinnretningene melde beregningsgrunnlag for årlig premie, årlige kostnader og risikopremier til Finanstilsynet. Pensjonsplanene kan endres av foretaket etter uttalelse fra styringsgruppen, men slik endring kan ikke redusere rett til allerede opptjent pensjon på endringstidspunktet, jf. § 4-5.

Banklovkommisjonen foreslår at pensjonsinnretningen ikke har risikoen for hvilken avkastning (over null) som faktisk oppnås på forvaltning av pensjonsmidlene. Motstykket er at all faktisk oppnådd årlig avkastning skal godskrives arbeidstakernes pensjonsbeholdning, jf. lovutkastet §§ 4-6 annet ledd og 4-12 annet ledd.

4.1.3 Høringsinstansenes syn

Akademikerne støtter at opptjeningen skal være basert på alleårsopptjening.

Finans Norge mener § 4-3 om beregning av lønn fortsatt bør åpne for samme alternativer som i gjeldende rett, jf. foretakspensjonsloven § 5-4 annet ledd bokstav b og c og innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd bokstav b og c. *Norwegian Insurance Partner* (*NIP)* skriver at de erfarer at normerte pensjonsgrunnlag (bokstav c) fremdeles er noe i bruk i markedet. Også *YS* og *NHO* mener alternativ c bør bestå, da det er i bruk i markedet.

Finans Norge mener § 4-4 om beregningsgrunnlag hører hjemme i forsikringsvirksomhetsloven heller enn i produktlovgivningen.

Finans Norge mener bestemmelsene om endring av pensjonsplaner bør baseres på tilsvarende regler i innskuddspensjonsloven, ikke de tilsvarende i foretakspensjonsloven slik Banklovkommisjonen har foreslått. Dette fordi den nye ordningen definerer innskudd i prosent av lønn, og ikke ytelsene.

Aktuarforeningen viser til at den nye ordningen med alleårsopptjening vil ha en annen kostnadsprofil enn dagens ytelsesordninger. Kostnadene vil være høyere enn i ytelsesordninger tidlig i opptjeningen og lavere mot slutten av opptjeningen. Dette kan påvirke i hvilken grad foretak med ytelsespensjonsordninger velger å omdanne til tjenestepensjonsordninger etter Banklovkommisjonens forslag. *Aktuarkonsulenters Forum* mener at det burde vært vurdert alternative måter for alleårsopptjening, f.eks. basert på opptjeningsmodellen i ny AFP i privat sektor og forslaget i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger.

Regelverket om premiefritak ved uførhet mangler ifølge Aktuarforeningen regler om karenstid før utbetaling, begrensninger på hvor lav uføregraden kan være før rett til premiefritak oppstår, og om premiefritaket skal baseres på kjønnsnøytral premie. For å unngå usikkerhet og gjøre premiefritaket forsikringsbart, mener Aktuarforeningen premiefritaket uansett bør utbetales til 67 år som i gjeldende pensjonslover.

Finansforbundet støtter alleårsprinsippet forutsatt at det gis tilstrekkelig rom til å spare opp tilsvarende pensjonsnivåer som tidligere. Finansforbundet støtter også pensjonsopptjening fra første krone blant annet fordi det bidrar til å utjevne forskjeller mellom høyt- og lavtlønnede. Videre

mener Finansforbundet at Banklovkommisjonen i sitt videre arbeid må sørge for at *«all personinntekt (inkludert overtid, naturalytelser, bonus og provisjoner mv.) også legges til grunn ved beregning av tjenestepensjonsgrunnlaget»*.

Finansforbundet stiller seg positiv til at arbeidsgiver skal kunne betale inn ekstra pensjonsinnskudd i gode år, men mener arbeidstakers forhandlingsrett bør være lovfestet på dette punktet. *Finans Norge* mener det bør presiseres at innskudd fra arbeidsgiver inkl. slike ekstrainnskudd ikke kan overstige lovens maksimalrammer.

LO uttaler at det er viktig at tjenestepensjonsordningene bidrar til å redusere de begrensninger for uttak av pensjon ved 62 år som følger av folketrygden og sier i denne sammenheng at «også de som ikke kan stå lengre enn 62 år må få en samlet pensjon som er god nok til å sikre god kjøpekraft og reell valgfrihet». Landslaget for offentlige pensjonister mener det bør være mekanismer som motvirker avkortning av pensjon ved tidlig uttak. YS uttaler:

> «at det bør søkes å gjøre avkortningen ved tidliguttak mindre kraftig. En måte å gjøre dette på kan være, innenfor samme økonomiske ramme, å sette høyere opptjeningssats før 62 år enn etter. Vi støtter mindretallets merknad om dette inntatt i utredningens kapitel 6.7.4.»

NITO støtter at pensjonsopptjeningen i de foreslåtte ordningene skal skje av lønn fra 0 til 12 G. Videre støtter NITO at pensjon kan opptjenes fram til fylte 75 år. Imidlertid mener NITO det bør være mulig å tjene opp pensjon fra fylte 13 år som i folketrygden, ikke først fra fylte 20 år som Banklovkommisjonen har foreslått. *Norsk Sjøoffisersforbund* er enig i dette.

Norges Rederiforbund mener det bør inkluderes en klar definisjon av hva som skal inngå i lønnsgrunnlaget, herunder om hvilke typer av tillegg som kan holdes utenfor. Det anføres at gjeldende definisjon, som er foreslått videreført i lovutkast, ikke er tilstrekkelig klar og er egnet til å skape uenighet og konflikt. *Forsikringsmeglerforbundet* gir uttrykk for det samme som Rederiforbundet.

NHO mener det bør være adgang i de nye ordningene til å fastsette at sparing skal starte fra lønn over 1 G, slik det er i innskuddspensjonsordninger. NHO «forutsetter at det ikke er noen realitetsendring i forhold til lønnsbegrepet, dette gjelder bl.a. i forhold til bonus». *COOP* og *SAMFO* mener også det bør være anledning til å starte pensjonsopptjeningen fra lønn over 1 G, ikke nødvendigvis fra første krone slik Banklovkommisjonen foreslår.

Pensjonistforbundet mener arbeidstakerne må sikres forhandlingsrett ved etablering av pensjonsordning og ved endringer i pensjonsplanen.

Unio støtter adgangen til at arbeidsgiver i enkelte år kan betale inn ekstra pensjonsinnskudd på inntil 2 prosent av lønn.

4.1.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at retten til alderspensjon i ordninger etter forslaget til en ny tjenestepensjonslov bør baseres på oppbygging av en pensjonsbeholdning der alle år i arbeidslivet fram til fylte 75 år teller med i oppbyggingen. Departementet mener en «alleårsregel» er best tilpasset opptjeningsprinsippene i folketrygden og gir de beste insentiver til å stå i arbeid. Departementet vil derfor ikke foreslå en ordning der pensjon er fullt opptjent etter et gitt antall år. Etter lovforslaget faller retten til alderspensjon bort når medlemmet dør, og medlemmets pensjonsbeholdning går ikke til de etterlatte, men til forsikringskollektivet (dødelighetsarv). Det vises til lovforslaget § 4-1. Medlemmenes pensjonsbeholdninger skal etter lovforslaget til enhver tid tilsvare summen av de midler som er tilført (innskudd, dødelighetsarv og avkastning). Det legges i forslaget opp til at pensjonsbeholdningen på uttakstidspunktet skal omregnes til årlige ytelser som kan være livsvarige eller opphørende.

Det følger av lovforslaget § 4-2 første ledd at pensjonsplanen for ordningen skal inneholde regler om beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier, om hvordan pensjonsbeholdningene skal bygges opp, og om hvordan pensjonsbeholdningene skal omregnes til og utbetales som årlige ytelser. Flere høringsinstanser har tatt opp behovet for å innføre tiltak som kan dempe reduksjonen i pensjonsytelsene som følge av uttak før 67 år. Departementet viser til at ordninger etter lovforslaget er basert på innskudd i prosent av lønn til enhver tid, noe som innebærer at innbetalingene til pensjonsbeholdningen ikke vil øke med økende alder, slik det er tilfelle i foretakspensjonsordningene. Dette vil i seg selv dempe reduksjonen i pensjonsytelser som følge av tidlig uttak.

Det følger av lovforslaget § 4-2 annet ledd at årlig innskudd skal fastsettes som en prosent av årets lønn, som i innskuddspensjonsloven. Departementet mener, som Banklovkommisjonen, at all inntekt fra første krone bør telle med i pensjons-

grunnlaget, altså uten fradrag for 1 G. I lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP-loven) er minstekravene til pensjonsopptjening fastsatt til pensjonssparing tilsvarende 2 prosent av lønn mellom 1 og 12 G. Departementet mener dette ikke er til hinder for å fastsette opptjening fra første krone i ordninger etter tjenestepensjonsloven, da det vil være mulig å tilpasse satsene som brukes slik at sparingen tilsvarer det lovbestemte minstenivået som angis i OTP-loven. Et fradrag i pensjonsgivende inntekt på 1 G vil dessuten gi større forholdsmessig reduksjon i pensjonssparingen dess lavere lønn et medlem har. Dette er uheldig fra et fordelingsperspektiv. Departementet mener videre at det bør være mulig å kunne ha pensjonsopptjening for lønn opp til 12 G som i dagens ytelses- og innskuddspensjonsordninger. Departementet slutter seg med dette til Banklovkommisjonens forslag om at all lønn mellom 0 og 12 G skal telle med som pensjonsgivende inntekt.

Folketrygden gir en årlig oppsparing av pensjon tilsvarende 18,1 prosent av lønn opp til 7,1 G, men gir ikke oppsparing for lønn mellom 7,1 og 12 G. Et særskilt spørsmål er om det skal være anledning til å kompensere for at folketrygden ikke gir opptjening over 7,1 G ved et tilleggsinnskudd for lønn mellom 7,1 og 12 G, slik Banklovkommisjonen har foreslått. Departementet mener det bør være mulig å sikte på årlige pensjonsytelser som andel av lønn på om lag samme nivå for alle inntektsnivåer opp til 12 G. På denne bakgrunn slutter departementet seg til forslaget om at det kan fastsettes i pensjonsplanen at det skal betales et tilleggsinnskudd for lønn mellom 7,1 G og 12 G for å kompensere for at folketrygden ikke gir opptjening i dette intervallet, jf. lovforslaget § 4-2 annet ledd.

Departementet foreslår nedenfor i avsnitt 4.9 at pensjonsinnretningenes nye dynamiske dødelighetsgrunnlag (K2013) skal benyttes ved omregning av pensjonsbeholdningene til årlige alderspensjonsytelser, jf. lovforslaget § 4-11, og til å fordele faktisk dødelighetsarv mellom medlemmenes pensonsbeholdninger, jf. lovforslaget § 4-5 annet ledd. Dødelighetsgrunnlaget tar hensyn til at kvinner lever lenger enn menn. Dette innebærer at det for ellers lik opptjeningshistorikk, må bygges opp en større pensjonsbeholdning for en kvinne enn for en mann for at kvinner og menn skal få like forventede pensjonsytelser. For å oppnå dette må det fastsettes i pensjonsplanene at innskudd for kvinner skal være høyere enn for menn. Departmentet legger opp til at størrelsen på tillegget må fastsettes ut fra ordningens regelverk om utbetalingsprofil, -lengde mv. samt pensjonsleverandørens dødelighetsgrunnlag. Departementet mener videre at tilleggsinnskuddet for kvinner bør kunne endres over tid for å bidra til å sikre at innskuddene til enhver tid er best mulig egnet til å oppnå målsetningen om at innskuddene skal gi forventede alderspensjonsytelser som er uavhengig av medlemmenes kjønn. Departementet foreslår også en hjemmel for Kongen til å fastsette nærmere regler om slike tilleggsinnskudd. Departementet viser til lovforslaget § 4-2 tredje ledd.

Det følger av lovforslaget § 3-4 at deltidsansatte som arbeider 20 prosent eller mer av full stilling skal være med i foretakets pensjonsordning. Departementet foreslår å videreføre regelen om at innskudd for medlemmer i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av hva innskuddet ville vært om medlemmet hadde arbeidet i fulltidsstilling, jf. lovforslaget § 4-2 fjerde ledd.

I lovforslaget § 4-3 er det inntatt regler om hvilken lønn som skal utgjøre medlemmenes pensjonsgrunnlag ved beregning av årlige innskudd. Hovedregelen etter første ledd er at all lønn medlemmet mottar fra foretaket i løpet av året, skal telle med. Eventuelle endringer i lønnen skal etter forslaget gis virkning i beregningen av pensjonsgivende lønn fra det tidspunktet endringen skjer, jf. annet ledd. Det kan imidlertid fastsettes i pensjonsplanen at man skal se bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg, jf. lovforslaget § 4-3 tredje ledd. Alternativt kan det gjøres et fradrag på inntil 10 prosent av lønn, jf. tredje ledd. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at det ikke skal være mulig å benytte normerte lønnsgrunnlag eller å bruke fjorårets eller gjennomsnitt av siste to til tre års lønn som grunnlag for pensjonsopptjening, slik det er adgang til etter innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. Enkelte høringsinstanser har uttalt at disse alternativene er i bruk i markedet og at de derfor bør videreføres. Departementet mener likevel at lønnsgrunnlaget i et nytt pensjonsprodukt, der mye av risikoen for størrelsen på pensjonen er lagt på det enkelte medlem (arbeidstaker), bør være så nært medlemmenes faktiske lønn som mulig. Dette vil gjøre det enklere for medlemmene å forutberegne sin egen pensjonsopptjening.

Banklovkommisjonen har foreslått en egen bestemmelse i sitt utkast til ny tjenestepensjonslov § 4-4 om beregningsgrunnlag for innskudd og premier. Bestemmelsen i lovutkastet er basert på tilsvarende bestemmelse i foretakspensjonsloven

(§ 9-3) og sier at det beregningsgrunnlaget som pensjonsleverandørene har meldt inn til Finanstilsynet, skal benyttes for å beregne årlig kostnads- og risikopremier, men med forbehold om endringer dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget endres. Utkastet § 4-4 annet ledd presiserer også at Finanstilsynet kan gi pensjonsleverandørene pålegg for å sikre at det beregningsgrunnlaget som benyttes, er betryggende. Departementet viser til at forsikringsvirksomhetsloven er endret siden den tilsvarende bestemmelsen ble nedfelt i foretakspensjonsloven. De forhold som Banklovkommisjonen har foreslått regulert i den aktuelle bestemmelsen, følger nå av bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Ifølge forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 skal livsforsikringsselskapene «til enhver tid ha pristariffer for beregning av premie for samtlige av de produkter eller produktkombinasjoner som selskapet tilbyr». Videre skal selskapene etter § 9-6 melde inn sine pristariffer til Finanstilsynet, og Finanstilsynet kan forby bruk av tariffer som det ikke finner betryggende. Paragraf 9-4 slår fast at livsforsikringsselskapene kan endre sine pristariffer og angir vilkårene for slike endringer. Departementet anser at det som følge av forsikringsvirksomhetsloven § 9-4 ikke er nødvendig å lovfeste at selskapene skal ta særskilt forbehold om endringer av beregningsgrunnlag i pensjonsforsikringsavtalen. Forsikringsvirksomhetsloven § 9-4 gjelder også for pensjonskasser med tillatelse til å tilby kollektiv pensjonsforsikring. Departementet vil etter dette ikke følge opp Banklovkommisjonens lovutkast på dette punktet. Forholdene anses å være ivaretatt av forsikringsvirksomhetsloven. Dette er også i tråd med Finans Norges innspill i høringen og i tråd med høringsinstanser som har uttalt at det i Banklovkommisjonens utkast synes å være en del overlapp med forsikringsvirksomhetsloven.

Eventuelle endringer i pensjonsplanen for pensjonsordningen skal først forelegges styringsgruppen for uttalelse jf. lovforslaget § 4-4. Endringer i pensjonsplanen eller i beregningsgrunnlaget kan imidlertid ikke redusere den rett til pensjon medlemmene allerede har opptjent på tidspunktet for endringen, jf. lovforslaget § 4-4 annet ledd.

Departementet foreslår i § 4-5 i lovforslaget regler om oppbygging av pensjonsbeholdninger. Begrepet pensjonsbeholdning er definert i lovforslaget § 1-2 bokstav g. Etter § 4-5 første ledd skal pensjonsbeholdningen tilføres årets innskudd slik dette er fastsatt i pensjonsplanen, når foretaket har innbetalt innskuddet til pensjonsleverandøren. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at arbeidsgiver i det enkelte år skal kunne betale inn et tilleggsinnskudd på inntil 2 prosent av medlemmenes lønnsgrunnlag i tillegg til innskuddssatsen som er fastsatt i pensjonsplanen, jf. lovforslaget § 4-5 første ledd. Videre er departementet enig med Banklovkommisjonen i at hensynet til en rimelig forutsigbarhet for arbeidstakerne tilsier at det ikke bør være adgang til å redusere innskuddene tilsvarende i enkelte år, slik det er anledning til etter innskuddspensjonsloven. Departementet foreslår å presisere i lovforslaget at summen av ordinære innskudd og slike tilleggsinnskudd ikke kan overskride de fastsatte maksimalgrensene i loven (for hva som kan innbetales i det enkelte år og som behandles skattemessig gunstig), dvs. at det bare kan betales inn slike innskudd i den utstrekning de maksimalt tillatte innskuddsgrensene ikke er utnyttet. Det vises til lovforslaget § 4-5 første ledd tredje punktum.

Etter lovforslaget § 4-5 annet ledd skal pensjonsbeholdningen også tilføres en forholdsmessig del av den «dødelighetsarv» som oppstår i pensjonsinnretningen hvert år. Dette innebærer at ved dødsfall før uttakstidspunktet vil pensjonsbeholdningen tilfalle forsikringskollektivet. I lovforslaget § 4-5 annet ledd er dette omtalt som «midler som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer, som før uttak av pensjon, er død i løpet av året». Denne delen av forslaget er nærmere omtalt nedenfor under avsnitt 4.4.

Det følger av lovforslaget § 4-5 tredje ledd at dersom forsikringen for innskuddsfritak ved uførhet kommer til utbetaling, skal utbetalingene tilføres pensjonsbeholdningen på samme måte som årlige innskudd.

Dersom det er fastsatt at pensjonsbeholdningene årlig skal reguleres i samsvar med lønnsvekst, skal midler som sikrer slik regulering årlig tilføres pensjonsbeholdningen. Dersom foretaket ikke velger å garantere at pensjonsbeholdningene får noen regulering, skal alt av årlig oppnådd avkastning av forvaltning av pensjonsbeholdningen, tilføres pensjonsbeholdningen. I dette tilfelle bærer med andre ord arbeidstaker all risiko for at pensjonsbeholdningen vokser over tid utover tilførsel av innskudd og dødelighetsarv. Dette framkommer av lovforslaget § 4-5 fjerde ledd.

4.2 Innskuddssatser

4.2.1 Gjeldende rett

Kollektive tjenestepensjonsordninger opprettet etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er gitt en gunstig skattemessig behandling sammenlignet med andre private pensjonsordninger i arbeidsforhold. Det er derfor fastsatt tak på hvor mye som kan spares i slike ordninger.

Foretakspensjonsloven definerer ikke maksimale innbetalinger, men maksimale ytelser. Innbetalingene følger av de ytelsesnivåene som er fastlagt i pensjonsplanen. Paragraf 5-7 sier at det maksimalt kan fastsettes ytelser slik at samlede pensjonsytelser fra ordningen og beregnet folketrygd utgjør 100 prosent av medlemmets lønn inntil 6 G, 70 prosent av lønn mellom 6 og 12 G og 0 prosent av lønn over 12 G.

Kongen kan ifølge innskuddspensjonsloven § 5-4 fastsette nærmere regler om maksimale innskuddssatser mv. i innskuddspensjonsordninger. Av forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) § 3-2 følger det at innskuddene ikke kan være høyere enn 5 prosent av lønn over 1 G og inntil 6 G og 8 prosent av lønn mellom 6 og 12 G. Det skal ikke betales innskudd av lønn over 12 G (eller av lønn under 1 G). Innskuddspensjonsloven § 5-1 annet ledd fastslår at foretaket hvert år skal betale innskudd for medlemmene av pensjonsordningene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddsplanen. Dersom innskuddsplanen inneholder bestemmelser om dette, kan innskuddene i et bestemt år settes 25 prosent høyere eller lavere enn det som er fastsatt i innskuddsplanen.

4.2.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår maksimalgrenser for innskudd i utkastet til ny lov om kollektiv tjenestepensjonsforsikring. Banklovkommisjonen har tatt utgangspunkt i hvilken pensjonsdekning som kan forventes oppnådd dersom maksimalsatsene utnyttes fullt ut. Under gitte forutsetninger finner Banklovkommisjonen at en maksimalgrense på 7 prosent av lønn for all lønn mellom 0 og 12 G og en maksimalgrense på 18,1 prosent for tilleggspremie for lønn mellom 7,1 og 12 G kan gi kompensasjonsgrad på om lag 66 prosent av sluttlønn og foreslår derfor disse maksimalgrensene i standardmodellen, jf. lovutkastet § 4-10. Banklovkommisjonen har imidlertid kommet til at det i grunnmodellen bør åpnes for at innskuddssatsen settes til maksimalt 8 prosent, jf. lovutkastet § 4-13. Maksimalgrensene omfatter etter utkastet bare de årlige innskuddspremiene som beregnes ut i fra lønn, ikke reguleringspremier, premie for innskuddsfritak ved uførhet eller risikopremier.

Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmene Dalsøren, Gjelsvik, Orskaug og Storrødvann) viser til at flertallets forslag til maksimalsatser tar utgangspunkt i et pensjonsnivå på om lag 2/3 av lønn og mener at det i en ny lov bør være rom for at også foretak som i dag for eksempel sikter på et samlet pensjonsnivå på rundt 70 prosent, skal kunne videreføre dette innenfor den nye ordningen.

4.2.3 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen mener de foreslåtte maksimalgrensene ikke vil kunne gi samme pensjonsytelser som «beste» tillatte ytelsesordninger. Det pekes på at det kreves 40 års opptjening i de foreslåtte ordningene for å nå pensjonsytelser som tjenes opp over 30 år i ytelsesordninger. Aktuarforeningen mener også at innbetaling etter maksimalgrensene kan gi uforholdsmessig stor pensjon for lave inntekter og at det derfor bør vurderes flere trinn på maksimalsatsene enn bare ved lønn på 7,1 G.

Akademikerne mener de foreslåtte maksimalsatsene for årlige innskudd er for lave til å gi ytelser på nivå med dagens ytelsesordninger. Actecan har utarbeidet en rapport om virkninger av Banklovkommmisjonens forslag til ny kollektiv tjenestepensjonsordning for Akademikerne. Basert på denne rapporten uttaler Akademikerne bl.a. følgende:

> «Konklusjonen her er at når folketrygdens delingstall korrigeres (på en bærekraftig måte for pensjonsinnretningene) vil de bli vesentlig høyere enn folketrygdens delingstall. Dette medfører lavere pensjoner og hvis målet er tilsvarende ytelsesnivåer som i ytelsesordningene er da de maksimale innskuddspremiene for lave i lovforslaget. Skal standardmodellen klare å levere et ytelsesnivå på 66 % for et gjennomsnittlig medlem må satsene være 10,5 % inntil 7,1 G og 28,6 % mellom 7,1 G og 12 G, Skal bedrifter kunne fortsette å sikte mot 70 % nivå må satsene være 12 og 30,1. Selv for flate lønnsprofiler er foreslåtte maksimale satser ikke tilstrekkelige. Akademikerne mener derfor at de maksimale grensene for årlig innskuddspremie må være betydelig høyere enn forslaget i NOU-en. Akademikerne vil i denne forbindelse

> også peke på at det kreves en høyere tilleggssats en 18,1 % for lønn over 7,1 G dersom det skal gis mulighet for å kompensere nullopptjening i folketrygden.»

Arbeidsdepartementet viser til at delingstallet kan bli vesentlig høyere enn hva Banklovkommisjonen har lagt til grunn, noe som vil innebære at pensjonsytelsene også vil bli vesentlig lavere enn hva Banklovkommisjonen har hatt som utgangspunkt ved fastsettelsen av maksimale innskuddssatser. Dette kan ifølge Arbeidsdepartementet tale for en fornyet vurdering av innskuddssatsene.

Finansforbundet mener de foreslåtte satsene er satt for lavt til å kunne oppnå pensjonsytelser på nivå med hva som er mulig i ytelsesordninger. Finansforbundet mener satsen for lønn opp til 7,1 G bør settes til minst 8,5 prosent og at arbeidstakerne bør ha en lovfestet forhandlingsrett i spørsmålet om det i pensjonsordningen skal kompenseres fullt ut for at folketrygden ikke gir opptjening for lønn over 7,1 G. Ifølge Finansforbundet bør de skattemessige sidene ved private pensjonsordninger ikke begrense Banklovkommisjonens forslag om sparenivåer fordi «[d]et ligger ikke til Banklovkommisjonens mandat å utrede de skattemessige fradragsmuligheter». Finansforbundet mener det bør være adgang til i pensjonsplanen å fastsette høyere sparesatser før fylte 62 år.

Finansforbundet savner kompenserende tiltak for at arbeidstaker mister retten til en årlig pensjonsytelse, men i stedet får en spareordning bare med nullgaranti for avkastningen. Videre viser Finansforbundet til at det kreves flere arbeidsaktive år for å oppnå samme pensjonsnivåer som i ytelsesordninger. Finansforbundet mener det bør være adgang til i pensjonsplanen å fastsette høyere sparesatser før fylte 62 år.

Gabler Wassum foreslår at det gis anledning til å benytte sparesatser som øker over livsløpet til arbeidstakerne.

Landslaget for offentlige pensjonister mener det bør være adgang til høyere sparesatser av hensyn til å kunne oppnå pensjonsnivåer som i ytelsesordning uten å måtte stå 40 år i arbeid. Etter Landslaget for offentlige pensjonisters vurdering bør det innføres en mulighet for å fastsette høyere innskuddssatser før 62 år enn etter, innenfor lovens maksimalrammer, for at det skal være mulig å gå av med pensjon ved 62 år uten for stor reduksjon i pensjonsutbetalingene. Reduksjon i kostnaden ved tidlig uttak kan ifølge Landslaget for offentlige pensjonister også kunne dempe presset på folketrygdens uføreordninger.

LO viser til særmerknad i utredningen om at det bør være rom for pensjonsordninger som gir ytelser på nivå med dagens ytelsesordninger, for eksempel 70 prosent av sluttlønn. LO mener departementet i proposisjonen bør legge fram beregninger som viser at de maksimale tillatte innskuddssatsene er tilstrekkelige til å oppnå dette.

Ifølge *NITO* bør maksimale sparesatser settes slik at det er mulig å nå pensjonsytelser på 70 prosent av sluttlønn.

Norsk Flygerforbund viser til at det er særregler om tvungen pensjonsavgang for flygere, slik at disse ikke har mulighet til å arbeide til de er 67 år. I denne sammenheng uttales følgende til lovutkastet § 4-10 som gir Kongen hjemmel til å fastsette høyere prosentsatser for stillinger med rett til uttak av tjenestepensjon før fylte 62 år:

> «For det første mener vi at det her skulle stått 67 år da det for piloter ikke finnes muligheter i det hele tatt å jobbe til 67 år, noe som er «normalen» i samfunnet for øvrig. Folketrygdloven er lagt opp til at folketrygd normalt utbetales fra 67 år med en valgfrihet til å ta den ut fra 62 år. Flygerne, samt alle andre med særaldersgrenser, vil ikke ha denne valgmuligheten. Uten tilstrekkelig kompensasjon i innskuddsreglene, vil pensjonerte flygere tvinges til å ta ut folketrygd fra 62 år, da de ikke har mulighet til å kombinere flyging og delvis pensjon. Dette vil medføre utilsiktede lavere pensjonsutbetalinger til pensjonerte flygere. Dette kan ikke være intensjonen med forslaget til nye pensjonsregler.»

Unio støtter ikke Banklovkommisjonens utkast til maksimale sparesatser og uttaler blant annet:

> «Unio mener at hoveddimensjoneringen bør ta høyde for at det med en enkel utgave av standardmodellen uten sluttlønnsregulering skal være mulig å nå en kompensasjon på 66-70 pst av sluttlønn for de fleste inntektsnivåer, gitt en gjennomsnittlig lønnskarriere, f.eks. 7 pst høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn og gitt en kortere opptjening i tjenestepensjonsordningen enn i folketrygden. Det er viktig å ikke glemme at de fleste av dagens ytelsesordninger har krav om 30 års opptjening for å få full pensjon.»

Unio er også skeptiske til departementets omtale av provenyeffekter og uttaler at «provenyanslaget [virker] mer tilpasset et ønske om å støtte opp om

de for lave maksimalsatsene som Banklovkommisjonen foreslår».

Unio mener det bør være adgang til å stoppe pensjonsopptjeningen ved 62 år og i stedet ha høyere satser fram til dette, noe som etter Unios mening også vil kunne avdempe presset på uføreordninger i folketrygden. Unio ber departementet endre lovforslaget slik at det åpnes for å dempe avkortingen ved tidliguttak.

Verdipapirfondenes forening skriver følgende om innskuddssatser i innskuddspensjonsordninger:

> «Etter vår oppfatning bør det være en målsetning at innskuddssatsene settes slik at maksimal årlig utbetalt pensjon, under ellers like forhold, forventningsmessig blir om lag den samme i de ulike tjenestepensjonsordninger.»

YS støtter at det kan kompenseres fullt ut for at opptjeningen faller bort for lønn over 7,1 G i folketrygden. Imidlertid mener YS at grensen for opptjening av all lønn mellom 0 og 12 G bør settes vesentlig høyere enn 7 prosent og at det ikke er grunn til å begrense arbeidsgivers kostnader da de selv kan styre dette. YS anfører også at det kan være behov for høyere grenser for eldre arbeidstakere og foreslår at grensen heves til 10 prosent av lønn. YS støtter forslaget om høyere maksimal sparesats i grunnmodellen fordi medlemmene må bære mer risiko i denne modellen.

4.2.4 Departementets vurdering

De maksimale sparesatsene i ordninger etter lovforslaget bør gi rom for å spare til forventede årlige pensjonsutbetalinger av en viss størrelse. Departementet er enig med Banklovkommisjonens flertall i at det er rimelig å legge til grunn sparing med sikte på årlige pensjonsytelser på om lag 66 prosent av lønn, inkl. beregnede alderspensjonsytelser fra folketrygden. Banklovkommisjonen tok i sitt utkast utgangspunkt i like innskudd og like anslag på levetid for kvinner og menn. Departementet foreslår imidlertid nedenfor i avsnitt 4.9 bruk av forsikringstekniske dødelighetsgrunnlag som tar hensyn til at kvinner statistisk lever lengre enn menn, og foreslår dermed også høyere innskudd for kvinner, i tråd med gjeldende rett og praksis. Det er også lagt opp til at folketrygdens prinsipp om levealdersjustering ivaretas ved at ytelsen først fastlegges ved uttak, slik at det enkelte medlem bærer risikoen for levealdersutviklingen i opptjeningstiden. Videre foreslår departementet nedenfor at merinnskuddene for kvinner kan komme i tillegg til de maksimale prosentsatsene for innskudd. I tråd med dette legger departementet til grunn at beregninger med sikte på å avgjøre hvilken maksimal prosentsats som bør foreslås, bør ta utgangspunkt i dagens dødelighetsforutsetninger for menn.

Departementet har tatt utgangspunkt i en årlig lønns- og G-vekst på 4,5 prosent, slik Aktuarforeningen har lagt til grunn i sitt høringsinnspill. Videre antar departementet en avkastning på samme nivå som lønnsvekst da det ikke er gitt om det er garantert regulering med lønnsvekst eller regulering med avkastning som gir grunnlag for de største pensjonsbeholdningene, jf. også nedenfor og figur 4.1. Det er da antatt at tilført dødelighetsarv i opptjeningstiden, inklusive avkastning på disse midlene samlet vil øke pensjonsbeholdningen med om lag 9 prosent. Videre er det ikke tatt hensyn til avkastning i utbetalingsperioden (beregningsrente på null prosent), og antatt forventet gjenstående leveår på 18. Under disse forutsetningene vil man med årlige innskudd på 7 prosent av lønn kunne oppnå årlige pensjonsytelser på i underkant av 18 prosent av lønn ved uttak etter 40 års opptjening. Kompensasjonsgraden for den enkelte vil imidlertid nødvendigvis blant annet avhenge av den enkeltes lønnsutvikling sammenlignet med den generelle lønnsveksten og av hvilken avkastning som faktisk oppnås over opptjeningsperioden. Det vil for eksempel kunne være slik at en del har en lønnsutvikling slik at lønnsveksten er høyere enn snittet i første del av karrieren og med en flatere lønnsutvikling mot slutten. Kompensasjonsgraden vil også reduseres over tid sammenlignet med illustrasjonen ovenfor dersom økningen i forventet levetid fortsetter.

Departementet er enig med de høringsinstansene som har påpekt at det etter Banklovkommisjonens utkast ikke vil være mulig å opptjene like store pensjonsytelser i løpet av 30 år som i dagens foretakspensjonsordninger. Imidlertid viser departementet til at det er en nødvendig tilpasning til stadig økende levealder at det kreves flere år med pensjonsopptjening for å oppnå samme livsvarige pensjonsytelser som tidligere. Departementet mener derfor at satsene ikke bør økes ut over Banklovkommisjonens utkast med det formål at det skal kunne oppnås samlede pensjonsytelser på 66 prosent eller mer av sluttlønn etter 30 års opptjening.

Departementet viser videre til at kollektive pensjonsordninger i privat sektor som er opprettet etter reglene i innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven er gitt en gunstig skattemessig behandling i forhold til andre private pensjonsord-

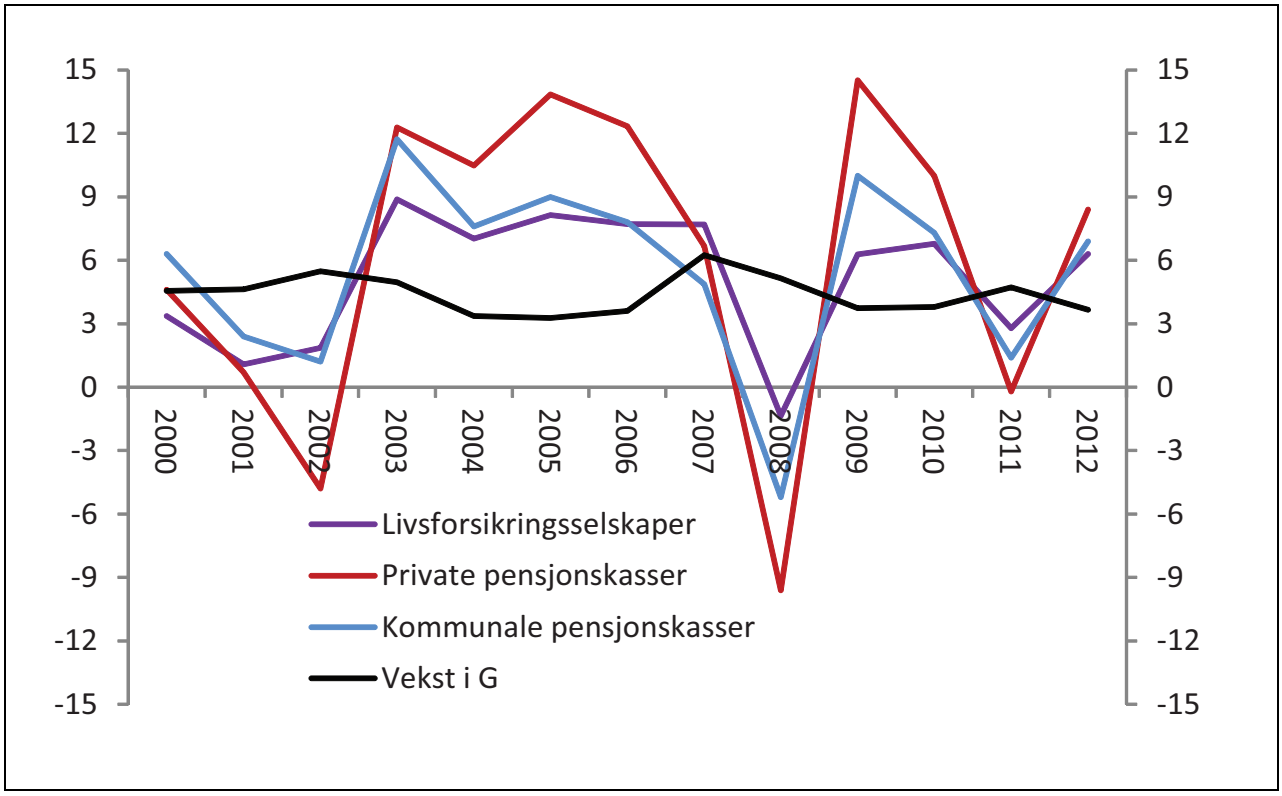

Figur 4.1 Verdijustert avkastning i ulike pensjonsinnretninger og vekst i G. 2000–2012. Prosent.

Kilde: Finanstilsynet og NAV.

ninger i arbeidsforhold. Det samme vil etter lovforslaget gjelde pensjonsordninger som opprettes i samsvar med reglene i denne proposisjonen. Det vises til de foreslåtte endringene i skatteloven, jf. lovforslaget del IV. Den skattemessig gunstige behandlingen består i at innskudd/premie fra arbeidsgiver er fradragsberettiget for arbeidsgiver selv om den ikke beskattes som lønn hos arbeidstaker, den realiserte løpende avkastningen på pensjonsmidlene skattlegges ikke, og beholdningen er ikke formuesskattepliktig. Motstykket er at utbetalinger fra ordningen er skattepliktig som pensjonsinntekt.

Ved vurderingen av hvilke maksimale sparesatser som skal være mulig i tjenestepensjonsordningene, må det derfor også tas hensyn til virkninger på skatteprovenyet. I Banklovkommisjonens mandat 7. juli 2009 står det:

> «Banklovkommisjonens forslag til endringer i de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor bør i utgangspunktet være provenynøytrale for det offentlige.»

Departementet legger til grunn at det er de samlede endringene i de private kollektive pensjonsordningene, det vil si inkludert eventuelle økninger i maksimalt tillate sparesatser og andre endringer i innskuddspensjonsordningene, som skal være om lag provenynøytrale for det offentlige. Konsekvenser av de forslagene departementet fremmer for skatteprovenyet, er nærmere omtalt i kapittel 8 om økonomiske og administrative konsekvenser.

Banklovkommisjonen har foreslått ulike maksimale sparesatser avhengig av om foretaket velger å garantere regulering av pensjonsbeholdninger eller om pensjonsbeholdningene skal reguleres med oppnådd avkastning (regulering av pensjonsbeholdninger er omtalt nærmere i avsnitt 4.5 nedenfor). Departementet viser til at det er usikkert om garantert regulering med lønnsvekst eller regulering med avkastning vil gi høyest regulering over tid. Departementet antar at lønnsveksten i noen år vil overstige avkastningen og i andre ord være lavere enn avkastningen. Figur 4.1 som viser utviklingen i folketrygdens G-beløp (som et uttrykk for alminnelig lønnsvekst) og verdijustert avkastning i ulike pensjonsleverandører illustrerer dette.

På bakgrunn av usikkerhet om hvilken reguleringsmekanisme som vil gi de største pensjonsbeholdningene og dermed de største alderspensjonsytelsene mener departementet det bør leg-

ges opp til én maksimal sparesats uavhengig av hvilken reguleringsmekanisme som velges for pensjonsbeholdningene. Departementet foreslår at maksimale sparesatser settes til 7 prosent av årets lønn i tråd med Banklovkommisjonens utkast til «standardmodell», jf. lovforslaget § 4-7 første ledd. Departementets forslag innebærer at grensen på 7 prosent av årets lønn gjelder både for ordninger med og ordninger uten garantert regulering av pensjonsbeholdninger.

Departementet legger opp til at det skal kunne betales inn et tilleggsinnskudd på inntil 18,1 prosent, som er samme opptjeningsprosent som for lønn inntil 7,1 G i folketrygden, av årets lønn mellom 7,1 og 12 G for å kompensere fullt ut for at folketrygden ikke gir opptjening av alderspensjon i dette lønnsintervallet.

Banklovkommisjonens utkast til kjønnsnøytrale innskudd tilsier at maksimalsatsene etter utkastet er beregnet som gjennomsnittsinnskudd for kvinner og menn. Hensynet til enkelthet i pensjonssystemet taler imidlertid for å fastsette satsene for menn og slik at merinnskudd for kvinner kan komme i tillegg, jf. lovforslaget § 4-7 første og annet ledd.

Det er i lovforslaget § 4-7 tredje ledd inntatt forslag til en hjemmel for Kongen til å fastsette en høyeste avkastningsprosent for hvilken avkastning på pensjonsbeholdninger som kan tilføres reguleringsfondet. Dersom det er fastsatt en slik grense skal eventuell overskytende avkastning tilføres foretakets premiefond.

De foreslåtte maksimalgrensene gjelder for foretakets innskudd til pensjonsbeholdningen. Det følger av lovforslaget § 4-7 annet ledd at betaling for administrasjon og forvaltning av pensjonsordninger må dekkes innenfor de maksimale innskuddssatsene slik det også følger av innskuddspensjonsloven. Premier for avkastningsrisiko, midler til regulering av pensjonsbeholdninger og pensjonsytelser og premier for forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet kommer imidlertid i tillegg til de foreslåtte maksimalgrensene. Det er lagt opp til at også disse tilskuddene, i tråd med det som følger av gjeldende rett, behandles tilsvarende skattemessig gunstig som de årlige innskudd i prosent av lønn. Det legges opp til å følge gjeldende regler om fradragsrett for tilskudd til pensjonsordning etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Departementet foreslår at det skal fastsettes høyere innskudd for kvinner enn for menn for å finansiere kvinners høyere forventede levealder jf. også omtalen i avsnitt 4.1.4 og 4.9.5. Departementet foreslår i § 4-7 annet ledd at også tillegg til årlige innskudd for kvinner kan komme i tillegg til de lovfastsatte maksimalinnskuddene.

4.3 Særskilte innskudd fra arbeidstakere

4.3.1 Gjeldende rett

Foretakspensjonsloven § 9-4 og innskuddspensjonsloven § 5-6 åpner for at arbeidstakerne kan betale (egne) tilskudd til pensjonsordningen. Arbeidstakerens tilskudd kan ikke være høyere enn 4 prosent av arbeidstakerens lønn. Etter foretakspensjonsloven kan tilskudd fra arbeidstaker ikke utgjøre mer enn halvparten av den premien foretaket betaler for arbeidstakeren (med fradrag for omkostningstillegg), jf. § 9-4 annet ledd. Etter innskuddspensjonsloven § 5-6 kan innskuddet fra arbeidstakeren ikke overstige det innskuddet som arbeidsgiver i henhold til innskuddsplanen betaler for vedkommende arbeidstaker. Innskuddsplanen i innskuddspensjonsordninger og pensjonsplanen i foretakspensjonsordninger gjelder for alle arbeidstakere som omfattes av pensjonsordningen, og dette innebærer at innskuddene ikke vil være frivillige for den enkelte arbeidstaker når de først er fastsatt i innskuddsplanen eller pensjonsplanen. Det er heller ikke mulig for den enkelte arbeidstaker å spare på frivillig basis i pensjonsordningen. Dette er begrunnet med den grunnleggende forutsetning at pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er kollektive ordninger.

4.3.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen viser til at det er få pensjonsordninger i privat sektor som har en ordning med arbeidstakertilskudd. Banklovkommisjonens vurderinger fremgår av NOU 2012: 13 avsnitt 5.3.6.

Banklovkommisjonen mener at regler for arbeidstakertilskudd må ta utgangspunkt i pensjonsordningens kollektive karakter. En slik tilskuddsordning bør bare kunne etableres med tilslutning fra et betydelig flertall av arbeidstakerne/medlemmene, eventuelt fagforeninger som representerer et slikt betydelig flertall. Banklovkommisjonen foreslår å myke opp gjeldende krav om at alle arbeidstakere må delta i en slik tilskuddsordning, for det første ved at det kreves tilslutning av to tredeler av medlemmene i pensjonsordningen. For det andre åpnes det i utkastet § 4-22 for at avtalen om arbeidstakertilskudd kan inneholde bestemmelser om og vilkår for, den

enkeltes reservasjonsrett. Arbeidstakere som blir ansatt etter at tilskuddsordningen er etablert skal etter Banklovkommisjonens utkast ikke kunne reservere seg.

Banklovkommisjonen foreslår øvre grenser for arbeidstakers tilskudd. Etter utkastet § 4-22 annet ledd kan årlig innskuddspremie fra arbeidstaker ikke settes høyere enn halvparten av lovens grense for årlig premie til alderspensjon for lønn inntil 12 G. Den årlige innskuddspremien fra arbeidstaker skal tilføres den enkeltes pensjonsbeholdning. Det er i utkastet åpnet for at det kan avtales at en forholdsmessig del av årets kostnader og risikopremier kan dekkes av medlemmer som deltar i tilskuddsordningen, ved at det trekkes på avkastningen av pensjonsbeholdningen eller eventuelt ved fradrag i pensjonsbeholdningen eller årlig ytelse. Dette følger av utkastet § 4-22 tredje ledd.

Om de skattemessige spørsmål en slik bestemmelse reiser, uttaler Banklovkommisjonen følgende (NOU 2012: 13 avsnitt 5.3.6):

> «Banklovkommisjonen er klar over at en kollektiv arbeidstakerfinansiert påbygning på foretakets tjenestepensjonsordning kan reise skattemessige spørsmål, særlig som følge av den skattegunstige behandling av kollektive tjenestepensjonsordninger. En antar imidlertid at de sentrale skatteprovenyhensyn vil være ivaretatt ved en regel om at foretakets og arbeidstakernes samlede tilskudd til pensjonsordningen må ligge innenfor den grense for høyeste årlig innskuddspremie på 7 prosent av lønn som er omtalt foran i avsnitt 5.3.5, se lovutkastet § 4-25 annet ledd tredje punktum.»

Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmene Juliussen, Mildal, Skomsvold og Storrødvann) mener det er viktig å åpne for mer fleksible og romslige løsninger når det gjelder tilskudd fra arbeidstakerne. Mindretallet mener at kravet om minst to tredelers deltakelse i arbeidstakernes tilskuddsordning til pensjonsordningen bør utgå, og at det bør være mulig for arbeidstakerne fritt å kunne reservere seg helt eller delvis mot å betale innskudd, enten permanent eller for en periode. Arbeidstakere som blir ansatt etter at ordningen er etablert, bør også ha reservasjonsrett, ifølge dette mindretallet. Mindretallet mener videre at arbeidstakere bør ha anledning til å spare inntil et nivå der summen av foretakets sparing og tilskuddet fra den ansatte, til sammen er begrenset av de øvre maksimale grensene, slik at mulighetene til å spare til fremtidig pensjon blir uavhengig av nivået på foretakets tjenestepensjonsordning. Mindretallet mener også at skattereglene må innrettes slik at arbeidstakers tilskudd behandles skattemessig likt med arbeidsgivers innskudd.

4.3.3 Høringsinstansenes syn

Akademikerne, Arbeidsgiverforening for samvirkeforetak (SAMFO), Arbeidsgiverforeningen Spekter, Coop Norge, NHO, NITO, Norges Rederiforbund og *Pensjonskasseforeningen* støtter forslaget fra mindretallet i Banklovkommisjonen som mener det bør åpnes for mer valgfrihet for arbeidstaker, og at det ikke bør være krav om at minst to tredeler av arbeidstakerne slutter seg til ordningen. Arbeidstakeren bør også ha mulighet til å supplere foretakets innbetaling av innskuddspremie opp til det maksimale innskuddspremienivået, med tilsvarende gunstig skattebehandling som bedriftens innbetalinger. *Norske Forsikringsmegleres Forening* uttaler:

> «Norske Forsikringsmegleres Forening registrerer at samtidig som det tilrettelegges for fortsatt gode rammer for arbeidstakers tilskudd, er det ikke foreslått endringer i skattereglene når det gjelder arbeidstakeres fradragsrett. Denne fradragsretten er kun 28 %, mens utbetaling av pensjonen i andre enden kan ha en marginalskatt på over 44 %. Dette innebærer at arbeidstakers tilskudd rent skattemessig behandles som et «IPS-produkt» et produkt de fleste leverandører de siste årene har stoppet å markedsføre grunnet de skatteulempene disse produktene kan ha for svært mange sammenlignet med annen privat sparing. Vi mener det kan være uheldig å implementere slike skattemessige ugunstige løsninger innenfor rammene av et såkalt «skattefavoriserende regelverk». Det burde være uvesentlig for skattefavoriseringen hvorvidt det er den ansatte eller arbeidstaker som betaler innskuddet/premien så lenge total sparing er innenfor de maksimale rammer for årlig sparing på 7/8 + 18,1 %.»

Unio og *YS* støtter Banklovkommisjonens forslag om arbeidstakertilskudd, men mener at kravet om at minst to tredeler av de ansatte må være med i ordningen er for strengt. YS foreslår et krav om at minst halvparten av de ansette må være med på en ordning med arbeidstakertilskudd.

Aktuarforeningen påpeker at det kan være en viss seleksjonsfare i det at arbeidstakere kan velge å være med å betale innskudd. Pensjonsinn-

retningene bør derfor ha adgang til å ta en annen premie for premiefritak og eventuelle risikoytelser for de arbeidstakerne som er med og betaler tilskudd. Aktuarforeningen viser også til at det ikke er foreslått regler om hvordan tilskudd betalt inn av arbeidstaker skal reguleres. Det vises til at de som betaler inn arbeidstakertilskudd vil få høyere pensjonsbeholdning enn de som ikke betaler inn tilskudd.

Finansforbundet viser til at kravet om dødelighetsarv i det nye pensjonsproduktet vil gjøre det lite attraktivt for arbeidstakere å betale inn tilskudd til pensjonsordningen. Arbeidstakerne vil anse sine tilskudd til pensjonsordningen som «sin» sparing, og vil ønske at tilskuddet går til deres etterlatte fremfor at det går til forsikringskollektivet dersom de skulle dø før de starter uttak av pensjon.

Gabler Wassum mener at det ikke bør være et tak på arbeidstakers tilskudd til pensjonsordningen på 50 prosent av arbeidsgivers tilskudd. Det vises til at fordelingen bør være opp til arbeidsgiver og arbeidstaker å avtale. Obligatorisk tjenestepensjon vil være en tilstrekkelig begrensning.

LO støtter forslaget, men viser til at det er overflødig å kreve at to tredeler av arbeidstakerne skal bli med i tilskuddsordningen, når det i tillegg er et krav at to tredeler av arbeidstakerne må ha godtatt at det opprettes en tilskuddsordning. LO antar at den økte fleksibiliteten vil øke utbredelsen av ordningen med arbeidstakertilskudd, men tar forbehold om at det kan være nødvendig å innføre ytterligere fleksibilitet dersom det viser seg at utbredelsen ikke øker med de nye reglene.

4.3.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag. Departementet vil ikke foreslå å gå lenger i frivillig deltakelse i en arbeidstakertilskuddsordning enn det Banklovkommisjonen foreslår. Tjenestepensjonsordninger er kollektive ordninger, og et sentralt hensyn bak skattefavoriseringen av tjenestepensjonsordninger er at de tilfredsstiller krav til likebehandling av arbeidstakerne. Dersom en går for langt i å åpne for individuell sparing i tjenestepensjonsordninger vil ordningen miste sitt kollektive preg.

Den skattemessige behandlingen av arbeidstakers innskudd er for øvrig den samme i alle kollektive tjenestepensjonsordninger.

Finansforbundets merknad om dødelighetsarv vil innebærer at arbeidstakers tilskudd må skilles ut i egne porteføljer som skal følge andre regler enn pensjonsbeholdningen for øvrig. Dette ville komplisert regelverket, og departementet vil derfor ikke følge opp dette innspillet.

Departementet vil ikke følge opp Banklovkommisjonens utkast om at det kan fastsettes at en forholdsmessig del av årlige kostnader og risikopremier skal kunne dekkes ved et fradrag i medlemmets pensjonsbeholdning, eventuelt i årlig ytelse. Da gjenstår etter forslaget en adgang til å dekke disse kostnadene og risikopremiene ved fradrag i årlig avkastning på pensjonsbeholdning, jf. lovforslaget § 4-17 tredje ledd annet punktum.

Departementet viser til lovforslaget § 4-17.

Aktuarforeningen har påpekt at det kan være en viss seleksjonsfare i det at arbeidstakere kan velge å være med å betale innskudd og at pensjonsinnretningene derfor bør ha adgang til å ta en annen premie for premiefritak og eventuelle risikoytelser for de arbeidstakerne som er med og betaler tilskudd. Departementet peker på at hver enkelt pensjonsinnretning har ansvar for at egne pristariffer sikrer forsvarlige priser ut i fra den risikoen pensjonsinnretningen tar på seg. Videre viser departementet til at med de rammene som er foreslått for arbeidstakertilskuddsordning (krav om flertall på to tredeler for opprettelse og at alle nyansatte må være med) åpnes det for liten grad av individuell tilpasning for den enkelte. Seleksjonsrisikoen må følgelig antas å være lav.

4.4 Levealdersrisiko. Dødelighetsarv under opptjening

4.4.1 Gjeldende rett

Etter innskuddspensjonsloven skal midler som frigjøres når et medlem dør, benyttes til barne- og etterlattepensjon eller eventuelt som engangsbeløp til dødsboet, med mindre ordningen konverteres til pensjonsforsikring, jf. innskuddspensjonsloven § 7-7.

I ordninger etter foretakspensjonsloven fastsetter pensjonsplanen størrelsen på pensjonsytelsene som skal utbetales, og angir som regel at pensjon skal utbetales så lenge et medlem lever, jf. foretakspensjonsloven § 5-1. Det kan fastsettes i regelverket for ordningen at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, såfremt alderspensjon har vært utbetalt i minimum 10 år, jf. § 5-1 annet ledd. Retten til pensjon faller bort når medlemmet dør, uavhengig av om dette skjer før eller etter uttak av pensjon. Pensjonsinnretningene krever hvert år inn og tilfører pensjonsordningen en premie som er tilstrekkelig til å sikre den fastsatte pensjonsytelsen, herunder premie for risiko knyttet til person (levealdersri-

siko), jf. foretakspensjonsloven § 9-2 og forsikringsvirksomhetsloven § 9-3. Premien beregnes etter pensjonsinnretningens beregningsgrunnlag, jf. foretakspensjonsloven § 9-3. Dette innebærer at pensjonsinnretningen bærer risikoen for at midler som frigjøres når medlemmer dør før uttak av pensjon er tilstrekkelig til å finansiere den tilførselen av dødelighetsarv til premiereserven som følger av beregningsgrunnlaget. Eventuelt overskudd på risikoresultatet skal fordeles iht. forsikringsvirksomhetsloven § 9-10, mens eventuelt underskudd må finansieres av selskapets egenkapital.

4.4.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår at innskuddspremier som foretaket årlig skal innbetale til pensjonsordningen er uavhengig av forventet dødelighetsarv i opptjeningstiden, det vil si uavhengig av de midler som forventes frigjort ved at arbeidstakere dør før uttak av pensjon. Banklovkommisjonen foreslår at den dødelighetsarv som faktisk oppstår i et år årlig tilføres pensjonsordningenes midler ved at dødelighetsarven fordeles mellom arbeidstakernes pensjonsbeholdninger forholdsmessig etter pensjonsbeholdningenes størrelse, jf. lovutkastet §§ 4-6 annet ledd og 4-12 annet ledd. Dette vil ifølge Banklovkommisjonen «innebære at pensjonsinnretningen ikke lenger vil ha noen levealdersrisiko knyttet til beregnet dødelighetsarv i opptjeningstiden». Dette skiller seg fra foretakspensjonsordninger etter gjeldende rett, hvor det er *beregnet* dødelighetsarv som skal fordeles og hvor pensjonsinnretningene bærer risiko for om faktisk dødelighetsarv avviker fra det pensjonsinnretningen har lagt til grunn i sine beregninger.

4.4.3 Finanstilsynets utkast

Finanstilsynet foreslår som Banklovkommisjonen at den faktiske dødelighetsarven i opptjeningsperioden tilføres medlemmenes pensjonsbeholdninger. Finanstilsynet foreslår imidlertid at dødssannsynlighetene i det dynamiske dødelighetsgrunnlaget (K2013) pensjonsinnretningen har meldt til Finanstilsynet skal benyttes som fordelingsnøkkel, ikke størrelsen på pensjonsbeholdningene, jf. Finanstilsynets utkast til endring av § 4-6 i Banklovkommisjonens lovutkast.

4.4.4 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen støtter ikke at det er faktisk frigjort dødelighetsarv som fordeles mellom gjenværende medlemmer i opptjeningsperioden, slik både Banklovkommisjonen og Finanstilsynet foreslår. Aktuarforeningen mener dødelighetsarv bør tilføres iht. beregningsgrunnlaget for ordningene og at eventuelt overskudd eller underskudd som oppstår som følge av differanse mellom faktisk og beregnet dødelighetsarv må være pensjonsinnretningens ansvar.

Finansforbundet mener prinsippet om dødelighetsarv blant annet kan føre til at en stimulerer tidlig uttak av pensjon fordi arbeidstakere ønsker å sikre seg sin pensjonsutbetaling til seg og sine for å unngå at beholdningen går til kollektivet. Finansforbundet mener blant annet derfor at regler om dødelighetsarv må fjernes fra grunnmodellen, og at det dermed med økte satser i innskuddsordninger ikke er behov for en grunnmodell.

Finans Norge ber om at det presiseres hvordan dødelighetsarv fordeles i tilfeller med gradert uttak, og legger følgende til grunn:

> «Medlemmet er yrkesaktiv: Den del av pensjonsbeholdningen som ikke er knyttet til utbetalende alderspensjon blir tildelt dødelighetsarv.
>
> Medlemmet dør: Den del av pensjonsbeholdningen som ikke er knyttet til utbetalende alderspensjon fordeles på kollektivet som dødelighetsarv, mens kapital tilknyttet utbetalende del av alderspensjonen inngår i risikoresultatet.»

Gabler Wassum foreslår at også banker, verdipapirfondselskap og verdipapirforetak skal kunne tilby pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven i oppsparingsfasen da fordeling av faktisk dødelighetsarv i realiteten ikke innebærer at leverandøren tar på seg forsikringsrisiko.

4.4.5 Departementets vurdering

Pensjonsinnretningene beregner etter gjeldende rett premier og avsetninger blant annet ut fra forutsetninger om de forsikredes dødelighet. De tidligere (statiske) tariffene (til og med K2005) inklusive sikkerhetsmarginene som er innarbeidet i disse dødelighetsforutsetningene, har ikke holdt tritt med økningen i levealder de senere tiårene, noe som har ført til en betydelig underreservering hos pensjonsinnretningene. På denne bak-

grunn har Banklovkommisjonen foreslått at pensjonsinnretningene ikke skal bære levealdersrisiko i opptjeningsperioden i tjenestepensjonsordningene. Dette innebærer at *faktisk* «dødelighetsarv» skal fordeles mellom pensjonsbeholdningen til de enkelte medlemmer som ikke har startet uttak av pensjon, etter størrelsen på pensjonsbeholdningene, ikke *beregnet* dødelighetsarv, hvor pensjonsinnretningene bærer risiko for om faktisk dødelighetsarv blir større eller mindre enn premien for beregnet dødelighetsarv. Aktuarforeningen har i høringen tatt til orde for at pensjonsinnretningene fortsatt skal bære denne risikoen.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at det bør vurderes tiltak for å hindre at pensjonsinnretningene i fremtiden akkumulerer underreservering som følge av at levealdersrisiko ikke blir håndtert på en robust måte. Departementet viser imidlertid til at Finanstilsynet nå, etter kontakt med, og innspill fra, næringen, har fastsatt nye minstekrav til dødelighetstariffer (K2013). Denne tariffen skal være dynamisk, noe som innebærer at tariffen inneholder forutsetninger om fremtidig utvikling i dødelighet slik at premieinnbetalingene bedre vil følge utviklingen i dødelighet. Anvendelse av en slik ny dynamisk tariff ville derfor i vesentlig grad kunne redusere pensjonsinnretningenes levealdersrisiko selv om det ble lagt opp til at det er beregnet dødelighetsarv som skal fordeles. Departementet vil vise til at disse tariffene har kommet på plass etter at Banklovkommisjonen avga sin utredning. Finanstilsynet har likevel heller ikke foreslått endring av Banklovkommisjonens utkast om fordeling av faktisk dødelighetsarv, men har skissert en annen modell for tildeling av dødelighetsarven.

Hensynet til sikkerhet og å hindre fortsatt akkumulering av underreservering i pensjonsinnretningene taler isolert sett for å følge Banklovkommisjonens og Finanstilsynets utkast. På den annen side kan det argumenteres for at selv om det kan være vanskelig å treffe nøyaktig i beregningen av dødeligheten, er den årlige dødssannsynligheten i arbeidsaktiv alder såpass lav at selv store relative avvik mellom faktisk og beregnet dødelighet vil gi små utslag på pensjonsinnretningenes risikoresultat i absolutt forstand. Fordeling av faktisk dødelighetsarv kan også potensielt gi skjeve utslag i små kollektiv, for eksempel små pensjonskasser, der faktisk dødelighetsarv kan utgjøre svært store beløp sammenlignet med de gjenværende pensjonsbeholdninger dersom en arbeidstaker dør like før uttak av pensjon. Departementet har etter en helhetsvurdering likevel valgt å legge avgjørende vekt på at både Banklovkommisjonen og Finanstilsynet har foreslått at det er faktisk dødelighetsarv som skal fordeles, for å avlaste pensjonsinnretningene for levealdersrisiko, og slutter seg dermed til at det er faktisk dødelighetsarv som skal fordeles, jf. lovforslaget § 4-5 annet ledd første punktum.

Finanstilsynet viser til at Banklovkommisjonens forslag om at dødelighetsarv skal tildeles forholdsmessig etter størrelse mellom pensjonsbeholdningene, innebærer et prinsipielt brudd med forsikringsteknisk oppbygning av alderspensjonsbeholdninger. Finanstilsynet skriver i sitt høringsnotat at dødelighetsarv tilført etter forsikringstekniske prinsipper gjenspeiler dødsrisikoen som funksjon av alder. Det vil si at et medlem som overlever et bestemt år i «høy alder», får større vekst i premiereserven enn et yngre medlem med tilsvarende premiereserve. Dersom kun størrelsen på pensjonsbeholdningen blir lagt til grunn, blir «de yngre» subsidiert av «de eldre» sammenlignet med hvordan det ville ha vært med forsikringsteknisk oppbygning av pensjonsbeholdningen. Departementet slutter seg til Finanstilsynets vurdering på dette punktet, og har derfor i lovforslaget § 4-5 annet ledd annet punktum foreslått en endring i forhold til Banklovkommisjonens utkast. Endringen innebærer at det dynamiske dødelighetsgrunnlaget skal brukes som fordelingsnøkkel ved fordeling av faktisk dødelighetsarv mellom pensjonsbeholdningene .

Departementet er videre enig i Finans Norges tolkning av hvordan dødelighetsarv skal fordeles i tilfeller med uttak av gradert alderspensjon. Det vil si at ved gradert uttak av pensjon skal den delen av pensjonsbeholdningen som ikke er knyttet til uttak av alderspensjon tilføres dødelighetsarv og fordeles som dødelighetsarv dersom medlemmet dør under uttak av gradert alderspensjon. Den delen av pensjonsbeholdningen som er knyttet til utbetalingen av gradert alderspensjon inngår i slike tilfelle i pensjonsleverandørens risikoresultat.

4.5 Regulering av pensjonsbeholdninger (under opptjening)

4.5.1 Gjeldende rett

I innskuddspensjonsordninger tilføres det enkeltes medlems pensjonskapital årlig en forholdsmessig del av avkastningen i kollektivporteføljen dersom den er underlagt alminnelig forvaltning, jf. innskuddspensjonsloven § 3-2. Kongen kan etter § 3-2 annet ledd fastsette en høyeste avkastningsprosent for hvor stor del av oppnådd avkast-

ning av pensjonskapitalen i et år som etter regelverket kan tillegges pensjonskapitalen. Kongen kan også fastsette at en bestemt del av årets avkastning skal tillegges pensjonskapitalen. Avkastning som ikke tillegges pensjonskapitalen, skal tilføres innskuddsfondet.

Forvaltes pensjonskapitalen med individuelt eller kollektivt investeringsvalg, jf. §§ 3-2a og 3-2b, blir årlig avkastning tilført, eller årlig tap belastet, pensjonsbeholdningen.

I foretakspensjonsordninger diskonteres premien for pensjonsopptjeningen med en beregningsrente innenfor høyeste tillatte maksimale beregningsrente fastsatt i henhold til forskrift 30. juni 2006 til forsikringsvirksomhetsloven § 2-3. Pensjonsinnretningen kan etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 kreve egen «pris for forvaltning av midler knyttet til forsikringskontraktene, herunder selskapets risiko for avkastningsresultatet». Avkastningsoverskudd utover den garanterte avkastningen (og eventuelt avsetning til tilleggsavsetninger) skal ifølge forsikringsvirksomhetsloven § 9-9 årlig fordeles mellom de kontrakter som omfattes. Fordelingen foretas etter forholdet mellom de forsikringsmessige avsetninger til den enkelte kontrakt. Avkastning som ikke settes av til tilleggsavsetninger tildeles som overskudd etter reglene i foretakspensjonsloven, dvs. til pensjonistenes overskuddsfond for kontrakter under utbetaling eller til premiefondet for kontrakter under opptjening.

Er det avtalt investeringsvalg tilordnes avkastningen på den enkelte investeringsvalgsportefølje til den kontrakten som porteføljen hører til, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-9 annet ledd.

4.5.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår at hovedregelen i standardmodellen skal være at foretaket har ansvar for at pensjonskapitalen i opptjeningsperioden årlig minst oppreguleres i samsvar med alminnelig lønnsvekst, jf. lovutkastet § 4-8 første ledd. Dette er samme reguleringsmodell som i folketrygden. Alminnelig lønnsvekst beregnes som lønnsvekst i folketrygden, jf. blant annet folketrygdloven § 19-14.

Banklovkommisjonen mener videre at det er behov for fleksibilitet og en adgang for foretakene til å velge en oppreguleringsordning som vil «sikre årlig oppregulering for den enkelte arbeidstaker på basis av den lønnsøkning som arbeidstakeren, eller den gruppe av ansatte arbeidstakeren inngår i, får som ledd i den alminnelige lønnsutviklingen i foretaket», jf. lovutkastet § 4-8 første ledd annet punktum. Banklovkommisjonen viser til at dette er en alternativ reguleringsmåte for dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger etter foretakspensjonsloven § 5-6 første ledd bokstav a, jf. § 5-2 tredje ledd.

Banklovkommisjonen mener alminnelig lønnsutvikling i foretaket skal omfatte:

> «endringer i lønn hos den enkelte arbeidstaker som skjer på grunnlag av den mer generelle lønnsstrategien i foretaket, for eksempel på basis av generelle eller lokale lønnsforhandlinger. Det kan også være snakk om lønnsendringer utenom lønnsforhandlinger som er basert på avtale eller retningslinjer om lønnsutvikling i foretaket.»

Premie for slik oppregulering skal etter lovutkastet § 4-8 tredje ledd finansieres ved bruk av den avkastning som faktisk oppnås ved forvaltningen av pensjonsbeholdningen. Eventuell avkastning utover det som skal til for å dekke årets oppregulering skal tilføres et reguleringsfond for ordningen, jf. utkastet § 4-7 første ledd. Dersom årets avkastning ikke er tilstrekkelig til å dekke årets premie for oppregulering skal manglende premie dekkes av reguleringsfondet, eventuelt av foretaket, jf. utkastet § 4-8 tredje ledd.

Dersom arbeidstakere får lønnsøkninger ut over den alminnelige lønnsveksten i foretaket foreslår Banklovkommisjonen i lovutkastet § 4-9 en adgang for foretaket til å regulere pensjonsbeholdningen med en engangspremie slik at beholdningen reflekterer det nye lønnsnivået i hele eller deler av den perioden vedkommende har vært medlem av pensjonsordningen. Slik regulering skal ifølge utkastet kunne skje der det «ved skifte av stilling, vesentlig endring av arbeidsoppgaver eller ved særskilt avtale gis et særskilt tillegg i lønn uavhengig av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket». For å unngå skjønnsmessig forskjellsbehandling foreslår Banklovkommisjonen at et slikt oppreguleringsprinsipp eventuelt skal fastsettes i pensjonsplanen i form av generelle regler, jf. lovutkastet § 4-9 annet ledd. Premie for slik regulering skal dekkes av foretaket, jf. tredje ledd, ikke av reguleringsfondet.

Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmene Hanssen, Løining og Rikheim) mener at begrepet «lønnsøkningen for de enkelte medlemmer som ledd i den alminnelige lønnsutvikling i foretaket» som er brukt i lovutkastet § 4-8 første ledd annet alternativ kan være vanskelig å håndtere. Videre mener disse medlemmene det kan stilles spørsmål ved om en slik reguleringsadgang

vil være i samsvar med prinsippene om likhet og forholdsmessighet i en pensjonsordning. I stedet bør det etter disse medlemmenes vurdering innføres «en regel som gir adgang til oppregulering i tråd med samlet prosentvis lønnsvekst i foretaket».

Disse medlemmene påpeker videre at regelen i lovutkastet § 4-9 om særskilt oppregulering ved særskilt lønnstillegg «kan åpne for reetablering av en form for sluttlønnsprinsipp som avviker fra den foreslåtte generelle omleggingen til alleårsopptjening». Videre mener disse medlemmene at «[p]raktisering og avgrensing av en slik særskilt oppreguleringsadgang vil […] kunne reise spørsmål i forhold til prinsippene om likebehandling og forholdsmessighet innenfor en pensjonsordning».

I grunnmodellen foreslår Banklovkommisjonen at oppregulering skjer ved at årlig avkastning på pensjonsbeholdningene tilføres beholdningen, og dermed at arbeidstakerne tar risikoen for at avkastningen som faktisk oppnås er tilstrekkelig til en inflasjons- og nivåsikring av pensjonsbeholdningen, se lovutkastet § 4-12 tredje ledd.

Etter Banklovkommisjonens vurdering tilsier skattemessige hensyn at det bør være mulig å sette en øvre grense for hvor høy oppregulering som kan tillates i et enkelt år. Det gis i lovutkastet § 4-13 tredje ledd hjemmel for Kongen til å vurdere om det er behov for å sette en slik grense. Banklovkommisjonen foreslår at eventuell avkastning utover en slik grense tilføres foretakets premiefond (som i innskuddspensjonsloven).

4.5.3 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen mener bestemmelsene om regulering av pensjonsbeholdning i §§ 4-8 og 4-9 er vanskelig formulert og foreslår dessuten å fjerne angivelse av reguleringstidspunktet i lovteksten. Det foreslås konkrete endringer av lovteksten på dette punktet.

Aktuarforeningen mener også det bør presiseres at ved delvis uttak av pensjon skal den delen av pensjonsbeholdningen som tilsvarer uttaksgraden reguleres som pensjon under uttak, mens den øvrige delen reguleres som under opptjening.

Akademikerne mener det er positivt at arbeidsgiver kan garantere en årlig regulering av pensjonsbeholdningen, men mener lovutkastets bestemmelser om regulering av pensjonsbeholdningene, jf. §§ 4-8 og 4-9 i lovutkastet, er vanskelige å forstå. Akademikerne mener § 4-9 blir overflødig dersom «det settes punktum etter "lønnsutviklingen for de enkelte medlemmer " i siste ledd i § 4-8 (1), resten av setningen slettes.», ev. supplert med en regel om hvor stor del av årets reguleringspremie som kan dekkes av reguleringsfondet.

Arbeidsdepartementet mener bestemmelsen i lovutkastet § 4-8 om regulering av pensjonsbeholdninger bør presiseres for å unngå at den oppfattes «å gi anledning til individuell oppregulering av pensjonsrettigheter». Arbeidsdepartementet viser videre til særmerknaden fra medlemmene Rikheim, Løining og Hanssen hvor disse medlemmer påpeker at forslaget om særskilt regulering av pensjonsbeholdning i lovutkastet § 4-9 innebærer en form for sluttlønnsordning som ikke er i tråd med alleårsopptjeningsprinsippene i folketrygden.

Pensjonskasseforeningen støtter ikke forslaget om at medlemmet ved pensjonering skal få med seg en andel av reguleringsfondet fordi dette kan gi insentiver til tidlig uttak av pensjon. Eventuelle resterende midler i reguleringsfondet bør ifølge Pensjonskasseforeningen i stedet disponeres fullt ut av arbeidsgiverforetaket.

Finans Norge ber om at det i forarbeidene avklares hva som skal forstås med særskilt lønnsvekst etter bestemmelsen om særskilt pensjonsregulering i lovutkastet § 4-9.

LO viser til at medlemmene fra departementene i Banklovkommisjonen har en særmerknad til forslaget om særskilt regulering av pensjoner i lovutkastet § 4-9. LO mener muligheten for en form for sluttlønnsregulering bør videreføres, men anbefaler at departementet vurderer utformingen av lovbestemmelser på dette punktet nærmere for å unngå forskjellsbehandling og tvister. Også *Forsikringsmeglerne* mener det er behov for klargjøring på dette punktet. Dersom departementet vil begrense skattesubsidiene mener LO dette bør skje gjennom begrensninger direkte i pensjonsgivende lønn, ikke i reguleringsmekanismene.

Fratrådte arbeidstakere og pensjonister bør ifølge *NHO* ikke få med seg en andel av reguleringsfondet, og lovutkastet § 4-7 tredje ledd bør derfor utgå. NHO begrunner dette slik:

> «De ansatte er i standardmodellen lovet et gitt reguleringsnivå uavhengig av fondets størrelse. Reguleringsfondet er der for å jevne ut svingninger i arbeidsgivers kostnader og risiko. Det er da ikke naturlig at en andel av en slik buffer skal følge med når en ansatt fratrer eller blir pensjonist.»

Om lovutkastet §§ 4-8 og 4-9 om regulering av pensjonsbeholdninger skriver *NHO* at

> «I tilfeller der pensjonsbeholdningen skal reguleres i hht § 4-8 med alminnelig lønnsutvikling i foretaket og/eller etter særskilt avtalt lønnsøkning etter § 4-9 er det viktig at betingelsene for reguleringen er utformet entydig slik at man unngår uklarhet og uenighet. Videre må man kunne rapportere inn den alminnelige lønnsutviklingen i foretaket på en administrativ praktikabel måte.»

For regulering av pensjonsbeholdninger foreslår *Pensjonskasseforeningen* at «foretaket må kunne velge å garantere at pensjonsbeholdningen årlig reguleres med det høyeste av veksten i den alminnelige prisvekst (KPI) og faktisk avkastning, dog ikke høyere enn alminnelig lønnsvekst».

Unio mener lovreguleringen av prinsipper for regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening er uklart formulert. Unio foreslår at bestemmelsene forenkles slik at det bare blir et valg mellom kollektiv regulering med lønnsvekst og regulering med individuell lønnsvekst. Unio ber eksplisitt om adgang til sluttlønnsregulering i det nye produktet.

YS mener reglene om regulering av pensjonsbeholdninger er vanskelig tilgjengelige og foreslår at bestemmelsene i stedet formuleres slik at arbeidsgiver kan velge regulering etter individuell lønnsvekst, med adgang til unntak for særskilte lønnshopp. YS mener videre det ikke har relevans at regulering ved særskilte lønnshopp må finansieres direkte av foretaket i stedet for av reguleringsfondet da det uansett er arbeidsgiver som finansierer reguleringen dersom det ikke er midler i reguleringsfondet.

4.5.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår som nevnt i denne proposisjonen et rammeverk for pensjonsordninger som ikke skiller mellom standardmodell og grunnmodell slik det er gjort i Banklovkommisjonens utkast. I stedet åpnes det for ulike valg hva angår regulering av pensjonsbeholdninger. Departementet foreslår i lovforslaget § 4-6, at foretaket kan velge å garantere arbeidstakeren en viss regulering av pensjonsbeholdningen. Etter bestemmelsen kan foretaket enten garantere at pensjonsbeholdningen skal vokse i takt med den alminnelige lønnsveksten i samfunnet, slik denne er definert i folketrygden, eller i takt med den gjennomsnittlige lønnsveksten i foretaket. Sistnevnte alternativ samsvarer med forslaget fra et mindretall i Banklovkommisjonen, og kan etter omstendighetene innebære at reguleringen år om annet blir høyere eller lavere enn hva lønnsveksten i samfunnet tilsier. Videre vil en slik reguleringsmekanisme innebære en viss utjevning innad i kollektivet ved at medlemmer med høyere lønnsvekst enn gjennomsnittet i foretaket får en noe lavere regulering av pensjonsbeholdningen enn lønnsveksten, mens arbeidstakere med lavere lønnsvekst enn gjennomsnittet får en høyere regulering av pensjonsbeholdningen enn lønnsveksten. Pensjonsbeholdninger for medlemmer som tar ut full pensjon, eller som ikke lenger arbeider i foretaket, skal ikke reguleres etter denne bestemmelsen, jf. annet ledd. Dersom medlemmer tar ut delvis pensjon, skal den delen av pensjonsbeholdningen som ikke er omregnet til, og utbetales som, årlige alderspensjonsytelser fortsatt reguleres i tråd med den valgte reguleringsmekanismen.

Det vil være foretakets ansvar å tilføre midler som sikrer den garanterte reguleringen, jf. lovforslaget § 4-6 tredje ledd. Slike midler skal i første rekke dekkes av årlig avkastning på pensjonsbeholdningen. Det skal videre opprettes et reguleringsfond for ordningen dersom det avtales garantert regulering. Et slikt fond skal fungere som en buffer for foretakets kostnader til årlig regulering. Dersom årlig avkastning blir høyere enn det som er nødvendig for å dekke reguleringen, tilføres det overskytende reguleringsfondet for ordningen. Midler i reguleringsfondet kan brukes til å betale for reguleringen i de år hvor avkastningen ikke er tilstrekkelig til å dekke reguleringen. Dersom det heller ikke er tilstrekkelig midler i reguleringsfondet, må reguleringen betales av foretaket.

Foretaket har etter lovforslaget § 5-5, jf. nærmere omtale i kapittel 5, anledning til å inngå avtale med pensjonsleverandøren om at pensjonsbeholdningene skal forvaltes som en egen investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket, i stedet for å underlegges alminnelig forvaltning i pensjonsleverandørens kollektivportefølje. Slikt investeringsvalg for foretaket innebærer i utgangspunktet at foretaket velger plassering av midlene i pensjonsbeholdningene og dermed hvilken avkastningsrisiko arbeidstakerne må bære. For å sikre at foretakets valg ikke får negative konsekvenser for arbeidstakerne, slår lovforslaget fast at slikt investeringsvalg ikke innebærer noen endring i disponeringen av avkastningen eller i ansvaret for at arbeidstakernes pensjonsbeholdninger tilføres garantert regulering. Dette er presisert i lovforslaget § 5-5 første og fjerde ledd, jf. § 4-6 fjerde ledd, for å sikre at arbeidstakerne ikke må bære risikoen for de investeringsvalg som

foretak gjør. Det vises til nærmere omtale nedenfor under avsnitt 5.2.4.

Departementet viser til at hvilken reguleringsmekanisme som vil gi grunnlag for den høyeste årlige økningen i pensjonsbeholdningen, vil avhenge av hvorvidt årlig finansavkastning overstiger årlig lønnsvekst. Departementet viser til figur 4.1 ovenfor som viser utviklingen i verdijustert avkastning i livsforsikringsselskap og pensjonskasser og årlig G-vekst i årene etter 2000.

Banklovkommisjonen foreslo også en egen bestemmelse om at pensjonsbeholdninger skal kunne reguleres i tråd med den enkeltes individuelle lønnsutvikling ut over lønnsutviklingen i foretaket. Forslaget var ment å skulle gi regulering av pensjonsbeholdninger ved lønnsøkning som følge av skifte av stilling i foretaket eller lignende. Videre skulle man kunne regulere pensjonsbeholdningen helt eller delvis for å veie opp for differansen mellom pensjonsopptjening beregnet ut fra den nye og den ellers gjeldende lønn i tiden fra ansettelsen i foretaket. En slik ordning kunne ha vært en måte å videreføre en form for sluttlønnsprinsipp. Departementet har derfor ikke foreslått en slik reguleringsadgang.

Flere høringsinstanser har uttalt at det bør fastsettes en øvre grense for reguleringsfondet, og at eventuelle overskytende midler bør overføres til premiefondet. Departementet viser til at dersom det ikke er avtalt garantert regulering av pensjonsbeholdninger, vil all avkastning benyttes til regulering, og det er følgelig ikke aktuelt med noe reguleringsfond. Dersom foretaket har valgt å bære avkastningsrisiko ved å garantere regulering av pensjonsbeholdningene, bør eventuell avkastning utover det som er nødvendig til regulering tilføres premiefondet. Dette trekker i retning av en slik bestemmelse. Departementet foreslår derfor en hjemmel for Kongen til å fastsette en øvre grense for reguleringsfondet, og at eventuelle overskytende midler utover en slik grense skal tilføres premiefondet, jf. lovforslaget § 4-6 femte ledd.

4.6 Kostnader og risikopremier

4.6.1 Gjeldende rett

Ifølge foretakspensjonsloven § 9-2 skal årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget årlig tilføres pensjonsordningen i tillegg til premie for årets opptjening. Tilsvarende gjelder ved engangsbetalt alderspensjon, jf. § 9-6 tredje ledd.

Pensjonsinnretningen kan årlig ifølge forsikringsvirksomhetsloven § 9-5, jf. § 9-3 kreve premie for:

«a) pris for dekning av risiko knyttet til person,
b) pris for forvaltning av midler knyttet til forsikringskontraktene, herunder selskapets risiko for avkastningsresultatet,
c) pris for forvaltning av midler i særskilte investeringsporteføljer med investeringsvalg, og i tilfelle vederlag for avkastningsgaranti knyttet til porteføljene, og
d) pris for administrative tjenester.»

4.6.2 Banklovkommisjonens utkast

I lovutkastet § 4-11 som gjelder standardmodellen, har Banklovkommisjonen lagt til grunn at det er foretaket som i form av en årlig kostnadspremie til pensjonsinnretningen skal dekke kostnader for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen. Dette inkluderer premie for avkastningsrisiko og premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden. I tillegg skal foretaket dekke årlig premie for premiefritak ved uførhet, jf. lovutkastet § 2-1 annet ledd og lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 annet ledd.

Det er i utkastet presisert at foretakets kostnadsansvar i pensjonsordninger etter standardmodellen også omfatter årlig vederlag (premie) for avkastningsrisiko i utbetalingsperioden, og premie for levealdersrisiko i utbetalingstiden.

I grunnmodellen gjelder de samme regler for administrasjon og kostnadsansvar i opptjeningsperioden som i standardmodellen. Det vil si at det er foretaket som årlig skal dekke kostnader knyttet til administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen, jf. lovutkastet § 4-14 første ledd.

I utbetalingsperioden foreslår imidlertid Banklovkommisjonen at vederlag for både avkastningsrisiko, premie for levealdersrisiko og administrative kostnader skal dekkes ved et fradrag i årlig avkastning av pensjonsbeholdningen i utbetalingsperioden eller om nødvendig i den årlige pensjonsytelse som skal utbetales, jf. lovutkastet § 4-14 annet ledd.

Medlemmet Mildal mener forvaltningskostnader i utbetalingsperioden bør trekkes fra avkastningen i grunnmodellen. En løsning for grunnmodellen der foretaket må dekke forvaltningskostnader under utbetaling kan ifølge Mildal gjøre grunnmodellen betydelig mindre attraktiv og flere kan dermed velge innskuddspensjon i stedet. Videre ønsker medlemmene Andreassen og Mil-

dal «en avklaring på hvorvidt ansvar for forvaltningskostnader under utbetalingsperioden vil føre til balanseføring, noe som i tilfelle vil være negativt for denne modellen når det gjelder å være et attraktivt alternativ til innskuddspensjon».

4.6.3 Finanstilsynets utkast

Finanstilsynet skriver i sitt høringsnotat at pensjonsinnretningene i kollektiv tjenestepensjonsforsikring vil bære risiko tilsvarende ytelsespensjon i utbetalingsperioden. Videre skriver Finanstilsynet at ytelsesbasert pensjonsforsikring i utbetalingsperioden kjennetegnes av at initialpensjonen på uttakstidspunktet ikke skal kunne reduseres (med mindre det er inngått avtale om individuelt investeringsvalg). En forutsetning for å oppnå dette er at kostnader for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen i utbetalingstiden i grunnmodellen (§ 4-14) må dekkes av foretaket, som i standardmodellen (§ 4-11). Hvis ikke vil pensjonsytelsen kunne angripes dersom avkastningen ikke er tilstrekkelig (§ 4-14 annet ledd). Finanstilsynet har derfor foreslått at dette endres.

4.6.4 Høringsinstansenes syn

Finans Norge mener at det i lovutkastet § 4-11 bør presiseres at arbeidsgivers kostnadsansvar gjelder både i opptjenings- og utbetalingsperioden. Til lovutkastet § 4-14 om årlige kostnader og risikopremier uttaler Finans Norge at det bør presiseres at arbeidsgiverforetaket skal ha ansvar for forvaltningskostnader i utbetalingsperioden dersom det er meningen. Imidlertid peker Finans Norge på at en slik løsning kan føre til krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser og arbeidsgiverforetaket og at dette er uheldig i og med at grunnmodellen ifølge Finans Norge er ment å være helt uten krav til balanseføring. En slik løsning kan også føre til at arbeidsgiver velger innskuddspensjon i stedet for grunnmodell. Til sist anfører Finans Norge at dersom pensjonisten har investeringsvalg i utbetalingsperioden underbygges argumentet om at forvaltningskostnader ikke bør dekkes av arbeidsgiverforetaket. I grunnmodellen bør derfor forvaltningskostnader belastes pensjonistene, ifølge Finans Norge.

NIP mener at forvaltnings- og administrasjonskostnadene bør dekkes av foretaket også i utbetalingstiden, uavhengig av valg av modell.

Finanstilsynet viser til at administrasjons- og forvaltningskostnader i utbetalingsperioden i gjeldende praksis som hovedregel belastes pensjonsordningens administrasjonsreserve, men at det er adgang til å kombinere dette med årlig kostnadsbelastning av foretaket. Finanstilsynet viser til Banklovkommisjonens forslag om at bare pensjonsbevis utstedt fra standardmodellen skal ha krav om administrasjonsreserve, og at dette er gjort for å unngå at grunnmodellen innebærer krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser. Finanstilsynet mener det kan være uheldig med to regelsett for administrasjonsreserver og dermed for kostnadsbelastning i utbetalingsperioden.

Etter *NHOs* syn bør forvaltningskostnader i utbetalingsperioden trekkes fra avkastningen på pensjonsbeholdningen, på samme måte som administrasjonskostnadene. Dersom forvaltningskostnadene må dekkes av foretaket vil grunnmodellen bli mindre attraktiv sammenlignet med innskuddspensjonsordninger, noe som vil forsterkes dersom et slikt krav også medfører krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser, ifølge NHO.

Pensjonistforbundet mener arbeidsgiver må ha adgang til å dekke kostnader i utbetalingsperioden også i grunnmodellen, dersom arbeidsgiver ønsker det, fordi dette vil gi mulighet for bedre regulering av pensjoner under utbetaling. *YS* er enig i dette og foreslår en konkret omformulering i lovutkastet § 4-14 nr. 2. YS mener også at forvaltnings- og administrasjonskostnader må bæres av pensjonsinnretningen dersom avkastningen ikke er tilstrekkelig.

Virke mener det må avklares om forslaget om at forvaltningskostnader i utbetalingsperioden skal dekkes av arbeidsgiverforetaket, fører til krav om balanseføring. Videre uttaler Virke:

> «Dersom man kommer frem til at det vil medføre balanseføring, mener Virke at man i grunnmodellen må trekke forvaltningskostnader i utbetalingsperioden av avkastningen av midlene på samme måte som administrasjonskostnadene. Dette for å styrke grunnmodellens konkurransekraft i forhold til innskuddspensjon. Alternativet vil trolig være at mange bedrifter som eller ville ha valgt grunnmodellen i stedet velger innskuddspensjon.»

4.6.5 Departementets vurdering

Departementet har som nevnt innledningsvis foreslått å slå sammen standardmodellen og grunnmodellen, og samtidig søkt å unngå at dette medfører begrensninger i de valgmuligheter Banklovkommisjonen har foreslått innen tjenestepensjonsloven. En forskjell mellom grunnmodellen og standardmodellen er at betaling for administra-

sjon og forvaltning av pensjonsbeholdninger under utbetaling i grunnmodellen skulle dekkes av medlemmet, om nødvendig ved belastning av pensjonsytelsen. Departementet viser til at en slik ordning ville innebære at ytelsen som garanteres på uttakstidspunktet kan bli redusert. Departementet vil derfor ikke foreslå at foretaket skal kunne velge ikke å betale for administrasjon og forvaltning av pensjoner under utbetaling. Lovforslaget § 4-8 svarer følgelig til den tilsvarende bestemmelsen i Banklovkommisjonens utkast til standardmodell. Bestemmelsen innebærer at betaling for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen, både under opptjening av pensjonsbeholdninger og under utbetaling av pensjonsytelser, årlig premie for premiefritak ved uførhet etter lovforslaget § 2-1 annet ledd samt årlig vederlag for nullgarantien skal dekkes av foretaket som tillegg til årlige innskudd til alderspensjon.

4.7 Fleksibelt uttak av alderspensjon

4.7.1 Gjeldende rett

Arbeidstakere kan ta ut alderspensjon fra fylte 62 år, jf. foretakspensjonsloven § 5-7a og innskuddspensjonsloven § 7-1. Kongen kan etter bestemmelsene fastsette lavere uttaksalder for stillinger som medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte. Etter annet ledd er retten til uttak uavhengig av uttak av alderspensjon fra folketrygden og uttak av pensjon kan fritt kombineres med videre arbeid i samme eller annet foretak.

Etter foretakspensjonsloven § 5-7b og innskuddspensjonsloven § 7-2 skal medlemmet gi melding om når uttak av alderspensjon skal starte og om graden av uttak. Graden av uttak kan ikke være lavere enn at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Pensjonsutbetalinger starter som hovedregel etter innskuddspensjonsloven, og uansett etter foretakspensjonsloven, senest ved fylte 75 år. Ved gradert uttak tjener medlemmene fortsatt opp alderspensjon ved videre arbeid. Ved tidlig uttak og ved endret uttaksgrad må årlige pensjonsytelser omregnes ut i fra forventet gjenstående levetid på uttaks-/endringstidspunktet, jf. foretakspensjonsloven § 5-7c og innskuddspensjonsloven § 7-5.

4.7.2 Banklovkommisjonens utkast

Muligheten til fleksibelt uttak av pensjon videreføres i Banklovkommisjonens lovutkast. Arbeidstakerne har etter lovutkastet § 4-15 rett til å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år med mindre Kongen har fastsatt adgang for tidligere uttak av alderspensjon for den aktuelle stillingstypen. En arbeidstaker som ønsker å starte uttak må melde fra til pensjonsinnretningen om fra hvilket tidspunkt vedkommende ønsker alderspensjon utbetalt. Alderspensjon skal uansett utbetales fra fylte 75 år om pensjonsinnretningen ikke mottar slik melding før, jf. lovutkastet § 4-19.

Årlig pensjon beregnes ut i fra medlemmets pensjonsbeholdning på uttakstidspunktet inkludert en forholdsmessig andel av reguleringsfondet, jf. lovutkastet § 4-17. Ytelsene beregnes ved bruk av delingstall etter utkastet § 4-18, jf. avsnitt 3.4.

Dersom arbeidstaker ønsker å ta ut deler av pensjonen, må uttaksgraden medføre at samlet årlig pensjon minst utgjør om lag 30 prosent av G, jf. lovutkastet § 4-19 annet ledd. Uttaksgraden kan på ethvert tidspunkt endres til fullt uttak. Graderingen kan ellers endres ved fylte 67 år og deretter på tidspunkt fastsatt i pensjonsordningens regelverk, jf. lovutkastet § 4-19 tredje ledd og § 4-22. For personer som samtidig mottar uførepensjon, kan ikke uførepensjon og alderspensjon til sammen overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, jf. lovutkastet § 4-19 femte ledd.

Arbeidstakere som tar ut full alderspensjon, kan få ytterligere pensjonsopptjening ved å arbeide samtidig med uttak av pensjon. Ifølge Banklovkommisjonens lovutkast § 4-20 skal den videre pensjonsopptjeningen omregnes til årlig pensjon etter bestemmelsene i utkastet § 4-17.

4.7.3 Høringsinstansenes syn

Finans Norge foreslår en endring i lovutkastet § 4-19 om uttak av alderspensjon for å ta høyde for at pensjonsytelsen først bestemmes etter at uttaksgraden er fastsatt. Videre må bestemmelsens femte ledd om at samlet uførepensjon og alderspensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent ses i sammenheng med kommende regler om ny uføretrygd i folketrygden og hvordan reglene om uføredekninger i tjenestepensjonslovene utformes. Finans Norge mener også at begrepet «pensjonsytelsen» bør erstattes av «pensjonsbeholdningen» i denne bestemmelsen.

4.7.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens utkast og gjeldende regler i foretakspensjonsloven, som ble innført i første runde av tilpasninger til folketrygden i Prop. 6 L (2010-2011), at det skal være fleksibelt uttak av alderspensjon i tjenestepensjonsloven. Lovforslaget § 4-9 svarer til foretakspensjonsloven § 5-7a og slår fast at alderspensjon kan tas ut fra fylte 62 år, men slik at Kongen gis hjemmel til å fastsette adgang til å ta ut alderspensjon tidligere for særlige grupper av arbeidstakere. Fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer også at det ikke kan stilles vilkår om samtidig uttak av alderspensjon fra folketrygden eller om at arbeidstakeren ikke lenger kan være i arbeid, jf. § 4-9 annet ledd.

Som i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven skal medlemmet selv, etter departementets lovforslag § 4-12 første ledd, bestemme når uttaket av alderspensjon skal starte ved å gi melding til pensjonsinnretningen. Imidlertid skal utbetaling av alderspensjon uansett starte når medlemmet er fylt 75 år, dersom det ikke er sendt slik melding.

Departementet foreslår, som Banklovkommisjonen, at muligheten til å velge gradert uttak, dvs. at bare en del av ytelsen utbetales, videreføres, jf. lovforslaget § 4-12 annet og tredje ledd. Graden av uttak kan imidlertid etter forslaget ikke settes lavere enn at årlige ytelser tilsvarer om lag 30 prosent av G. Etter at gradert uttak er startet kan uttaket når som helst fram til fylte 75 år omgjøres til fullt uttak. Når medlemmet er fylt 75 år skal utbetalingen uansett omgjøres til fullt uttak. Endringer i uttaksgraden, annet enn til fullt uttak, kan gjøres ved fylte 67 år og ellers på tidspunkter som skal være fastsatt i pensjonsplanen for ordningen. Departementet er for øvrig enig med i at «pensjonsytelsen» bør erstattes av «pensjonsbeholdningen» i annet ledd første punktum.

Ved endring av uttaksgraden må pensjonsytelsen omregnes på bakgrunn av størrelsen på pensjonsbeholdningen og forventet gjenstående levetid på tidspunktet for endring av uttaksgraden. Tilsvarende må ytelsen beregnes på nytt dersom et medlem stopper uttak av pensjon og pensjonen igjen kommer til utbetaling på et senere tidspunkt, jf. lovforslaget § 4-12 fjerde ledd. I henhold til femte ledd skal ytelsene beregnes på nytt på forsikringsteknisk grunnlag dersom utbetalingstiden settes ned til det antall år som er nødvendig for at ytelsene tilsvarer om lag 30 prosent av G, jf. lovforslaget § 4-10 annet ledd og omtalen av denne bestemmelsen i avsnitt 4.8.4.

Dersom et medlem mottar uførepensjon kan medlemmet ikke samtidig ta ut alderspensjon i den utstrekning samlet pensjonsgrad overstiger 100 prosent. Dersom et medlem blir ufør etter at uttak av alderspensjon er startet, reduseres om nødvendig utbetalingen fra alderspensjonsordningen slik at pensjonsgraden samlet ikke overstiger 100 prosent. Det vises til lovforslaget § 4-12 sjette ledd.

For å gi insentiver til å stå lengst mulig i arbeid slutter departementet seg til Banklovkommisjonens forslag om at det skal være adgang til videre pensjonsopptjening også etter uttak av full alderspensjon. Opptjeningen tilføres i tilfelle pensjonsbeholdningen og omregnes til et tillegg til årlig alderspensjonsytelse med utgangspunkt i gjenstående levetid på omregningspunktet. Omregningen og tillegg til ytelsen får virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen har funnet sted. Medlemmer som arbeider og opptjener pensjon ved siden av gradert uttak får den nye opptjeningen omregnet og tillagt årlig pensjonsytelse når uttaksgraden endres. Det vises til lovforslaget § 4-13.

4.8 Utbetalingstid. Livsvarige og tidsavgrensede ytelser

4.8.1 Gjeldende rett

I foretakspensjonsordninger er hovedregelen at alderspensjonen utbetales livsvarig, jf. foretakspensjonsloven § 5-1. Det kan likevel fastsettes at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i minst 10 år. Utbetalingstiden for opphørende ytelser kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Medlemmet og pensjonsinnretningen kan avtale at livsvarige ytelser endres til opphørende ytelser i det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Etter innskuddspensjonsloven § 7-4 skal alderspensjon utbetales i et fastsatt antall år fra uttak av pensjon og minst til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn 10 år. Medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan kreve at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode. Både institusjonen og medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan likevel kreve at utbetalingstiden settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20

prosent av folketrygdens grunnbeløp. Konverteres ordningen til pensjonsforsikringsavtale ved uttak kan ordningen gi rett til livsvarige alderspensjonsytelser.

4.8.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår at hovedregelen i kollektiv tjenestepensjonsforsikring skal være at alderspensjon utbetales som livsvarig ytelse, jf. lovutkastet § 4-16 første ledd. Dersom det er fastsatt i pensjonsplanen eller arbeidstakeren krever det kan utbetalingstiden likevel settes ned til det antall år som er nødvendig for at årlig alderspensjonsytelse skal utgjøre om lag 30 prosent av G, jf. lovutkastet § 4-16 annet ledd.

Banklovkommisjonen foreslår å videreføre muligheten for at alderspensjonen kan utbetales som en tidsavgrenset/opphørende ytelse. Etter lovutkastet kan ytelsen opphøre eller settes ned etter å ha vært utbetalt i minst 10 år og tidligst ved fylte 80 år, jf. lovutkastet § 4-24. Utbetalingstiden kan i alle tilfelle etter lovutkastet § 4-24 fjerde ledd settes ned til et antall år som er nødvendig for at årlig alderspensjonsytelse skal utgjøre om lag 30 prosent av G. Denne muligheten må i tilfelle være fastsatt i pensjonsplanen eller arbeidstakeren må kreve det. Utbetalingstiden kan etter utkastet i slike tilfeller også settes kortere enn 10 år.

Medlemmet Orskaug mener det ikke bør være anledning til å utbetale kollektiv tjenestepensjonsforsikring som en opphørende ytelse og viser blant annet til at «[o]pphørende ordninger bryter med et viktig prinsipp i folketrygden og åpner for tilpasninger som kan velte kostnader over på fellesskapet».

Banklovkommisjonen foreslår ikke tiltak for å motvirke at pensjonen avkortes ved tidlig uttak. Medlemmene Dalsøren, Gjelsvik og Orskaug mener imidlertid det er behov for slike tiltak og uttaler blant annet følgende:

> «Disse medlemmene mener at det er nødvendig å legge forholdene til rette for grupper som kan ha for lav opptjening ved 62 år til å få rett til å gå av tidlig etter dagens regelverk, eller som kan trenge å starte pensjonsuttaket tidlig, å kunne øke pensjonsbeholdningen ut over det en flat innskuddsprofil fram til 75 år vil gi. Et hovedproblem er at mange i dag mangler tilstrekkelig opptjening for å kunne gå av etter 62 år på grunn av kravet om å oppnå en pensjon høyere enn minstepensjonen fra 67 år. Ved en høyere opptjening før 62 år vil en kunne bøte på dette problemet. (...) Dette kan gjennomføres ved at det tas inn et nytt ledd i lovutkastet § 4-2 som åpner for at det i pensjonsplanen kan fastsettes en høyere opptjening før 62 år enn etter, innenfor de samme økonomiske rammene som loven fastsetter.»

4.8.3 Høringsinstansenes syn

Finansforbundet mener hovedregelen bør være livsvarig pensjon, men at tidsavgrenset utbetaling i noen tilfeller kan være egnet. Finansforbundet foreslår derfor at det settes en maksimalramme for hvor mye pensjon som samlet kan utbetales som tidsavgrenset pensjon, for eksempel opp til 10 G. *NITO* mener prinsipielt at pensjonsutbetalingene bør være livsvarige, og støtter samtidig at tidsavgrensede utbetalinger foreslås minst utbetalt til medlemmet er 80 år. *Norsk Sjøoffisersforbund* framsetter liknende argumenter.

For å unngå kostnader som følge av økt fattigdom hos de eldste alderspensjonistene mener *Unio* at det bør være et krav om livsvarig utbetaling av pensjon både i de nye tjenestepensjonsordningene og i ordninger etter innskuddspensjonsloven. *Landslaget for offentlige pensjonister* uttaler også at det ikke bør være anledning til tidsavgrenset utbetaling av pensjonsytelser. Også etter *Akademikernes* syn bør pensjonsordningene gi livsvarige ytelser.

LO støtter forslaget om å kunne få tidsavgrenset utbetaling av pensjon. *YS* støtter adgangen til tidsavgrenset pensjon av hensyn til å sikre forsvarlige nivåer på pensjonen til grupper som har dårlig evne til å stå lenge i arbeidslivet.

4.8.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen har foreslått at alderspensjon som hovedregel skal utbetales livsvarig, men at det skal være adgang til å avtale at utbetalingene skal skje tidsavgrenset, dvs. opphøre etter et gitt antall år. Alderspensjonsordninger har til formål å kompensere for inntektsbortfall og sikre livsopphold etter at personer ikke lenger mottar arbeidsinntekt. Livsvarige ytelser bidrar til å sikre et slikt livsopphold livet ut og fjerner muligheten for og nødvendigheten av at den enkelte skal spekulere i egen helse og levetid ved valget av uttaksalder. Selv om det har vært adgang til å ha opphørende ytelser i foretakspensjonsordninger, og opphørende ytelser er hovedregelen i innskuddspensjonsordninger, er det ikke mange av disse ordningene som har kommet til utbetaling og eventuelt opphør av utbetalingene ennå (siden både foretakspensjonsloven og innskuddspen-

sjonsloven ble vedtatt i 2000). Konsekvensene av slike ordninger har derfor ennå ikke materialisert seg fullt ut. Departementet er på denne bakgrunn enig med Banklovkommisjonen i at hovedregelen i tjenestepensjonsloven bør være at alderspensjonsytelser skal utbetales som livsvarige ytelser, jf. lovforslaget § 4-10.

I tilfeller hvor pensjonsbeholdninger av beskjeden størrelse, for eksempel fordi de er spart opp over få år, skal utbetales, kan årlige alderspensjonsytelser bli svært små dersom de skal utbetales livsvarig. For å unngå slike lave utbetalinger foreslår departementet å følge opp Banklovkommisjonens forslag om at antall utbetalingsår kan settes ned til det antall år som er nødvendig for at årlige ytelser skal utgjøre om lag 30 prosent av G, dersom det er fastsatt i pensjonsplanen eller dersom medlemmet krever det, jf. lovforslaget § 4-10 annet ledd. Dette er i tråd med foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd siste punktum.

Banklovkommisjonen har foreslått å videreføre adgangen til å avtale opphørende pensjonsytelser slik det er etter innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, men slik at ytelsene må betales ut i minst 10 år og i alle tilfelle til medlemmet er fylt 80 år, der det siste kriteriet er økt fra 77 år i dag. Departementet viser til at det i noen tilfeller kan tenkes at det er behov for å sikre alderspensjonsytelser av en viss størrelse i de første årene etter pensjonering, for eksempel dersom pensjonsbeholdningene er relativt små. Departementet viser videre til at det er adgang til å ha opphørende ytelser både i ordninger etter foretakspensjonsloven og etter innskuddspensjonsloven og foreslår derfor, i tråd med Banklovkommisjonens utkast, å videreføre denne adgangen, men slik at laveste alder for når utbetalingene skal stoppe, økes til 80 år, blant annet fordi stadig økende levealder tilsier at det er behov for å sikre utbetalinger over lengre tid. Det vises til lovforslaget § 4-16. Det framgår også av bestemmelsen at medlemmet kan kreve at ytelsen omgjøres til livsvarig ytelse. Også for opphørende ytelser kan antall utbetalingsår settes ned til det antall år som er nødvendig for at årlige ytelser skal utgjøre om lag 30 prosent av G, dersom det er fastsatt i pensjonsplanen eller dersom medlemmet krever det, jf. § 4-16 annet ledd annet punktum.

4.9 Beregning av årlige pensjonsytelser. Levealdersrisiko under utbetaling

4.9.1 Gjeldende rett

Etter foretakspensjonsloven § 2-3 skal vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene fastsettes i pensjonsplanen. Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet så lenge det ikke er valgt kollektivt investeringsvalg etter § 11-1a eller investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2.

I innskuddspensjonsordninger skal pensjonskapitalen utbetales i et fastsatt år fra medlemmet starter uttak, jf. innskuddspensjonsloven § 7-4. Etter innskuddspensjonsloven § 2-5 skal pensjonskapital som utbetales som pensjonsforsikringsavtale regnes om til årlige ytelser på bakgrunn av pensjonsinnretningens forutsetninger om dødelighet (beregningsgrunnlag).

4.9.2 Banklovkommisjonens utkast

Ifølge Banklovkommisjonens utkast skal årlig pensjon beregnes ut fra arbeidstakerens forventede (gjenstående) levetid ved uttak av pensjon. Banklovkommisjonen foreslår at det skal betales inn like årlige innskudd for kvinner og menn, og at pensjonsytelsene beregnes ved at pensjonsbeholdningene deles på forventet gjenstående levetid, der forventet gjenstående levetid skal være felles for alle pensjonsinnretninger, og lik for kvinner og menn. Pensjonsinnretninger som for eksempel har høyere kvinneandel og dermed høyere forventet levetid i bestanden enn gjennomsnittet, kan kreve inn en premie for denne risikoen, jf. lovutkastet § 4-18 fjerde ledd. I standardmodellen skal slik premie betales av foretaket, jf. utkastet § 4-11. I grunnmodellen skal imidlertid slik premie betales av det enkelte medlem ved «fradrag i årlig avkastning av pensjonsbeholdningen i utbetalingsperioden eller om nødvendig i den årlige pensjonsytelse som skal utbetales», jf. utkastet § 4-14.

4.9.3 Finanstilsynets utkast

Finanstilsynet har foreslått at pensjonsinnretningenes forsikringstekniske beregningsgrunnlag brukes for å omregne pensjonsbeholdninger til årlige pensjonsytelser, jf. Finanstilsynets utkast til endringer i § 4-17 i Banklovkommisjonens utkast. Siden det beregningsgrunnlaget pensjonsinnretningene bruker tar hensyn til at kvinner har høy-

ere forventet levealder enn menn, innebærer dette at kvinners pensjonsbeholdninger, alt annet likt, må være større enn menns på omregningstidspunktet for å gi like årlige ytelser (i tråd med Kvidalutvalgets tilrådning). Finanstilsynet har på denne bakgrunn foreslått at årlige innskudd skal være høyere for kvinner enn for menn, jf. Finanstilsynets utkast til endringer i §§ 4-6 og 4-13 i Banklovkommisjonens utkast. Finanstilsynet har ikke tallfestet hvor mye høyere innskuddene skal være for kvinner og har heller ikke tatt stilling til om Banklovkommisjonens utkast til maksimale sparesatser i tilfelle skal gjelde for kvinners innskudd eller for menns innskudd. Finanstilsynet har imidlertid anslått at innskuddene bør være om lag 17 prosent høyere for kvinner enn for menn.

Finanstilsynet utkast innebærer også at det ikke blir aktuelt med regler om at pensjonsleverandøren kan kreve en egen premie for (rest-)levealdersrisiko i utbetalingsperioden.

4.9.4 Høringsinstansenes syn

Akademikerne uttaler at de ikke kan støtte løsninger der pensjonsordningene framstår som ulike mellom kjønnene både i oppsparings- og utbetalingsperioden. De uttaler videre at «[o]m det av forsikringstekniske grunner er nødvendig å håndtere ulikheter i levealdersrisiko mellom kjønnene i ordningene må dette gjøres på annen måte enn at opptjening, pensjonsbeholdning og pensjonsberegning differensieres».

Akademikerne mener imidlertid at måten forskjellene i levealder mellom kjønnene håndteres på i ytelsesordningene, der premieberegningen er ulik mellom kjønnene, ikke er problematisk. Løsninger der arbeidsgiver betaler ulik pensjonspremie for menn og kvinner kan derfor aksepteres av Akademikerne, selv om dette også bør unngås. På den annen side kan for stor grad av påtvungen utjevning mellom kjønnene ifølge Akademikerne medføre at kjønnssammensetningen i bedriften kan bli en faktor som kan påvirke bedriftens valg av livsvarige eller opphørende ytelser i ordninger etter tjenestepensjonsloven og alternativt innskuddspensjoner.

Uavhengig av hvordan dette løses mener Akademikerne at beregningsgrunnlaget for pensjonen må låses senest det året arbeidstakeren fyller 61 år slik at størrelsen på årlig pensjon blir forutberegnelig for arbeidstakerne. Også *Arbeidsdepartementet* mener «delingstallene» må være endelig fastlagt og gjort kjent før medlemmet fyller 62 år.

Akademikerne uttaler også at de går imot forslaget om at pensjonsinnretningene kan ta premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden. Denne risikoen, som livselskapet har tatt på seg ved å levere forsikringsproduktet, må selskapet forutsettes å ta betalt for i forkant og gjennom utforming av pensjonsproduktene, ifølge Akademikerne.

Akademikerne har også lagt ved sin høringsuttalelse en rapport fra Actecan som blant annet presenterer beregninger av hvor store forskjeller det kan bli i pensjonspremiene for menn og kvinner dersom det legges opp til at det skal være kjønnsdifferensierte premier.

Arbeidsdepartementet mener Finanstilsynets forslag adresserer mange av de problemstillingene knyttet til håndtering av levealdersrisiko som ble tatt opp i forbindelse med høringen av Banklovkommisjonens forrige utredning (NOU 2012: 13) og at forslaget er gjennomførbart. Arbeidsdepartementet mener imidlertid at det kan oppfattes som uheldig at det er basert på ulike premier og «delingstall» for kvinner og menn. Etter Arbeidsdepartementets syn kan det for eksempel være vanskelig å kommunisere at en mann og en kvinne med like store pensjonsbeholdninger (på grunn av ulik opptjeningshistorikk) skal få ulik årlig pensjonsutbetaling.

Arbeidsdepartementet skriver videre at man i det videre arbeidet også bør vurdere et system basert på like opptjeningsprosenter, like pensjonsbeholdninger (for lik opptjeningshistorikk) og like delingstall for menn og kvinner slik at pensjonssystemet skal fremstå som kjønnsnøytralt. For å oppnå dette må regelverket ifølge Arbeidsdepartementet «skille (klarere) mellom opptjening og utmåling av pensjonsrettigheter på den ene siden, og finansieringen av rettighetene på den andre siden». Et slikt system vil, etter Arbeidsdepartementets oppfatning, likne mer på og være bedre tilpasset folketrygdens alderspensjon.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) mener ulik pensjonspremie for lik pensjonsutbetaling stiller menn og kvinner forskjellig fordi de er av forskjellig kjønn. BLD mener dette i utgangspunktet ikke er tillatt etter likestillingsloven § 3 og mener det må blant annet vurderes om kjønn er en så vidt viktig faktor for håndteringen av levealdersrisikoen at det forsvarer den ulempen ulik premie for kvinner og menn etter BLDs vurdering vil påføre kvinner på arbeidsmarkedet. BLD mener også det må utredes om andre forhold enn kjønn, så som bosted, utdanning og inntekt, er egnet til å håndtere levealdersrisiko før en kan konkludere med at

«kjønnsdelt premie for tjenestepensjon er lovlig etter likestillingsloven § 3».

Spekter mener det er hensiktsmessig å benytte et dynamisk dødelighetsgrunnlag, slik Finanstilsynet foreslår, for å håndtere levealdersrisiko i private tjenestepensjonsordninger. Spekter mener imidlertid at modellen bør være kjønnsnøytral.

Aktuarforeningen støtter i det vesentlige Finanstilsynets modell for håndtering av levealdersrisiko. Aktuarforeningen støtter høyere innskudd for kvinner enn for menn, men mener det må fastsettes hvordan forskjellen i innskudd skal beregnes og hvem som skal fastsette dette. Videre mener Aktuarforeningen at det må avklares hvordan frivillige arbeidstakerinnskudd til pensjonsbeholdningen skal håndteres i en ordning med kjønnsdifferensierte innskudd.

Aktuarforeningen mener departementet må vurdere endringer i lovutkastet slik at pensjonsopptjeningen «kan fremstå som kjønnsnøytral selv om det benyttes dødelighetstariffer basert på kjønn». Videre mener Aktuarforeningen at beregningsgrunnlaget som benyttes for å omregne pensjonsbeholdningen til årlige pensjonsytelser må fastlegges med endelig virkning når medlemmet er 61 år.

Aktuarforeningen mener tilførsel av dødelighetsarv etter beregningsgrunnlaget i utbetalingsperioden, slik Finanstilsynet foreslår, gjør det unødvendig med mulighet til å ta premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden.

Finans Norge mener at både Banklovkommisjonens og Finanstilsynets modell for behandling av levealdersrisiko er håndterbare for pensjonsinnretningene, så lenge det er mulig å prise risikoen. Finans Norge mener at det uansett, uavhengig av hvilken modell som velges, må holdes fast ved at beregningen av en årlig pensjonsytelse skjer først på uttakstidspunktet slik at pensjonsinnretningene ikke har levealdersrisiko i perioden fram til utbetaling.

Finans Norge viser til at forskjellen i levealder mellom kjønnene er en viktig faktor for å prise levealdersrisikoen, men at forskjellen mellom kjønnene ifølge SSB er synkende. Videre påpeker Finans Norge at også andre faktorer som lønn, utdannelse og livsstilsfaktorer har betydning for vurdering av levealdersrisiko, men at disse kan endre seg over tid og er mer kompliserte å benytte i tarifferingen enn kjønn.

Finans Norge er enig med Finanstilsynet i at relevante EU-direktiver og den såkalte Test-Achat-dommen ikke stiller krav om kjønnsnøytralitet innen kollektive pensjonsordninger.

Finans Norge påpeker at ordningen med høyere innskudd for kvinner enn for menn i innskuddsordninger som omgjøres til pensjonsforsikring er svært lite brukt i markedet. Finans Norge mener det er viktig at den nye ordningen ikke framstår som komplisert sammenlignet med produkter etter innskuddspensjonsloven.

Finans Norge uttaler at en kjønnsnøytral modell slik Banklovkommisjonen foreslår, vil innebære at risikopremier for levealdersrisiko skal tas etterskuddsvis i utbetalingsperioden og at dette er uheldig. Det bør derfor vurderes om denne premien skal betales forskuddsvis i stedet. Videre uttaler Finans Norge at den totale premien vil bli høyere når det ikke skilles mellom kjønnene i innbetalingen av premier. Kjønnsnøytralitet vil ifølge Finans Norge også påvirke flyttemarkedet ved at bedrifter med stor andel menn vil framstå som mer attraktive enn bedrifter med mange kvinner, også for enkeltindivider som ønsker å flytte pensjonsbevis.

Finans Norge mener at Finanstilsynets modell som bygger på velprøvde forsikringsmessige prinsipper kan gjøres kjønnsnøytral ved at det benyttes et felles, kjønnsnøytralt beregningsgrunnlag både ved premieberegning og ved beregning av avsetninger i selskapene. Dødeligheten i beregningsgrunnlaget vil da bli et vektet gjennomsnitt av dødeligheten hos kvinner og menn. Inklusive sikkerhetsmarginer som trekker gjennomsnittet i retning av dødeligheten hos kvinner vil dette innebære noe høyere kostnader for bedriftene, ifølge Finans Norge.

Forbrukerrådet mener det ikke bør være aktuelt å «innføre» et system med kjønnsdifferensierte premier og ytelser, og er opptatt av at det ikke diskrimineres verken på kjønn eller alder i et nytt pensjonssystem. Forbrukerrådet mener videre at såkalte «brede pensjonsordninger» kan avhjelpe utfordringer knyttet til både overføring av pensjonsrettigheter ved skifte av arbeidsgiver, og gjøre det enklere å omfordele pensjonsmidler mellom kjønn og bransjer slik at det kan være mulig å operere med kjønnsnøytrale premier gjennom premieutjevning.

Virke mener Finanstilsynets forslag til håndtering av levealdersrisiko er det beste av alternativene som har vært på høring.

LO er bekymret for at konsekvensen av innføring av kjønnsnøytral premie og ytelse ikke er tilstrekkelig utredet. Videre mener LO at dersom det skal beregnes en risikopremie for levealdersrisiko så bør denne betales i opptjeningstiden, og ikke i utbetalingstiden.

LO viser til at Kvidalutvalget i NOU 2001: 27 konkluderte med at pensjonsmessig likebehandling innebærer ordninger hvor årlige innbetalinger og årlige utbetalinger er like for de to kjønn, men at ulike årlige innbetalinger som gir like årlige utbetalinger er mer akseptabelt ut fra likestillingsmessige hensyn enn like årlige innbetalinger og ulike årlige utbetalinger for de to kjønn.

Finanstilsynets forslag til håndtering av levealdersrisiko innebærer at det må betales inn høyere pensjonspremie for kvinner enn for menn for å oppnå samme pensjonsytelser. LO skriver at dersom det ikke er aktuelt med ulik pensjonspremie for kvinner og menn må en bidra til å lage bredere pensjonsordninger. Brede ordninger vil ifølge LO «gjøre det lettere å overføre pensjonsrettigheter ved skifte av arbeidsgiver, og disse ordningene vil gjøre det enklere å omfordele pensjonsmidler mellom kjønn og bransjer slik at en kan ha kjønnsnøytrale premier gjennom premieutjevning, slik en har i KLPs fellesordning».

Likestillingsombudet skriver at man ved utarbeidelse av ny modell for tjenestepensjon må forholde seg til alminnelige forsikringsprinsipper og sikre at pensjonsinnretningene har dekning for pensjonsforpliktelsene. Ulik levealdersrisiko for kvinner og menn er ifølge Likestillingsombudet en viktig faktor i denne sammenhengen. Finanstilsynets forslag, som tar høyde for disse faktorene, vil kunne ha en negativ effekt for kvinner, etter Likestillingsombudets mening.

Det må ifølge Likestillingsombudet vurderes hvorvidt det er saklig å anvende kjønn som avgjørende faktor ved premieberegning og utbetaling, når andre faktorer også spiller en viktig rolle for levealdersrisiko. I en slik vurdering må det også tas hensyn til de økonomiske konsekvenser kjønnsdifferensierte tariffer og/eller utbetalinger vil få for kvinner. Likestillingsombudet mener konsekvensene også må ses i sammenheng med konsekvensene av pensjonsreformen i folketrygden. Etter Likestillingsombudets syn bør det «utredes en modell for håndtering av levealdersrisiko som tar høyde for disse faktorene, slik at man ikke innfører en ordning for kollektive tjenestepensjoner som har en kjønnsskjev effekt».

Norges Bank viser til at Finanstilsynets høringsnotat omhandler alternativer for å håndtere levealdersrisiko hvor også bruk av informasjon om kjønn inngår. Videre viser Norges Bank til at Finanstilsynet anbefaler å benytte en metode der forventet gjenstående levetid benyttes for å beregne de årlige pensjonsutbetalingene i stedet for et delingstall som foreslått av Banklovkommisjonen. Norges Bank slutter seg til Finanstilsynets vurdering.

NITO mener at det fra et likestillingsperspektiv er positivt med kjønnsnøytrale premier for videreføring av ytelsesordning for eldre medlemmer. Praktisk sett mener imidlertid NITO det er problematisk for pensjonsordningene med kjønnsnøytrale premier fordi det kan føre til at ordninger med overvekt av menn vil få vesentlig høyere premier enn de ellers ville fått. Dette kan igjen føre til at arbeidsgivere for virksomheter med overvekt av menn, ikke vil fortsette med ytelsesbaserte ordninger. Virksomheter med overvekt av kvinner vil ifølge NITO få premier som er for lave til å dekke de reelle utgiftene, og slike ordninger kan dermed bli underreservert.

NIP mener at et det er en fordel om det benyttes et forsikringsteknisk og kjønnsdifferensiert dødelighetsgrunnlag som tar hensyn til den vesentlige forskjell det er i levealder mellom kvinner og menn, slik Finanstilsynet har foreslått. NIP viser til at en slik modell bygger på og viderefører tradisjonelle forsikringstekniske prinsipper innen kollektiv pensjonsforsikring. Videre skriver NIP følgende:

> «Modellen vil bidra til fortsatt like konkurransevilkår for livsforsikringsselskap og pensjonskasser med hensyn til beregning av pensjonsytelser. Modellen vil således ikke bidra til at et foretak med høy andel menn oppnår fordeler (lavere premie eller høyere pensjonsytelser for medlemmene) ved å opprette pensjonskasse fremfor livsforsikringsselskap eller flytter pensjonsordningen til et livsforsikringsselskap med høyere andel menn for å oppnå lavere premie eller høyere pensjonsytelser for medlemmene.»

Om spørsmålet om kjønnsdifferensierte premier kan gjøre kvinner mindre konkurransedyktige i arbeidslivet skriver NIP:

> «Det har fra enkelte hold vært hevdet at et høyere premietilskudd for kvinner kan bidra til at kvinner kan bli mindre konkurransedyktige i arbeidslivet enn menn. Vi har aldri erfart at dette har vært et tema i arbeidslivet, og vi tviler på at en arbeidsgiver ved en nyansettelse ville hensyntatt at premien er noe høyere for kvinner enn menn. En slik premiedifferanse er marginal i forhold til de totale lønnskostnadene. En arbeidsgiver vil først og fremst legge vekt på kvalifikasjoner.»

Oppsummeringsvis skriver NIP at:

> «NIP støtter således også Finanstilsynets anbefalinger om å ta hensyn til kjønn som faktor ved håndtering av dødelighetsrisiko, primært for å ta hensyn til den vesentlige forskjell i levealder mellom menn og kvinner. Vi mener at hensynet til konkurransevridning (arbitrasje) ved kjønnsnøytrale premier kan gi betydelige og uheldige effekter for markedet og mener at dette ene og alene taler for kjønnsdifferensierte premier og beregningsgrunnlag.»

NHO mener det bør benyttes et dynamisk dødelighetsgrunnlag for å håndtere levealdersrisiko. NHO mener videre at en forskjell i pensjonskostnad mellom kvinner og menn som følge av kjønnsdifferensierte premier ikke kan ventes å bli så stor at det vil føre til forskjellsbehandling mellom menn og kvinner ved ansettelsesprosesser. NHO kan derfor støtte Finanstilsynets modell.

NHO er uenig i forslaget fra Banklovkommisjonen om at pensjonsinnretningene skal kunne ta en årlig risikopremie for utvikling i levealder i utbetalingsperioden. NHO mener også at prinsippet i forsikringsvirksomhetsloven om at et eventuelt overskudd på risikoresultatet skal gå til kunden, bør gjelde.

Pensjonskasseforeningen mener at ytelsespensjonsordninger som videreføres for eldre arbeidstakere i henhold til utkastet til overgangsregler må kunne videreføres med samme kjønnsdifferensierte premietariff som benyttes i dag, men basert på ny dynamisk dødelighetstariff. Det samme bør gjelde lukkede ytelsesordninger.

Pensjonskasseforeningen er enig med Finanstilsynet i at pensjonsbeholdninger bør omregnes til årlige pensjonsytelser med utgangspunkt i en dynamisk dødelighetstariff. Pensjonskasseforeningen viser til at det ikke er tilstrekkelig å differensiere innskudd etter kjønn dersom målet er lik pensjonsutbetaling til alle (for lik opptjeningshistorikk). I så fall må man ifølge Pensjonskasseforeningen fastsette en premie basert på aktuarielle prinsipper som i dagens ytelsesordninger.

Pensjonskasseforeningen anfører at en kjønnsdifferensiert premie vil gi små utslag i form av forskjeller i pensjonskostnad mellom kvinner og menn. Det vises til at Finanstilsynet anslår at innskuddet bør være i området 17 prosent høyere for kvinner enn for menn. Dette vil utgjøre en årlig differanse i samlede lønns- og pensjonskostnader på om 0,34 prosent dersom foretaket sparer 2 prosent av medlemmenes lønn i pensjonsordningen. Selv om de foreslåtte maksimale sparesatsene (8 prosent av lønn) benyttes vil ikke forskjellen være mer enn 1,36 prosent for lønn opp til 7,1 G, ifølge Pensjonskasseforeningen.

Pensjonskasseforeningen viser blant annet til at Banklovkommisjonens forslag vil innebære at samlet premie vil være lik for kvinner og menn knyttet til en og samme pensjonsinnretning, men at den vil (kunne) være ulik de enkelte innretningene i mellom. Denne forskjellen vil ifølge Pensjonskasseforeningen først og fremst skyldes ulik kjønnssammensetning i ulike kollektiv, og premiene er følgelig ikke kjønnsnøytrale i realiteten.

Videre viser Pensjonskasseforeningen til Finanstilsynets resonnement om at pensjonsinnretninger med mange ordninger med overvekt av menn vil kunne tilby en lavere samlet premie og således ha et konkurransefortrinn. Slike pensjonsinnretninger vil kunne ønske å ikke motta ordninger med høy kvinneandel for å opprettholde den lave premien og konkurransefortrinnet. Flytting av pensjonsordninger med høy kvinneandel vil derfor kunne bli vanskelig, ifølge Pensjonskasseforeningen.

Pensjonskasseforeningen uttaler at ulik levealder for kvinner og menn enten innebærer ulike premier eller ulike pensjonsutbetalinger. En kan ifølge Pensjonskasseforeningen forsøke å utligne effekten ved å beregne en gjennomsnittspremie for en gitt ytelse (eller en gjennomsnittsytelse for en gitt premie) innad i de enkelte ordningene eller på tvers av ordninger i samme pensjonsinnretning. Dette vil imidlertid gi høyere pensjonsytelser per innbetalte krone i ordninger/innretninger med overvekt av menn. En kan da ende opp med at mannsdominerte ordninger samles i en gruppe av selskaper og kvinnedominerte i en annen. I realiteten vil da enten innbetalingene eller utbetalingene variere med kjønnssammensetningen.

Pensjonskasseforeningen mener også at et system basert på kjønnsnøytralitet kan føre til at arbeidsgivere med overvekt av menn søker seg mot ordninger med opphørende ytelser fordi levealdersforskjellen der spiller mindre rolle.

Pensjonskasseforeningen støtter på denne bakgrunnen prinsipalt Finanstilsynets forslag til håndtering av levealdersrisiko. Subsidiært vises det til Pensjonskasseforeningens forslag til kjønnsnøytralt system i høringsuttalelsen til NOU 2012: 13.

SSB uttaler:

> «Dersom forsikringsbransjen velger å knytte levealdersjusteringen i de private pensjonsordningene opp mot SSBs fremskrivinger av levealderen, vil vi gjenta at disse fremskrivingene

også i fremtiden vil bli gjennomført uavhengig av den bruken forsikringsbransjen kommer til å gjøre av dem».

Unio mener at en ordning hvor både årlige innbetalinger og årlige pensjonsytelser skal være like forutsetter store kollektiv i ordningene slik det er i offentlig sektor. Unio mener at pensjonsordningene i privat sektor bør gå i retning av større kollektiv fordi det også vil innebære lavere forvaltnings- og administrasjonskostnader i tillegg til muligheten for kjønnsnøytralitet. Unio skriver videre:

> «Hvis myndigheter og politiske partier mener noe med sine uttalte ønsker om at det bør være både like årlige premier og like årlige pensjonsutbetalinger for kvinner og menn, bør de støtte tiltak som muliggjør brede tariffestede pensjonsordninger i privat sektor slik vi kjenner det fra andre land.»

Unio uttaler at så lenge brede ordninger ligger noe fram i tid, vil Unio vise til Kvidalutvalgets konklusjoner i NOU 2001: 27 om at ulike årlige innbetalinger som gir like årlige pensjonsutbetalinger er mer akseptabelt ut i fra et likestillingsperspektiv enn det motsatte. Unio går videre imot Banklovkommisjonens forslag om at pensjonsinnretningene skal kunne ta premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden. Det vises til arbeidstakerorganisasjonens særmerknad om dette i Banklovkommisjonens utredning. Av særmerknaden framgår det også at arbeidstakerorganisasjonenes representanter i Banklovkommisjon er bekymret for at konsekvensene av innføring av kjønnsnøytralitet ikke er tilstrekkelig utredet.

YS er enig med Banklovkommisjonen i at en bør forsøke å komme fram til et kjønnsnøytralt system både for innskudd og pensjonsutbetalinger. Også YS går imot Banklovkommisjonens forslag om at pensjonsinnretningene skal kunne ta premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden. YS viser til at en slik ordning vil bli særlig urimelig i grunnmodellen der slik premie i tilfelle må trekkes av den enkeltes pensjonsbeholdning.

YS mener det vil være både uheldig og vanskelig å forklare medlemmene at kvinner og menn i samme ordning vil få forskjellig avsetning til pensjon slik Finanstilsynet har foreslått. YS skriver videre:

> «En forutsetning for en ulik premie for kvinner og menn er, etter vårt syn, at hele ordningen legges om etter mønster av privat AFP. Dersom pensjonsplanen definerer hvilken pensjonsytelse som opptjenes, i stedet for innskuddet, vil ikke forskjellen bli synliggjort på samme måte for de ansatte. Finanstilsynets modell reiser også spørsmålet om de øvre innskuddsgrenser som er foreslått i loven skal gjelde for kvinner eller menn.»

4.9.5 Departementets vurdering

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at det i pensjonsordninger etter lovforslaget bør være slik at når de årlige alderspensjonsytelsene skal fastlegges, må beregningen ta utgangspunkt i pensjonsbeholdningens størrelse og forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Dette innebærer at det er medlemmet som har risikoen for levealdersutviklingen i opptjeningsperioden, i motsetning til i foretakspensjonsordninger hvor denne risikoen ligger hos pensjonsinnretningen. Kvinner mellom 60 og 70 år har 15-20 prosent lengre forventet gjenstående levealder enn menn på samme alder. Finanstilsynet har derfor foreslått et opplegg som innebærer at pensjonsleverandørenes dødelighetsgrunnlag, som tar hensyn til ulik levetid mellom kjønnene, skal benyttes for å fordele pensjonsbeholdningene utover gjenstående levetid, som et alternativ til Banklovkommisjonens utkast til regler om levealdersjustering ved kjønnsnøytralt «delingstall».

Finanstilsynets forslag innebærer at pensjonsbeholdningene skal utbetales over et høyere antall gjenstående leveår for kvinner enn for menn. Som nevnt ovenfor må det da betales inn høyere pensjonsinnskudd for kvinner enn for menn for at det skal kunne utbetales like årlige pensjonsytelser. Like årlige ytelser basert på ulik innbetaling er i tråd med Kvidalutvalgets tilrådninger i NOU 2001: 27 som departementet og et flertall i Stortinget sluttet seg til, jf. Ot.prp. nr. 100 (2001–2002) og Innst. O. nr. 9 (2002-2003). Også etter gjeldende rett og praksis for ytelsesordninger og for innskuddsordninger som skal konverteres til pensjonsforsikring, betales det høyere premier for alderspensjon for kvinner enn for menn. Dette er i tråd med prinsippet i gjeldende rett om at forsikringsselskapene skal kreve inn premier som er rimelige og betryggende ut fra den risikoen de tar på seg. Høyere innskudd for kvinner enn for menn i alderspensjonsordninger vil således være en videreføring av gjeldende system.

En mulig innvending mot kjønnsdifferensierte premier er en antakelse om at det kan føre til at arbeidsgivere velger å ansette menn framfor kvinner, alt annet likt, fordi pensjonskostnaden er høy-

ere for kvinner. Merkostnaden ved å ansette en kvinne kontra en ellers lik mann anslås til å variere fra i overkant av 90 kroner i måneden for relativt lavtlønnede i minimumsordninger til i overkant av 2000 kroner i måneden for høytlønnede i maksimumsordninger. Merkostnaden vil, alt annet likt, kunne påvirke arbeidsgivers valg mellom kvinner og menn. Ingen av høringsinstansene har imidlertid vist til at bedriftene velger bort kvinner i ansettelsesprosesser på grunn av pensjonskostnadene i eksisterende ytelsesordninger (hvor premiene er tilsvarende høyere for kvinner enn for menn). Kvidalutvalget skrev i NOU 2001: 27 s. 100-101 at:

> «uten kjønnsnøytrale premietariffer må vi altså avveie ulempene med ulike årlige ytelser opp mot ulempen ved ulike pensjonskostnader. […] Utvalget vil i den sammenheng [også] peke på at utstøting av kvinnelig arbeidskraft ikke synes å være noe problem i foretak som har opprettet ytelsesbaserte ordninger.».

Finansdepartementet er heller ikke kjent med at dette er et problem i eksisterende ordninger.

Finansdepartementet mener det er uklart hvilke effekter det vil ha å innføre en modell for håndtering av levealdersrisiko som Banklovkommisjonen har foreslått. Finansdepartementet viser videre til at Banklovkommisjonens forslag i praksis heller ikke vil være kjønnsnøytralt. Banklovkommisjonen foreslår bruk av et felles «delingstall» som utrykker gjennomsnittlig forventet gjenstående levetid blant alle de forsikrede. Pensjonsinnretninger med lengre forventet gjenstående levetid i sin bestand, kan dessuten etter Banklovkommisjonens forslag ta en premie for den risikoen. Dette vil innebære at bedrifter med flere kvinner enn gjennomsnittet må betale en tilleggspremie som reflekterer kjønnssammensetningen, slik at pensjonskostnaden også i denne modellen vil bli høyere for kvinner.

Arbeidsdepartementet, Akademikerne, Aktuarforeningen og *YS* har i høringen skissert løsninger hvor det skilles mellom innskuddene som fastsettes i pensjonsplanen (f.eks. 2 prosent av lønn for alle) og den premien som arbeidsgiverforetaket betaler inn til pensjonsinnretningen (som vil være høyere for kvinner enn for menn). En slik løsning innebærer ikke at arbeidsgiverenes pensjonskostnader blir like for kvinner og menn. Videre ville en slik løsning innebære at man går bort fra systemet der medlemmenes rett til pensjon tjenes opp ved oppbygging av en pensjonsbeholdning ved at det defineres en årlig opptjening av pensjon i stedet for en årlig innbetaling. Departementet vil på denne bakgrunn ikke tilrå en løsning som skissert av disse høringsinstansene, og i alle tilfelle vil ikke et slikt forslag kunne fremmes uten ytterligere utredning og høring.

Kvidalutvalget konkluderte med at dersom det eventuelt skulle innføres en kjønnsnøytral premietariff, burde det også innføres en ordning som utlignet premiene mellom ulike pensjonsinnretninger. Banklovkommisjonens utkast er ikke basert på dette, men kun på utlikning mellom pensjonsordninger i den enkelte pensjonsinnretning (det enkelte forsikringsselskap eller den enkelte pensjonskasse). Departementet viser i denne sammenhengen til at i kommunale ordninger utjevnes premiene på tvers av ordninger i samsvar med reglene om fellesordninger i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 10 og ved tvungent medlemskap i fellesordningen for de enkelte foretak gjennom hovedtariffavtalen. Også private pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven kan inngå i slike fellesordninger, jf. forsikringsvirksomhetsloven kapittel 10A, og utjevne premien på tvers av kollektivet. Denne adgangen er etter det departementet er kjent med ikke benyttet av noen arbeidsgivere, noe som kan ha sammenheng med at deltakelse i slik fellesordning i privat sektor er basert på frivillighet og at insentivene til deltakelse for det enkelte foretak avhenger av kjønns- og alderssammensetningen i sin bestand. Det har imidlertid ikke vært noe i veien for at partene i arbeidslivet kan avtale tvungen tilslutning og dermed redusere seleksjonseffektene.

Finansdepartementet viser videre til at også modellen til Banklovkommisjonen i NOU 2013: 3, som følge av foretakets mulighet til å velge pensjonsinnretning, ville gi insentiver til flytting av pensjonsordninger fra pensjonsinnretninger med høy kvinneandel til pensjonsinnretninger med lav kvinneandel fordi disse pensjonsinnretningene vil ha mindre behov for å kreve inn premie for levealdersrisiko, eller de vil gi høyere forventet pensjon fordi de vil kunne bruke et lavere «delingstall». Kryssubsidiering mellom kjønnene vil også kunne gi insentiv til å ha opphørende ytelser i mannsdominerte ordninger, for å begrense subsidieringen av kvinnedominerte ordninger. Kryssubsidiering slik Banklovkommisjonen foreslår, er etter departementets vurdering avhengig av tvungent medlemskap i et kollektiv (jf. også omtalen av fellesordningen i kommunal sektor ovenfor) for å unngå de nevnte seleksjonseffektene. En nærmere vurdering av dette er imidlertid utenfor hva departementet kan ta stilling i forbindelse med dette lovarbeidet. Finansdepartementet vil på

denne bakgrunn ikke tilrå at Banklovkommisjonens utkast til kjønnsnøytralt delingstall for håndtering av levealdersrisiko følges opp.

Enkelte høringsinstanser har tatt til orde for å utrede om også andre faktorer enn kjønn, så som bosted, utdannelse, yrkesbakgrunn og inntekt, kan forklare levealdersforskjeller og dermed brukes til premietariffering som et alternativ til å ha ulik premie for kvinner og menn. Finanstilsynet har i brev 23. mai 2013 til Finansdepartementet oversendt enkelte supplerende kommentarer til sitt høringsnotat 7. januar 2013. Finanstilsynet skriver i brevet 23. mai 2013 at slike andre faktorer ikke kan erstatte kjønn som en «risikodifferensierende» faktor. Finanstilsynet påpeker også at slike andre faktorer kan endre seg over tid for det enkelte individ, og at det kan være meget store frihetsgrader i selve gruppeinndelingen. Dette ville skape store utfordringer i tarifferingen, og Finanstilsynet skriver blant annet:

> «For eksempel er det for alle praktiske formål umulig å nyttiggjøre seg i tarifferingen informasjon om at en forsikret har flyttet fra én tarifferingskategori til en annen, tatt høyere utdannelse i moden alder eller skiftet yrke fra arbeidsmiljøutsatt tungarbeider til funksjonærer.»

For øvrig viser Finansdepartementet til at de løsningene som er skissert av blant annet Arbeidsdepartementet, heller ikke er kjønnsnøytrale. Finansdepartementet viser til at Finanstilsynets utkast er i tråd med gjeldende rett og Kvidalutvalgets vurderinger, som det etter departementets syn ikke er grunn til å fravike.

Finansdepartementet foreslår på denne bakgrunn at Finanstilsynets modell for omregning av pensjonsbeholdninger til årlige alderspensjonsytelser legges til grunn. Det vises til lovforslaget § 4-11 og § 4-2 tredje ledd.

Flere høringsinstanser har tatt til orde for at det beregningsgrunnlaget som skal benyttes for å regne om pensjonsbeholdninger til årlige alderspensjonsytelser må låses når medlemmet er 61 år, for å gi forutberegnelighet for medlemmet i valg av uttaksalder. I folketrygden oppnås dette ved at delingstallene låses det året medlemmet fyller 61 år. Motstykket til medlemmets forutberegnelighet for størrelsen på årlige alderspensjonsytelser ved ulike uttaksaldre er imidlertid at pensjonsleverandøren overtar risikoen for videre levealdersutvikling. I denne sammenhengen er det vesentlig forskjell på det offentlige som pensjonsleverandør og en privat pensjonsleverandør. Departementet viser til at en låsing av beregningsgrunnlaget ved fylte 61 år vil innebære at at pensjonsleverandøren overtar risikoen for levealdersutviklingen i en periode på inntil 14 år (jf. at alderspensjonsytelsene ikke nødvendigvis kommer til utbetaling før fylte 75 år). Videre viser departementet til den relativt betydelige underdekningen som har oppstått hos private pensjonsleverandører i de årene som er gått siden beregningsgrunnlaget K2005 ble innført og at avlasting av pensjonsleverandørenes levealdersrisiko er et viktig utgangspunkt for arbeidet med tilpasning av de private tjenestepensjonsordningene. På denne bakgrunn vil departementet ikke foreslå lovregler om at beregningsgrunnlaget fastlegges med endelig virkning når medlemmet er fylt 61 år. Det vises også til at pensjonsleverandørene etter lovforslaget § 4-15 skal gi medlemmene skriftlig informasjon om årlig pensjonsytelse ved ulike uttaksaldre mellom 62 og 67 år, med og uten videre pensjonsopptjening, jf. også nærmere omtale i avsnitt 4.11 nedenfor.

Departementet foreslår, i tråd med både Banklovkommisjonens og Finanstilsynets utkast, at alderspensjon skal være nøytral med hensyn til medlemmets uttaksalder. Dette innebærer at årlig pensjonsytelse skal beregnes innen hvert årskull slik at nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsutbetalinger er uavhengig av uttaksalderen, jf. lovforslaget § 4-11 annet ledd. Bestemmelsens ordlyd er imidlertid foreslått forenklet sammenlignet med Banklovkommisjonens utkast.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonen i spørsmålet om en andel av reguleringsfondet skal følge med ved uttak av pensjon eller dersom en person slutter i foretaket, jf. også omtalen av høringsinstansenes syn i avsnitt 4.5.3. Dette innebærer at ved uttak av pensjon eller når et medlem slutter i foretaket, skal en andel av reguleringsfondet følge med. Det vises til lovforslaget § 4-11 og § 6-2 annet ledd.

Beregningen av årlige ytelser skjer etter lovforslaget tilsvarende ved tidsavgrensede ytelser, jf. § 4-16 i lovforslaget, ved omregning av ytelser som følge av endringer i gradert uttak av alderspensjon, jf. lovforslaget §§ 4-12 og 4-14, og dersom utbetalingsperioden reduseres for at alderspensjonsytelsene skal svare til om lag 30 prosent av G jf. lovforslaget § 4-10.

4.10 Regulering av pensjoner under utbetaling

4.10.1 Gjeldende rett

Foretakspensjonsloven § 8-5 sier at overskudd på premiereserver knyttet til pensjoner under hel eller delvis utbetaling, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Etter § 5-10 skal pensjonistenes overskuddsfond benyttes til engangspremie for tillegg til alderspensjoner under utbetaling og alle pensjoner skal gis samme prosentvise årlige tillegg. Tillegget kan være på inntil økningen i folketrygdens grunnbeløp, eventuelt beregnet over en treårsperiode. Det kan etter § 5-11 fastsettes at premiefondet eller foretaket skal dekke det resterende, dersom overskuddsfondet ikke er stort nok til å dekke engangspremie for regulering i takt med folketrygdens grunnbeløp. Midler i pensjonistenes overskuddsfond som overstiger slik engangspremie, skal føres til premiefondet, jf. § 5-12.

I innskuddspensjonsordninger fordeles avkastningen på pensjonskapitalen på samme måte som under opptjening, jf. omtale i avsnitt 4.5.1.

4.10.2 Banklovkommisjonens utkast

For regulering av pensjoner under utbetaling har Banklovkommisjonen foreslått to alternativer. Hovedregelen er i begge tilfeller at all avkastning på pensjonsmidlene skal benyttes til regulering av pensjonen, jf. lovutkastet § 4-20 første ledd. I det første alternativet kan foretaket velge at pensjon skal reguleres i samsvar med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent eller helt eller delvis i samsvar med veksten i G, jf. annet ledd.

Medlemmet Hanssen mener alternativet om at pensjoner under utbetaling kan reguleres helt eller delvis i samsvar med folketrygdens grunnbeløp «åpner for en bedre regulering enn reguleringen i folketrygdens alderspensjon, og dette medlemmet kan ikke se at et slikt alternativ er i samsvar med mandatet».

I det andre alternativet kan det fastsettes at regulering skjer ut fra faktisk avkastning, men slik at avkastning ut over det som sikrer oppregulering i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 prosent brukes til framtidig regulering ved at den «tilføres medlemmets pensjonsbeholdning og benyttes til tilsvarende tillegg til pensjoner som vil bli utbetalt i etterfølgende år», jf. tredje ledd.

Ved gradert uttak skjer oppregulering forholdsmessig ut i fra uttaksgraden etter reglene i tredje ledd, jf. fjerde ledd.

Dersom det er avtalt investeringsvalg kommer ikke reglene om oppregulering av pensjoner under utbetaling til anvendelse, jf. femte ledd.

4.10.3 Finanstilsynets utkast

Finanstilsynet foreslår at i ordninger hvor arbeidsgiverforetaket ikke har valgt å garantere regulering av pensjonsytelser under utbetaling, bør den avkastningen som oppnås benyttes som engangspremie for varig oppskriving av ytelsene. Dette er i motsetning til Banklovkommisjonens utkast hvor avkastningen er foreslått utbetalt som tillegg til pensjonen i det eller de etterfølgende årene. Finanstilsynet har som følge av dette foreslått en endring i Banklovkommisjonens lovutkast § 4-20.

4.10.4 Høringsinstansenes syn

Finans Norge mener det kan argumenteres for at pensjoner under utbetaling bare skal kunne reguleres på samme måte som i folketrygden, dvs. alminnelig lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent, jf. lovutkastet § 4-21. For øvrig påpeker Finans Norge at det i bestemmelsen bør stå «pensjonsreguleringspremie» ikke «reguleringspremie».

Finans Norge legger til grunn at det er de regulerte ytelsene som skal reduseres forholdsmessig ved gradert uttak, ikke reguleringssatsene. Paragraf 4-21 fjerde ledd bør endres for å gjøre dette klart.

Til spesialmerknaden til lovutkastet § 4-21 uttaler *Finanstilsynet* at det ikke er riktig at pensjonsbeholdningen til et medlem som lever lenger enn det som er lagt til grunn ved beregning av pensjonsytelsen vil bli brukt opp. Finanstilsynet viser til at tilførsel av forsikringsteknisk beregnet dødelighetsarv vil sikre at dette ikke skjer. *NIP* skriver også at i en forsikret ordning vil pensjonsbeholdningen aldri bli brukt opp slik Banklovkommisjonen skriver i merknadene til lovutkastet § 4-21, fordi pensjonsbeholdningen vil bli tilført dødelighetsarv så lenge forsikrede lever.

Finanstilsynet forstår det slik at det ikke skal være anledning til å sikre regulering av pensjoner ved engangspremie i utbetalingsperioden. Også *Aktuarforeningen* tolker utkastet slik. Videre mener Finanstilsynet at det i lovutkastet § 4-21 tredje ledd er uklart om det menes «år» i entall eller flertall, og mener dette bør presiseres.

NIP mener pensjoner bare bør kunne reguleres som i folketrygden, dvs. regulering med

alminnelig lønnsvekst og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Til § 4-21 tredje ledd uttaler NIP:

> «NIP bemerker at denne bestemmelsen vil medføre at det ikke er pensjonsbeholdningen som oppreguleres, og som vil gi varige tillegg til årlig pensjonsytelse, slik det praktiseres i foretakspensjonsloven. Dersom tredje ledd legger opp til at årets avkastning skal anvendes fullt og helt til pensjonstillegg etterfølgende år, vil vi sterkt anbefale at reguleringsbestemmelsen i foretakspensjonsloven videreføres, og som vil gi en langt jevnere pensjonsutbetaling til pensjonsmottakerne.»

Arbeidsdepartementet viser til særmerknaden fra medlemmet Hanssen til bestemmelsen om regulering av pensjoner under utbetaling. Arbeidsdepartementet mener reguleringsmekanismen ikke er i tråd med folketrygdens prinsipper og viser til at i tilfeller hvor reguleringen blir mer gunstig enn i folketrygden, vil dette særlig komme høytlønnede til gode.

NHO mener det må innføres et tak for pensjonsreguleringsfondets størrelse og at eventuell overskytende avkastning bør tilføres premiefondet. *Pensjonskasseforeningen* mener at det bør settes et tak på hvor stort pensjonsreguleringsfondet kan bli, for eksempel lik summen av siste to års reguleringspremie. Eventuell avkastning utover dette bør tilføres premiefondet.

Pensjonistforbundet mener at foretak i enkeltår bør kunne regulere pensjoner i tråd med folketrygdens bestemmelser uten at de behøver å forplikte seg til slik regulering i pensjonsplanen. Pensjonistforbundet mener også at premiefondet bør kunne brukes til regulering av pensjoner. Pensjonistforbundet støtter videre adgangen til å regulere pensjoner fullt ut med alminnelig lønnsvekst.

4.10.5 Departementets vurdering

Årlige alderspensjonsytelser fastlegges etter forslaget på uttakstidspunktet til et nominelt beløp basert på pensjonsbeholdningen og gjenstående levetid etter det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget. For at de årlige ytelsene ikke skal reduseres i reell verdi over tid, er det nødvendig med en form for reguleringsmekanisme. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at den avkastningen som oppnås ved forvaltningen av pensjonsbeholdninger i utbetalingsperioden, skal benyttes til slik regulering av pensjonsytelser.

Banklovkommisjonens utkast inneholder en adgang til å garantere at pensjoner under utbetaling får en viss regulering. For å beholde valgmulighetene fra Banklovkommisjonens utkast, foreslår også departementet en adgang for arbeidsgiverforetaket til å garantere slik regulering. Et eget spørsmål er imidlertid på hvilket nivå slik regulering skal kunne loves. I folketrygden er spørsmålet løst ved at alderspensjonsytelsene reguleres med veksten i G, deretter fratrukket 0,75 prosent. Dette innebærer at en årlig pensjonsytelse på 100 før regulering, dersom alminnelig lønnsvekst er på 4 prosent, vil bli på 103,22 etter regulering ($100 \times 1{,}04 \times (1 - 0{,}75)$. Banklovkommisjonen har foreslått at det kan fastsettes i pensjonsplanen at pensjoner under utbetaling skal reguleres, i praksis på samme måte som i folketrygden. Alternativt kan det fastsettes at reguleringen skal skje helt eller delvis i samsvar med endringer i G. I utgangspunktet er den såkalte underreguleringen i folketrygden et spørsmål om statsfinansielle kostnader. I tjenestepensjonsordninger er det først og fremst et spørsmål om kostnader og fordeling av risiko mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Imidlertid har spørsmålet også en side til offentlige budsjetter, i og med at foretakets kostnader er fradragsberettiget i skattbar inntekt for arbeidsgiverforetaket uten at de beskattes som inntekt hos arbeidstaker. Det er også et spørsmål om fordeling i og med at folketrygden bare gir opptjening for lønn inntil 7,1 G, mens tjenestepensjonsordningene etter forslaget vil gi opptjening for lønn inntil 12 G. Adgang til høyere årlig regulering i tjenestepensjonsordninger enn i folketrygden vil dermed føre til at høytlønnedes samlede pensjoner kan få en bedre regulering enn lavtlønnede. På denne bakgrunn foreslår departementet at det kan fastsettes i pensjonsplanen at pensjoner under utbetaling skal reguleres med alminnelig lønnsvekst og deretter fratrekkes 0,75 prosent, som i folketrygden. Departementet viser til at dette er i tråd med medlemmet Hanssens særmerknad i utredningen og med høringsmerknadene fra Arbeidsdepartementet, Finans Norge og NIP.

Dersom det er fastsatt i pensjonsplanen at pensjoner under utbetaling skal garanteres regulering, ligner systemet for bruk av årets avkastning i utforming på systemet som er foreslått for regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening. Årets avkastning benyttes i første rekke til å dekke årlig reguleringspremie. Avkastning ut over det som er nødvendig til dette formålet tilføres pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond. Midlene i fondet kan benyttes til å dekke pens-

jonsreguleringspremie i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig. Dersom det heller ikke er tilstrekkelig med midler i pensjonsreguleringsfondet til å dekke årets premie, må det resterende dekkes av foretaket. Det vises til lovforslaget § 4-14 første ledd. Flere høringsinstanser har uttalt at det bør fastsettes en øvre grense for pensjonsreguleringsfondet, og at eventuelle overskytende midler bør overføres til premiefondet. Departementet viser til at dersom det ikke er avtalt garantert regulering av pensjonsytelser vil all avkastning benyttes til regulering av pensjonsytelser, og det er ikke aktuelt med noe pensjonsreguleringsfond. Dersom foretaket har valgt å garantere regulering av ytelsene kan det være naturlig at foretaket, som motsvar til den risikoen de tar på seg, får eventuell avkastning utover det som er nødvendig til regulering. Departementet har ikke tatt endelig stilling til dette spørsmålet. Departementet foreslår derfor en hjemmel for Kongen til å fastsette en øvre grense for pensjonsreguleringsfondet, og at eventuelle overskytende midler utover en slik grense skal tilføres premiefondet, jf. lovforslaget § 4-14 fjerde ledd.

Dersom det ikke er fastsatt garantert regulering, skal årlig avkastning på den enkeltes pensjonsbeholdning etter lovforslaget § 4-14 annet ledd utbetales som tillegg til årlige pensjonsytelser i de påfølgende år. Dersom dette alternativet er valgt legger departementet opp til at avkastningen vil bli utbetalt i de etterfølgende år etter samme system som alderspensjonsytelsene i en ordning med individuelt investeringsvalg. Departementet presiserer imidlertid at pensjonsinnretningens nullgaranti vil gjelde også for denne avkastningen som oppnås på og inngår i pensjonsbeholdningen i utbetalingstiden. Departementet har videre foreslått en forskriftshjemmel for Kongen til å fastsette nærmere regler om utbetalingen av denne avkastningen som tillegg til de årlige ytelsene.

Etter tredje ledd skal årets avkastning, ved gradert uttak, disponeres forholdsmessig ut i fra uttaksgraden, i tråd med bestemmelsen i fjerde ledd omtalt ovenfor.

4.11 Informasjon til arbeidstakerne

4.11.1 Gjeldende rett

Valg av tidspunkt for uttak av alderspensjon og eventuell kombinasjon av alderspensjon med videre arbeid, er en viktig beslutning med betydelige økonomiske konsekvenser for den enkelte. Det er derfor viktig med god og lett forståelig informasjon om økonomiske konsekvenser av disse beslutningene. Departementet foreslo derfor i Prop. 6 L (2010-2011) at institusjonene skal ha plikt til å informere arbeidstakerne om økonomiske konsekvenser av tidlig uttak av pensjon i kombinasjon med arbeid og dermed videre pensjonsopptjening. Forslaget bygget på et utkast fra Banklovkommisjonen i NOU 2010: 6. I Prop. 11 L (2012-2013) ble det foreslått å utvide pensjonsinnretningens informasjonsplikt i de tilfeller der livsvarig ytelse er endret til opphørende ytelse, eller utbetalingstiden er redusert fra det som følger av pensjonsplanen. Pensjonsinnretningen skal i disse tilfellene gi medlemmet skriftlig informasjon om eventuelle muligheter til å redusere uttaket fra andre pensjonsleverandører. Hensikten med bestemmelsen er å gjøre medlemmet oppmerksom på muligheten for å oppnå en jevnere utbetalingsprofil på samlede pensjonsytelser. Stortinget sluttet seg til forslagene, og bestemmelser om pensjonsinnretningenes opplysningsplikt om pensjonsytelser er inntatt i foretakspensjonsloven § 5-7d (og innskuddspensjonsloven § 7-6).

For øvrig inneholder foretakspensjonsloven § 2-8 (og innskuddspensjonsloven § 2-7) regler om at foretaket har plikt til å informere arbeidstakerne skriftlig om regelverket og endringer i regelverket mv. Forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 og den tilhørende livsforsikringsforskriften kapittel 8 krever at pensjonsinnretningen hvert år sender forsikringstaker en kontoutskrift som skal inneholde regnskap for forsikringen og status pr. 31. desember det enkelte året.

4.11.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår en bestemmelse om opplysningsplikt om pensjonsytelser som i det alt vesentlige bygger på foretakspensjonsloven § 5-7d. Det vises til Banklovkommisjonens omtale i NOU 2012: 13 avsnitt 5.7 og lovutkastet § 4-22.

Banklovkommisjonen foreslår også en tilsvarende bestemmelse om informasjon til arbeidstakerne som i dag følger av foretakspensjonsloven § 2-8 (og innskuddspensjonsloven § 2-9). Denne er inntatt i lovutkastet § 2-8. Bestemmelsen pålegger blant annet foretaket å gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen og eventuelt endringer i regelverket.

Banklovkommisjonen viser til at det er foretaket som er forsikringstaker, og som pensjonsinnretningen etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 skal sende årlig kontoutskrift til. Banklovkommisjonen har foreslått at det skal sendes kontoin-

formasjon på årlig basis også til de enkelte medlemmer i pensjonsordningen. Dette er inntatt i lovutkastet § 5-9, og utkastet til bestemmelse angir hvilke opplysninger som pensjonsinnretningen skal inkludere i den årlige oversikten den skal sende de enkelte medlemmer.

4.11.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har hatt merknader til lovutkastet § 4-22, men *Forbrukerombudet* og *Statistisk sentralbyrå (SSB)* gir uttrykk for at det er viktig med god informasjon om pensjonsrettigheter.

Forbrukerombudet uttaler i høringsuttalelsen til NOU 2013: 3:

> «NOU-ens forslag til overgang til nye ordninger er etter mitt syn relativt komplisert, og jeg antar mange arbeidstakere vil ha utfordringer med å forstå fullt ut de nye ordningene og overgangsordningene. Alderspensjon utgjør en viktig økonomisk verdi for den enkelte arbeidstaker, og det er av stor betydning at pensjonsinnretningens og foretakenes opplysnings- og rådgivningsplikt er tilstrekkelig god. Jeg viser her til den generelle informasjonsbestemmelsen i § 2-8 og den spesielle informasjonsbestemmelsen i § 4-22. Etter mitt syn bør det vurderes å utdype disse bestemmelsene og klargjøre hvilken informasjon som skal gis, herunder om muntlig informasjon bør gis i tillegg til den skriftlige.
>
> Formuleringen i § 4-22 (3) om at informasjonen skal gis «på en oversiktlig og lett forståelig måte» kan med fordel tas inn i § 2-8 også. Når det gjelder § 7-8, som regulerer tidligere pensjonsopptjening, heter det i sjette ledd at et medlem innen tre år etter at loven trådte i kraft, kan kreve at premiereserven mm. i stedet skal utskilles av pensjonsordningens midler og forvaltes som pensjonsbevis etter kap. 6. Bakgrunnen for denne reservasjonsretten er at det er åpnet for at foretaket kan etablere tjenestepensjonsordninger med individuell investeringsportefølje, hvor kontohaveren da vil bære risikoen for at verdien av porteføljen eventuelt blir redusert, jf. § 5-5 (2). Medlemmet må altså foreta et aktivt valg for å beholde den garanterte ytelsen. Etter mitt syn bør det her inntas en regel om informasjonsplikt for å sikre at medlemmene får tilstrekkelig informasjon om reservasjonsretten, slik at den enkelte kan foreta et informert og best mulig valg. Det bør her vurderes om det er behov for opplysnings- og rådgivningspliktregler slik som for investeringsvalg i § 6-10 (5) og (6).»

SSB ønsker at det etableres et sentralt pensjonsregister hvor pensjonsrettigheter opptjent i både offentlig og privat sektor inngår. SSB viser til at et slikt register vil ha stor nytte for god statistikk og analyser på pensjonsområdet, i tillegg til at det også vil lette muligheten for folk flest til å holde oversikt over sine opparbeidede pensjonsrettigheter.

4.11.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens utkast, jf. lovforslaget § 4-15. Departementet viser for øvrig til vurderinger inntatt i Prop. 6 L (2010-2011) avsnitt 3.11 og Prop. 11 L (2012-2013) kapittel 6.

Departementet slutter seg videre til at det tas inn bestemmelser om foretakets og pensjonsinnretningenes plikt til å informere arbeidstakerne og medlemmene om pensjonsordningens regelverk og om den opparbeidede pensjonsbeholdningen, jf. lovforslaget § 2-3 (pensjonsplan) og § 5-8 (kontoinformasjon). Departementet viser til at tilsvarende bestemmelser følger av foretakspensjonsloven § 2-8 (og innskuddspensjonsloven § 2-9) og av forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 og den tilhørende livsforsikringsforskriften kapittel 8 om kontoføring og hvilke opplysninger som skal gis forsikringstaker i en årlig kontoutskrift. I lovforslaget § 5-8 presiseres det i tråd med Banklovkommisjonens utkast at årlig kontoinformasjon skal sendes det enkelte medlem og ikke bare til forsikringstaker (arbeidsgiverforetaket), slik kravet er etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-23.

5 Pensjonsordningens midler mv.

5.1 Omfanget av pensjonsordningens midler

5.1.1 Gjeldende rett

Det følger av foretakspensjonsloven § 8-1 første ledd at pensjonsordningens midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon (til enhver tid), premiefond, pensjonistenes overskuddsfond og pensjonsordningens tilleggsavsetninger. Midler knyttet til fripoliser er ikke en del av pensjonsordningens midler, jf. foretakspensjonsloven § 8-1 annet ledd. Det er videre sentralt at pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler. Dette følger av foretakspensjonsloven § 8-3 første ledd. Det innebærer at pensjonsordningens midler ikke hefter for foretakets øvrige forpliktelser eller kan benyttes til å sikre eller dekke foretakets kreditorer, jf. § 8-3 annet ledd. Midler i premiefondet kan etter reglene i foretakspensjonsloven § 10-4 overføres til foretaket. Dette gjelder for det første dersom premiefondet er større enn seks ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år. I så fall skal overskytende beløp tilbakeføres til foretaket, jf. § 10-4 første ledd. For det andre kan foretaket bestemme at midler i premiefondet som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før slik beslutning (om overføring) treffes, skal spørsmålet forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen, eller styret i pensjonskassen til uttalelse, jf. § 10-4 annet ledd.

Foretakspensjonsloven kapittel 10 har regler om plikt til å opprette premiefond for pensjonsordningen, om hvilke midler som skal tilføres premiefondet, om bruk av premiefondsmidler og om tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket. Foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen, jf. § 10-1 første ledd. Oppbygging av premiefondet skjer ved tilskudd fra foretaket etter skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c, avkastning på midlene i premiefondet, midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling og for mye betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i løpet av året. Dette er regulert i foretakspensjonsloven § 10-2. Anvendelsen av premiefondet er regulert i § 10-3. Premiefondet kan etter denne bestemmelsen bare:

1) dekke årets premie for pensjonsordningen,
2) overføres til pensjonistenes overskuddsfond,
3) dekke opp for manglende avkastning i pensjonsordning med investeringsvalg etter foretakspensjonsloven § 11-1 fjerde ledd,
4) dekke enkelte kostnader i forbindelse med omdanning og lukking og
5) dekke kostnader ved utstedelse av fripoliser ved opprettelse av kombinerte pensjonsordninger.

Det er en forutsetning for bruk av premiefondet at fondet fortsatt er tilstrekkelig til å sikre at årets og neste års premie blir betalt, jf. § 10-3 annet ledd. Etter § 10-3 tredje ledd kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve dersom en pensjonskasse har tapt sin ansvarlige kapital.

Etter foretakspensjonsloven § 8-7 kan pensjonsordningens midler overføres til en annen pensjonsinnretning (flyttes) etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

5.1.2 Banklovkommisjonens utkast

I lovutkastet § 5-1 første ledd er det fastsatt at pensjonsordningens midler omfatter midler tilsvarende medlemmenes pensjonsbeholdninger til enhver tid. I pensjonsordningen etter standardmodellen omfatter pensjonsordningens midler også reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond. I annet ledd er det slått fast at pensjonsinnretningen skal garantere for at pensjonsordningens midler til enhver tid minst tilsvarer medlemmenes opptjente pensjonsbeholdninger og midler overført til reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond, jf. utkastet § 2-3 om nullgaranti, med mindre det er inngått avtale om individuelt investeringsvalg etter utkastet § 5-5. Er det avtalt investeringsvalg for foretaket i standardmodellen, jf. utkastet § 5-6, gjelder likevel nullgarantien overfor medlemmene. I tredje og fjerde ledd slås det fast at midlene skal forvaltes i tråd med lovutkastets

bestemmelser og at pensjonsmidlene kan flyttes til annen pensjonsinnretning etter flyttereglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11. Utkastet § 5-1 er bygget opp på samme måte som tilsvarende bestemmelser i foretakspensjonsloven § 8-1 første ledd og innskuddspensjonsloven § 8-1.

Ifølge lovutkastet § 5-2 første ledd skal pensjonsordningens midler holdes separat fra foretakets midler, noe som innebærer at foretaket ikke kan bruke pensjonsordningens midler som sikkerhet ved gjeldsforpliktelser. Tilsvarende kan ikke foretakets kreditorer ta sikkerhet eller beslag i pensjonsordningens midler, jf. annet ledd. Utkastet er bygget opp på tilsvarende måte som foretakspensjonsloven § 8-3 og innskuddspensjonsloven § 8-3.

Etter lovutkastet § 5-10 skal foretaket ha et premiefond for sin pensjonsordning. Foretakets premiefond omfattes ikke av pensjonsordningens midler etter § 5-1. Dette skiller seg fra gjeldende rett, hvor foretakspensjonsloven (og innskuddspensjonsloven) § 8-1 første ledd fastsetter at premiefondet (innskuddsfondet) er en del av pensjonsordningens midler. Banklovkommisjonen viser i utredningen (avsnitt 8.2) til at premiefondet kan ses på som foretakets midler i pensjonsordningen, og for å markere dette foreslår Banklovkommisjonen at premiefondet ikke inngår i i utkastets bestemmelse om pensjonsordningens midler. Banklovkommisjonen foreslår imidlertid i utkastet § 5-10 første ledd annet punktum at reglene om forvaltning og separasjon fra foretakets øvrige midler i utkastet §§ 5-1 annet og tredje ledd og 5-2 skal gjelde tilsvarende for premiefondet. Premiefondet skal forvaltes på samme måte som pensjonsordningens midler med mindre det er avtalt investeringsvalg for premiefondet, jf. utkastet § 5-10 annet ledd. Også midler i premiefondet kan etter utkastet § 5-10 tredje ledd flyttes til annen pensjonsinnretning etter flyttereglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11. Utkastet § 5-10 fjerde ledd sier at midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til foretakets pensjonsordninger.

I utkastet § 5-11 er det foreslått regler om hvilke midler som skal tilføres premiefondet. Dette er tilskudd til premiefondet etter skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c (tilskudd innbetalt av foretaket), avkastningen på midlene i premiefondet, eventuelt avkastning på reguleringsfondet utover grenser fastsatt av kongen etter utkastet §§ 4-10 tredje ledd eller 4-13 tredje ledd, for mye betalt innskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året og pensjonsbeholdninger fra medlemmer som fratrer før de har opparbeidet rett til pensjonsbeholdningen.

Regler om bruk av premiefondet og eventuelt overføring av midler i premiefondet til foretaket er inntatt i lovutkastet § 5-12 og § 5-13. Premiefondet kan etter utkastet § 5-12 første ledd benyttes til å dekke årets premier med kostnader og risikopremier som skal dekkes av foretaket etter reglene i utkastet kapittel 4. Det kan videre benyttes til å dekke kostnader til finansiering av administrasjonsreserve ved utstedelse av fripoliser som følge av opprettelse av kombinerte pensjonsordninger, jf. utkastet § 2-9. Forutsetningen for anvendelse av premiefondet etter utkastet § 5-12 første ledd er at fondet fremdeles er stort nok til å dekke årets og neste års premie. Utkastet § 5-13 om overføring til foretaket tilsvarer foretakspensjonsloven § 10-4.

Banklovkommisjonens utkast og bakgrunnen for dette er for øvrig nærmere beskrevet i NOU 2012: 13 kapittel 8.

5.1.3 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen viser til at reguleringsfondet etter Banklovkommisjonens utkast skal inngå i pensjonsordningens midler. Videre viser foreningen til at utkastet legger opp til at ved uttak av pensjon eller dersom en person slutter i foretaket, skal vedkommende få med seg en andel av reguleringsfondet. Dette kan innebære at det ikke er de medlemmene som er med på å bygge opp fondet som får noe ut fra fondet. Andelen i et slikt reguleringsfond vil kunne være stort, og årlig pensjon kan derfor variere mye avhengig av størrelsen på fondet og den andelen man blir tilført. Aktuarforeningen mener at det bør vurderes om reguleringsfondet i sin helhet bør tilhøre foretaket, eller om fondet bør overføres til pensjonistenes overskuddsfond når pensjonsutbetalingen starter.

Pensjonskasseforeningen mener at reguleringsfondet «uavkortet bør […] disponeres av foretaket».

Finans Norge viser til foretakspensjonsloven § 8-1, og legger til grunn at premiefondet skal være en del av pensjonsordningens midler også etter lovutkastet § 5-1.

5.1.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen har i sitt utkast foreslått nærmere regler om pensjonsordningens midler, samt premiefond. Banklovkommisjonens utkast legger opp til at premiefondet ikke skal være omfattet av pensjonsordningens midler, jf. utkas-

tet § 5-1. Denne løsningen avviker fra det som gjelder for premiefond i foretakspensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 8-1 og for innskuddsfond i innskuddspensjonsordninger, jf. innskuddspensjonsloven § 8-1.

Departementet viser til at etter lovutkastet for øvrig, jf. §§ 5-9 flg. om premiefond og de foreslåtte endringene i skatteloven, synes reglene for avsetning til og størrelsen på premiefondet, samt reglene for forvaltning og bruk av premiefondets midler, å svare til det som gjelder etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Når det legges opp til at reguleringen av premiefondet i det vesentlige er den samme etter den nye tjenestepensjonsordningen som det er etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, bør premiefondet etter departementets vurdering også inngå i pensjonsordningens midler etter lovforslaget her. Det vises til lovforslaget § 5-1 første ledd.

Det følger av lovforslaget § 5-9 annet ledd at avkastning på midler i premiefond skal tilføres premiefondet.

Departementet viser for øvrig til at den skattemessige behandlingen av premiefondet ikke foreslås endret. Det er derfor inntatt tilsvarende bestemmelser i lovforslaget som det i dag følger av foretakspensjonsloven og skatteloven om oppbygging, størrelse og anvendelse av premiefondet. Departementet viser til lovforslaget §§ 5-9 til 5-12 og endringene i skatteloven § 6-46 første ledd bokstav a og c, jf. lovforslaget § 8-1. Disse lovforslagene er i hovedsak i samsvar med Banklovkommisjonens utkast.

For øvrig er departementet enig i at pensjonsordningens midler bør omfatte midler tilsvarende medlemmenes pensjonsbeholdninger til enhver tid, jf. lovforslaget § 5-1 første ledd. Pensjonsordningens midler bør også, for ordninger hvor det er aktuelt, omfatte reguleringsfondet og pensjonsreguleringsfondet. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens vurdering i spørsmålet om hvorvidt en andel av reguleringsfondet skal følge med ved uttak av pensjon eller dersom en person slutter i foretaket. Det vises til lovforslaget § 4-11 og § 6-2 annet ledd. Tilsvarende det som gjelder i foretakspensjonsordninger, skal midler knyttet til pensjonsbevis (fratrådte arbeidstakere) ikke omfattes av pensjonsordningens midler, jf. lovforslaget § 5-1 første ledd annet punktum. Dette er i samsvar med Banklovkommisjonens utkast.

5.2 Forvaltning av pensjonsordningens midler mv.

5.2.1 Gjeldende rett

Forsikringsvirksomhetsloven § 6-6 fastsetter at et forsikringsselskap skal sørge for en forsvarlig kapitalforvaltning. I henhold til § 7-10 får bestemmelsen tilsvarende anvendelse for pensjonskasser så langt den passer. Utfyllende regler om livsforsikringsselskapers og pensjonskassers kapitalforvaltning er gitt i forskrift 17. desember 2007 nr. 1457 (kapitalforvaltningsforskriften).

Etter foretakspensjonsloven § 8-4 første ledd skal pensjonsordningens midler forvaltes i samsvar med reglene for kapitalforvaltning i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid. Bestemmelsen åpner også for at pensjonsordningens midler i henhold til foretakspensjonsloven kapittel 11 kan forvaltes i investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Pensjonsordninger organisert etter innskuddspensjonsloven kan forvalte pensjonskapitalen i kollektiv eller individuell investeringsportefølje, jf. innskuddspensjonsloven § 3-2a og § 3-3. Pensjonsinnretningen kan overlate investeringsvalg til enten arbeidsgiver eller arbeidstaker, etter avtale. Ved forvaltning i kollektiv investeringsportefølje ligger investeringsvalget hos foretaket, mens det er det enkelte medlem som har investeringsvalg for sin individuelle investeringsportefølje. Investeringsvalget må utføres innenfor visse rammer, og forvaltningen av pensjonsmidlene skjer da på arbeidstakers risiko, med mindre noe annet følger av avtalen med pensjonsinnretningen, jf. innskuddspensjonsloven § 3-2.

Forsikringsvirksomhetsloven skiller mellom kollektivporteføljen, investeringsvalgporteføljen og selskapsporteføljen, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-7. Etter § 9-7 skal selskapets forvaltningskapital deles inn i kollektivporteføljen, investeringsvalgporteføljen og selskapsporteføljen, og eventuelle underporteføljer til disse. Midler i tradisjonelle foretakspensjonsordninger inngår i kollektivporteføljen (kontraktfastsatte forpliktelser). Midler i innskuddspensjonsordninger kan forvaltes i egne investeringsporteføljer for den enkelte arbeidstaker, jf. innskuddspensjonsloven § 3-3. Premiefond og innskuddsfond anses som del av den porteføljen de øvrige midlene knyttet til kontrakten inngår i, dersom ikke noe annet er avtalt jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-7 femte ledd. Ved valg av eiendeler til de forskjellige porteføljene, og ved endring av sammensetningen av dem, skal selskapet overholde krav til god forret-

ningsskikk og sørge for at det ikke skjer urimelig forskjellsbehandling av kunder. Selskapet skal ha retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljene for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper, eller mellom kunder og selskapet. I tilfelle av interessekonflikt mellom kunder og selskapet, skal hensynet til kundene gå foran, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-7 femte ledd siste punktum.

I tradisjonelle foretakspensjonsordninger har pensjonsinnretningen risikoen for at avkastningen er lavere enn kontraktens beregningsrente, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-9 første ledd. I foretakspensjonsordninger med investeringsvalg for foretaket, jf. foretakspensjonsloven § 11-1 fjerde ledd første punktum, er det i første omgang foretaket, og ikke pensjonsinnretningen, som har ansvaret for å dekke et eventuelt underskudd på oppnådd avkastning sammenliknet med beregningsrenten. Pensjonsinnretningen har et subsidiært ansvar overfor medlemmene, jf. foretakspensjonsloven § 11-1 fjerde ledd siste punktum. Lavere avkastning enn beregningsrenten får således ikke betydning for det enkelte medlems pensjonsrettigheter. I innskuddspensjonsordninger hvor pensjonskapitalen forvaltes som en egen investeringsportefølje med investeringsvalg for den enkelte ansatte, er det den ansatte som får fordelen av at porteføljens verdi øker i løpet av året, og motsatt, tapet ved et verdifall. Innskuddspensjonsloven § 3-2a åpner også for at investeringsvalget kan legges til foretaket. Risikoen for verdistigning/verdifall ligger imidlertid fremdeles hos den ansatte.

I forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven kapittel 6 er det gitt nærmere regler om flerårig avkastningsgaranti for foretakspensjonsordninger og pensjonsordninger med kontraktsfastsatte ytelser forvaltet i særskilt investeringsportefølje. En avtale om at pensjonsinnretningen garanterer at avkastningen av investeringsporteføljen over et bestemt antall år minst skal ligge på et nivå angitt i avtalen, kan ikke strekke seg over mer enn fem år. Avsetningskravet er imidlertid ikke sammenfallende med den faktiske avkastningen, jf. forskriften § 6-2. Avsetningene til premiereserve skal beregnes ut fra beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen og medlemmenes opptjente rett til pensjon til enhver tid.

I foretakspensjonsordninger skal overskudd etter forsikringsvirksomhetsloven godskrives foretaket og overføres til premiefondet. Dette følger av foretakspensjonsloven § 8-5 første ledd. Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under hel eller delvis utbetaling, skal imidlertid tilføres pensjonistenes overskuddsfond, jf. § 8-5 annet ledd. I foretakspensjonsordninger med investeringsvalg, jf. § 11-1, skal tilsvarende avkastning ut over det som er lagt til grunn i ordningens beregningsgrunnlag overføres til premiefondet. For den del av investeringsporteføljen som motsvarer premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling, tilføres overskytende avkastning pensjonistenes overskuddsfond. Det vises til § 11-1 tredje ledd.

5.2.2 Banklovkommisjonens utkast

Lovutkastet § 5-3 om forvaltning av pensjonsordningens midler bygger på foretakspensjonsloven § 8-4 første ledd. Banklovkommisjonen har foreslått at pensjonsordningens midler skal forvaltes på «forsvarlig måte». Banklovkommisjonen viser til at forsvarlig kapitalforvaltning er en privatrettslig norm som gjelder på ulovfestet grunnlag, men at det gjennom presisering i lovutkastet vil innebære at pensjonsinnretningen ikke kan avtale hel eller delvis ansvarsfraskrivelse knyttet til kapitalforvaltningen som måtte anses å bryte mot forsvarlighetsnormen.

Ved alminnelig forvaltning skal årlig avkastning ved pensjonsinnretningens forvaltning av pensjonsordningens midler fordeles forholdsmessig mellom medlemmenes pensjonsbeholdninger, reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond, jf. lovutkastet § 5-4 første ledd. Banklovkommisjonens utkast innebærer at fordeling av avkastning etter ny kollektiv tjenestepensjon vil avvike fra foretakspensjonslovens system, hvor hovedregelen er at avkastning utover garantert rente skal godskrives foretaket og tilføres ordningens premiefond. Banklovkommisjonen omtaler dette i NOU 2012: 13 s. 168:

> «De enkelte medlemmers pensjonsbeholdninger vil bidra forholdsmessig like mye til den avkastning som oppnås. I første ledd er det derfor bestemt at avkastningen skal fordeles forholdsmessig mellom medlemmenes pensjonsbeholdninger. Midler i reguleringsfondet og pensjonsreguleringsfondet vil også bidra forholdsmessig til avkastningen og disse fondene skal tilordnes en forholdsmessig andel av avkastningen. Er det avtalt standardmodell, skal avkastningen av pensjonsbeholdningen som overstiger årets reguleringspremie imidlertid tilføres reguleringsfondet. Medlemmet vil ha et betinget krav på en andel av reguleringsfondet som materialiserer seg i forbin-

delse med utstedelse av pensjonsbevis og ved uttak (§ 4-7 tredje ledd).»

Avkastningsoverskudd i det enkelte år må beregnes med utgangspunkt i den avkastningsgaranti som pensjonsinnretningen har påtatt seg. Det følger av lovutkastet § 5-1 annet ledd, jf. § 2-3 annet ledd, at utgangspunktet/hovedregelen er at pensjonsinnretningen har en nullgaranti, dvs. at pensjonsinnretningen må dekke negativ avkastning. For denne garantien skal selskapet ta en årlig premie. Denne kan endres årlig. Lovutkastet åpner i § 5-8 opp for at pensjonsinnretningen ved avtale med foretaket kan påta seg et garantiansvar utover nullgarantien for avkastningen. I så fall skal pensjonsinnretningen kreve særskilt årlig godtgjørelse for denne garantien, i henhold til den pristariffen som gjelder på avtaletidspunktet, jf. utkastet § 5-8 femte ledd. Den årlige garantipremien vil avhenge av hvilken avkastning som garanteres. Det fremgår av merknaden til bestemmelsen at Banklovkommisjonen mener at pensjonsinnretningen skal kunne justere denne risikopremien årlig.

Banklovkommisjonen foreslår at avtalen om avkastningsgaranti skal angi den årlige avkastningsprosenten som gjelder for garantien. Avkastningsprosenten kan ikke settes høyere enn 3 prosent, eventuelt en høyere eller lavere prosentgrense fastsatt av Finanstilsynet. Det vises til lovutkastet § 5-8 annet ledd. Etter utkastet § 5-8 tredje ledd annet punktum kan en avtale om avkastningsgaranti ikke strekke seg over mer enn fem år. Det skal fremgå av avtalen om avkastningsgarantien skal gjelde for det enkelte år (årlig) eller om den skal gjelde en gjennomsnittlig avkastning i løpet av et antall år (maksimalt fem år), jf. utkastet § 5-8 tredje ledd første punktum.

Investeringsvalg for foretaket

Banklovkommisjonen har vurdert om lovutkastet bør åpne for at pensjonsordningens midler kan forvaltes med investeringsvalg, enten for foretaket eller det enkelte medlem. Banklovkommisjonen viser til at investeringsvalg for foretaket bare vil være aktuelt for pensjonsordninger etter standardmodellen. Lovutkastet § 5-6 er utformet i samsvar med de prinsippene som ligger til grunn for foretakspensjonsloven § 11-1 (foretakspensjonsordning med investeringsvalg). Banklovkommisjonen gir uttrykk for at det bør være en forutsetning for en slik avtale om investeringsvalg at den ikke vil medføre begrensninger i foretakets forpliktelser overfor medlemmene i pensjonsordningen. Disse forpliktelsene vil være årlig oppregulering av pensjonsbeholdningen og pensjonsytelsene, jf. utkastet § 4-8 tredje ledd og § 4-21 tredje ledd.

Lovutkastet § 5-6 første ledd åpner for at foretak som har opprettet pensjonsordning etter standardmodellen kan avtale med pensjonsinnretningen at pensjonsordningens midler skal forvaltes som en egen investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Utkastet legger opp til at en avtale om investeringsvalg for foretaket ikke medfører begrensninger i foretakets forpliktelser overfor medlemmene i pensjonsordningen i henhold til regelverket for ordningen eller loven. Videre følger det av utkastet § 5-6 annet ledd at det skal fastsettes i avtalen hvordan investeringsporteføljen skal være sammensatt, og rammene for foretakets investeringsvalg, dvs. hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen av porteføljen.

Det er foretaket som tar risikoen for tap ved forvaltningen av investeringsporteføljen, jf. lovutkastet § 5-6 tredje ledd. Motsatsen til dette er at avkastning som oppstår ved forvaltningen av investeringsporteføljen, skal «tilordnes foretaket». Det følger av utkastet § 5-6 fjerde ledd at årets avkastningsresultat skal benyttes til oppregulering av pensjonsbeholdningene og pensjoner under utbetaling. Avkastning ut over det som er nødvendig for slik oppregulering skal overføres til reguleringsfondet og pensjonsreguleringsfondet. Lovutkastet § 5-8 fjerde ledd åpner for at foretaket og pensjonsinnretningen kan inngå avtale om særskilt avkastningsgaranti når foretaket har investeringsvalg etter utkastet § 5-6. En slik avkastningsgaranti ved investeringsvalg kan også være negativ. Tilsvarende det som følger av foretakspensjonsloven § 11-1 fjerde ledd er det foretaket som må dekke årets regulering av pensjoner under opptjening og under utbetaling, dersom årets avkastningsresultat ikke er tilstrekkelig til å dekke dette. Dette følger av utkastet § 5-6 femte ledd. Midlene skal overføres fra premiefondet eller direkte fra foretaket. Banklovkommisjonen viser til at det er viktig at denne plikten er tydelig kommunisert til foretaket. Det følger derfor av utkastet § 5-6 femte ledd annet punktum at avtalen om investeringsvalg skal inneholde regler om foretakets plikt til å dekke negativt avkastningsresultat i et år som ikke dekkes ved overføring fra premiefondet. Pensjonsinnretningens (subsidiære) ansvar overfor medlemmene følger av lovutkastet § 5-1 annet ledd.

Det følger av lovutkastet § 5-14 første ledd at foretaket og pensjonsinnretningen kan avtale at

midler i premiefondet skal forvaltes som en egen investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Dette innebærer at avkastning på denne investeringsporteføljen tilføres premiefondet, og at foretaket har risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, med mindre noe annet er avtalt iht. utkastet § 5-8. Reglene om sammensetning og registrering av investeringsporteføljen i utkastet § 5-7 er foreslått gjort tilsvarende gjeldende, jf. utkastet § 5-14 tredje ledd.

Individuelt investeringsvalg (for medlemmet)

I pensjonsordninger som er etablert etter lovutkastets regler for grunnmodellen, har Banklovkommisjonen foreslått at det kan fastsettes i regelverket for ordningen at pensjonsinnretningen skal opprette en egen pensjonskonto for hvert medlem, jf. lovutkastet § 5-5. Utkastet legger opp til at hver pensjonskonto skal tilordnes en egen investeringsportefølje som tilsvarer pensjonsbeholdningen til det enkelte medlem. Lovutkastet § 5-5 er utformet med utgangspunkt i reglene i innskuddspensjonsloven § 3-3, og foretaket og pensjonsinnretningen skal inngå avtale om hvordan investeringsporteføljen skal sammensettes og hvilken adgang medlemmene skal ha til å endre sammensetningen. Før slik avtale inngås, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg, jf. utkastet § 5-5 første ledd tredje punktum. Banklovkommisjonen mener at individuelt investeringsvalg ikke passer for pensjonsordninger etter standardmodellen, siden foretaket har et ansvar for å sikre årlig oppregulering av pensjonsopptjeningen og eventuelt pensjoner under utbetaling.

Med mindre noe annet er særskilt avtalt, er det den enkelte som bærer risikoen for at verdien på investeringsporteføljen blir redusert, jf. utkastet § 5-5 annet ledd annet punktum. Avkastning på investeringsporteføljen skal tilføres den enkeltes pensjonskonto, jf. utkastet § 5-5 annet ledd første punktum.

Banklovkommisjonen har i utkastet lagt opp til at det bare er særskilte kostnader ved endring av investeringsporteføljen og i tilfelle særskilt individuell avtale om avkastningsgaranti (etter lovutkastet § 5-8) som skal dekkes av det enkelte medlem (og eventuelt belastes pensjonskontoen). Kostnadene ved administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen skal dekkes av foretaket. Dette følger av utkastet § 5-5 tredje ledd.

Lovutkastet § 5-5 fjerde ledd inneholder bestemmelser om beregning av årlig pensjon, hvem som skal dekke kostnader og risikopremier i utbetalingsperioden, og fortsatt adgang til å kreve at pensjonsbeholdningen skal forvaltes som en egen investeringsportefølje. Medlemmets årlige pensjon beregnes etter utkastet på grunnlag av verdien av medlemmets pensjonsbeholdning på uttakstidspunktet. Utkastets bestemmelser i §§ 4-15 til 4-19 (om utbetalingstid, levealdersjustering og årlig pensjon, melding om uttak, fortsatt pensjonsopptjening etter uttak) og § 4-20 første, tredje og fjerde ledd (om regulering av pensjoner under utbetaling), § 4-21 (omregning av pensjonsytelser ved endring av uttaksgraden mv.) og § 4-22 (opplysningsplikt om pensjonsytelser) skal gjelde tilsvarende. Banklovkommisjonen har ved henvisning til utkastet § 4-14 annet ledd foreslått at kostnader og risikopremier i utbetalingstiden skal dekkes ved fradrag i årlig avkastning av pensjonsbeholdningen i utbetalingsperioden, eller om nødvendig i den årlige pensjonsytelse som utbetales. Det vises også til omtale av Finanstilsynets forslag i avsnitt 4.6 ovenfor, hvor det fremgår at Finanstilsynet foreslår at dette endres. Videre foreslår Banklovkommisjonen at kontohaveren kan kreve at pensjonsbeholdningen fortsatt skal forvaltes som en egen investeringsportefølje. I slike tilfeller beregnes årlig pensjonsytelse ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling, jf. utkastet § 5-5 fjerde ledd tredje punktum.

Banklovkommisjonen har foreslått at det presiseres i utkastet § 5-5 femte ledd at midler tilknyttet egen pensjonskonto bare kan flyttes til en annen pensjonsinnretning sammen med resten av pensjonsordningen.

Sammensetning og registrering av investeringsportefølje

Banklovkommisjonen har foreslått en egen bestemmelse om sammensetning og registrering av investeringsportefølje i utkastet § 5-7. Bestemmelsen tilsvarer foretakspensjonsloven § 11-4 (om krav til hvilke eiendeler en investeringsportefølje kan bestå av) og § 11-5 (om registrering av hvilke eiendeler som inngår i porteføljen og endring av dette). Etter Banklovkommisjonens utkast kan investeringsporteføljen bestå av andeler i verdipapirfond, andeler i en særskilt investeringsportefølje og kontanter og tilsvarende likvide aktiva. Ved endring av porteføljen skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen, jf. utkastet § 5-7 tredje ledd. Banklovkommisjonen har presisert i utkastet at porteføljen skal sammensettes i samsvar med retningslinjer for kapitalforvaltningen i pensjonsinnretningen.

5.2.3 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen viser til at det i lovutkastet ikke er angitt hvilken rentegaranti som skal gjelde for reguleringsfondet, premiefondet og eventuell administrasjonsreserve. Aktuarforeningen uttaler også at det ikke er presisert at «garanti som bygger på en gjennomsnittlig avkastning fremdeles vil kreve årlige avsetninger hos pensjonsinnretningen ut fra en avkastning på 0 prosent». Dette bør etter foreningens syn presiseres, blant annet for å klargjøre hva som er garantert i forbindelse med flytting av ordningen. Aktuarforeningen mener at utkastet § 5-5 fjerde ledd tredje punktum krever at pensjonen må beregnes på nytt hver måned, jf. «ved hver utbetaling», noe som etter foreningens syn ikke kan være riktig beskrevet.

Akademikerne mener at pensjonsinnretningenes nullgaranti bør være en «kan»-regel. Akademikerne mener videre at forsikringsvirksomhetsloven ikke gir tilstrekkelige insentiver for pensjonsinnretningen til å levere en høyest mulig avkastning over null.

Finans Norge mener at et krav om en årlig nullgaranti ikke nødvendigvis vil være i arbeidstakernes interesse, og at det bør være mulig for foretakene å velge flerårig nullgaranti. Finans Norge viser til at også representanter fra arbeidsgiver- og arbeidstakersiden har gitt uttrykk for tilsvarende synspunkter i utredningen. Finans Norge uttaler videre:

> «Både flerårig 0-garanti og oppbygning av bufferkapital vil gi foretaket lavere årlige risikopremier, og vil samtidig gi mer langsiktig og gunstigere aktivaallokering av arbeidstakernes pensjonskapital. For arbeidstakeren vil dette normalt gi bedre verdiskapning og derved høyere alderspensjon.»

Finans Norge har også merknader til pensjonsinnretningens subsidiære ansvar for oppfyllelse av nullgarantien i pensjonsordninger hvor foretaket har investeringsvalg. Finans Norge viser til at dette er en risiko som livselskapene ikke har erfaring med å vurdere eller prise, og som heller ikke har en naturlig tilknytning til forsikringsvirksomhet. Dette kan blant annet føre til at selskapene ikke kan tilby investeringsvalg for foretaket, noe som vil være uheldig. Finans Norge reiser også spørsmål ved hvilke midler som omfattes av foretakets investeringsvalg, og gir uttrykk for at foretaket bør kunne velge en annen forvaltning av for eksempel reguleringsfondene enn for pensjonsbeholdningen. Videre viser Finans Norge til at utkastet åpner for livsvarig utbetaling av pensjoner hvor medlemmer forvalter pensjonsbeholdningen med (individuelt) investeringsvalg, uten rentegaranti. Finans Norge mener at det er uklart hvordan slike livsvarige ytelser skal beregnes og hvilket beregningsgrunnlag som skal benyttes, og at det er behov for nærmere avklaringer på området. Regler om sammensetning og registrering av investeringsportefølje (lovutkastet § 5-7) og de nærmere regler om avkastningsgarantier (utkastet § 5-8) bør fastsettes i forskrift.

Forbrukerombudet mener det bør vurderes å innta i lovutkastet en plikt for pensjonsinnretningen til å kartlegge arbeidstakerens behov og ønske om avkastningsrisiko før avtale om individuelt investeringsvalg inngås. Det bør også etter ombudets mening vurderes å innta en plikt til å gi forklaring etter mønster av finansavtaleloven § 46c om plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte avtalen passer til hans eller hennes behov og finansielle situasjon. Forbrukerombudet mener videre at det bør vurderes å innta en tilsvarende bestemmelse som finansavtalelovens bestemmelse om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47.

NHO mener det er positivt at foretaket kan velge investeringsvalg, jf. lovutkastet § 5-6. NHO viser til at en slik løsning vil kunne avhjelpe den mulige interessemotsetning mellom pensjonsinnretningen (som bestemmer forvaltningen) og foretaket (som er ansvarlig for oppregulering, det vil si tilførsel hvor avkastningen ikke overstiger garantert avkastning).

NITO mener at arbeidstakerne får for lite medbestemmelsesrett i forhold til muligheten for individuell investeringsportefølje, og viser til at det etter utkastet er foretaket som inngår slik avtale med pensjonsinnretningen og at en slik avtale innebærer at nullgarantien bortfaller. Styringsgruppen har bare uttalerett. NITO ber om at det vurderes en modell hvor det kreves to tredeler flertall blant de ansatte og reservasjonsrett for personer som er ansatt på beslutningstidspunktet.

NIP viser til at innskuddspensjonsloven åpner for investeringsvalg for foretaket, men at dette alternativet er lite utbredt fordi det krever mye ressurser av foretaket som skal utøve investeringsvalget. Videre viser NIP til at det er en viss risiko forbundet med dette alternativet, og at pensjonsinnretningens nullgaranti ikke gjelder, med mindre det er særskilt avtalt. NIP anbefaler at lovutkastet ikke åpner for investeringsvalg for foretaket. I likhet med Finans Norge mener NIP at vil-

kårene for avkastningsgarantier bør fastsettes i forskrift.

Unio støtter Banklovkommisjonens forslag om at kostnadene ved administrasjon og (vanlig) forvaltning dekkes av foretaket. Unio støtter ikke at arbeidstaker skal kunne velge individuelt investeringsvalg, og viser til at det er få arbeidstakere som har kompetanse til å vurdere livselskapenes informasjon i disse tilfellene.

5.2.4 Departementets vurdering

Det er pensjonsinnretningen som har ansvaret for at pensjonsmidler forvaltes forsvarlig, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 6-6 og de utfyllende bestemmelsene i kapitalforvaltningsforskriften. Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at det bør fremgå av lovforslaget at pensjonsinnretningen skal forvalte pensjonsordningens midler i samsvar med de reglene for kapitalforvaltning som gjelder for pensjonsinnretningen til enhver tid. Dette er i tråd med foretakspensjonsloven § 8-4 første ledd. I Banklovkommisjonens utkast er det også presisert at forvaltningen skal være «forsvarlig». Departementet viser til at en tilsvarende presisering ikke er inntatt i foretakspensjonsloven, men følger av forsikringsvirksomhetsloven § 6-6 og tilhørende kapitalforvaltningsforskrift. Etter departementets vurdering kan det imidlertid være hensiktsmessig at en slik presisering fremgår av lovforslaget. Det vises til lovforslaget § 5-3.

Etter lovforslaget er det alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen som vil være hovedregelen. Forvaltning i investeringsvalgporteføljer må pensjonsinnretning og foretak avtale særskilt, jf. omtale nedenfor.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at pensjonsinnretningen skal garantere at pensjonsordningens midler ikke reduseres i verdi som følge av negativt avkastningsresultat. Dette vil gi medlemmene en viss verdisikring av sin pensjonskapital og en rimelig risikofordeling i et nytt tjenestepensjonsprodukt ved at også pensjonsinnretningen bærer en del av risikoen for avkastningsresultatet. Det vises til lovforslaget § 5-1 annet ledd. Alminnelig forvaltning vil innebære at pensjonsordningens midler inngår i kollektivporteføljen etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-7 annet ledd. I tråd med forsikringsvirksomhetsloven § 9-9 skal avkastningen på midlene i kollektivporteføljen årlig fordeles mellom kontraktene som omfattes av porteføljen. I lovforslaget er det nærmere regler om anvendelse av avkastning i kapittel 4 (§ 4-6 om regulering av pensjonsbeholdningen og § 4-14 om pensjoner under utbetaling). Banklovkommisjonens utkast til § 5-4 er ikke foreslått videreført, da departementet anser at de nærmere regler for fordeling av avkastning på de enkelte kontrakter allerede reguleres i lovforslaget kapittel 4, jf. omtale ovenfor. I pensjonsordninger forvaltet i investeringsvalgporteføljer er det foreslått at fordeling/tildeling av avkastning reguleres særskilt, jf. lovforslaget § 5-4 og § 5-5 og nærmere omtale nedenfor. For avkastningsgarantien kan selskapene ta en årlig premie, tilpasset garantiens størrelse. Den årlige premien kan endres årlig.

Adgang til å avtale investeringsvalg

Som det fremgår ovenfor, legger departementet opp til at pensjonsordninger etter lovforslaget kan utformes med eller uten garantert regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening, jf. lovforslaget § 4-6. Ved garantert regulering er det foretaket som bærer risikoen for at årets avkastning, eller eventuelt midler i reguleringsfondet, dekker den årlige reguleringen. I likhet med Banklovkommisjonen, legger departementet til grunn at det er rimelig at lovforslaget åpner for at foretak som har slik risiko, kan inngå avtale med pensjonsinnretningen om at pensjonsordningens midler forvaltes i en egen investeringsvalgporteføljе med investeringsvalg for foretaket slik at foretaket får innflytelse over forvaltningen. Det vises til lovforslaget § 5-5 første ledd første punktum. Det følger av lovforslaget § 5-5 første ledd annet punktum at foretakets investeringsvalg ikke får betydning for foretakets forpliktelser overfor medlemmene, dvs. garantert avkastning lik null og regulering av pensjoner under opptjening. Dette er i tråd med Banklovkommisjonens utkast, og innebærer at det er foretaket som må dekke tap ved forvaltningen av investeringsvalgporteføljen, jf. lovforslaget § 5-5 annet ledd. Det følger av lovforslaget § 5-5 femte ledd at eventuell manglende avkastning (negativ eller utilstrekkelig avkastning til å dekke oppregulering) skal dekkes ved overføring fra premiefondet eller fra foretaket selv. Foretaket kan imidlertid begrense dette ansvaret ved å inngå avtale med pensjonsinnretningen om en særskilt avkastningsgaranti, jf. lovforslaget § 5-7. Det følger for øvrig av lovforslaget § 5-1 annet ledd annet punktum at pensjonsinnretningen vil ha et subsidiært ansvar for den garanterte avkastningen.

Fordeling av avkastningsoverskudd følger de alminnelige regler i kapittel 4, dvs. at avkastningen benyttes til oppregulering av pensjonsbehold-

ningene og pensjoner under utbetaling, og eventuelt overføring til reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond. Det vises til lovforslaget § 5-5 fjerde ledd som viser til de relevante bestemmelser i lovforslaget kapittel 4 som er § 4-6 første ledd og § 4-14.

Departementet foreslår at rammene for investeringsvalget og sammensetningen av investeringsvalgporteføljen skal fremgå av avtalen. Det er også viktig at foretaket har klart for seg det ansvaret foretaket har overfor medlemmene for å tilføre midler ved manglende avkastning. Dette bør også fremgå klart i avtalen mellom pensjonsinnretningen og foretaket. Det vises til lovforslaget § 5-5 annet ledd og femte ledd annet punktum.

I pensjonsordninger hvor regulering ikke er garantert, vil i utgangspunktet all avkastning over null tilføres den enkeltes pensjonsbeholdning, jf. lovforslaget § 4-5 fjerde ledd. I disse ordningene vil foretaket ikke ha påtatt seg ansvar for regulering av pensjoner under opptjening. Det er derfor eventuelt arbeidstakerne som vil ha interesse av å kunne påvirke forvaltningen av midlene. Departementet støtter Banklovkommisjonens forslag om at foretaket kan fastsette i regelverket for ordningen at det skal opprettes en egen pensjonskonto for hvert medlem etter mønster av innskuddspensjonsloven § 3-3. Det vises til lovforslaget § 5-4 første ledd. Departementet vil vise til at den enkelte selv har valget knyttet til risikoprofil, og kan velge å inngå avtaler med liten risiko eller avtaler med stor risiko innenfor de alternativer som tilbys. En naturlig konsekvens av den enkeltes investeringsvalg, er at pensjonsinnretningens nullgaranti bortfaller. Under høringen har det vært vist til at det er foretaket som ensidig avgjør om det skal være knyttet individuelt investeringsvalg til ordningen, men at det også burde vært et krav om et visst flertall blant de ansatte (2/3) og/eller reservasjonsrett for den enkelte. Departementet foreslår, som Banklovkommisjonen har lagt opp til, at styringsgruppen skal gis anledning til å uttale seg om spørsmålet før foretaket inngår avtale med pensjonsinnretningen. Departementet viser for øvrig til at det er foretaket som oppretter pensjonsordningen og som har styringsrett over ordningen. Dette innebærer at det er opp til foretaket å avgjøre hvordan pensjonsordningen skal utformes (innenfor rammene lovverket oppstiller, hvis det er aktuelt med fradrag etter skatteloven § 6-46). Foretaket har etter lovforslaget § 2-8 plikt til å gi arbeidstakerne skriftlige opplysninger om regelverket og endringer i dette.

Dersom det er avtalt individuelt investeringsvalg, skal avkastningen hvert år tilføres den enkeltes pensjonskonto, jf. lovforslaget § 5-4 annet ledd. Arbeidstakeren kan i medhold av lovforslaget § 5-7 fjerde ledd også inngå avtale med pensjonsinnretningen om en særskilt avkastningsgaranti. I så fall skal premien for denne garantien betales av arbeidstakeren. Det samme gjelder særskilte kostnader ved endring av investeringsportefølje. Banklovkommisjonen viser til at dette er kostnader som spesifikt kan relateres til endringen av porteføljen, for eksempel kostnader i forbindelse med innløsning av verdipapirer og erverv av nye. De mer generelle kostnadene knyttet til administrasjon og forvaltning, skal dekkes av foretaket. Det vises til lovforslaget § 5-4 tredje ledd.

Ved uttak av pensjon, foreslås de alminnelige regler om uttak av pensjon (i lovforslaget kapittel 4) gjort tilsvarende gjeldende. Det vises til lovforslaget § 5-4 fjerde ledd første og annet punktum, som er i tråd med Banklovkommisjonens utkast.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at hovedregelen bør være at pensjonsmidlene underlegges alminnelig forvaltning i utbetalingsperioden. Dersom medlemmet ønsker det, åpnes det også for at medlemmet kan kreve at pensjonsbeholdningen kan forvaltes i individuell investeringsvalgportefølje også under utbetalingsperioden. Det vises til lovforslaget § 5-4 fjerde ledd tredje punktum. Dette er i tråd med Banklovkommisjonens utkast, og tilsvarende regler er inntatt i foretakspensjonsloven § 4-7a for fripoliser med investeringsvalg. Departementet foreslår at det i lovforslaget § 5-4 fjerde ledd nytt fjerde punktum tas inn en hjemmel for Kongen til å fastsette nærmere regler i forskrift om beregning og utbetaling av årlig pensjon når medlemmet har investeringsvalg i utbetalingsperioden. Hjemmelen kan benyttes dersom det skulle være behov for å fastsette nærmere regler om for eksempel utbetalingsprofil, jf. Finans Norges merknad om dette.

Individuell investeringsportefølje inngår i pensjonsordningens midler, og det vil ikke være tilknyttet individuell flytterett til porteføljen. Dette er det etter departementets vurdering ikke nødvendig å innta i lovforslaget, og lovutkastet § 5-5 femte ledd følges derfor ikke opp.

Departementet viser for øvrig til forsikringsvirksomhetsloven § 9-7 femte ledd om at premiefond og innskuddsfond anses som del av den portefølje de øvrige midler knyttet til kontrakten inngår i. Dette gjelder med mindre det følger av kontrakten at midlene i fondet skal plasseres på annen måte.

Som det fremgår ovenfor har departementet lagt til grunn at det bør være adgang for pensjonsinnretningen til å påta seg særskilte avkastnings-

garantier i henhold til avtale i en periode på opptil fem år. Regler om slike avkastningsgarantier fremgår av lovforslaget § 5-7, som i hovedsak følger opp Banklovkommisjonens utkast. Departementet mener imidlertid at utkastets bestemmelser om årlige og gjennomsnittlige avkastningsgarantier over perioder på inntil fem år, reiser en del spørsmål. Lovforslaget bør derfor åpne for at det fastsettes mer detaljerte regler om slike avkastningsgarantier i forskrift, jf. lovforslaget § 5-7 fjerde ledd. Departementet foreslår også å følge opp Banklovkommisjonens utkast til § 5-7 om sammensetning av og registrering av eiendeler i investeringsportefølje, se lovforslaget § 5-6. For øvrig viser departementet til at utfyllende bestemmelser om kapitalforvaltning følger av kapitalforvaltningsforskriften for livsforsikringsselskaper og pensjonskasser.

6 Fratrådte arbeidstakere

6.1 Gjeldende rett

Det følger av foretakspensjonsloven § 4-6 første ledd at medlem som slutter i foretaket uten samtidig å ta ut alderspensjon, ikke lenger skal være medlem av foretakets pensjonsordning. Etter foretakspensjonsloven § 4-7 skal det da utstedes fripolise til arbeidstakeren, forutsatt at tjenestetiden er 12 måneder eller mer, og at opptjent premiereserve overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp. Fripolisen er et bevis for de pensjonsrettighetene arbeidstakeren har opptjent mens han eller hun har vært ansatt i foretaket, og er et eget rettsforhold mellom fripoliseinnehaveren og pensjonsinnretningen som har utstedt fripolisen. Regler om forholdet mellom fripoliseinnehaveren og pensjonsinnretningen følger av foretakspensjonsloven § 4-9. Retten til å tegne (individuell) fortsettelsesforsikring, følger av forsikringsavtaleloven § 19-7. Av foretakspensjonsloven § 4-9 fremgår det at medlemmet har rett til å tegne slik fortsettelsesforsikring på «samme vilkår». Grense for årlig premie til slik fortsettelsesforsikring er satt til det beløp som ble innbetalt det siste året arbeidstakeren var medlem av ordningen, justert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp.

Som nevnt ovenfor, er det en forutsetning for utstedelse av fripolise, at premiereserven overstiger halvparten av G. Premiereserve som utgjør mindre enn halvparten av G, kan medlemmet bare kreve overført til annen foretakspensjonsordning eller individuell pensjonsavtale etter lov om individuell pensjonsordning. Det vises til foretakspensjonsloven § 4-7 første ledd.

Fripolise skal utstedes av livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, avhengig av om pensjonskassen i henhold til sin tillatelse kan utstede fripoliser. Dette følger av foretakspensjonsloven § 4-7 annet ledd og § 4-8. Fripolisen og tilhørende midler kan flyttes til en annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

Uttak av alderspensjon følger de alminnelige regler i foretakspensjonsloven, jf. § 4-9. Det er påkrevd at pensjonsinnretningen samtykker til gradert uttak.

Ved lov 14. desember 2012 nr. 84 ble det tatt inn to nye bestemmelser i foretakspensjonsloven om adgangen til å konvertere fripoliser til fripoliser med (individuelt) investeringsvalg i §§ 4-7a og 4-7b. Reglene har ikke trådt i kraft. Bestemmelsene er nærmere beskrevet i Prop. 11 L (2012-2013) kapittel 4.

Etter foretakspensjonsloven § 4-14 skal fripoliser registreres i Fripoliseregisteret. Kongen er gitt hjemmel til å fastsette nærmere regler om Fripoliseregisteret mv.

Etter foretakspensjonsloven § 4-11 kan regelverket i ordningen åpne for at arbeidstaker kan medregne tidligere tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i en annen privat pensjonsordning. Dette innebærer at arbeidstakeren gis et tillegg i sin pensjonsgivende tjenestetid, jf. § 4-11 annet ledd, og forutsetter at midlene fra den tidligere ordningen blir overført til pensjonsordningen etter reglene om flytting i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11. De nærmere regler for hvordan tillegget i tjenestetiden skal beregnes ut fra størrelsen på premiereserven som følger med, følger av § 4-12 og § 4-13. Ved medregning utstedes det ikke fripolise fra den tidligere ordningen, med mindre de overførte midlene overstiger den premiereserve som trengs for å sikre full medregning av tidligere tjenestetid. Overskytende midler skal da sikres ved fripolise, jf. § 4-13.

En arbeidstaker kan ha flere fripoliser utstedt fra samme pensjonsinnretning, eller ha samlet flere fripoliser hos én pensjonsinnretning etter reglene om flytting. Arbeidstakeren kan da kreve at rettighetene blir slått sammen og at det blir utstedt en ny felles fripolise på grunnlag av de samlede fripolisene. Denne retten følger av foretakspensjonsloven § 4-15 første ledd og utfyllende bestemmelser i forskrift 1. desember 2000 nr. 1212 kapittel 2. Fripoliser som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes, kan ikke omfattes av sammenslåing uten at pensjonsinnretningen samtykker, jf. bestemmelsens fjerde ledd.

Det kan være behov for å foreta omregning ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter. Omregningen skal da foretas på grunn-

lag av premiereserve for alderspensjon på omregningstidspunktet, den forsikringstekniske kontantverdien skal være den samme før og etter omregningen og det er i utgangspunktet ikke adgang til å sette opptjeningsalderen lavere enn 67 år. Unntak gjelder dersom opptjeningsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år. Kongen (delegert til Finansdepartementet) er gitt hjemmel til å gi nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser. Slike regler er ikke gitt. Det vises til foretakspensjonsloven § 4-15 annet og tredje ledd.

Forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven § 2-7 fastsetter at pensjonsinnretningen skal ha særskilt pristariff for forvaltning og administrasjon av fripoliser med kontraktsfastsatte ytelser, til bruk ved beregning av administrasjonsreserve for slike kontrakter. Krav om avsetning til administrasjonsreserve følger av forskriften § 5-2. Pensjonsinnretningen skal foreta avsetning til administrasjonsreserve for fripoliser med kontraktsfastsatte ytelser. Administrasjonsreserven skal beregnes uten fortjenesteelement. Administrasjonsreserven skal dekke pensjonsinnretningens kostnader ved administrasjon og forvaltning av fripolisen. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd har selskapet (pensjonsinnretningen) rett til inntil 20 prosent av overskudd på avkastningsresultatet tilordnet kontrakten, etter fradrag av kontraktens andel av eventuelt negativt risikoresultat.

6.2 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonens utkast til regler om opphør av medlemskap i tjenestepensjonsordningen og utstedelse av pensjonsbevis mv. er tatt inn i lovutkastet kapittel 6. Banklovkommisjonen har i stor grad foreslått regler som bygger på de samme prinsipper som i dag følger av foretakspensjonslovens regler om fripoliser. Etter lovutkastet § 6-1 første ledd skal et medlem som slutter i foretaket, uten samtidig å ta ut alderspensjon fra ordningen, opphøre å være medlem av pensjonsordningen. Med mindre tjenestetiden er kortere enn 12 måneder ved fratredelsen, beholder medlemmet sin rett til opptjent pensjonsbeholdning, jf. utkastet § 6-1 annet ledd. I en foretakspensjonsordning gjelder det samme kravet til tjenestetid (12 måneder). Pensjonsbeholdningen kan ikke utbetales til medlemmet før pensjonsalder. Dette er presisert i utkastet § 6-1 tredje ledd. Det skal utstedes pensjonsbevis som sikrer medlemmet rett til den opparbeidede pensjonsbeholdningen. Dette er pensjonsinnretningens ansvar og er nedfelt i utkastet § 6-2 første ledd. Beregningen av pensjonsbeholdningen skal etter utkastet knyttes til fratredelsestidspunktet, jf. utkastet § 6-2 første ledd. I en pensjonsordning etter standardmodellen foreslår Banklovkommisjonen i utkastet § 6-2 annet ledd at det ved utstedelse av pensjonsbevis skal tilføres en forholdsmessig del av reguleringsfondet og det skal knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbeviset.

Dersom opptjent pensjonsbeholdning er liten, har det vært lagt til grunn at kostnadene ved utstedelse og administrasjon er uforholdsmessig høye. Banklovkommisjonen har derfor lagt opp til en begrensning i retten til å få utstedt pensjonsbevis i utkastet § 6-2 tredje ledd. Det følger av utkastet at dersom pensjonsbeholdningen er mindre enn halvparten av G og medlemmet har pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold, har arbeidstakeren i utgangspunktet bare rett til å få pensjonsbeholdningen overført til dette pensjonsbeviset. Medlemmet kan i stedet kreve pensjonsbeholdningen overført til individuell pensjonsavtale etter lov om individuell pensjonsordning. En tilsvarende begrensning i retten til å få utstedt fripolise følger også av foretakspensjonsloven.

Det følger av lovutkastet § 6-2 fjerde ledd at det er det livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen, som også skal utstede pensjonsbeviset. Dersom pensjonsordningen er i en pensjonskasse, følger reglene om hvem som skal utstede pensjonsbeviset av utkastet § 6-3, siden det ikke er alle pensjonskasser som har adgang til å drive virksomhet som omfatter utstedelse av pensjonsbevis (eller etter gjeldende rett, utstedelse av fripoliser). Det er tilsvarende særregler for pensjonskassers utstedelse av fripoliser i foretakspensjonsloven § 4-8. Pensjonskasser kan etter utkastet § 6-3 inngå avtale med et livsforsikringsselskap om at livsforsikringsselskapet skal utstede pensjonsbevis for medlemmer som slutter i foretaket. Slik avtale må inngås dersom pensjonskassen i henhold til sin tillatelse ikke har adgang til å utstede pensjonsbevis.

Som en følge av at den fratrådte arbeidstakeren ikke lenger er medlem i den kollektive pensjonsordningen, legges det i lovutkastet § 6-4 første ledd opp til at pensjonsbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom den fratrådte arbeidstakeren og pensjonsinnretningen som har utstedt beviset. Midlene knyttet til pensjonsbeviset inngår heller ikke i pensjonsordningens midler, jf. utkastet § 5-1 første ledd. Banklovkommisjonen foreslår at pensjonsbeviset skal kunne flyttes i henhold til flyttereglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel

11, jf. utkastet § 6-4 første ledd annet punktum. Banklovkommisjonen foreslår at fortsettelsesforsikring skal kunne tegnes på «samme vilkår» som pensjonsbeviset, og viser til at foretakspensjonsloven har tilsvarende regler for vilkårene for fortsettelsesforsikring i § 4-9.

I lovutkastet § 6-4 tredje og fjerde ledd er det foreslått regler om pensjonsinnretningens plikt til å gi pensjonsbevisinnehaver årlig kontoinformasjon. Bestemmelsen er tilsvarende utformet som utkastet § 5-9, jf. omtale under avsnitt 5.2.

Banklovkommisjonen viser til at økende mobilitet i arbeidslivet fører til at arbeidstakere vil kunne sitte igjen med flere pensjonsbevis fra ulike arbeidsgivere (pensjonsordninger). Banklovkommisjonen mener at det er viktig at lovutkastet legger opp til at flere pensjonsbevis bør kunne slås sammen til ett felles pensjonsbevis. Det er tatt inn regler om slik sammenslåing i lovutkastet § 6-5. Banklovkommisjonen foreslår at en arbeidstaker som har flere pensjonsbevis skal kunne kreve at midlene knyttet til pensjonsbevisene blir slått sammen, og at det blir utstedt et nytt pensjonsbevis for hele den samlede pensjonsbeholdningen. Det er en forutsetning for slik sammenslåing at midlene forvaltes av én pensjonsinnretning. Det er den pensjonsinnretningen som har utstedt pensjonsbevisene som skal utstede det felles pensjonsbeviset, eller den pensjonsinnretningen som (alle) midlene er flyttet til.

Det kan være behov for omregning av rettighetene fra de ulike pensjonsbevisene og pensjonsbeholdningene. Banklovkommisjonen har foreslått regler om dette i lovutkastet § 6-5 annet ledd. I henhold til utkastet skal det foretas omregning når det slås sammen pensjonsbevis som gir ulike rettigheter, og når pensjonsbeviset gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes. Det er presisert i utkastet at samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Utkastet § 6-5 tredje ledd gir Kongen hjemmel til å fastsette nærmere regler om sammenslåing av pensjonsbevis.

Banklovkommisjonen har i lovutkastet § 6-6 foreslått en bestemmelse om utenlandske statsborgere, og deres adgang til å bruke pensjonsbeviset til å sikre pensjonsrettigheter i utenlandsk pensjonsinnretning. Bestemmelsen tilsvarer foretakspensjonsloven § 4-10.

Banklovkommisjonen har foreslått at pensjonsbevis skal registreres i Fripoliseregisteret, samt at Kongen kan gi nærmere regler om slikt register mv., jf. lovutkastet § 6-7. En tilsvarende bestemmelse for fripoliser følger av foretakspensjonsloven § 4-14.

Hovedregelen skal etter Banklovkommisjonens utkast være at midler knyttet til pensjonsbevis underlegges alminnelig forvaltning, jf. lovutkastet § 6-8 første ledd. Utkastet § 6-10 åpner for at midlene kan forvaltes med investeringsvalg. Ved alminnelig forvaltning gjelder nullgarantien, eventuelt særskilt avkastningsgaranti etter utkastet § 5-8, jf. utkastet § 6-8 annet ledd. Pensjonsbeviset skal videre tilføres en forholdsmessig del av den dødelighetsarv som oppstår i pensjonsinnretningen. Eventuell dødelighetsarv beregnes på vanlig måte på årlig basis, jf. utkastet § 6-8 tredje ledd første punktum. Pensjonsinnretningen kan gjøre fradrag for sitt vederlag for avkastningsrisiko i det årlige avkastningsresultatet, jf. utkastet § 6-8 tredje ledd annet punktum. Administrasjonskostnader dekkes av administrasjonsreserven tilordnet pensjonsbeviset (standardmodellen) eller ved fradrag i årlig avkastning (grunnmodellen). Dette følger av utkastet § 6-8 fjerde ledd.

Reglene om uttak av alderspensjon er i lovutkastet § 6-9 gjort tilsvarende gjeldende for pensjonsbevis som er underlagt alminnelig forvaltning. Banklovkommisjonen har foreslått at det bare kan foretas gradert uttak (av alderspensjon) fra pensjonsbeviset dersom pensjonsinnretningen samtykker til det. Bakgrunnen for dette er at pensjonsbeholdningene knyttet til pensjonsbevis gjennomgående vil gi grunnlag for beskjedne pensjonsytelser, relativt sett. En tilsvarende bestemmelse følger av foretakspensjonsloven § 4-9 tredje ledd annet punktum.

Banklovkommisjonens utkast åpner for at pensjonsbevis kan forvaltes med investeringsvalg. Banklovkommisjonens utkast § 6-10 bygger på de nylig vedtatte §§ 4-7a og 4-7b i foretakspensjonsloven, og viser i utredningen (NOU 2013: 3) til Prop. 11 L (2012-2013) hvor disse reglene er nærmere beskrevet.

6.3 Høringsinstansenes syn

Aktuarforeningen viser til at Banklovkommisjonen ikke har foreslått at pensjonsbevis skal kunne slås sammen med pensjonskapitalbevis eller fripoliser. Aktuarforeningen mener at dette burde vært vurdert, for at et fremtidig pensjonssystem skal kunne bli enklere og ikke mer komplekst enn i dag. Aktuarforeningen mener også at lovutkastets bestemmelse om utstedelse av pensjonsbevis må endres. Foreningen viser til at dersom pensjonsbeholdningen er mindre enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp og medlemmet har pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold, har

arbeidstakeren (bare) rett til å få overført pensjonsbeholdningen til dette pensjonsbeviset. Dette forutsetter at pensjonsinnretningen får kjennskap til slike opplysninger, noe som ikke nødvendigvis er enkelt. Utkastet bør derfor legge opp til å åpne for en slik overføring, men ikke pålegge det. Finans Norge gir uttrykk for tilsvarende synspunkt. Det må også, etter Aktuarforeningens mening, klargjøres hva som menes med at fortsettelsesforsikring skal kunne tegnes på «samme vilkår», jf. utkastet § 6-4.

Aktuarforeningen mener det er uheldig at det er to ulike prinsipp for administrasjonsreserver og kostnadsbelastning av pensjonsbevis avhengig av hvilken modell pensjonsbeviset utgår fra.

Finans Norge har en rekke merknader til utkastets bestemmelser om pensjonsbevis mv. Finans Norge mener at det ikke bør knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbevis fra pensjonsordninger etter standardmodellen, fordi det er vanskelig å estimere fremtidige kostnader. Dersom dette blir et krav, ber Finans Norge om en avklaring på hvilke forutsetninger som skal legges til grunn. Sammenslåing av pensjonsbevis vil kunne være uforholdsmessig ressurskrevende sammenliknet med besparelsene ved sammenslåing. Finans Norge mener videre at ved utstedelse av pensjonsbevis fra pensjonsordning med individuelt investeringsvalg, må det forutsettes at det individuelle investeringsvalget fortsetter å gjelde for pensjonsbeviset, med mindre kunden krever kollektiv forvaltning. For øvrig mener Finans Norge at en sammenslåing av pensjonsbeholdninger ikke krever en forsikringsteknisk omberegning, slik Finans Norge mener det følger av utkastet § 6-5 annet ledd første punktum. Finans Norge viser til at næringen selv har opprettet nettportalen «Norsk Pensjon», som gir en oversikt over kollektive og individuelle pensjonsrettigheter i privat sektor. Dette medfører at et fripoliseregister er overflødig. Finans Norge mener at premie for avkastningsgaranti (null) og administrasjonsvederlag bør kunne dekkes ved fradrag i pensjonsbeholdningen, hvis ikke risikerer pensjonsinnretningen at den ikke får betalt på grunn av manglende avkastning. For pensjonsbevis utgått fra grunnmodellen med alminnelig forvaltning bør kostnader kunne dekkes ved fradrag i pensjonsbeholdningen.

Finans Norge uttaler følgende om adgang til å motregne kostnader og premie i pensjonskapitalen (under utbetalingsperioden):

> «Som vi peker på i vår merknad til lovutkastet § 6-8 mener vi det bør være subsidiær adgang til å motregne kostnader og premie i pensjonskapitalen (noe som vil lede til en viss reduksjon av pensjonsytelsen). Vi kan ikke se at det er en prinsipiell forskjell på motregning i ytelsen i utbetalingsperioden, slik det legges opp til, og motregning i pensjonsbeholdningen i oppsettelsesperioden, slik det for øvrig er åpnet for pensjonsbevis med investeringsvalg.
>
> Et argument mot en slik løsning vil være at 0-garantien innebærer at pensjonsbeholdningen ikke skal reduseres. Vi mener likevel hensynet til pensjonsinnretningens soliditet tilsier at det bør være adgang til å la kostnader og risikopremie komme til fradrag i pensjonsbeholdningen i de år hvor avkastningen eller i tilfelle pensjonsytelsen ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene.»

For pensjonsbevis med investeringsvalg mener Finans Norge at investeringsvalgløsningen bør videreføres for pensjonsbevis fra ordninger med individuelt investeringsvalg, men at innehaveren skal ha full adgang til å velge kollektiv forvaltning.

NIP viser til at sammenslåing av standardmodellen og grunnmodellen medfører at det knyttes administrasjonsreserve til alle pensjonsbevis. NIP gir i høringsuttalelsen uttrykk for at uavhengig av om grunnmodellen og standardmodellen slås sammen, bør det knyttes administrasjonsreserve til grunnmodellen, for ellers vil pensjonsytelsen kunne angripes i år hvor avkastningen ikke vil kunne dekke administrative kostnader.

YS viser til at det er lett å beregne hvor stor pensjon en person har opparbeidet, og at man bør få beholde den pensjon man faktisk har tjent opp, uavhengig av om tjenestetiden er kortere enn 12 måneder. YS mener at pensjonsmidlene enten bør overføres til et eksisterende pensjonsbevis eller til en individuell pensjonsavtale. Dersom opptjent pensjon utgjør mer enn halvparten av G, bør det kunne kreves utstedt pensjonsbevis.

6.4 Departementets vurdering

I lovforslaget er det, som i Banklovkommisjonens utkast, tatt inn regler om rett til opptjent pensjonsbeholdning og utstedelse av pensjonsbevis, rettsforholdet mellom pensjonsbevisinnehaver og pensjonsinnretning, sammenslåing av pensjonsbevis, forvaltning av pensjonsbevis og adgangen til å inngå avtale om investeringsvalg for pensjonsbeviset, og om uttak av pensjon (fra pensjonsbeviset).

Banklovkommisjonen har i hovedsak basert kapittel 6 i sitt lovutkast på foretakspensjonslo-

vens regulering av fripoliser og innskuddspensjonslovens regulering av pensjonskapitalbevis. Departementet er enig i at dette er en hensiktsmessig tilnærming. I likhet med Banklovkommisjonens utkast inneholder lovforslaget en bestemmelse om at medlemskapet i pensjonsordningen opphører når medlemmet slutter i foretaket (uten å ta ut alderspensjon). Dersom medlemmet har en tjenestetid på 12 måneder eller mer, foreslår departementet at medlemmet skal beholde sin rett til opptjent pensjonsbeholdning. Ved kortere tjenestetid enn 12 måneder skal pensjonsbeholdningen tilføres premiefondet. Departementet viser til at kravet om 12 måneders tjenestetid er begrunnet ut fra at kostnadene ved administrasjon av mindre beløp vil være uforholdsmessig store, ikke at det er vanskelig å beregne pensjonsbeholdningens verdi. Bestemmelsen i lovforslaget § 6-1 om opphør av medlemskap ved fratreden og rett til opptjent pensjonsbeholdning tilsvarer gjeldende regler i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, og er i tråd med Banklovkommisjonens utkast.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at «pensjonsbevis» er en passende betegnelse på fratrådte medlemmers bevis for opptjent pensjonsbeholdning. Lovforslaget legger opp til at det er pensjonsinnretningen som skal sørge for at det blir utstedt pensjonsbevis som sikrer rett til den opptjente pensjonsbeholdningen, jf. § 6-2 første ledd. Det er normalt den pensjonsinnretningen som forvalter pensjonsordningen, som utsteder pensjonsbeviset. Dersom pensjonsordningen forvaltes av en pensjonskasse, er det imidlertid ikke sikkert at pensjonskassens tillatelse omfatter utstedelse av pensjonsbevis (eller tilsvarende fripoliser). Det er derfor tatt inn særregler for pensjonskasser i lovforslaget § 6-3 slik at pensjonskasser kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap om at livsforsikringsselskapet skal utstede pensjonsbevis til medlemmer som slutter i foretaket.

Departementet har som nevnt ovenfor, sluttet seg til Banklovkommisjonen i spørsmålet om en andel av reguleringsfondet skal følge med ved uttak av pensjon eller dersom en person slutter i foretaket. Dette innebærer blant annet at når et medlem slutter i foretaket, skal en andel av reguleringsfondet følge med. Det vises til lovforslaget § 6-2 annet ledd.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at det ikke bør være krav om utstedelse av pensjonsbevis for relativt lave beløp. Grensen er her foreslått satt til halvparten av folketrygdens grunnbeløp, jf. lovforslaget § 6-2 tredje ledd. Enkelte høringsinstanser har hatt innvendinger til Banklovkommisjonens utkast på dette punktet. Disse høringsinstansene har vist til at utkastet legger opp til at pensjonsbeholdningen i så fall skal overføres til eventuelle tidligere pensjonsbevis, og at en slik regel vil innebære at pensjonsinnretningen må ha informasjon om det foreligger slike tidligere pensjonsbevis. Departementet foreslår at i tilfeller hvor opptjent pensjonsbeholdning på fratredelsestidspunkt utgjør mindre enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp, kan arbeidstakeren kreve å få pensjonsbeholdningen overført til tidligere pensjonsbevis *eller* til individuell pensjonsavtale etter lov om individuell pensjonsordning, jf. lovforslaget § 6-2 tredje ledd. Departementet forutsetter da at arbeidstakeren gir pensjonsinnretningen tilstrekkelige og relevante opplysninger om eventuelle tidligere pensjonsbevis som pensjonsbeholdningen skal overføres til.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at midler knyttet til pensjonsbevis skal underlegges alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen, jf. lovforslaget § 6-8 første ledd. Ved slik alminnelig forvaltning gjelder nullgarantien, eventuelt en særskilt avkastningsgaranti, jf. lovforslaget § 6-8 annet ledd. Individuelt investeringsvalg knyttet til midlene i pensjonsbeviset må avtales særskilt mellom pensjonsinnretningen og pensjonsbevisinnehaveren, jf. lovforslaget § 6-8 femte ledd og § 6-10. Dette omtales nærmere nedenfor.

Banklovkommisjonen har lagt opp til at det for pensjonsbevis som utgår fra en pensjonsordning etter standardmodellen, skal være bygget opp en administrasjonsreserve. Denne administrasjonsreserven skal tilordnes og følge med ved utstedelse av pensjonsbeviset, og skal dekke kostnader til administrasjon og forvaltning av pensjonsbeviset. For pensjonsbevis som utgår fra ordningen etter grunnmodellen, skal det etter Banklovkommisjonens utkast ikke settes av administrasjonsreserve. Departementet viser til at det i lovforslaget ikke er lagt opp til å skille mellom grunnmodell og standardmodell, slik Banklovkommisjonen gjør i sitt utkast. Lovforslaget åpner for at pensjonsordningen kan utformes med og uten garantert oppregulering av pensjonsbeholdninger under opptjening, jf. lovforslaget § 4-6. Ved utstedelse av pensjonsbevis mener departementet at det bør følge med en administrasjonsreserve uavhengig av om pensjonsbeviset utgår fra en pensjonsordning med eller uten reguleringsansvar for foretaket, jf. lovforslaget § 6-8 fjerde ledd. Dette samsvarer med at det i lovforslaget er tatt inn regler om at det er foretaket som skal dekke kostnader til

administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen (i tillegg til de årlige innskuddene), jf. lovforslaget § 4-8.

Det legges altså i lovforslaget opp til at kostnader til administrasjon og forvaltning av midlene knyttet til pensjonsbeviset skal dekkes av pensjonsbevisets administrasjonsreserve. Dette er i tråd med Finanstilsynets forslag i høringsnotatet 7. januar 2013 s. 27. Årets avkastningsresultat kan videre trekkes på for å dekke pensjonsinnretningens vederlag for avkastningsrisiko for henholdsvis nullgaranti eller særskilt avkastningsgaranti. Det er pensjonsinnretningens risiko at administrasjonsreserve og avkastning er tilstrekkelig til å dekke disse kostnadene, og som må sørge for å kreve inn tilstrekkelig premie og sette av til administrasjonsreserve etter alminnelige forsikringstekniske prinsipper. Departementet viser til at selv om et slikt krav til administrasjonsreserve vil kunne utløse krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser hos arbeidsgiverforetaket, vil selve forpliktelsen være kraftig redusert i forhold til etter gjeldende foretakspensjonsordninger. Det er ikke aktuelt å åpne for at vederlag for avkastningsrisiko kan trekkes fra medlemmets pensjonsbeholdning, slik at denne reduseres. Prinsippet om at pensjonsbeviset er en fullt betalt kontrakt videreføres i lovforslaget her. Dersom premie for nullgaranti kan trekkes fra pensjonsbeholdningen i år hvor avkastningen ikke er tilstrekkelig til å dekke premien, jf. Finans Norges høringsmerknad, vil dette innebære at nullgarantien ikke har noen reell verdi for innehaver av pensjonsbevis, all den tid pensjonsbeholdningen da i tilfelle vil reduseres i nominell verdi de årene avkastningen er null eller lavere.

Departementet foreslår ikke å videreføre lovutkastet § 6-2 femte ledd, fordi adgangen til å avtale at pensjonsbeviset skal forvaltes med investeringsvalg allerede følger av lovforslaget § 6-10. Hovedregelen etter lovforslaget er at pensjonsbeviset og tilhørende midler underlegges alminnelig forvaltning, med mindre individuelt investeringsvalg avtales særskilt.

Når medlemmet fratrer stilling i foretaket (uten samtidig å ta ut alderspensjon fra ordningen), vil ikke foretaket lenger være forpliktet til å dekke kostnader og risikopremier for dette medlemmet ut over det som er avsatt til administrasjonsreserve for pensjonsbeviset. Den opptjente pensjonsbeholdningen og den videre forvaltningen av denne blir et forhold mellom det fratrådte medlemmet og pensjonsinnretningen. Det er tatt inn regler om forholdet mellom pensjonsinnretningen og pensjonsbevisinnehaveren i lovforslaget § 6-4. Bestemmelsen følger opp Banklovkommisjonens utkast § 6-4 og samsvarer i stor grad med foretakspensjonsloven § 4-9. Reglene om kontoinformasjon i lovforslaget § 6-4 tredje og fjerde ledd tilsvarer lovforslaget § 5-8 om årlig informasjon til medlemmene.

Departementet slutter seg til at pensjonsbevisinnehavere med flere pensjonsbevis skal kunne kreve at pensjonsbevisene og tilhørende midler skal slås sammen. Det er en forutsetning at midlene er samlet i én pensjonsinnretning, som skal utstede et nytt felles pensjonsbevis. Det vises til lovforslaget § 6-5 første ledd.

Departementet legger til grunn at lovforslaget bør ha tilsvarende regler om registrering av pensjonsbevis i Fripoliseregisteret som det som følger av foretakspensjonsloven. Lovforslaget § 6-7 legger derfor opp til at pensjonsbevis skal registreres i Fripoliseregisteret.

Departementet mener som nevnt ovenfor, at hovedregelen bør være at pensjonsbevis underlegges alminnelig (kollektiv) forvaltning, og at individuelt investeringsvalg må avtales særskilt mellom pensjonsinnretningen og innehaveren av pensjonsbeviset. Departementet viser til at individuelt investeringsvalg blant annet innebærer at pensjonsinnretningen kan kreve vederlag for administrasjon og forvaltning av pensjonsbeviset fra pensjonsbevisinnehaveren, jf. lovforslaget § 6-10 tredje ledd. Det er også nærmere krav om skriftlig informasjon til pensjonsbevisinnehaveren før inngåelse av avtale om individuelt investeringsvalg. Lovforslaget § 6-10 om adgang til å avtale individuelt investeringsvalg for pensjonsbevis svarer i hovedsak til foretakspensjonsloven §§ 4-7a og 4-7b, og departementet viser til nærmere omtale av disse bestemmelsene og bakgrunnen for disse i Prop. 11 L (2012-2013) kapittel 4.

Ved alminnelig forvaltning foreslås det at pensjonsinnretningen skal garantere at midlene knyttet til pensjonsbeviset minst svarer til pensjonsbeholdningen (nullgarantien), jf. lovforslaget § 6-8 første ledd. Dersom det er inngått avtale om en særskilt avkastningsgaranti etter lovforslaget § 5-7, gjelder denne garantien. I tråd med Banklovkommisjonens utkast foreslår departementet at pensjonsbeviset skal tilføres en forholdsmessig andel av faktisk dødelighetsarv (på årlig basis). Dette gjelder bare i opptjeningsperioden. Pensjonsinnretningen gis adgang til å dekke sitt vederlag for årlig avkastningsrisiko i årets avkastningsresultat. Det vises til lovforslaget § 6-8 tredje ledd. De årlige kostnadene til administrasjon og forvaltning skal dekkes av administrasjonsreserven tilordnet pensjonsbeviset, jf. lovforslaget § 6-8

fjerde ledd. Pensjonsbevis underlagt individuelt investeringsvalg reguleres av lovforslaget § 6-10.

Ved uttak av pensjon fra pensjonsbevis får de alminnelige regler om uttak av pensjon i lovforslaget kapittel 4 anvendelse. Departementet viser til lovforslaget § 6-9 første ledd, hvor det er tatt inn henvisning til disse reglene. I tråd med Banklovkommisjonens utkast foreslår departementet at det bare kan tas ut gradert pensjon fra pensjonsbevis dersom pensjonsinnretningen samtykker til dette. Bakgrunnen for dette er at normalt vil slike uttak bli relativt lave, og dermed kostnadskrevende å administrere.

7 Øvrige bestemmelser

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at regler om pensjonsordninger i konsernforhold, ved sammenslåing og deling av foretak i hovedsak bør baseres på foretakspensjonslovens tilsvarende bestemmelser. Det er derfor i lovforslaget lagt opp til at foretakspensjonslovens bestemmelser gis tilsvarende anvendelse så langt de passer, og at Kongen utover dette kan fastsette utfyllende bestemmelser i forskrift. Det vises til lovforslaget §§ 7-1 til 7-3. Departementet mener at regler om opphør, avvikling og omdanning av pensjonsordninger etter lovforslaget her til foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger bør bygge på innskuddspensjonslovens bestemmelser. Bestemmelser tilsvarende innskuddspensjonsloven kapittel 13 og § 14-1 er inntatt i lovforslaget §§ 7-4 til 7-7.

8 Endring av knekkpunkt i innskuddspensjonsloven

8.1 Gjeldende rett

Ifølge innskuddspensjonsloven § 5-2 første ledd om forholdsmessighetsprinsippet kan innskudd som andel av lønn for lønn ut over 6 G være inntil to ganger innskuddet for lønn opp til 6 G. Paragraf 5-3 om størrelsen på innskuddene sier i første ledd bokstav d at innskuddene kan fastsettes som et beløp beregnet på grunnlag av ulike prosentsatser for medlemmets lønn inntil 6 G og de deler av lønnen som ligger mellom 6 og 12 G. Størrelsen på de maksimale innskuddsgrensene er fastsatt i forskrift 24. november 2000 nr. 81, med hjemmel i § 5-4, som sier at det kan fastsettes ulike prosentsatser for medlemmets lønn inntil 6 G og de deler av lønn som ligger mellom 6 og 12 G.

8.2 Banklovkommmisjonens utkast

Banklovkommisjonen har i sitt lovutkast foreslått endringer i §§ 5-2 til 5-4 i innskuddspensjonsloven slik at strukturen for satsene i innskuddspensjonsloven svarer til strukturen som er foreslått i utkastet til ny tjenestepensjonslov. Utkastet til endringer innebærer at det fastsettes én prosentsats for lønn inntil 12 G, med mulighet for et tilleggsinnskudd i prosent av lønn for de deler av lønnen som ligger mellom 7,1 og 12 G.

8.3 Høringsinstansenes syn

Finans Norge støtter Banklovkommisjonens forslag til endring av knekkpunkt i innskuddspensjonsloven fra 6 til 7,1 G som en generell tilpasning til alderspensjonen i den nye folketrygden. Også *Akademikerne*, *NHO* og *NIP, NITO* støtter Banklovkommisjonens forslag om samme knekkpunkt i innskuddspensjonsloven som i utkastet til ny tjenestepensjonslov og i alderspensjonen i ny folketrygd.

Aktuarforeningen mener det bør vurderes spesielle regler for personer født før 1963 med lønn mellom 6 og 7,1 G, for å sikre at disse ikke kommer dårligere ut enn andre med samme lønn.

8.4 Departmentets vurdering

Departementet viser til at alderspensjonen i folketrygden er endret slik at det ikke gis opptjening for lønn ut over 7,1 G. Departementet har derfor ovenfor foreslått at i alderspensjonsordninger etter forslaget til ny tjenestepensjonslov skal det kunne gis tilleggsinnskudd for lønn mellom 7,1 og 12 G for å kompensere for at folketrygden ikke gir opptjening i dette lønnsintervallet, i tillegg til en flat innskuddssats for lønn inntil 12 G. Hensynet til konsistens mellom alderspensjonsordninger etter henholdsvis ny folketrygd, innskuddspensjonsloven og forslaget til ny tjenestepensjonslov taler derfor for å gjøre endringer i innskuddspensjonsloven for å gjennomføre en slik satsstruktur også i innskuddspensjonsordninger.

I motsatt retning trekker det faktum at personer med lønn over 6 G isolert sett vil få reduserte innskudd for den delen av lønnen som ligger mellom 6 og 7,1 G. Etter forskrift 24. november 2000 nr. 81 kan innskudd for lønn over 6 G settes til inntil 8 prosent av lønn, mens innskudd for lønn inntil 6 G kan settes til inntil 5 prosent. Den maksimale reduksjonen i årlig innskudd som følge av endring i satsstrukturen vil dermed være på tre prosent av differansen mellom 7,1 og 6 G. Per 1. mai 2013 utgjør differansen mellom 7,1 og 6 G 93 769,50 kroner. Den maksimale reduksjonen i årlig innskudd som følge av endring i satsstrukturen isolert sett vil dermed være på om lag 2 800 kroner per medlem.

Departementet har lagt avgjørende vekt på hensynet til tilpasning til ny folketrygd og foreslår derfor endringer i innskuddspensjonsloven §§ 5-2 til 5-4 slik at innskudd skal fastsettes til én prosentsats av lønn inntil 12 G, og slik at det kan fastsettes et tilleggsinnskudd i prosent av lønn mellom 7,1 og 12 G. Departementet presiserer for ordens skyld at de foreslåtte endringene kun vil gjelde for innskudd som skal foretas etter lovforslagets ikrafttredelse, og vil følgelig ikke påvirke den rett til alderspensjon som allerede er opptjent før lovens ikrafttredelse.

Departementet foreslår ikke i denne proposisjonen lovfesting av, eller endringer i, de maksi-

male innskuddssatsene eller regelen om at det ikke skal betales inn innskudd av lønn inntil 1 G. Disse reglene følger i dag av forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til innskuddspensjonsloven.

9 Økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser

9.1 Økonomiske og administrative konsekvenser

9.1.1 Økonomiske og administrative konsekvenser for pensjonsinnretningene

Ved utarbeidelsen av lovforslaget har departementet søkt å finne løsninger som gjør at pensjonsinnretningene bærer mindre avkastningsrisiko og levealdersrisiko enn i nåværende ytelsesordninger. Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom at departementet foreslår at pensjonsinnretningen ikke skal bære levealdersrisiko i opptjeningsperioden, både ved at faktisk, og ikke beregnet, dødelighetsarv tilføres pensjonsbeholdningene og ved at alderspensjonsytelsene først beregnes på grunnlag av oppdaterte dødelighetsforutsetninger på uttakstidspunktet. Pensjonsinnretningen har i utgangspunktet heller ikke avkastningsrisiko ut over å skulle garantere at innbetalte midler ikke synker i nominell verdi (nullgaranti).

En ny lov som åpner for nye skattebegunstigede tjenestepensjonsprodukter, vil medføre at pensjonsinnretningene vil måtte bruke ressurser i starten dersom de ønsker å tilby produktet. De må blant annet bruke ressurser på å bygge opp kompetanse på lovgivningen, til beregninger og tilpasning av datasystemer og forvaltning av det nye produktet og til utarbeiding av standarder for kundeavtaler osv. Dette vil kunne kreve en del ressurser i de enkelte pensjonsinnretninger.

En del foretak har valgt å avvente endringer i sine ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til en vurdering og utredning av et «hybridalternativ» til ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger er på plass. En ny tjenestepensjonslov kan dermed utløse et forholdsvis stort informasjonsbehov hos foretak og arbeidstakere, som skal dekkes av pensjonsinnretningene og næringsorganisasjonene.

9.1.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for arbeidsgiverforetakene

Sammenlignet med ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger vil forventede kostnader kunne bli lavere ved overgang til en tjenestepensjonsordning etter lovforslaget. Det motsvares imidlertid av at foretaket bærer mer risiko enn i en ytelsesbasert ordning. Eventuelle kostnadsforskjeller vil også avhenge av nivået på nåværende pensjonsordning og hvordan den nye tjenestepensjonsordningen utformes.

Departementet antar at også noen foretak vil kunne være interessert i å gå over fra innskuddspensjonsordning til en tjenestepensjonsordning etter lovforslaget. Om dette vil bli dyrere for foretaket, vil avhenge av hvilket nivå for årlige innskudd og eventuelle reguleringsmekanismer foretaket velger for den nye pensjonsordningen. Sammenlignet med innskuddspensjonsordninger, vil tjenestepensjonsordninger etter lovforslaget, avhengig av utforming, kunne innebære en reduksjon av arbeidstakernes risiko knyttet til oppregulering av pensjonsbeholdningen i opptjeningstiden og regulering av pensjonsytelsene i utbetalingstiden. Motstykket er at denne risikoen bæres av foretakene.

En av grunnene til at foretak har valgt ikke å ha foretakspensjonsordninger har vært at slike ordninger krever balanseføring av en netto pensjonsforpliktelse i regnskapene til foretakene. Departementet antar at særlig sluttlønnsprinsippet i dagens foretakspensjonsordninger, som har blitt tolket som at foretaket ikke fullt ut har betalt for årets pensjonsopptjening gjennom årets premie, har ført til balanseføring av forpliktelser av en betydelig størrelse. I departementets lovforslag er det ikke inntatt noen adgang til å ha noen form for sluttlønnsprinsipp. Departementet antar imidlertid at blant annet kravet om at foretaket skal betale for forvaltningsrisiko (0-garanti) og, i tilfeller der foretaket velger det, årlig regulering av pensjonsbeholdninger og pensjonsytelser, kan

utløse krav til balanseføring av pensjonsforpliktelser. Etter departementets vurdering vil størrelsen på de balanseførte forpliktelsene likevel trolig bli vesentlig mindre enn i foretakspensjonsordninger. Departementet viser for øvrig til at regelverket for regnskapsføring av pensjonskostnader i stor grad er bestemt og påvirket av internasjonale regnskapsstandarder. En endelig avklaring av om og i hvilken grad ordninger etter lovforslaget utløser krav om balanseføring av pensjonsforpliktelser ligger derfor utenfor det departementet kan ta stilling til i denne proposisjonen. Departementet viser for øvrig til at balanseføring i utgangspunktet er en synliggjøring av kostnader foretaket forventes å pådra seg ved fortsatt drift, og ikke i seg selv en kostnad.

For foretakene vil loven kreve ressurser for å sette seg inn i informasjon om produktet dersom foretaket ønsker å vurdere overgang til, eller etablering av, en slik pensjonsordning. Skulle foretakene velge å etablere en tjenestepensjonsordning etter lovforslaget her, vil arbeid med valg av modell og eventuelt tilvalgsmuligheter, utarbeidelsen av en avtale og fastsettelse av en pensjonsplan kreve ressurser. Det samme gjelder informasjon til arbeidstakerne.

9.1.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for arbeidstakerne

Lovforslaget vil medføre vesentlige endringer i risiko- og kostnadsfordelingen i trekantforholdet mellom pensjonsinnretning, foretak og arbeidstakere blant annet ved at risiko som hittil har ligget hos pensjonsinnretningene nå legges hos arbeidstakerne. Dette kommer til uttrykk ved at arbeidstakerne i utgangspunktet bærer risikoen for at pensjonsbeholdningene tilføres positiv avkastning. Imidlertid kan arbeidsgiverforetaket overta denne risikoen. Tilsvarende gjelder for regulering av pensjonsytelser under utbetaling. Arbeidstakerne bærer også risikoen for reduserte alderspensjonsytelser som følge av levealdersutviklingen under opptjeningsperioden, ved at ytelsene først fastlegges på uttakstidspunktet. Når ytelsene først er fastlagt er de imidlertid garantert i den tidsperioden som er fastlagt i pensjonsplanen.

Ved en samlet vurdering av hvilken betydning disse endringene vil ha for arbeidstakerne, må det skilles mellom de umiddelbare virkningene og virkningene over tid i det tidsperspektivet som kollektiv pensjonsforsikring vil dekke. Lovforslaget kan gi grunnlag for et tjenestepensjonssystem som for arbeidstakerne vil gi nødvendig forutsigbarhet også på ved at det kan gi grunnlag for et mer bærekraftig pensjonssystem for foretak og pensjonsinnretninger enn det ytelsesbasert foretakspensjon i privat sektor nå synes å gjøre. Det vil generelt sett være i arbeidstakernes interesse at også tjenestepensjonsordninger over tid lar seg tilpasse næringslivsstrukturen i Norge og de forskjeller som er mellom de enkelte foretaks lønnsevne og økonomi. Lovforslaget er også ment å legge til rette for mobilitet i arbeidsmarkedet ved at opptjente pensjonsrettigheter enkelt og kostnadseffektivt kan følge med arbeidstakeren ved skifte av stilling, og at pensjonskapital opptjent hos én arbeidsgiver enkelt lar seg slå sammen med pensjonskapital opptjent hos andre arbeidsgivere.

Det legges til grunn at også for arbeidstakerne og deres organisasjoner vil det kreve ressurser å skaffe seg informasjon og sette seg inn i et nytt regelverk.

9.1.4 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Lovforslaget vil legge til rette for tjenestepensjonsprodukter som er bedre tilpasset de sentrale prinsippene og hensynene bak folketrygdreformen, og kan dermed bidra til å ivareta samfunnsmessige og samfunnsøkonomiske hensyn.

I tjenestepensjonsordninger er innskudd/premie fradragsberettiget hos arbeidsgiver, men unntatt beskatning som lønn. Den realiserte løpende avkastningen på pensjonsmidlene skattlegges ikke, og beholdningen er ikke formuesskattepliktig. Motstykket er at utbetalinger fra ordningen er skattepliktig som pensjonsinntekt. I sum (og netto) utgjør disse elementene «skattekostnaden» ved de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor. For å gi et anslag på provenyvirkningene av departementets lovforslag har en sammenlignet skattekostnaden etter innføring av det nye pensjonsproduktet med skattekostnaden ved de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene ved uendret regelverk, altså dersom det ikke innføres et nytt pensjonsprodukt. Basert på summen av innskudd og premier i de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor i 2011 kan den totale skattekostnaden beregnes til om lag 2 mrd. kroner. Departementet antar at denne kostnaden ved uendret regelverk vil reduseres noe over tid som følge av fortsatt overgang fra foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger.

Hvordan lovforslaget vil påvirke skatteprovenyet vil i stor grad avhenge av hvordan foretakene tilpasser seg til at det etableres et nytt for-

sikringsbasert tjenestepensjonsalternativ, herunder hvor mange foretak som vil velge å gå over fra ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til tjenestepensjonsordninger etter lovforslaget her, og om, og i hvilken grad, det er foretak som vil velge å gå over fra innskuddspensjonsordninger til tjenestepensjonsordning etter lovforslaget. Skatteprovenyet vil også bero på hvilke modeller som velges for regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening og pensjonsytelser under utbetaling og hvilket nivå som velges for årlige innskudd, herunder for tilleggsinnskudd for lønn mellom 7,1 og 12 G.

Et nytt pensjonsprodukt vil trolig føre til økt omdanning av ytelsesordninger, men kan i noen grad også stimulere til omdanning fra innskuddsordninger. I tillegg vil trolig en andel av nye foretak velge det nye produktet. Med de maksimalsatsene som er foreslått og med gitte forutsetninger om fordelingen av arbeidstakere mellom ulike ordninger og innskuddssatser, anslås den samlede skattekostnaden ved de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor på lang sikt å kunne ligge i intervallet 1,7-1,9 mrd. kroner. Lovforslaget er således om lag provenynøytralt over tid. Den samlede provenyvirkningen av endringene i de private tjenestepensjonslovene vil imidlertid også avhenge av behandlingen av Banklovkommisjonens forslag om økte innskuddssatser og endret knekkpunkt i innskuddspensjonsordninger. Departementet legger til grunn at en økning av de maksimale innskuddssatsene i innskuddspensjonsordninger vil kunne øke skattekostnaden noe. Imidlertid viser departementet til at like store eller større innskudd uansett kan oppnås ved overgang fra innskuddspensjon til ordninger etter herværende lovforslag.

Lovforslaget inneholder for øvrig enkelte hjemler til å fastsette nærmere regler i forskrift. Loven er imidlertid ikke avhengig av at forskrifter er fastsatt før man eventuelt kan sette loven i kraft.

9.2 Likestillingsmessige konsekvenser

Departementets lovforslag innebærer at pensjonsinnretningenes forsikringstekniske beregningsgrunnlag skal brukes for å fastlegge årlige pensjonsytelser. Siden dette grunnlaget tar hensyn til at kvinner statistisk lever lenger enn menn, innebærer departementets lovforslag også at det skal betales inn høyere årlige innskudd for kvinner enn for menn for at det skal oppnås forventningsvis like årlige pensjonsytelser. Høyere innskudd for kvinner enn for menn kan tenkes å føre til at arbeidsgivere velger å ansette menn framfor kvinner, alt annet likt, fordi pensjonskostnaden er høyere for kvinner. Merkostnaden ved å ansette en kvinne kontra en mann anslås til å variere fra i overkant av 90 kroner i måneden for relativt lavtlønnede i minimumsordninger til i overkant av 2000 kroner i måneden for høytlønnede i maksimumsordninger. Ingen av høringsinstansene har imidlertid vist til at bedriftene velger bort kvinner i ansettelsesprosesser på grunn av pensjonskostnadene i eksisterende ytelsesordninger (hvor premiene er tilsvarende høyere for kvinner enn for menn). Kvidalutvalget skrev i NOU 2001: 27 s. 100-101 at:

> «uten kjønnsnøytrale premietariffer må vi altså avveie ulempene med ulike årlige ytelser opp mot ulempen ved ulike pensjonskostnader. […] Utvalget vil i den sammenheng [også] peke på at utstøting av kvinnelig arbeidskraft ikke synes å være noe problem i foretak som har opprettet ytelsesbaserte ordninger.».

Finansdepartementet er heller ikke kjent med at dette er et problem i eksisterende foretakspensjonsordninger og legger til grunn at lovforslaget ikke vil ha likestillingsmessige konsekvenser.

10 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Kapittel 1 Virkeområde. Definisjoner

Til § 1-1 Virkeområde

Bestemmelsen angir lovens virkeområde, og er utformet slik de tilsvarende bestemmelsene er utformet i hhv. foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Etter *første ledd* følger det at loven gjelder for tjenestepensjonsordninger som er opprettet etter loven her, og for foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning. *Annet ledd* tilsvarer foretakspensjonsloven § 1-1 annet ledd, og slår fast hvilke pensjonsinnretninger et foretak kan inngå avtale med om pensjonsordninger etter loven. Siden det er en forsikringsbasert pensjonsordning, kan avtale bare inngås med livsforsikringsselskap eller pensjonskasse som har tillatelse til å overta kollektive pensjonsordninger.

I likhet med foretakspensjonsloven, følger det av *tredje ledd* at loven også gjelder for Svalbard.

Til § 1-2 Definisjoner

Bestemmelsen definerer, i likhet med foretakspensjonsloven § 1-2 og innskuddspensjonsloven § 1-2 enkelte sentrale begreper. Begrepet «pensjonsbeholdning» i *bokstav g)* er nytt, og det er derfor ikke definert i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. Pensjonsbeholdning er definert som en kapitalbeholdning, som består av summen av de til enhver tid tilførte innskudd og premier, i tillegg til dødelighetsarv og avkastning. I en tjenestepensjonsordning etter loven her, skjer pensjonsopptjening ved at det bygges opp en pensjonsbeholdning for den enkelte i opptjeningsperioden, og ikke ved at det årlig tjenes opp en rett til en viss ytelse. På denne bakgrunn skiller definisjonen av «pensjonsplan» seg fra foretakspensjonslovens definisjon. Det følger av *bokstav i)* at pensjonsplanen er den delen av pensjonsordningens regelverk som gjelder beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier og oppbygging av pensjonsbeholdning, i tillegg til beregning og utbetaling av årlige pensjonsytelser. For øvrig er «pensjonsreguleringsfond» i *bokstav j)* og «reguleringsfond» i *bokstav l)* nye begreper. Pensjonsreguleringsfond er pensjonsordningens fond for premie til dekning av årlig regulering av pensjoner under utbetaling, og bygges opp av eventuell årlig avkastning som overstiger årets pensjonsreguleringspremie. Pensjonsreguleringsfond er bare aktuelt dersom foretaket (arbeidsgiver) har garantert årlig regulering av pensjonsutbetalingene. Reguleringsfond er pensjonsordningens fond for midler til dekning av årlig regulering av medlemmenes pensjonsbeholdninger, og bygges opp av eventuell årlig avkastning som overstiger årets midler til regulering. Dette fondet er bare aktuelt dersom foretaket (arbeidsgiver) har garantert årlig regulering av pensjonsbeholdning etter § 4-6.

Til § 1-3 Forskrifter

Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å gi forskrifter som utfyller og gjennomfører bestemmelsene i loven. En tilsvarende bestemmelse følger av foretakspensjonsloven § 1-3 og innskuddspensjonsloven § 1-3.

Kapittel 2 Opprettelse av pensjonsordninger

Til § 2-1 Adgang til å opprette pensjonsordning

Bestemmelsen er utformet etter mønster av foretakspensjonsloven § 2-1. Etter *første ledd* kan et arbeidsgiverforetak opprette pensjonsordning i tråd med reglene i loven for sine arbeidstakere og eventuelt andre forsikrede, med det formål å sikre arbeidstakerne i foretaket og andre forsikrede alderspensjon i tillegg til ytelser fra folketrygden.

Etter *annet ledd* er det et krav at foretak som oppretter pensjonsordning etter loven her, skal tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden. Innskuddsfritaket løper frem til 67 år. Premien som skal betales for slik forsikring skal beregnes slik at foretaket ikke skal betale årlig innskudd til alderspensjon for medlemmer som blir uføre. Innskuddsfritaket reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

Tredje ledd første punktum tilsvarer innskuddspensjonsloven § 2-4 første ledd.

Til § 2-2 Minstekrav

Bestemmelsen tilsvarer foretakspensjonsloven § 2-2, og det er således de samme minstekrav som stilles for opprettelse av pensjonsordning etter loven her, som etter foretakspensjonsloven.

Til § 2-3 Pensjonsplan

Bestemmelsen angir nærmere regler om pensjonsplanen som skal fastsettes for den enkelte pensjonsordning, jf. *første ledd*. Pensjonsplanen inngår i pensjonsordningens regelverk, jf. § 1-2 bokstav i), og skal angi reglene for beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier og oppbygging av pensjonsbeholdning for de enkelte medlemmer. Pensjonsplanen skal også inneholde reglene for beregning og utbetaling av årlig pensjon.

Til § 2-4 Styringsgruppe

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 2-4 og innskuddspensjonsloven § 2-6.

Til § 2-5 Pensjonsinnretningens plikter

Bestemmelsen fastslår i *første ledd* at en pensjonsinnretning bare kan overta en pensjonsordning etter loven her når forsikringsavtalen og pensjonsordningen er i samsvar med loven her og tilhørende forskrifter. Dersom foretaket har en annen pensjonsordning i tillegg, skal pensjonsinnretningen påse at samtlige pensjonsordninger, sett i sammenheng, er i samsvar med gjeldende regler.

Til § 2-6 Ligningsforhold

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 2-6 og innskuddspensjonsloven § 2-8.

Til § 2-7 Tilsyn

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 2-7.

Til § 2-8 Informasjon til arbeidstakerne

Bestemmelser om informasjon til arbeidstakerne er også inntatt i foretakspensjonsloven § 2-8 og innskuddspensjonsloven § 2-7, og bestemmelsen er bygget opp på tilsvarende måte som disse.

Etter *første ledd* pålegges foretaket å gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen, hvor det skal redegjøres for regelverkets bestemmelser om pensjonsytelser og om arbeidstakernes rettigheter. Arbeidstakerne skal også få skriftlige opplysninger fra foretaket om endringer av betydning i regelverket, jf. *annet ledd*.

Tredje ledd gir hjemmel til å fastsette regler om hvilken informasjon som skal gis fra pensjonsinnretningen eller foretaket i tilknytning til ordningen. Kompetansen til å fastsette nærmere regler er lagt til Kongen.

Til § 2-9 Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger

Bestemmelsen åpner for at et foretak som har pensjonsordning etter denne loven, kan supplere denne med en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven.

Bestemmelsen åpner også for at et foretak som har pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon etter foretakspensjonsloven, kan supplere denne med en ordning etter loven her. I såfall gjelder bestemmelsene gitt i eller i medhold av foretakspensjonsloven § 2-12, jf. også forslag om å endre denne nedenfor.

Til § 2-10 Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger

Bestemmelsen åpner for at et foretak som har pensjonsordning etter loven her, også kan ha pensjonsordning etter foretakspensjonsloven (ytelsesbasert eller engangsbetalt foretakspensjon) og pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, jf. tilsvarende bestemmelser om slike parallelle ordninger i foretakspensjonsloven § 2-9 flg. og innskuddspensjonsloven § 2-10 flg. Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er også foreslått endret slik at de åpner for å ha pensjonsordning etter loven her i tillegg til etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, jf. omtale nedenfor.

Til § 2-11 Arbeidstakernes valgrett

Bestemmelsen slår fast at det er opp til den enkelte arbeidstaker å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Bestemmelsen er utformet på tilsvarende måte som foretakspensjonsloven § 2-10 og innskuddspensjonsloven § 2-11.

Til § 2-12 Flytting av medlemskap

Bestemmelsen krever at pensjonsordningens regelverk skal inneholde bestemmelser om arbeidstakers adgang til å flytte medlemskapet sitt

fra den ene til en av de andre ordningene. Bestemmelsen er utformet på tilsvarende måte som foretakspensjonsloven § 2-11 og innskuddspensjonsloven § 2-12.

Kapittel 3

Til § 3-1 Krav til regelverket

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-1 og krever at det i regelverket skal fastsettes bestemmelser om medlemskap og opptak av medlemmer, herunder også unntak og særregler for grupper av arbeidstakere. Bestemmelsene må være i samsvar med loven med tilhørende forskrifter.

Til § 3-2 Alminnelige regler om medlemskap

Bestemmelsen fastsetter de alminnelige reglene om hvem som skal være medlem i pensjonsordning, og er utformet med utgangspunkt i foretakspensjonsloven §§ 3-2 og 3-3 og innskuddspensjonsloven §§ 4-1 og 4-2. Hjemmelen i *første ledd* er presisert sammenlignet med innskuddspensjonsloven § 4-2, men har samme innhold.

Til § 3-3 Nye arbeidstakere

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-4, og fastsetter at nye arbeidstakere som oppfyller vilkårene for medlemskap i ordningen, skal opptas fra første arbeidsdag i foretaket.

Til § 3-4 Arbeidstakere i deltidsstilling

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-5, og fastsetter at arbeidstakere som har mindre enn en femdel av full stilling i foretaket, ikke skal være medlem av pensjonsordningen. Det er imidlertid adgang til å fastsette i ordningens regelverk at arbeidstakere i deltidsstilling som utgjør mindre enn en femdel av full stilling, skal opptas som medlem. For øvrig slås det fast at pensjonsopptjeningen for arbeidstakere i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av pensjonsopptjeningen vedkommende ville hatt i fulltidsstilling, jf. også § 4-2 fjerde ledd.

Til § 3-5 Sesongarbeidere

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-6 og fastsetter at som hovedregel skal sesongarbeider som i løpet av et kalenderår utfører arbeid i foretaket som utgjør mindre enn en femdel av full stilling, ikke være medlem i pensjonsordningen. Foretaket kan imidlertid velge at også disse skal være medlem. Foretaket kan også fastsette i regelverket at sesongarbeidere bare skal opptas som medlem dersom det arbeidet som er utført i foretaket i løpet av de siste tre årene, for hvert år minst utgjør en femdel av fulltidsstilling.

Til § 3-6 Arbeidstakere med permisjon

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-7 og angir hvilke arbeidstakere som har permisjon, som fortsatt skal være medlem av pensjonsordningen. Bestemmelsen omfatter både permisjon etter avtale og lovbestemt permisjon.

Til § 3-7 Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 3-8 og fastsetter at arbeidstakere som ikke er arbeidsføre når arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, først skal bli medlem når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen. Regelverket kan fravike fra dette.

Til § 3-8 Eldre arbeidstakere

Bestemmelsen fastsetter at arbeidstakere skal tas opp i pensjonsordningen frem til fylte 75 år. Ved 75 år opphører pensjonsopptjeningen og uttak skal starte, dersom det ikke allerede er startet uttak, jf. § 4-12.

Kapittel 4

Til § 4-1 Retten til alderspensjon

Ifølge bestemmelsen opptjener medlemmer av pensjonsordningen alderspensjonen gjennom at pensjonsbeholdningen blir tilført midler. Dette skjer både gjennom innbetaling av innskudd til medlemmets pensjonsbeholdning og tilføring av midler på bakgrunn av avkastning på forvaltningen av midlene i ordningen, og ved dødelighetsarv. Det er nærmere regler om pensjonsbeholdningen og tilføring av midler til beholdningen i § 4-5.

I annet punktum er det presisert at retten til opptjent pensjonsbeholdning faller bort ved medlemmets død. Etter lovforslaget vil de midler i pensjonsbeholdningen som frigjøres om et medlem dør i opptjeningstiden, i pensjonsinnretningen bli fordelt mellom pensjonsbeholdningene til medlemmene i den enkelte pensjonsordning (§ 4-5 annet ledd). Når det gjelder et medlems død etter uttak av alderspensjon, er det pensjonsinnretningen som har risiko og økonomisk ansvar for even-

tuelt avvik mellom faktisk utbetalingstid og beregnet utbetalingstid. Resultatet inngår som en del av risikoresultatet i pensjonsinnretningen. Dette er et av de sentrale punkter som viser at alderspensjonen etter lovutkastet er en forsikring og dermed skiller ordningen seg fra ren innskuddspensjon (innskuddspensjonsloven § 7-7).

Det vises til omtale ovenfor under avsnitt 4.1.4.

Til § 4-2 Krav til pensjonsplanen

Paragrafen har regler om pensjonsplanen som inngår som en del av regelverket for pensjonsordningen, jf. § 1-2 første ledd bokstavene i og k og § 2-3.

Første ledd sier at pensjonsplanen skal ha bestemmelser om hvordan innskuddene og premiene fra foretaket skal beregnes og innbetales. Videre skal planen ha regler om hvordan pensjonsbeholdningen til de enkelte medlemmer skal bygges opp. I planen skal det være fastsatt regler om hvordan årlig pensjon til de enkelte medlemmer skal beregnes, og om utbetaling av pensjonene.

I *annet ledd første punktum* er det presisert at det årlige innskuddet skal være fastsatt som en bestemt prosent av de enkelte medlemmers lønn i foretaket. Hensikten med regelen er å understreke at denne innskuddssatsen skal være lik for alle arbeidstakere. Videre fastsetter bestemmelsen at det er lønn fra foretaket som skal være beregningsgrunnlaget for innskuddet, jf. § 4-3 og merknader til denne bestemmelsen nedenfor. Styrehonorar faller for eksempel utenfor innskuddsberegningsgrunnlaget. Det samme gjelder andre typer honorarer eller godtgjørelser som må anses som næringsinntekt. Innskuddssatsen skal benyttes for lønn inntil 12 G. Opptjening av pensjon for lønn utover 12 G faller utenfor loven. Den høyeste grense for innskuddssatsen er fastsatt i § 4-7, mens det laveste nivået må sees i relasjon til minstestandarden i lov om obligatorisk tjenestepensjon § 5, jf. § 4. Grensen for høyeste beregningsgrunnlag på 12 G svarer til grensene i foretakspensjonsloven § 5-7, i innskuddspensjonsloven § 5-5 og i offentlig tjenestepensjon.

Folketrygdlovens nye opptjeningsregler i folketrygdloven kapittel 20 gir opptjening for alderspensjon for pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G. For inntekter opp til 7,1 G vil en tjenestepensjonsordning etter lovforslaget her – på samme måte som foretakspensjon og innskuddspensjon – virke som en tilleggspensjon til alderspensjon i folketrygden. Pensjonsgivende årlig inntekt utover 7,1 G gir ingen pensjonsopptjening i ny folketrygd. For lønn utover 7,1 G vil derfor pensjonsopptjeningen bero på hvilke tjenestepensjonsordninger som foretaket måtte ha etablert. For lønn utover 7,1 G vil pensjonsopptjeningen bygges opp i samsvar med den innskuddssatsen som er fastsatt i pensjonsplanen, jf. første punktum. Etter annet punktum vil det i pensjonsplanen for lønn mellom 7,1 og 12 G kunne fastsettes et tilleggsinnskudd som også skal beregnes på bakgrunn av de enkelte medlemmers lønn. Denne tilleggsinnskuddssatsen skal utgjøre en og samme prosentsats for alle medlemmene av pensjonsordningen på samme måte som innskuddssatsen for lønn mellom 0 og 12 G. Det er ingen nedre grense for størrelsen på tilleggsinnskuddssatsen.

Paragraf 4-11 sier at årlige alderspensjonsytelser skal beregnes med utgangspunkt i pensjonsinnretningens forsikringstekniske beregningsgrunnlag (dødelighetsgrunnlag). Siden dødelighetsgrunnlaget tar hensyn til at kvinner statistisk lever lenger enn menn, må det bygges opp større pensjonsbeholdninger, alt annet likt, for en kvinne enn for en mann for at de skal få like årlige alderspensjonsytelser. I tråd med dette sier *tredje ledd* at årlige innskudd skal være høyere for kvinner enn for menn slik at forventede årlige alderspensjonsytelser blir like. Det høyere innskuddet fastsettes med utgangspunkt i pensjonsleverandørens dødelighetsgrunnlag og regelverkets bestemmelser om utbetalingsperiodens lengde og profil, jf. avsnitt III og IV i loven her. Differansen vil være sjablongmessig, blant annet fordi vilkårene for konvertering, herunder hvilke forutsetninger om dødelighet alderspensjonsytelsene er basert på, først fastlegges ved uttak av pensjon, jf. § 4-11. Dersom pensjonsleverandørens dødelighetsgrunnlag eller andre relevante forhold for forventningene om størrelsen på årlige alderspensjonsytelser endres, må også differansen mellom innskuddene for kvinner og menn endres slik at framtidige innskudd forventes å gi samme alderspensjonsytelser. Etter *annet punktum* kan Kongen gi nærmere regler om beregningen av slike høyere innskudd for kvinner enn for menn.

Det følger av § 3-4 at pensjonsopptjening for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling. I *fjerde ledd* er det derfor tatt inn en regel om at årlig innskudd for medlem i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av innskuddet dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling. Anvendelse av en og samme hovedinnskuddssats for lønn fra 0 til 12 G vil bidra til å ivareta dette hensynet. Pensjonsbeholdningen for

arbeidstakere som arbeider deltid og som ville hatt en lønn over 7,1 G i fulltidsstilling, må imidlertid godskrives en andel også av tilleggsinnskuddssatsen for slik lønn.

Til § 4-3 Beregning av lønn

Lønnsbegrepet utgjør beregningsgrunnlaget for de årlige innskuddene. Etter *første ledd* skal et medlems lønn være den lønn som medlemmet mottar fra foretaket i løpet av året. Første ledd tilsvarer i hovedsak regler i foretakspensjonsloven § 5-4 første ledd og innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd første punktum.

I *annet ledd* er det presisert at dersom lønnen til et medlem endrer seg, skal den nye lønnen legges til grunn som beregningsgrunnlag for årlig innskudd. Ved lønnsøkninger må foretaket derfor gi fortløpende meldinger til pensjonsinnretningen. Gir foretaket først melding etter at en lønnsøkning er iverksatt, vil pensjonsinnretningen likevel måtte beregne premien slik at lønnsøkningen gis virkning fra det tidspunkt den ble iverksatt.

Utgangspunktet er at det er den lønnen som arbeidstakeren har mottatt i løpet av året som skal benyttes ved fastsettelse av innskuddet. Foruten den faste lønnen omfatter lønnsbegrepet også betaling for overtid, bonuser og andre lønnstillegg. Skattepliktig godtgjørelse til bilhold, telefon mv. omfattes i utgangspunktet også. I pensjonsplanen kan det imidlertid bestemmes at man ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget for årlig innskudd kan se bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende og/eller midlertidige tillegg, jf. *tredje ledd*. Et alternativ som lovutkastet åpner for, er å fastsette i pensjonsplanen at det skal kunne gjøres fradrag i de samlede skattepliktige ytelser som arbeidstakerne mottar i lønn i løpet av året, på inntil 10 prosent. Unntakene fra lønnsbegrepet i tredje ledd svarer til tilsvarende unntak i foretakspensjonsloven § 5-4 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd, begge paragrafers bokstaver a og d.

Til § 4-4 Endring av pensjonsplanen

Første ledd fastsetter at før foretaket kan vedta endring av pensjonsplanen, skal styringsgruppen få saken fremlagt til uttalelse.

Foretakets adgang til å endre pensjonsplanen er begrenset til den fremtidige pensjonsopptjeningen. Det er ikke adgang til å endre pensjonsplanen og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmets allerede opptjente pensjonsbeholdning på tidspunktet for endringen, jf. *annet ledd*. En tilsvarende bestemmelse følger av foretakspensjonsloven § 5-8 annet ledd.

Til § 4-5 Årlig oppbygging av pensjonsbeholdning

Paragrafen inneholder hovedreglene om tilføring av midler til pensjonsbeholdningen. Etter *første ledd første punktum* skal hvert medlem av pensjonsordningen årlig få tilført til sin pensjonsbeholdning det innskudd som foretaket betaler inn. Foretaket kan ikke betale lavere innskudd enn det som følger av pensjonsplanen. Ønsker foretaket å redusere innskuddsinnbetalingen, må dette skje gjennom endring av pensjonsplanen etter reglene i § 4-4.

Foretaket vil kunne beslutte å betale inn mer til pensjonsordningen enn det som følger av pensjonsplanen. Ønsker foretaket at en slik endring skal gjelde som ordinær ordning, kan pensjonsplanen endres. Hvis foretaket ikke ønsker å binde seg til økte innskuddsbetalinger, men ønsker å foreta en ekstra innbetaling til pensjonsordningen et enkelt år eller vurdere dette for hvert enkelt år, vil foretaket ha adgang til å innbetale særlig årsinnskudd. En slik økning i pensjonsbetalingen kan skje med inntil 2 prosent av årets lønn som tillegg til årets innskudd etter pensjonsplanen, jf. *annet punktum*. Det prosentvise innskuddet må i tilfelle være likt for alle arbeidstakere og for all lønn mellom 0 og 12 G.

Alderspensjonen som er opptjent, faller bort ved medlemmets død, jf. § 4-1. Kapital som frigjøres når medlemmer i kollektive pensjonsforsikringsordninger i pensjonsinnretningen dør i opptjeningstiden (dødelighetsarv), skal tilføres pensjonsordningene og deretter fordeles på medlemmene, jf. bestemmelsens *annet ledd*. Det er dødelighetsarv fra medlemmer som ikke har begynt å ta ut alderspensjonen, som inngår i den faktiske dødelighetsarven som skal fordeles etter annet ledd. Videre er det bare medlemmer som ikke har begynt å ta ut alderspensjon som vil få tilført dødelighetsarv etter denne bestemmelsen. Pensjonsinnretningens dødelighetsforutsetninger benyttes som nøkkel for fordeling av de frigjorte midlene mellom de enkelte medlemmers pensjonsbeholdninger. Det vises til omtalen ovenfor i avsnitt 4.4.5.

En tjenestepensjonsordning etter lovforslaget her skal ha tilknyttet innskuddsfritak ved uførhet, jf. lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 annet ledd, jf. § 5 første ledd, og foretakspensjonsloven

§ 6-6. Dette er en forsikringsytelse som foretaket betaler særskilt risikopremie for. Blir medlemmet uør, utløses forsikringen i henhold til uøregraden. Pensjonsinnretningen må da årlig godskrive medlemmets pensjonsbeholdning med et beløp tilsvarende årlig innskudd som om medlemmet ikke hadde blitt uør, jf. *tredje ledd*.

Har foretaket ikke valgt at pensjonsbeholdningen skal gis garantert regulering etter § 4-6, skal den avkastningen som oppnås på forvaltningen av pensjonsbeholdningene årlig tilføres pensjonsbeholdningene. I slike tilfelle vil det ikke være aktuelt med noe reguleringsfond for ordningen. Har foretaket valgt at pensjonsbeholdningen skal gis garantert regulering etter § 4-6, skal midler for slik regulering tilføres pensjonsbeholdningen, jf. *fjerde ledd*.

Til § 4-6 Valgfri garantert regulering av pensjonsbeholdningen

Foretaket kan bestemme at pensjonsbeholdningen skal garanteres en årlig regulering. Utgangspunktet er at pensjonsbeholdningen skal reguleres årlig med samme prosentsats som den alminnelige lønnsveksten, jf. *første ledd første punktum*. En slik regulering skal fastsettes i pensjonsplanen. Pensjonsbeholdningene vil da bli regulert med samme prosentsats for alle arbeidstakere uansett hvilken konkret lønnsutvikling den enkelte har. I lovforslaget er det vist til at alminnelig lønnsvekst beregnes på samme måte som for folketrygden, jf. *annet punktum*. Reguleringens størrelse vil i dette tilfellet være den samme som etter ny folketrygd, jf. folketrygdloven §§ 20-4 siste ledd og 20-18. Dette vil innebære verdisikring av tjenestepensjonsordningen på linje med alderspensjonen i folketrygden. Alternativt kan det fastsettes at reguleringen av pensjonsbeholdningen skal baseres på den gjennomsnittlige lønnsutviklingen i foretaket.

Regulering av pensjonsbeholdningen etter første ledd gjelder for pensjon under opptjening så lenge medlemmet har stilling i foretaket. For medlemmer som har fratrådt og ikke lenger arbeider i foretaket, vil foretakets reguleringsansvar etter første ledd opphøre, jf. *annet ledd første punktum*. Etter slik fratreden vil pensjonsbeholdningen til medlemmet bli regulert med utgangspunkt i den årlige avkastning av midlene i beholdningen, jf. § 6-8 tredje ledd annet punktum. Også ved uttak av full pensjon vil foretakets reguleringsansvar etter første ledd opphøre. Ved delvis uttak av pensjon og fortsatt stilling i foretaket skal den pensjonsbeholdningen som ikke allerede er omregnet til og tatt ut i pensjon reguleres, jf. *annet punktum*.

Er det fastsatt garantert regulering, skal ordningen ha et reguleringsfond. Midler til å dekke regulering skal finansieres ved den årlige avkastning av de midler som er knyttet til medlemmenes pensjonsbeholdninger, jf. *tredje ledd første punktum*. Er avkastningen høyere enn nødvendige midler til regulering, skal det overskytende tilføres pensjonsordningens reguleringsfond. Er avkastningen ikke tilstrekkelig, overføres midler fra reguleringsfondet. Eventuell regulering som ikke dekkes av avkastningen og midler i reguleringsfondet, dekkes av foretaket, jf. *fjerde punktum*. Premiefondet kan på vanlig måte benyttes til å oppfylle foretakets betalingsplikt når det gjelder slik regulering, jf. § 5-11 første ledd bokstav a.

Når det er inngått avtale om investeringsvalg for foretaket etter § 5-5, skal de samme prinsipper gjelde for regulering av pensjonsbeholdningen som når det er avtalt garantert regulering uten slikt investeringsvalg, jf. *fjerde ledd*. Det er da foretaket som i første rekke er økonomisk ansvarlig for å dekke eventuell negativ avkastning, jf. § 5-5 første ledd annet punktum. Er foretaket ikke i stand til å dekke ansvaret, må dette ansvaret oppfylles av pensjonsinnretningen som dermed har en subsidiær nullgaranti ved slik avtale om investeringsvalg for foretaket. For medlemmet vil det derfor ikke ha betydning om det er avtalt investeringsvalg for foretaket eller ikke, med unntak av at størrelsen av den andel av reguleringsfondet som tilføres medlemmets pensjonsbeholdning ved fratreden eller uttak av alderspensjon, kan ha blitt påvirket av foretakets investeringsvalg.

Til § 4-7 Grenser for årlig innskudd

Det årlige innskuddet som tilføres pensjonsbeholdningen skal være basert på en prosent av lønnen. Etter lovforslaget vil innskuddet være basert på en fast prosent for lønn opp til 12 G som vil gjelde for alle ansatte. Den høyeste prosentsatsen som kan benyttes er 7 prosent, jf. *første ledd første punktum*. For inntekter i intervallet mellom 7,1 G og 12 G åpnes det for at det kan betales et årlig tilleggsinnskudd. Den høyeste satsen for årlig tilleggsinnskudd som kan benyttes for dette lønnsintervallet er 18,1 prosent, jf. *annet punktum*. Grensene for årlig innskudd og årlig tilleggsinnskudd angir den øvre rammen for foretakenes bidrag til pensjonsordningen.

Forholdsmessighetsprinsippet som er nedfelt i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er ivaretatt ved utformingen av innskudds-

grensene i § 4-7. Pensjonsopptjeningen fra alderspensjonen fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen vil ved bruk av høyeste tilleggsinnskuddssats på 18,1 prosent i utgangspunktet bli forholdsmessig lik for medlemmer med lønn over og under 7,1 G. Ved bruk av lavere sats enn 18,1 prosent vil medlemmer med lønn under 7,1 G få en forholdsmessig høyere pensjonsopptjening når man ser på summen av folketrygden og tjenestepensjonen enn for medlemmer med lønn utover 7,1 G.

Arbeidstakere i stillinger med rett til å ta ut pensjon før 62 år, vil ha behov for innbetaling av et høyere årlig innskudd enn andre arbeidstakere for å nå samme pensjonsdekning. I *tredje punktum* er det åpnet for at Kongen ved forskrift kan fastsette høyere prosentsatser enn det som følger av første ledd for arbeidstakere med lavere alder enn 62 år for rett til å ta ut tjenestepensjonen.

Grensene i første ledd gjelder de årlige innskudd samt betaling for administrasjon og forvaltning, jf. *annet ledd første punktum*. Tillegget på inntil 2 prosent etter § 4-5 første ledd annet punktum omfattes også av grensen i § 4-7 første ledd første punktum. Midler til regulering av pensjonsbeholdningen før uttak (§§ 4-6) og regulering av pensjoner etter uttak (§ 4-14) er derimot ikke omfattet av grensene for årlige innskudd, jf. *annet ledd annet punktum*. Heller ikke merinnskudd for kvinner, premie for innskuddsfritak ved uførhet eller årlig vederlag for avkastningsrisiko (nullgaranti) og i tilfelle særskilte avkastningsgarantier omfattes av grensene.

Avkastningen på midler i pensjonsbeholdningen skal benyttes til å regulere pensjonsbeholdningen. Er avkastningen høyere enn det som er nødvendig for å regulere pensjonsbeholdningen i samsvar med pensjonsplanen, skal det overskytende tilføres reguleringsfondet, jf. § 4-6. I *tredje ledd første punktum* er det inntatt en hjemmel for Kongen til å fastsette en høyeste avkastningsprosent som skal kunne tilføres reguleringsfondet. Kongen kan også fastsette en høyeste avkastningprosent for avkastning som skal tilføres pensjonsbeholdningen etter § 4-5 fjerde ledd. Avkastning utover dette nivået skal tilføres premiefondet, jf. *annet punktum*. Premiefondet er nærmere behandlet i §§ 5-9 flg. En tilsvarende bestemmelse som gir Kongen hjemmel til å fastsette en høyeste avkastningsprosent, er inntatt i innskuddspensjonsloven § 3-2 annet ledd.

Til § 4-8 Årlige kostnader og risikopremier

I tillegg til de årlige innskudd til alderspensjonen, skal foretaket betale for pensjonsinnretningens administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen, jf. *første ledd første punktum*. Videre skal foretaket dekke premie for innskuddsfritak ved uførhet. Slike kostnader og premier skal betales årlig i opptjeningstiden og mens pensjonen tas ut. Innskuddsfritak ved uførhet skal likevel ikke betales når medlemmet har begynt å ta ut full alderspensjon.

Pensjonsinnretningen har risiko for at plasseringen av midlene i pensjonsordningen i løpet av et år ikke fører til negativ avkastning. Denne nullgarantien er hjemlet i § 5-1. Foretaket skal dekke vederlag til pensjonsinnretningen for slik avkastningsrisiko. Pensjonsinnretningen kan ved avtale etter § 5-7 påta seg en avkastningsrisiko høyere enn null, og ved individuell investeringsportefølje etter § 5-4 eller ved investeringsvalg for foretaket etter § 5-5 også en lavere avkastningsrisiko enn null. Pensjonsinnretningen skal kreve særskilt godtgjørelse for slik avkastningsrisiko, jf. § 5-7 første ledd.

Til § 4-9 Alder ved uttak av alderspensjon

Paragrafen svarer til foretakspensjonsloven § 5-7a. Det vises til omtale ovenfor under avsnitt 4.7.4.

Til § 4-10 Utbetalingstid

Utgangspunktet er at alderspensjonen skal betales så lenge arbeidstakeren lever. *Første ledd* bygger på foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd. I *første punktum* er det imidlertid presisert at regelen om at alderspensjonen skal ytes livsvarig ikke gjelder når det i pensjonsplanen er fastsatt at pensjonens utbetalingstid kan nedsettes om samlet årlig alderspensjon er lavere enn om lag 30 prosent av G (annet ledd) eller det i pensjonsplanen er fastsatt at pensjonen bare skal utbetales i en avgrenset periode (§ 4-16). *Annet punktum* presiserer at en livsvarig alderspensjon ikke kan omdannes til en tidsavgrenset betaling.

Annet ledd bygger på foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd. Når utbetalingstiden reduseres, beregnes alderspensjonen på forsikringsteknisk grunnlag ut fra pensjonsbeholdningen og beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet.

Til § 4-11 Beregning av årlige alderspensjonsytelser

I *første ledd første punktum* er det fastsatt at årlig alderspensjonsytelse skal beregnes på grunnlag av medlemmets pensjonsbeholdning og forventede gjenstående levetid beregnet ut fra det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget som benyttes av pensjonsinnretningene på uttakstidspunktet. Iht. *annet punktum* skal medlemmets pensjonsbeholdning få tilført en forholdsmessig del av reguleringsfondet ved uttaket av pensjon. Tilføringen skal skje ut fra hvor stor medlemmets pensjonsbeholdning er sammenlignet med summen av alle pensjonsbeholdninger. Et medlem som har dobbelt så stor pensjonsbeholdning som et annet medlem, vil således få tilført dobbelt så mye midler fra reguleringsfondet.

Et medlem kan selv velge uttakstidpunktet fra fylte 62 år, jf. § 4-9. Et medlem som tar ut en livsvarig pensjon fra fylte 62 år, må forventes å få denne utbetalt i flere år enn et medlem som venter med uttak til for eksempel fylte 70 år. Pensjonsordninger med fleksibelt uttak er innrettet slik at et medlem som venter med å ta ut pensjonen, skal få høyere årlige ytelser enn et medlem i samme alder som tar ut pensjonen tidligere. Lever begge medlemmer nøyaktig så lenge som det er lagt til grunn ved beregningen av årlige ytelser, er meningen at de begge i sum skal ha mottatt like store pensjonsytelser. Prinsippet om at nåverdi av det enkelte medlems forventede samlede pensjonsutbetalinger er uavhengig av uttaksalder, blir omtalt som nøytralt uttak, jf. *annet ledd*.

Til § 4-12 Uttak av alderspensjon

Første til tredje og femte ledd svarer til foretakspensjonsloven § 5-7b. I annet ledd er grensen for laveste uttaksgrad hevet fra 20 til 30 prosent i samsvar med § 4-10 annet ledd.

Annet ledd gir medlemmene av pensjonsordningen adgang til å ta ut gradert pensjon. Endres uttaksgraden, må pensjonsytelsen omregnes. Omregningen skjer i prinsippet på samme måte som når årlig ytelse fastsettes ved uttak. I *fjerde ledd første punktum* henvises det derfor til at omregningen skal skje etter § 4-11. Har et medlem stoppet uttak av pensjon, beregnes den årlige ytelsen på samme måte når utbetalingen av pensjon gjenopptas, jf. *annet punktum*.

Dersom årlig alderspensjon er liten, kan utbetalingstiden settes ned for at årlig alderspensjon skal utgjøre minst 30 prosent av G hvis dette fremgår av pensjonsplanen eller er avtalt mellom medlemmet og pensjonsinnretningen, jf. § 4-10. Den årlige ytelsen må da omregnes på forsikringsteknisk grunnlag, jf. *femte ledd*.

Ifølge *sjette ledd* skal ikke summen av alderspensjon og uførepensjon kunne overstige en kompensasjonsgrad på 100 prosent. Medlemmer som allerede mottar uførepensjon kan derfor ikke ta ut så stor del av alderspensjonen at kompensasjonsgraden i sum overstiger 100 prosent. Dersom et medlem blir ufør etter uttak av alderspensjon, reduseres utbetalingen av alderspensjon slik at kompensasjonsgraden ikke overstiger 100 prosent.

Til § 4-13 Pensjonsopptjening etter pensjonsuttak

Uttak av pensjon, også fullt uttak, medfører ikke at opptjening av pensjon opphører. Så lenge arbeidstakeren fortsetter å arbeide og mottar lønn, har han eller hun rett til å få tilført årlig innskudd til pensjonsbeholdningen. Dette gjelder frem til arbeidstakeren fyller 75 år, jf. § 3-8 annet ledd. Tilsvarende ordning er lagt til grunn for ny alderspensjon etter folketrygden.

Opptjening av pensjon med samtidig uttak, vil medføre økt pensjonsytelse. *Første ledd* regulerer de tilfellene hvor pensjonsopptjening skjer samtidig med at medlemmet tar ut full pensjon. Den opptjeningen som er tilført pensjonsbeholdningen skal regnes om til årlig pensjon etter reglene i § 4-11, og den årlige ytelsen som fremkommer skal legges til årlig pensjonsytelse. Slik omregning skal foretas en gang i året etter at opptjeningen er tilført beholdningen, sml. folketrygdloven § 20-17. I *annet ledd* er det presisert at omregningen skal skje 1. januar hvert år.

Tredje ledd som svarer til folketrygdloven § 20-17 annet ledd første punktum, gjelder de tilfeller hvor arbeidstakeren tar ut gradert pensjon og samtidig opptjener pensjon. Også i dette tilfellet skal opptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen. Det skal imidlertid ikke uten videre foretas en omregning 1. januar hvert år. Nivået på den årlige pensjonsytelsen som medlemmet har mottatt, skal videreføres inntil medlemmet gir beskjed om annen uttaksgrad i samsvar med utkastet § 4-12 tredje ledd, eller uttaksgraden blir endret til full pensjon ved fylte 75 år. Når uttaksgraden endres, foretas omregningen.

Til § 4-14 Årlig avkastning. Regulering av pensjoner under utbetaling

Det følger av *første ledd* at det i pensjonsplanen kan fastsettes at foretaket skal betale for regulering av pensjoner under utbetaling i samsvar med

alminnelig lønnsvekst og deretter fratrukket 0,75 prosent. Dette tilsvarer regulering som for alderspensjon fra ny folketrygd. Den prinsipale finansieringsmåten for denne pensjonsreguleringen er avkastningen på midlene i beholdningene for de medlemmer som har tatt ut pensjon. Dersom årlig avkastning overstiger det som er nødvendig for å gjennomføre reguleringen i samsvar med det som er fastsatt i pensjonsplanen, skal det overskytende tilføres pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond. Er den årlige avkastningen ikke tilstrekkelig til å dekke pensjonsreguleringen, skal manglende pensjonsregulering dekkes av midler i pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond. Hvis det heller ikke er tilstrekkelige midler i pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond til å dekke pensjonsreguleringen, skal udekket del av pensjonsreguleringen dekkes av foretaket. Pensjonsreguleringsfondet er ikke knyttet til den enkelte arbeidstaker, men er et felles pensjonsreguleringsfond for pensjonsordningen, jf. § 1-2 første ledd bokstav j.

Hvis pensjonsplanen ikke inneholder regler om regulering som nevnt i første ledd, skal årlig avkastning på midlene i det enkelte medlems pensjonsbeholdning utbetales som tillegg til medlemmets pensjonsytelse i de påfølgende år, jf. *annet ledd første punktum*. Avkastningen vil da bli utbetalt tilsvarende som en pensjonsbeholdning som forvaltes med investeringsvalg i utbetalingsperioden. Pensjonsinnretningens nullgaranti etter § 5-1 gjelder imidlertid også for avkastningen som tilføres pensjonsbeholdningen under utbetalingstiden etter reglene i § 4-14 annet ledd. Det er i siste punktum gitt en hjemmel for Kongen til å fastsette nærmere regler om utbetalingsprofil mv. for dette tillegget.

Dersom medlemmet tar ut gradert pensjon etter § 4-12 annet ledd, skal tillegget etter § 4-14 annet ledd bare utbetales forholdsmessig, jf. *tredje ledd*.

I *fjerde ledd* er det en hjemmel for Kongen til å fastsette en øvre grense for størrelsen på pensjonsreguleringsfondet. Det er presisert at overskytende midler over en slik grense skal tilføres premiefondet.

Til § 4-15 Opplysningsplikt om pensjonsytelser

Bestemmelsen tilsvarer i hovedsak foretakspensjonsloven § 5-7d og Banklovkommisjonens utkast § 4-22. Det vises til omtale ovenfor under avsnitt 4.11.

Etter bestemmelsens *første ledd* skal pensjonsinnretningen i løpet av det året en arbeidstaker fyller 61 år, gi vedkommende informasjon om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak av pensjon fra hvert av årene fra fylte 62 år (jf. reglene om fleksibelt uttak) og frem til opptjeningsalder (jf. regler om levealdersjustering). Informasjon skal omfatte beregnet årlig pensjonsytelse både med og uten fortsatt pensjonsopptjening. Videre skal pensjonsinnretningene gi informasjon om retten til pensjonsopptjening ved arbeid etter opptjeningsalder.

Etter *annet ledd første punktum* skal tilsvarende informasjon som i første ledd gis når pensjonsinnretningen mottar melding fra arbeidstaker etter § 4-12 om uttak av pensjon. *Annet punktum* pålegger pensjonsinnretningen å gi arbeidstaker informasjon om adgangen til å redusere uttaket fra folketrygden og andre pensjonsleverandører dersom utbetalingstiden er redusert i henhold til § 4-16 (om tidsavgrenset utbetalingsperiode).

Tredje ledd fastsetter at informasjonen skal gis skriftlig, og på en oversiktlig og lett forståelig måte.

Fjerde ledd innebærer at det i forskrift kan gis nærmere regler om opplysningsplikt for pensjonsinnretningene. Dette gjelder blant annet tidspunkt for når og på hvilken måte slik informasjon skal gis, samt hva som skal gis av informasjon.

Til § 4-16 Tidsavgrenset utbetalingsperiode

I pensjonsplanen kan det fastsettes at alderspensjonen skal være tidsavgrenset, jf. *første ledd første punktum*. En tidsavgrenset alderspensjon skal alltid utbetales i minst 10 år. Videre skal den ikke opphøre før medlemmet er fylt 80 år. Tas alderspensjonen ut ved fylte 62 år, vil alderspensjonen derfor måtte utbetales i minst 18 år. Har medlemmet fylt 72 år på uttakstidspunktet, må pensjonen i alle fall betales ut til fylte 82 år. Bestemmelsen bygger på tilsvarende bestemmelser i foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 7-4 første ledd.

Etter *annet punktum* kan en tidsavgrenset alderspensjon omdannes til livsvarig ytelse. Det er medlemmet som etter denne bestemmelse har myndighet til å kreve omdanning av ytelsen. Slik omdanning kan skje i forbindelse med at pensjonen tas ut første gang eller på et senere tidspunkt.

Fastsettelse av årlig alderspensjonsytelse som er tidsavgrenset, foretas ved å ta utgangspunkt i pensjonsbeholdningen og forventet utbetalingsperiode på uttakstidspunktet, jf. *annet ledd*. Pensjonens utbetalingstid kan settes ned om samlet årlig alderspensjon er lavere enn om lag 30 prosent av G.

Endring av uttaksgrad vil si at den årlige ytelsen og utbetalingstiden for alderspensjon endres. Ifølge *tredje ledd* skal alderspensjonen da beregnes på nytt etter bestemmelsen i § 4-11. I *tredje ledd annet punktum* er det presisert at en omdanning av tidsavgrenset alderspensjon til livsvarig ytelse skal foretas ved en omregning på samme måte.

Til § 4-17 Tilskudd fra arbeidstakerne

Bestemmelsen er omtalt ovenfor under avsnitt 4.4.

Bestemmelsen følger opp Banklovkommisjonens utkast og åpner for at det kan avtales at medlemmene i pensjonsordningen selv skal innbetale et årlig innskudd til ordningen. Innskuddet fra medlemmene kommer da i tillegg til arbeidsgiverforetakets innskudd. Det er etter *første ledd* et krav at minst to tredeler av de ansatte (eventuelt fagforeninger som representerer minst to tredeler av de ansatte) slutter seg til en slik avtale. Avtalen inngås mellom arbeidsgiverforetaket og de ansatte. Avtalen skal inneholde bestemmelser om reservasjonsrett. Avtalen kan inneholde bestemmelser om et medlems rett til å reservere seg mot å betale innskudd, og vilkårene for denne reservasjonsretten skal ifølge bestemmelsen fastsettes i avtalen. Det er et krav at minst to tredeler av medlemmene må bli med i ordningen.

Annet ledd regulerer fastsettelse og innbetaling av arbeidstakers årlige innskudd, og maksimalgrenser for dette innskuddet. Årlig innskudd i prosent av lønn kan ikke settes høyere enn halvparten av maksimalgrensen for årlig innskudd for alderspensjon (som er 7 prosent av lønn). Videre følger det at samlet innskudd (fra arbeidsgiverforetaket og arbeidstaker) ikke kan overstige maksimalgrensen på 7 prosent. Innskudd som medlemmet betaler, skal tilføres medlemmets pensjonsbeholdning etter hvert som innskuddet blir innbetalt. Dette følger av *tredje ledd*. Bestemmelsen åpner for at det kan avtales at inntil en forholdsmessig del av årlige kostnader og risikopremier skal dekkes av de medlemmer som betaler arbeidstakertilskudd. Kostnadene og risikopremiene kan dekkes ved fradrag i årlig avkastning på pensjonsbeholdningen.

Arbeidstakere som blir ansatt etter etablering av tilskuddsordning for arbeidstakere, skal være medlem av ordningen, jf. *fjerde ledd*. Bestemmelser om tilskuddsordningen skal inntas i pensjonsplanen.

Kapittel 5 Pensjonsordningens midler

Til § 5-1 Pensjonsordningens midler

Bestemmelsen angir hvilke midler pensjonsordningen omfatter. Det følger av *første ledd* at dette er medlemmenes pensjonsbeholdninger til enhver tid, premiefondet og eventuelt reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond. Til forskjell fra Banklovkommisjonens utkast legges det her opp til at premiefondet inngår i pensjonsordningens midler, tilsvarende det som gjelder i foretakspensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 8-1.

I *annet ledd* fastsettes det at pensjonsinnretningen skal garantere at pensjonsordningens midler ikke reduseres som følge av negativt avkastningsresultat (omtalt som «nullgaranti»). Nullgarantien gjelder ikke ved individuelt investeringsvalg etter § 5-4. Dersom arbeidsgiverforetaket har inngått avtale om investeringsvalg (for arbeidsgiverforetaket), er det i første omgang arbeidsgiverforetaket som garanterer overfor det enkelte medlem at pensjonsbeholdningen ikke reduseres som følge av negativt avkastningsresultat. Pensjonsinnretningen har imidlertid et subsidiært ansvar, i tilfelle arbeidsgiverforetaket ikke oppfyller denne garantien. Denne risikoen skal i alle tilfelle ikke overføres til arbeidstaker/det enkelte medlem dersom foretaket har inngått avtale om investeringsvalg.

Det kan inngås avtale om særskilt avkastningsgaranti etter § 5-7, dvs. at pensjonsinnretningen kan inngå avtale om andre avkastningsgarantinivåer enn null prosent.

Tredje ledd presiserer at pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

Det følger av *fjerde ledd* at flytting av pensjonsordningens midler skal skje etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.1.4.

Til § 5-2 Forholdet til foretaket

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 8-3, og fastsetter at pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler for øvrig. Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.1.4.

Til § 5-3 Forsvarlig kapitalforvaltning

Bestemmelsen stiller krav om at pensjonsordningens midler skal forvaltes på forsvarlig måte i

samsvar med de bestemmelser som til enhver tid gjelder for pensjonsinnretningen. Nærmere krav til kapitalforvaltningen vil bl.a. avhenge av om midlene forvaltes i pensjonsinnretningens kollektivportefølje, eller i egen investeringsportefølje med investeringsvalg for det enkelte medlem eller for foretaket. Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.2.4.

Til § 5-4 Individuell investeringsportefølje

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.2.4.

Bestemmelsen regulerer foretakets adgang til å avtale at pensjonsordningens midler tilordnes en egen pensjonskonto for hvert medlem, med individuelt investeringsvalg (innenfor visse rammer) for medlemmet. Bestemmelsen er bare aktuell i pensjonsordninger hvor foretaket ikke garanterer regulering av pensjonsbeholdningen under opptjening. Det enkelte medlem kan inngå særskilt avtale om avkastningsgaranti med pensjonsinnretningen, jf. § 5-7 og nærmere omtale nedenfor.

Det er inntatt en forskriftshjemmel for Kongen, slik at det kan fastsettes nærmere regler om utbetaling og beregning av årlig alderspensjon når pensjonsbeholdningen forvaltes med individuelt investeringsvalg i utbetalingsperioden.

Til § 5-5 Investeringsvalg for foretaket

Bestemmelsen er relevant for pensjonsordninger hvor foretaket har påtatt seg å garantere regulering av pensjonsbeholdninger under opptjening, jf. § 4-6. Det åpnes for at foretaket kan avtale at pensjonsordningens midler skal forvaltes som en egen investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Foretaket er ansvarlig overfor medlemmene dersom avkastningen et år ikke dekker garantert avkastning (nullgarantien) og oppregulering av pensjonsbeholdningen. Pensjonsinnretningen har en subsidiær forpliktelse overfor medlemmene dersom foretaket ikke oppfyller sine plikter. Pensjonsinnretningens nullgaranti gjelder ikke overfor foretaket når det er avtalt investeringsvalg for foretaket, med mindre foretaket har avtalt en særskilt avkastningsgaranti etter § 5-7.

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.2.4.

Til § 5-6 Sammensetning og registrering av investeringsportefølje.

Bestemmelsen tilsvarer foretakspensjonsloven §§ 11-4 og 11-5 og regulerer hvilke eiendeler en investeringsportefølje kan bestå av, og plikt til å registrere sammensetningen av den enkelte investeringsportefølje.

Til § 5-7 Avkastningsgarantier

Bestemmelsen regulerer adgangen og rammene for avtaler om særskilte avkastningsgarantier (utover nullgarantien). Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.2.4.

Første ledd åpner for at pensjonsinnretningen kan påta seg garantiansvar utover nullgarantien. Bestemmelsen åpner også for at det kan avtales særskilt avkastningsgaranti, dersom det er inngått avtale om investeringsvalg etter § 5-4 eller § 5-5. En slik avtale kan også knyttes til en negativ prosentsats. Pensjonsinnretningen skal kreve særskilt vederlag for dekning av risiko knyttet til avtale om særskilt avkastningsgaranti.

Det følger av *annet ledd* at avtalen skal angi den årlige avkastningprosenten som gjelder for garantien. Den øvre grensen er fastsatt til 3 prosent, men med adgang for Finanstilsynet til å fastsette en høyere eller lavere prosentgrense. Avtalen skal også angi hvilke deler av pensjonsordningens midler som omfattes av garantien, jf. *tredje ledd*. Det åpnes for at Kongen kan fastsette nærmere regler om avkastningsgarantier som strekker seg over en periode på inntil fem år, jf. *fjerde ledd*.

Til § 5-8 Kontoinformasjon

Bestemmelsen har regler om det enkelte medlems rett til kontoinformasjon. *Første ledd* angir hvilken informasjon pensjonsinnretningen skal gi medlemmene hvert år, jf. *bokstav a til e*.

I *annet ledd* er Kongen gitt myndighet til å gi nærmere regler om informasjon som pensjonsinnretningen skal gi medlemmet.

Til § 5-9 Premiefond for pensjonsordningen

Bestemmelsens *første ledd* fastsetter at foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen. Premiefondet inngår i pensjonsordningens midler, jf. § 5-1 første ledd. *Annet ledd* fastsetter krav til forvaltning av midler i premiefondet. Midler i premiefondet skal forvaltes av pensjonsinnretningen i samsvar med de regler for kapitalforvaltningen som gjelder for pensjonsinnretningen til enhver tid. Avkastning på midler i premiefondet skal tilføres premiefondet årlig.

Det er presisert i *tredje ledd* at flytting av midler i premiefond skjer i henhold til reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

Fjerde ledd slår fast at midler i premiefond opprettet av samme foretak, skal anses som ett fond knyttet til foretakets pensjonsordninger.

Til § 5-10 Premiefondets midler

Bestemmelsen er i hovedsak utformet i tråd med foretakspensjonsloven § 10-2 og fastsetter hvilke midler som skal tilføres premiefondet. Det er lagt opp til at premiefondet også skal tilføres midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling, jf. også foretakspensjonsloven § 10-2 bokstav d). Overføring av slike midler har også en side til uførepensjonsytelser som ikke kommer til utbetaling, jf. at Banklovkommisjonen utreder ny uførepensjon i private tjenestepensjonsordninger.

Bestemmelsen er omtalt ovenfor under avsnitt 5.1.4.

Til § 5-11 Bruk av premiefondet

Bestemmelsen regulerer bruken av midlene i premiefondet. Etter *første ledd bokstav a)* kan premiefondet brukes til dekning av årets innskudd, premier og kostnader som foretaket skal dekke etter reglene i kapittel 4. *Bokstav b)* fastslår at premiefondet kan brukes til dekning av kostnader i henhold til § 2-9 fjerde ledd. Dette er kostnader knyttet til utstedelse av pensjonsbevis ved opprettelse av kombinerte pensjonsordninger (dersom administrasjonsreserven ikke er tilstrekkelig til å dekke denne).

Annet ledd svarer til foretakspensjonsloven § 10-3 annet ledd og fastsetter at foretaket ikke kan bruke midler i henhold til første ledd bokstav b), med mindre premiefondet fortsatt vil være stort nok til å dekke årets og neste års innskudd og premier i henhold til første ledd bokstav a).

Til § 5-12 Overføring til foretaket

Bestemmelsen svarer til foretakspensjonsloven § 10-4.

Kapittel 6 Opphør av medlemskap. Pensjonsbevis

Til § 6-1 Opphør av medlemskap

Medlemskap i pensjonsordningen opphører etter *første ledd* dersom et medlem slutter i foretaket uten samtidig å ta ut alderspensjon. Ved opphør av medlemskap, beholder medlemmet sin rett til pensjonsbeholdningen, og det skal utstedes pensjonsbevis etter § 6-2, med mindre tjenestetiden ved fratreden var kortere enn 12 måneder, jf. *annet ledd*. Det er presisert i *tredje ledd* at pensjonsbeholdningen ikke kan utbetales til medlemmet annet enn som pensjonsytelser etter kapittel 4.

Til § 6-2 Pensjonsbevis

Ved opphør av medlemskap skal det utstedes pensjonsbevis, jf. *første ledd*. Det følger av *annet ledd* at det skal knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbeviset. Dersom pensjonsordningen omfatter garantert regulering etter § 4-6, skal en forholdsmessig andel av reguleringsfondet tilføres pensjonsbeholdningen.

Dersom pensjonsbeholdningens størrelse er relativt liten – lovens grense her er mindre enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp – og medlemmet allerede har pensjonsbevis fra et tidligere arbeidsforhold, kan medlemmet bare kreve å få pensjonsbeholdningen overført til dette pensjonsbeviset eller kreve overføring til individuell pensjonsavtale. Individuell pensjonsavtale er pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

Fjerde ledd fastsetter at pensjonsbevis kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette. For øvrig skal pensjonsbeviset utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Utstedelse av pensjonsbevis fra pensjonskasse skjer etter reglene i § 6-3.

Til § 6-3 Særregler for pensjonskasser

En pensjonskasse kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap om at livsforsikringsselskapet utsteder pensjonsbevis til medlemmer som slutter i foretaket. Pensjonskasser som ikke har tillatelse til å utstede pensjonsbevis, må inngå slik avtale, jf. *første* ledd. Dersom det ikke er lagt opp til at et livsforsikringsselskap skal utstede pensjonsbeviset, utstedes pensjonsbeviset av pensjonskassen, jf. *annet ledd*.

Til § 6-4 Forsikringsforholdet etter at det er utstedt pensjonsbevis. Kontoinformasjon.

Bestemmelsen regulerer forholdet mellom pensjonsbevisinnehaveren og pensjonsinnretningen, og vilkårene for fortsettelsesforsikring etter forsikringsavtaleloven § 19-7, jf. *første og annet ledd*. Bestemmelsen inneholder også nærmere regler om hvilken årlig kontoinformasjon pensjonsinn-

retningen skal gi pensjonsbevisinnehaveren, jf. *tredje ledd*.

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 6.4.

Til § 6-5 Sammenslåing av pensjonsbevis

Bestemmelsens *første ledd* regulerer arbeidstakers adgang til å kreve at flere pensjonsbevis (fra ulike arbeidsgivere) slås sammen til ett pensjonsbevis. Det er en forutsetning at midlene knyttet til de ulike pensjonsbevisene er flyttet til én pensjonsinnretning, som utsteder det felles pensjonsbeviset. *Annet ledd* fastsetter at det skal foretas omregning etter § 4-13 for pensjonsbevis som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes. Dette innebærer at tilføring av midler i form av sammenslåing av pensjonsbevis, skal behandles på samme måte som pensjonsopptjening etter uttak av full pensjon. Paragraf 4-13 fastsetter at slik pensjonsopptjening skal regnes om til årlig pensjon og legges til årlig pensjonsytelse.

Tredje ledd gir Kongen hjemmel til å fastsette nærmere regler om sammenslåing av pensjonsbevis.

Til § 6-6 Utenlandske statsborgere

Bestemmelsen tilsvarer foretakspensjonsloven § 4-10 om utenlandske statsborgeres adgang til å bruke midler tilknyttet pensjonsbevis til å sikre pensjonsrettigheter i utenlandsk pensjonsinnretning.

Til § 6-7 Registrering av pensjonsbevis

Bestemmelsen gir hjemmel for Kongen til å gi forskrift om registrering av pensjonsbevis, jf. foretakspensjonsloven § 4-14 om registrering i Fripoliseregisteret.

Til § 6-8 Forvaltning av pensjonsbeholdningen

Bestemmelsen regulerer alminnelig forvaltning av midler tilknyttet pensjonsbevis. Forvaltning av slike midler i individuelle investeringsporteføljer reguleres av § 6-10, jf. *femte ledd*.

Første ledd fastsetter at midlene knyttet til pensjonsbevis skal forvaltes av pensjonsinnretningen etter ellers gjeldende regler. Pensjonsinnretningens nullgaranti gjelder også for pensjonsbeholdningen knyttet til pensjonsbevis, jf. *annet ledd*. Det vil være adgang til å inngå avtale om særskilt avkastningsgaranti, i så fall gjelder reglene i § 5-7.

Pensjonsbeviset skal tilføres faktisk dødelighetsarv på årlig basis, jf. *tredje ledd*. For øvrig skal pensjonsbeviset tilføres årlig avkastning av midlene i pensjonsbeholdningen, etter at det er gjort fradrag for pensjonsinnretningens årlige vederlag for avkastningsrisiko. De årlige kostnadene skal dekkes av administrasjonsavsetningen, jf. *fjerde ledd*.

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 6.4.

Til § 6-9 Uttak av pensjon

Bestemmelsen fastsetter at det er i hovedsak de samme regler som gjelder for uttak av pensjon fra pensjonsbevis, som ved uttak av pensjonsbevis fra den kollektive ordningen. Adgangen til å foreta gradert uttak er avhengig av pensjonsinnretningens samtykke, jf. *annet ledd*.

Til § 6-10 Pensjonsbevis med investeringsvalg

Bestemmelsen åpner for at midler tilknyttet pensjonsbevis kan forvaltes i egen investeringsportefølje med investeringsvalg for pensjonsbevisinnehaveren. Bestemmelsen tilsvarer i hovedsak foretakspensjonsloven § 4-7a og § 4-7b som regulerer fripoliser forvaltet med individuelt investeringsvalg. Disse bestemmelsene er nærmere omtalt i NOU 2012: 13 og Prop. 11 L (2012–2013).

Første ledd har nærmere regler om avtalen om forvaltning i individuell investeringsportefølje. Etter *annet ledd* følger det at pensjonsbeviset skal tilføres avkastningen på investeringsporteføljen, i tillegg til faktisk dødelighetsarv. Det er også tatt inn en henvisning til reglene om særskilt avkastningsgaranti i § 5-7, som gjelder tilsvarende.

Pensjonsinnretningens adgang til å kreve dekket vederlag for administrasjon, forvaltning og avkastningsrisiko fremgår av *tredje ledd*.

Fjerde ledd angir at uttak av og beregning av alderspensjonsytelser fra pensjonsbevis følger nærmere angitte regler i kapittel 4.

Pensjonsinnretningen pålegges i *femte ledd* å gi pensjonsbevisinnehaveren en rekke opplysninger, før det inngås avtale om individuelt investeringsvalg. Disse er listet opp i *bokstavene a til og med d*. Opplysningene skal gis skriftlig, og det skal samtidig opplyses om hvilke vilkår som gjelder for et pensjonsbevis som undergis alminnelig forvaltning.

Sjette ledd pålegger pensjonsinnretningen å kartlegge pensjonsbevisinnehaverens behov og ønske om risiko. Pensjonsinnretningen pålegges også å opplyse om eventuelle forhold som tilsier

at en avtale om investeringsvalg ikke vil være i innehaverens interesse. For øvrig skal pensjonsinnretningen på forhånd gi råd om sammensetningen av investeringsporteføljen tilpasset gjenstående tid til uttak og størrelsen på midlene. Kongen kan gi nærmere regler om pliktig informasjon og rådgivning.

Av *syvende ledd* følger det at reglene om sammenslåing av pensjonsbevis i § 6-5 gjelder tilsvarende.

Til kapittel 7. Konsernforhold. Sammenslåing, deling og opphør av foretak. Avvikling og omdanning av pensjonsordning mv.

Til § 7-1. Konsernforhold

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 12 om konsernforhold mv. får anvendelse så langt de passer. Det er lagt opp til at Kongen utover dette kan fastsette nærmere regler om konsernforhold mv. i forskrift.

Til § 7-2. Sammenslåing av foretak

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 13 om sammenslåing av foretak mv. får anvendelse så langt de passer. Det er lagt opp til at Kongen utover dette kan fastsette nærmere regler i forskrift.

Til § 7-3. Deling av foretak mv.

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 14 om deling av foretak mv. får anvendelse så langt de passer. Kongen kan utover dette fastsette nærmere regler i forskrift.

Til § 7-4. Opphør av pensjonsordningen

Bestemmelsen tilsvarer innskuddspensjonsloven § 13-1 og regulerer opphør av pensjonsordningen.

Til § 7-5. Avvikling av foretaket

Bestemmelsen tilsvarer innskuddspensjonsloven § 13-2 og regulerer hva som skjer med pensjonsordningen når foretaket avvikles.

Til § 7-6. Avvikling av pensjonsordningen

Bestemmelsen tilsvarer innskuddspensjonsloven § 13-3 og regulerer blant annet fordeling av midler mellom mellom medlemmene ved opphør av pensjonsordningen.

Til § 7-7. Omdanning til foretakspensjonsordning eller innskuddspensjonsordning

Bestemmelsen svarer til innskuddspensjonsloven § 14-1 og åpner for at et foretak som har pensjonsordning etter loven, her kan omdanne denne til en foretakspensjonsordning eller en innskuddspensjonsordning.

Til kapittel 8. Sluttbestemmelser

Til § 8-1. Ikrafttredelse. Overgangsregler

Første ledd fastsetter at det er Kongen som bestemmer når loven trer i kraft, og at de ulike deler av loven kan settes i kraft til ulik tid.

Annet ledd fastsetter at Kongen kan gi overgangsregler.

Til § 8-2 Endringer i andre lover

Til endringer i lov 26. mars 1999 nr. 16 om skatt av formue og inntekt(skatteloven)

Det er foreslått flere endringer i skatteloven. Disse endringene er nødvendige for at pensjonsordninger opprettet i samsvar med loven her, behandles skattemessig på samme måte som pensjonsordninger opprettet i henhold til reglene i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Til § 4-2 annet ledd

Endringen i § 4-2 annet ledd innebærer at rettigheter etter forslaget til ny tjenestepensjonslov ikke medtas ved fastsettelse av skattepliktig formue.

Til § 6-46

Endringene innebærer at det inntas en henvisning til «lov om tjenestepensjon» i overskriften. Videre innebærer endringene at det inntas et nytt tredje ledd i bestemmelsen. Av *nytt tredje ledd* fremgår det at arbeidsgiver gis fradrag for tilskudd til tjenestepensjonsordninger etter lov om tjenestepensjon tilsvarende fradragsretten som gjelder for fradrag for tilskudd til foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger.

For øvrig innebærer endringene at nåværende tredje til femte ledd blir *nytt fjerde til sjette ledd*, og at det i nytt femte og sjette ledd inntas henvisninger til nytt tredje og nytt femte ledd.

Til 6-47 første ledd bokstav b

Endringen innebærer at det tas inn en henvisning til fradragsretten etter § 6-46 nytt tredje ledd bokstav a) slik at trygdedes tilskudd til pensjonsordning etter lov tjenestepensjon også gis fradrag.

Til endringer i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven)

Til § 2-9

Endringen i foretakspensjonsloven § 2-9 reflekterer at et foretak som har pensjonsordning etter foretakspensjonsloven i tillegg til pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, også kan opprette pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon etter reglene for parallelle pensjonsordninger.

Til § 2-11

Endringen er en konsekvens av at det åpnes for at et foretak kan ha mer enn to parallelle pensjonsordninger.

Til § 2-12

Etter lovforslaget her, kan et foretak som har pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon, kombinere denne med en innskuddspensjonsordning eller en foretakspensjonsordning. Dette betyr at foretakspensjonsloven § 2-12 må henvise til pensjonsordning etter lov om tjenestepensjonsordning i tillegg til pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven.

Til § 15-6

Endringen innebærer at reglene om omdanning og lukking av foretakspensjonsordninger også får anvendelse ved opprettelse av tjenestepensjonsordning etter lovforslaget her.

Til endringer i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven)

Til § 2-10

Endringen i innskuddspensjonsloven § 2-10 reflekterer at et foretak som har pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven i tillegg til pensjonsordning etter foretakspensjonsloven, også kan opprette pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon etter reglene for parallelle pensjonsordninger.

Til § 2-12

Endringen er en konsekvens av at det åpnes for at et foretak kan ha mer enn to parallelle pensjonsordninger.

Til § 2-13

Etter lovforslaget her, kan et foretak som har pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon, kombinere denne med en innskuddspensjonsordning. Dette betyr at innskuddspensjonsloven § 2-13 må henvise til pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon i tillegg til pensjonsordning etter lov om foretakspensjon.

Til § 5-2 første ledd

Endringen innebærer at det tas høyde for at det er innført knekkpunkt på 7,1 G i folketrygden.

Til § 5-3 første ledd

Endringen innebærer at det tas høyde for at det er innført knekkpunkt på 7,1 G i folketrygden.

Til § 5-4 første ledd

Endringen innebærer at det tas høyde for at det er innført knekkpunkt på 7,1 G i folketrygden.

Til § 11-2 tredje ledd

Endringen innebærer at det åpnes for å videreføre en pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon ved sammenslåing av foretak.

Til § 11-3

Endringene innebærer at det henvises til pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon og til lov om tjenestepensjon kapittel 10 om sammenslåing av foretak og videreføring av pensjonsordning.

Til ny § 14-3

Endringen innebærer at det åpnes for å omdanne innskuddspensjonsordning til pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon etter nærmere regler.

Til endringer i lov 10. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjons (OTP-loven)

Til § 2 første ledd

Endringen innebærer at plikten til å ha tjenestepensjonsordning etter OTP-loven kan oppfylles med en pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon.

Til § 3 første ledd

Endringen innebærer at det tas inn en henvisning til reglene i lov om tjenestepensjon om adgang til å holde arbeidstakere utenfor foretakets pensjonsordning, slik at disse arbeidstakerne ikke har krav på at det etableres en tjenestepensjonsordning for dem.

Til § 4

Endringene innebærer at bestemmelsen endres slik at den omfatter minstekrav til pensjonsordning etter lov om tjenestepensjon i tillegg til minstekrav til innskuddspensjonsordning.

Til § 5 første ledd

Henvisningen til reglene om innskuddsfritak i § 4 endres i tråd med de endringer som er gjort i § 4.

Finansdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag
til lov om tjenestepensjon (tjenestepensjonsloven)

Kapittel 1. Virkeområde. Definisjoner

§ 1-1 *Virkeområde*

(1) Loven gjelder tjenestepensjonsordninger etter loven her og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

(2) Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med følgende pensjonsinnretninger:

a) selskap som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive livsforsikringsvirksomhet her i riket,
b) pensjonskasse som har tillatelse fra norske myndigheter til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring,
c) selskap som er etablert i en annen stat innenfor EØS-området og som her i riket har adgang til å drive livsforsikringsvirksomhet,
d) pensjonskasse som er etablert i annen stat innenfor EØS-området, og som har adgang til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring.

(3) Loven gjelder også for Svalbard.

§ 1-2 *Definisjoner*

(1) I loven betyr:

a) barn: medlemmets barn, herunder stebarn og fosterbarn.
b) beregningsgrunnlag: det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.
c) foretak: aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.
d) forsikrede: pensjonsordningens medlemmer, deres ektefelle, barn, registrert partner og samboer når de er sikret eller mottar pensjon etter regelverket.
e) konsern: konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.
f) medlemmer: arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har tatt ut alderspensjon fra ordningen rett etter avsluttet arbeidsforhold, samt arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i foretakets tjeneste, og som det betales årlig premie for i henhold til forsikring av premiefritak ved uførhet.
g) pensjonsbeholdning: kapitalbeholdning bestående av summen til enhver tid av tilførte innskudd og premier, dødelighetsarv og avkastning.
h) pensjonsordning: tjenestepensjonsordning som nevnt i § 1-1.
i) pensjonsplan: den del av regelverket som gjelder beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier og oppbygging av pensjonsbeholdning for de enkelte medlemmer, samt beregning og utbetaling av årlige pensjonsytelser.
j) pensjonsreguleringsfond: pensjonsordningens fond for premie til dekning av årlig regulering av pensjoner under utbetaling.
k) regelverket: pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og pensjonsplan.
l) reguleringsfond: pensjonsordningens fond for midler til dekning av årlig regulering av medlemmenes pensjonsbeholdninger.

§ 1-3 *Forskrifter*

Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

Kapittel 2. Opprettelse av pensjonsordninger

§ 2-1 *Adgang til å opprette pensjonsordning*

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede alderspensjon i tillegg til ytelser fra folketrygden. Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

(2) Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden. Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år. Premien for slik forsikring skal beregnes slik at foretaket ikke skal betale årlig innskudd til alderspensjon for medlemmer som blir uføre, og at innskudds-

fritaket reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

(3) Foretaket kan i tillegg som del av pensjonsordningen tegne særskilt forsikring etter foretakspensjonsloven som kan gi uførepensjon til medlemmer som helt eller delvis mister ervervsevnen og/eller ytelser til barn og andre etterlatte av medlemmer som dør. Innskuddspensjonsloven § 2-4 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 2-2 *Minstekrav*

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i henhold til loven her dersom foretaket har:

a) minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,
b) minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
c) personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

(2) Pensjonsordning kan også opprettes i pensjonskasse som er i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av forsikringsvirksomhetsloven. Har pensjonskassen mindre enn 50 medlemmer, skal vedtektene for pensjonskassen inneholde særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen slik at medlemmenes rett til pensjon er betryggende sikret. Finanstilsynet kan gi forskrift om dette.

(3) Dersom foretaket ved utløpet av et kalenderår ikke oppfyller vilkårene i første ledd, og foretaket heller ikke innen ett år, igjen oppfyller vilkårene, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles. Pensjonsordning i pensjonskasse som i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i annet ledd, skal opphøre og avvikles eller videreføres som pensjonsforsikring i samsvar med første ledd.

§ 2-3 *Pensjonsplan*

Det skal fastsettes en pensjonsplan for pensjonsordningen. Planen skal angi reglene om beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier og oppbygging av pensjonsbeholdning for de enkelte medlemmer, samt reglene om beregning og utbetaling av årlig pensjon.

§ 2-4 *Styringsgruppe*

(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer, skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst én av personene skal velges av og blant medlemmene.

(2) Styringsgruppen skal uttale seg om saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen før det vedtas eller endres.

§ 2-5 *Pensjonsinnretningens plikter*

(1) En pensjonsinnretning kan bare overta tjenestepensjonsordning etter loven her når forsikringsavtalen og pensjonsordningen er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter. Dersom foretaket har annen pensjonsordning, skal pensjonsinnretningen påse at samtlige pensjonsordninger sett i sammenheng er i samsvar med relevant regelverk.

(2) Bestemmelsene i første ledd gjelder for pensjonskasser så langt de passer.

§ 2-6 *Ligningsforhold*

(1) Det skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen, premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder tjenestepensjonsordning etter loven her.

(2) Premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene skal inneholde spesifiserte opplysninger om de innbetalinger som foretaket har foretatt av årets premie, tilskudd til premiefond og tilskudd til pensjonsregulering.

(3) Er årets premie betalt ved overføring fra premiefondet, skal dette angis særskilt. Tilsvarende gjelder ved tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket.

(4) Pensjonsinnretningen og foretaket er ansvarlig for at opplysninger som nevnt i denne paragrafen er riktige. Det samme gjelder institusjon som forvalter premiefond.

§ 2-7 *Tilsyn*

(1) Finanstilsynet fører tilsyn med tjenestepensjonsordninger.

(2) Finner Finanstilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Finanstilsynet pålegge pensjonsinnretningen å rette på forholdet innen en fastsatt frist.

(3) Finner Finanstilsynet at en beregning eller fordeling av midler er foretatt i strid med gjeldende regler, kan Finanstilsynet kreve at beregningen eller fordelingen endres innen en fastsatt frist.

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Finanstilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten,

oppnevne nytt styre eller styringsgruppe for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles.

(5) Bestemmer Finanstilsynet at pensjonsordningen skal opphøre, skal tilsynet gi melding om vedtaket til Skattedirektoratet.

§ 2-8 *Informasjon til arbeidstakerne*

(1) Foretaket skal gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal redegjøres for regelverkets bestemmelser om pensjonsytelser og om arbeidstakernes rettigheter.

(2) Foretaket skal gi arbeidstakerne skriftlig opplysning om endringer av betydning i regelverket.

(3) Kongen kan gi forskrift om hvilken informasjon som skal gis fra pensjonsinnretning eller foretak i tilknytning til ordningen.

§ 2-9 *Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger*

(1) Et foretak som har pensjonsordning for alderspensjon etter loven her, kan supplere denne med en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven (kombinerte pensjonsordninger).

(2) For kombinerte pensjonsordninger etter første ledd gjelder følgende:

a) samtlige ansatte som omfattes av regelverkets bestemmelser om medlemskap i pensjonsordningen etter loven her, skal være medlem av begge pensjonsordningene,
b) innskuddspensjonen skal utgjøre et tillegg til alderspensjon etter loven her,
c) regelverket i pensjonsordningene skal utformes med sikte på at forskjellsbehandling mellom arbeidstakere unngås så langt det er mulig når det gjelder samlet pensjon sett i forhold til lønn og tjenestetid i foretaket.
d) et foretak kan ikke samtidig ha kombinerte pensjonsordninger og parallelle pensjonsordninger etter § 2-10, foretakspensjonsloven § 2-9 eller innskuddspensjonsloven § 2-10.

(3) Kongen kan gi forskrift om utformingen av kombinerte pensjonsordninger. Innskudd i det enkelte år til sikring av innskuddspensjon skal medregnes ved anvendelsen av grensene i § 4-7.

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av pensjonsbevis ved opprettelse av kombinerte pensjonsordninger etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet. Dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige skal kostnadene dekkes ved innbetaling fra foretaket.

(5) Foretaket kan tegne uførepensjon i tilknytning til pensjonsordningen etter loven her.

(6) Forsikring av rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet skal knyttes til begge pensjonsordningene.

(7) Foretaket kan tegne pensjon til etterlatte i tilknytning til pensjonsordningen etter loven her.

(8) Et foretak som har ordning med ytelsesbasert alderspensjon etter lov om foretakspensjon, kan supplere denne med pensjonsordning etter loven her i samsvar med bestemmelsene gitt i eller i medhold av lov om foretakspensjon § 2-12.

§ 2-10 *Parallelle pensjonsordninger*

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en ytelsesbasert eller engangsbetalt foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning (parallelle pensjonsordniger).

(2) For et foretak som har parallelle pensjonsordninger gjelder følgende:

a) ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
b) regelverket for ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
c) rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i ordningene.

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en eller flere av pensjonsordningene.

§ 2-11 *Arbeidstakernes valgrett*

(1) Når et foretak oppretter parallelle ordninger, skal hver enkelt arbeidstaker ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Det kan likevel fastsettes i regelverket at arbeidstakerorganisasjoner som har medlemmer ansatt i foretaket kan velge ordning for sine medlemmer. Det skal fastsettes i regelverket hvilken ordning arbeidstaker som ikke foretar noe valg etter første punktum skal være medlem av.

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende for arbeidstaker som blir ansatt i foretaket.

(3) En arbeidstaker kan ikke velge å bli medlem av en pensjonsordning dersom reglene om

medlemskap som gjelder for ordningen er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem.

§ 2-12 *Flytting av medlemskap*

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap fra den ene til en av de andre pensjonsordningene.

(2) En arbeidstaker skal i alle tilfelle ha rett til flytting av medlemskap ved vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av regelverket for øvrig i en av pensjonsordningene, dersom endringen er av betydning for fremtidige rettigheter i ordningen.

(3) Ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap i kapittel 6 tilsvarende. Grensen på 12 måneder i § 6-1 annet ledd gjelder samlet medlemskap i de to ordningene.

Kapittel 3. Medlemskap i pensjonsordningen

§ 3-1 *Krav til regelverket*

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om medlemskap og opptak av medlemmer.

(2) I regelverket kan det gjøres unntak eller fastsettes særlige vilkår for særlige grupper av arbeidstakere. Bestemmelsene må være i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

§ 3-2 *Alminnelige regler om medlemskap*

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år. Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelsen i første punktum. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.

(2) Arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir pensjonsopptjening av minst tilsvarende verdi, skal ikke være medlemmer av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(3) Pensjonsordningen kan også omfatte arbeidsgiveren og annen person som må anses som innehaver av foretaket. Bestemmelsene i § 3-4 gjelder tilsvarende. Finanstilsynet kan gi forskrift om hvilke personer som skal omfattes av dette ledd.

(4) Personer som ikke er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter, kan ikke være medlem av pensjonsordningen. Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelsen i første punktum.

§ 3-3 *Nye arbeidstakere*

(1) En arbeidstaker som ansettes av foretaket og som fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket.

(2) Forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11 gjelder ved flytting til pensjonsordningen av pensjonsbeholdning og andre midler knyttet til pensjonsbevis for opptjent pensjon.

§ 3-4 *Arbeidstakere i deltidsstilling*

(1) Arbeidstaker som har mindre enn 20 prosent av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) Pensjonsopptjeningen for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling.

§ 3-5 *Sesongarbeidere*

(1) Arbeidstaker som er sesongarbeider og som i løpet av et kalenderår utfører arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn 20 prosent av tilsvarende fulltidsstilling, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) I regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør 20 prosent av fulltidsstilling.

§ 3-6 *Arbeidstakere med permisjon*

(1) Arbeidstaker som har permisjon for et fastsatt tidsrom og som forutsettes å gjenoppta arbeid i foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden.

(2) Bestemmelsene i første ledd kan fravikes for permisjon i henhold til avtale ved at det i regelverket fastsettes:

a) særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer, eller
b) at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet.

Det samme gjelder for permisjon i henhold til lov dersom arbeidstakeren er medlem av en annen pensjonsordning i permisjonstiden.

(3) Regelverket kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte som følge av driftsinnskrenkninger mv., skal være medlemmer av pensjonsordningen.

§ 3-7 *Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre*

Arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, skal først bli medlem av pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-8 *Eldre arbeidstakere*

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-7 frem til fylte 75 år. Dette gjelder selv om arbeidstakeren ved ansettelsen mottar alderspensjon fra folketrygden eller fra annen kollektiv pensjonsordning.

(2) Arbeidstaker som etter uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, har fortsatt rett til pensjonsopptjening i pensjonsordningen frem til fylte 75 år.

Kapittel 4. Alderspensjon

I. Alminnelige regler

§ 4-1 *Retten til alderspensjon*

Det enkelte medlem i pensjonsordningen opptjener rett til alderspensjon gjennom årlig oppbygging av en pensjonsbeholdning. Retten til pensjonsbeholdningen faller bort ved medlemmets død.

§ 4-2 *Krav til pensjonsplanen*

(1) Pensjonsplanen skal inneholde bestemmelsene om beregning og innbetaling av årlige innskudd og premier fra foretaket, om oppbygging av de enkelte medlemmers pensjonsbeholdning, samt om beregning og utbetaling av årlig pensjon.

(2) I pensjonsplanen skal årlig innskudd fra foretaket være fastsatt som en bestemt prosent, jf. § 4-7, av de enkelte medlemmenes lønn i foretaket inntil 12 ganger grunnbeløpet i folketrygden (G). Det kan fastsettes i pensjonsplanen at det for medlemmers lønn mellom 7,1 G og inntil 12 G skal innbetales et tilleggsinnskudd.

(3) Årlig innskudd for medlemmene skal være høyere for kvinner enn for menn. Tillegget til årlig innskudd for kvinner skal settes slik at den årlige pensjon som innskuddene ventes å gi, er uavhengig av medlemmets kjønn. Kongen kan gi forskrift om beregning av slike tillegg til årlige innskudd.

(4) Årlig innskudd for medlem i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av det innskuddet ville vært dersom medlemmet hadde fulltidsstilling.

§ 4-3 *Beregning av lønn*

(1) Et medlems lønn er den lønn som medlemmet mottar fra foretaket i løpet av året.

(2) Endring i lønn skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft.

(3) Det kan i pensjonsplanen fastsettes at det skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg, eller i stedet at det skal gjøres et fradrag på inntil 10 prosent av lønn etter første ledd.

§ 4-4 *Endring av pensjonsplanen*

(1) Før en endring i pensjonsplanen vedtas, skal endringen forelegges styringsgruppen til uttalelse.

(2) Det kan ikke gjennomføres endringer i pensjonsplanen og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmers rett til alderspensjon på tidspunktet for endringen.

II. Pensjonsopptjening. Kostnader og risikopremier

§ 4-5 *Årlig oppbygging av pensjonsbeholdning*

(1) Pensjonsbeholdningen for det enkelte medlem skal tilføres årlig innskudd for medlemmet i samsvar med pensjonsplanen etter hvert som årets innskudd innbetales av foretaket. Dersom det er fastsatt i pensjonsplanen, kan foretaket i et bestemt år tilføre pensjonsbeholdningen et beløp som tilsvarer inntil 2 prosent av årets lønn som tillegg til årets innskudd etter pensjonsplanen. Summen av innskuddene kan ikke overstige maksimalgrensene etter § 4-7.

(2) Pensjonsinnretningen skal hvert år tilføre pensjonsbeholdningen for medlemmene de midler som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer som før uttak av pensjon er død i løpet av året. Som grunnlag for fordelingen mellom de enkelte medlemmer benyttes pensjonsinnretningens beregningsgrunnlag.

(3) Utbetaling i henhold til forsikring som gir et medlem rett til innskuddsfritak ved uførhet etter § 2-1 annet ledd, skal tilføres pensjonsbeholdningen.

(4) Den avkastning som oppnås ved forvaltningen av midlene i pensjonsbeholdningen i opptjeningstiden, skal årlig tilføres pensjonsbeholdningen, med mindre annet er fastsatt i med-

hold av § 4-6. Midler for regulering av pensjonsbeholdningen i henhold til reglene i § 4-6 skal i tilfelle årlig tilføres pensjonsbeholdningen.

§ 4-6 *Valgfri garantert regulering av pensjonsbeholdningen.*

(1) Det kan fastsettes i pensjonsplanen at det enkelte medlems pensjonsbeholdning i opptjeningsperioden skal reguleres årlig, enten i samsvar med alminnelig lønnsvekst, beregnet som i folketrygden, eller i samsvar med den gjennomsnittlige lønnsutviklingen i foretaket.

(2) Regulering av pensjonsbeholdningen som nevnt i første ledd gjelder likevel ikke for medlemmer som har tatt ut full pensjon eller har fratrådt sin stilling i foretaket. Ved delvis uttak av pensjon gjelder reguleringen den del av pensjonsbeholdningen som ikke er omregnet til alderspensjonsytelser.

(3) Midler til regulering av pensjonsbeholdningen etter første ledd skal dekkes av årlig avkastning av de midler som er knyttet til medlemmenes pensjonsbeholdninger. Årlig avkastning som overstiger årets midler til regulering, skal tilføres pensjonsordningens reguleringsfond. Dersom årets avkastning ikke er tilstrekkelig, dekkes midler til regulering ved overføring av midler fra reguleringsfondet. Udekket del av reguleringen skal dekkes av foretaket.

(4) Første til tredje ledd gjelder også regulering av pensjonsbeholdninger som forvaltes i egen investeringsportefølje ved investeringsvalg for foretaket etter reglene i § 5-5.

(5) Kongen kan gi forskrift om en øvre grense for størrelsen på reguleringsfondet. Overskytende midler skal tilføres premiefondet.

§ 4-7 *Grenser for årlig innskudd*

(1) Foretakets innskudd etter § 4-5 første ledd kan i pensjonsplanen ikke settes høyere enn 7 prosent av medlemmets samlede lønn inntil 12 G i det enkelte år. Tilleggsinnskudd for medlemmets lønn mellom 7,1 G og 12 G kan i pensjonsplanen ikke settes høyere enn 18,1 prosent av slik lønn i det enkelte år. Kongen kan gi forskrift om høyere prosentsatser for stillinger med rett til uttak av tjenestepensjon før fylte 62 år.

(2) Betaling for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen skal dekkes innenfor prosentgrensene i første ledd. Tillegget til årlige innskudd for kvinner etter § 4-2 tredje ledd, regulering som foretaket skal dekke etter §§ 4-6 tredje ledd og 4-14 første ledd samt årlig premie for innskuddsfritak ved uførhet etter § 2-1 annet ledd og årlig vederlag for avkastningsrisiko etter § 5-1 annet ledd og i tilfelle etter § 5-7, kommer i tillegg til prosentgrensene i første ledd.

(3) Kongen kan gi forskrift om høyeste avkastningsprosent for avkastning som i et år skal tilføres pensjonsbeholdningen etter § 4-5 fjerde ledd eller i tilfelle reguleringsfondet etter § 4-6 tredje ledd. Avkastning ut over fastsatt prosentsats skal tilføres premiefondet.

§ 4-8 *Årlige kostnader og risikopremier*

Betaling for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen, årlig premie for innskuddsfritak ved uførhet etter § 2-1 annet ledd samt årlig vederlag for avkastningsrisiko etter § 5-1 annet ledd og i tilfelle etter § 5-7 skal årlig dekkes av foretaket som tillegg til årlige innskudd til alderspensjon.

III. Uttak av alderspensjon mv.

§ 4-9 *Alder ved uttak av alderspensjon*

(1) En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan gi forskrift om adgang til uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:

a) medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
b) krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.

§ 4-10 *Utbetalingstid*

(1) Alderspensjon skal ytes fra uttak av alderspensjon etter § 4-9 og så lenge arbeidstakeren lever, med mindre annet følger av annet ledd eller § 4-16. Livsvarig alderspensjon kan ikke omdannes til tidsavgrenset alderspensjon etter reglene i § 4-16.

(2) Det kan likevel fastsettes i pensjonsplanen at utbetalingstiden kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Et medlem og pensjonsinnretningen kan også avtale at alderspensjon bare skal ytes i det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Ved

omregningen etter dette ledd gjelder § 4-12 femte ledd.

§ 4-11 *Beregning av årlige alderspensjonsytelser*

(1) Årlig alderspensjon beregnes på grunnlag av medlemmets pensjonsbeholdning og forventet gjenstående levetid ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet. Ved uttak av pensjon skal en forholdsmessig del av reguleringsfondet etter § 4-6 tredje ledd på dette tidspunkt tilføres medlemmets pensjonsbeholdning.

(2) Årlig pensjonsytelse beregnes for hvert årskull slik at nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsytelser er uavhengig av uttakstidspunktet.

§ 4-12 *Uttak av alderspensjon og omregning av pensjonsytelser*

(1) Medlemmet skal gi pensjonsinnretningen melding om fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Dersom det ikke er sendt melding om uttak av alderspensjon innen fylte 75 år, skal pensjonen uansett utbetales.

(2) Medlemmet kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsbeholdningen. Graden av uttak kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Medlemmet kan på ethvert tidspunkt etter uttakstidspunktet og fram til fylte 75 år endre uttaksgraden til fullt uttak av pensjon. Medlemmet kan også endre uttaksgraden ved fylte 67 år og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Ved fylte 75 år skal uttaket uansett endres til fullt uttak.

(4) Dersom et medlem endrer uttaksgraden, skal pensjonsytelsen beregnes på nytt etter reglene i § 4-11 ut fra medlemmets samlede pensjonsbeholdning på omregningstidspunktet. Har et medlem stoppet uttak av pensjon, beregnes pensjonsytelsen ved senere uttak av pensjon etter reglene i § 4-11 ut fra medlemmets samlede pensjonsbeholdning på det nye uttakstidspunktet.

(5) Settes utbetalingstiden ned etter reglene i § 4-10 annet ledd, beregnes alderspensjonen ut fra pensjonsbeholdningen på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet.

(6) Medlem som mottar uførepensjon, kan ikke samtidig ta ut alderspensjon i den utstrekning samlet uførepensjon og alderspensjon overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent. Blir arbeidstaker ufør etter uttak av alderspensjon, reduseres alderspensjonsutbetalingen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent.

§ 4-13 *Pensjonsopptjening etter pensjonsuttak*

(1) Pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak av full pensjon, omregnes til årlig pensjon etter reglene i § 4-11 på grunnlag av forventet gjenstående levetid ut fra beregningsgrunnlaget på omregningstidspunktet. Det omregnede beløpet legges til årlig pensjonsytelse.

(2) Omregningen foretas med virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen fant sted.

(3) Ved gradert uttak av pensjon skal pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak, omregnes til pensjon når uttaksgraden endres.

§ 4-14 *Årlig avkastning. Regulering av pensjoner under utbetaling*

(1) Det kan fastsettes i pensjonsplanen at foretaket årlig skal betale for regulering av pensjoner under utbetaling. Slik regulering skal være i samsvar med alminnelig lønnsvekst og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Årlig pensjonsregulering dekkes av årets avkastning av midlene i pensjonsbeholdningene til de medlemmer som har tatt ut pensjon. Årlig avkastning som overstiger årets pensjonsregulering skal tilføres pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond. Dersom årlig pensjonsregulering ikke kan dekkes av årets avkastning eller ved overføring av midler i pensjonsreguleringsfondet, skal udekket del av pensjonsreguleringen dekkes av foretaket.

(2) Dersom pensjonsplanen ikke inneholder bestemmelse som nevnt i første ledd, skal årlig avkastning av midlene i det enkelte medlems pensjonsbeholdning i utbetalingsperioden utbetales som tillegg til medlemmets pensjonsytelse i de påfølgende år. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift om beregning og utbetaling av slike tillegg.

(3) Ved gradert uttak av pensjon foretas forholdsmessig utbetaling av tillegg etter fjerde ledd.

(4) Kongen kan gi forskrift om en øvre grense for størrelsen på pensjonsordningens pensjonsreguleringsfond. Overskytende midler skal tilføres premiefondet.

§ 4-15 *Opplysningsplikt om pensjonsytelser*

(1) Pensjonsinnretningen skal i løpet av det året en arbeidstaker fyller 61 år, gi vedkommende informasjon om beregnet årlig pensjons-

ytelse ved uttak av pensjon fra hvert av årene fra fylte 62 år til fylte 67 år, henholdsvis med og uten fortsatt pensjonsopptjening. Det skal også gis informasjon om retten til pensjonsopptjening ved arbeid etter fylte 67 år.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinnretningen mottar melding etter § 4-12 om uttak av pensjon før fylte 67 år. Er utbetalingstiden redusert etter § 4-16 annet ledd, skal pensjonsinnretningen gi arbeidstakeren skriftlig informasjon om adgangen til å redusere uttaket fra folketrygden og andre pensjonsleverandører.

(3) Informasjonen etter første og annet ledd skal gis skriftlig og på en oversiktlig og lett forståelig måte.

(4) Kongen kan gi forskrift om pensjonsinnretningers opplysningsplikt.

IV. Pensjonsordning med tidsavgrenset alderspensjon

§ 4-16 *Tidsavgrenset utbetalingsperiode*

(1) Det kan fastsettes i pensjonsplanen at alderspensjonen skal opphøre ved fylte 80 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt minst i 10 år. Medlemmet kan kreve tidsavgrenset alderspensjon omdannet til livsvarig alderspensjon.

(2) Ved uttak av pensjon beregnes årlig pensjonsytelse ut fra pensjonsbeholdningen og forventet utbetalingsperiode på uttakstidspunktet etter reglene i § 4-11 annet ledd. Utbetalingstiden kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. § 4-10 annet ledd.

(3) Ved endret uttaksgrad skal pensjonsytelsen beregnes på nytt ut fra medlemmets samlede pensjonsbeholdning og forventet utbetalingsperiode på endringstidspunktet. Tilsvarende gjelder ved omdanning til livsvarig alderspensjon.

V. Tilskudd fra arbeidstakerne

§ 4-17 *Tilskudd fra arbeidstakerne*

(1) Ved avtale mellom foretaket og minst to tredeler av medlemmene i pensjonsordningen eller fagforeninger som representerer minst to tredeler av medlemmene, kan det fastsettes at medlemmene selv skal innbetale et årlig innskudd til pensjonsordningen. Avtalen skal fastsette om medlemmene skal ha adgang til å reservere seg mot å delta i tilskuddordningen, og i tilfelle vilkårene for reservasjonsretten. Minst to tredeler av medlemmene i pensjonsordningen må bli med i ordningen om årlige innskudd fra arbeidstakerne.

(2) Avtalen skal fastsette årlig innskudd fra medlemmene som en bestemt prosent av det enkelte medlems lønn inntil 12 G, samt angi hvordan innskudd fra medlemmene skal innbetales. Det årlige innskudd i prosent av lønn kan ikke settes høyere enn halvparten av lovens grenser for årlig innskudd i § 4-7 for lønn inntil 12 G. Samlet årlig innskudd for hvert medlem fra medlemmet selv og fra foretaket skal ikke overstige de grenser for årlig innskudd som følger av § 4-7.

(3) Årets innskudd fra et medlem skal tilføres medlemmets pensjonsbeholdning etter hvert som innskudd blir innbetalt. Det kan avtales at inntil en forholdsmessig del av de premier og kostnader som foretaket skal dekke etter § 4-8, skal dekkes av de medlemmer som omfattes av tilskuddordningen. Dette skjer i tilfelle ved fradrag i årlig avkastning av pensjonsbeholdningen.

(4) De bestemmelser som etter avtalen skal gjelde for arbeidstakernes tilskuddordning, skal inntas i pensjonsplanen for pensjonsordningen. Arbeidstakere som ansettes etter etablering av tilskuddsordningen, skal være med i ordningen.

Kapittel 5. Pensjonsordningens midler

§ 5-1 *Pensjonsordningens midler*

(1) Pensjonsordningens midler omfatter summen av medlemmenes pensjonsbeholdninger til enhver tid, premiefondet og i tilfelle pensjonsordningens reguleringsfond og pensjonsreguleringsfond. Midler knyttet til pensjonsbevis omfattes ikke av pensjonsordningens midler.

(2) Pensjonsinnretningen skal garantere at pensjonsordningens midler ikke reduseres som følge av negativt avkastningsresultat, med mindre annet følger av § 5-4. Overfor medlemmene av pensjonsordningen gjelder dette selv om pensjonsinnretningen og foretaket har inngått avtale etter § 5-5 om at pensjonsordningens midler skal forvaltes som egen investeringsportefølje med rett til investeringsvalg for foretaket.

(3) Pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

(4) Pensjonsordningens midler kan overføres til annen pensjonsinnretning ved flytting av pensjonsordningen etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

§ 5-2 *Forholdet til foretaket*

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler.

(2) Midlene hefter ikke for foretakets forpliktelser. Midlene kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke foretakets kreditorer.

(3) Midler i premiefond kan likevel tilbakeføres til foretaket etter reglene i § 5-12.

II. Kapitalforvaltning

§ 5-3 *Forsvarlig kapitalforvaltning*

Pensjonsordningens midler skal forvaltes på forsvarlig måte i samsvar med de regler for kapitalforvaltning som til enhver tid gjelder for pensjonsinnretningen.

§ 5-4 *Individuell investeringsportefølje*

(1) I pensjonsordninger hvor pensjonsbeholdninger under opptjening ikke skal gis garantert regulering, kan foretaket fastsette i regelverket at det skal opprettes egen pensjonskonto for hvert medlem, og at hver pensjonskonto skal tilordnes en egen investeringsportefølje som tilsvarer pensjonsbeholdningen til det enkelte medlem. Foretaket og pensjonsinnretningen skal inngå avtale om hvordan investeringsporteføljen skal settes sammen og den adgang medlemmene skal ha til å endre sammensetningen. Styringsgruppen skal gis anledning til å uttale seg før avtalen inngås.

(2) Avkastningen ved forvaltningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Medlemmet bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, hvis ikke annet er fastsatt i regelverket eller ved avtale med pensjonsinnretningen.

(3) Kostnadene ved administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen dekkes av foretaket etter § 4-8. Særskilte kostnader ved endring av investeringsporteføljen og for særskilt avkastningsgaranti etter § 5-7 skal dekkes av det enkelte medlem og kan belastes pensjonskontoen.

(4) Ved uttak av pensjon beregnes medlemmets årlige pensjon på grunnlag av verdien på uttakstidspunktet av medlemmets pensjonsbeholdning. Reglene i §§ 4-9 til 4-13, § 4-14 annet og tredje ledd og § 4-15 gjelder tilsvarende. Kostnader og risikopremier i utbetalingsperioden dekkes etter reglene i § 4-8. Medlemmet kan likevel kreve at pensjonsbeholdningen fortsatt skal forvaltes som egen investeringsportefølje etter reglene i første til annet ledd i paragrafen her. I så fall beregnes årlig pensjonsytelse ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling. Kongen kan gi forskrift om beregning og utbetaling av årlig alderspensjon når pensjonsbeholdningen forvaltes som egen investeringsportefølje.

§ 5-5 *Investeringsvalg for foretaket*

(1) Pensjonsinnretningen og foretaket kan ved pensjonsordning med vilkår om regulering av pensjoner under opptjening etter reglene i § 4-6 avtale at pensjonsordningens midler skal forvaltes som egen investeringsportefølje med rett til investeringsvalg for foretaket. Avtalen medfører ingen begrensninger i foretakets forpliktelser overfor medlemmene i pensjonsordningen i henhold til regelverket eller loven her.

(2) Negativt avkastningsresultat på investeringsporteføljen skal dekkes av foretaket, med mindre annet følger av pensjonsinnretningens avkastningsgaranti etter § 5-7.

(3) Årets avkastningsresultat benyttes til oppregulering av pensjonsbeholdningene og i tilfelle overføring til reguleringsfondet etter reglene i § 4-6 tredje ledd, og til oppregulering av pensjoner under utbetaling og i tilfelle overføring til pensjonsreguleringsfondet etter reglene i § 4-14.

(4) Er avkastningsresultatet negativt eller ikke tilstrekkelig til å dekke årets regulering av pensjonsbeholdninger etter § 4-6 tredje ledd eller regulering av pensjoner under utbetaling etter § 4-14 første ledd, skal de midler som trengs for å sikre arbeidstakernes pensjonsrettigheter overføres fra premiefondet eller foretaket.

(5) Avtalen skal fastsette hvordan investeringsporteføljen skal være sammensatt og hvilken adgang foretaket har til å endre sammensetningen. Avtalen skal inneholde regler om foretakets plikt til å dekke negativt avkastningsresultat som ikke dekkes ved overføring fra premiefondet.

§ 5-6 *Sammensetning og registrering av investeringsportefølje*

(1) En investeringsportefølje sammensettes i samsvar med retningslinjer for kapitalforvaltningen i pensjonsinnretningen og kan bestå av:

a) andeler i verdipapirfond,
b) andeler i en særskilt investeringsportefølje, og
c) kontanter og tilsvarende likvider.

(2) Eiendeler tilordnet den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

(3) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

§ 5-7 *Avkastningsgarantier*

(1) Pensjonsinnretningen kan ved avtale påta seg garantiansvar utover det som følger av § 5-1 for avkastningen som vil bli oppnådd ved forvaltningen av pensjonsordningens midler. For midler som forvaltes som en egen investeringsportefølje etter §§ 5-4 eller 5-5 kan garantiansvaret knyttes til en negativ prosentsats. Pensjonsinnretningen skal kreve særskilt årlig vederlag for dekning av garantirisikoen i henhold til den pristariff som gjelder på avtaletidspunktet.

(2) Avtalen skal angi den årlige avkastningsprosent som gjelder for garantien. Det kan ikke avtales høyere avkastningsprosent enn 3 prosent. Finanstilsynet kan i forskrift fastsette en høyere eller lavere prosentgrense for avkastningsgarantier.

(3) Det skal også fremgå av avtalen hvilke deler av pensjonsordningens midler som omfattes av garantien.

(4) Kongen kan gi forskrift om avkastningsgarantier over perioder på inntil fem år.

§ 5-8 *Kontoinformasjon*

(1) Pensjonsinnretningen skal hvert år gi de enkelte medlemmer opplysning om:

a) pensjonsbeholdningen ved årets utgang, samt midler tilført pensjonsbeholdningen som innskudd og premie, dødelighetsarv og avkastning i løpet av året,
b) årets regulering av pensjonsbeholdning eller pensjonsytelser, herunder reguleringspremie som er dekket av avkastning av pensjonsbeholdningen,
c) pensjonsytelse utbetalt i løpet av året,
d) risikopremier og andre kostnader belastet avkastningen, og
e) tap som er belastet investeringsporteføljen ved forvaltning av pensjonsordningens midler eller pensjonsbeholdningen i egen investeringsportefølje.

(2) Kongen kan gi forskrift om hvilken informasjon som skal gis fra pensjonsinnretningen.

III. Premiefond

§ 5-9 *Premiefond for pensjonsordningen*

(1) Foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen.

(2) Midler i premiefondet skal forvaltes av pensjonsinnretningen i samsvar med de regler for kapitalforvaltningen som til enhver tid gjelder for pensjonsinnretningen. Avkastningen på midler knyttet til premiefond skal årlig tilføres premiefondet.

(3) Premiefondet kan flyttes til annen pensjonsinnretning eller institusjon etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

(4) Midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til foretakets pensjonsordninger.

§ 5-10 *Premiefondets midler*

Premiefondet skal tilføres:

a) alle tilskudd til premiefondet som omfattes av skatteloven § 6-46 tredje ledd bokstav b,
b) avkastningen av midlene i premiefondet etter § 5-9 annet ledd,
c) avkastning som tilordnes premiefondet etter § 4-7 tredje ledd,
d) midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling,
e) for mye betalt innskudd for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året, og
f) pensjonsbeholdning for medlem som ved fratredelse fra foretaket har kortere tjenestetid enn 12 måneder, jf. § 6-1 annet ledd annet punktum.

§ 5-11 *Bruk av premiefondet*

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

a) årets innskudd og premier, samt kostnader som skal dekkes av foretaket etter reglene i kapittel 4,
b) kostnad i henhold til § 2-9 fjerde ledd,
c) midler til sikring av arbeidstakernes pensjonsrettigheter i henhold til § 5-5 fjerde ledd, og
d) kostnader i henhold til § 7-7 fjerde ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets og neste års innskudd og premier mv. etter bokstav a blir betalt.

§ 5-12 *Overføring til foretaket*

(1) Er premiefondet ved årets utgang større enn seks ganger gjennomsnittet av årets og de to foregående års innskudd og premier med kostnader og risikopremier for den eller de pensjonsordninger foretaket har, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp tilbakeføres til foretaket.

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefondet som overstiger halvparten av grensen

etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen til uttalelse.

Kapittel 6. Opphør av medlemskap. Pensjonsbevis

I. Alminnelige regler

§ 6-1 *Opphør av medlemskap*

(1) Et medlem som slutter i foretaket uten samtidig å ta ut alderspensjon fra ordningen, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.

(2) Medlemmet beholder sin rett til pensjonsbeholdningen ved fratredelsen. Er medlemmets tjenestetid ved fratredelsen kortere enn 12 måneder, skal pensjonsbeholdningen tilføres premiefondet.

(3) Pensjonsbeholdningen kan ikke utbetales til medlemmet annet enn som pensjonsytelser etter kapittel 4.

§ 6-2 *Pensjonsbevis*

(1) Pensjonsinnretningen skal utstede pensjonsbevis som sikrer medlemmet rett til pensjonsbeholdningen etter § 6-1 annet ledd.

(2) Det skal knyttes administrasjonsreserve til pensjonsbeviset. Har medlemmet fratrådt sin stilling i foretak med pensjonsordning hvor det er valgt garantert regulering etter § 4-6, skal pensjonsbeholdningen tilføres en forholdsmessig del av pensjonsordningens reguleringsfond, jf. § 4-6 tredje ledd.

(3) Er pensjonsbeholdningen mindre enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp og medlemmet har pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold, kan medlemmet likevel bare kreve å få pensjonsbeholdningen overført til dette pensjonsbeviset eller kreve overføring til individuell pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

(4) Pensjonsbeviset skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Er pensjonsordningen i en pensjonskasse, utstedes pensjonsbevis etter reglene i § 6-3. Pensjonsbevis kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette.

§ 6-3 *Særregler for pensjonskasser*

(1) En pensjonskasse kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap som nevnt i § 1-1 annet ledd om at selskapet skal utstede pensjonsbevis til medlemmer som slutter i foretaket. Pensjonskassen skal inngå slik avtale dersom pensjonskassen etter sin tillatelse ikke har adgang til å utstede pensjonsbevis.

(2) Når pensjonsbevis ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes pensjonsbeviset av pensjonskassen.

§ 6-4 *Forsikringsforholdet etter at det er utstedt pensjonsbevis. Kontoinformasjon*

(1) Pensjonsbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt pensjonsbeviset (innehaveren) og pensjonsinnretningen som har utstedt det. Midlene knyttet til et pensjonsbevis kan overføres til annen pensjonsinnretning som nevnt i § 1-1 annet ledd, etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 11.

(2) Fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 skal tegnes på samme vilkår som pensjonsbeviset. Årlig premie kan likevel ikke overstige det beløp, justert etter alminnelig lønnsvekst, som ble innbetalt til pensjonsbeholdningen siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen.

(3) Pensjonsinnretningen skal hvert år gi innehavere av pensjonsbevis opplysning om pensjonsbeholdningen som minst angir:

a) pensjonsbeholdningen ved årets utgang, samt midler tilført pensjonsbeholdningen i løpet av året som avkastning, dødelighetsarv og premie etter annet ledd,
b) pensjonsytelse utbetalt i løpet av året,
c) risikopremie belastet årets avkastning,
d) kostnader og tap som er belastet investeringsporteføljen ved forvaltning av pensjonsbeholdningen i egen investeringsportefølje.

(4) Kongen kan gi forskrift om hvilken informasjon som skal gis fra pensjonsinnretningen etter tredje ledd.

§ 6-5 *Sammenslåing av pensjonsbevis*

(1) Arbeidstaker som har flere pensjonsbevis, kan kreve at pensjonsbevisene blir slått sammen, og at nytt pensjonsbevis blir utstedt på grunnlag av samlet pensjonsbeholdning. Det nye pensjonsbeviset utstedes av den pensjonsinnretning som har utstedt pensjonsbevisene eller som de øvrige pensjonsbevisene er flyttet til etter § 6-4 første ledd.

(2) For pensjonsbevis som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes, foretas omregning som nevnt i § 4-13 første ledd. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen.

(3) Kongen kan gi forskrift om sammenslåing av pensjonsbevis.

§ 6-6 *Utenlandske statsborgere*

Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke midlene knyttet til pensjonsbeviset til å sikre pensjonsrettigheter i utenlandsk pensjonsinnretning.

§ 6-7. *Registrering av pensjonsbevis*

Kongen kan gi forskrift om registrering av pensjonsbevis.

II. Forvaltning av pensjonsbevis

§ 6-8 *Forvaltning av pensjonsbeholdningen mv.*

(1) Pensjonsbeholdning knyttet til pensjonsbevis forvaltes av pensjonsinnretningen etter ellers gjeldende regler.

(2) Pensjonsinnretningen skal garantere at midlene knyttet til pensjonsbeviset til enhver tid minst tilsvarer pensjonsbeholdningen. Reglene i § 5-7 om særskilt avkastningsgaranti gjelder tilsvarende.

(3) Pensjonsbeviset skal hvert år tilføres en forholdsmessig del av de midler som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer som før uttak av pensjon er død i løpet av året. Årlig avkastning av midler i pensjonsbeholdningen tilføres pensjonsbeholdningen hvert år etter fradrag for pensjonsinnretningens årlige vederlag for avkastningsrisiko.

(4) Årlige kostnader ved administrasjon og forvaltning av pensjonsbeviset dekkes av administrasjonsavsetning knyttet til pensjonsbeviset.

(5) Bestemmelsene i paragrafen her gjelder ikke pensjonsbevis med pensjonsbeholdning forvaltet som egen investeringsportefølje etter reglene i § 6-10.

§ 6-9 *Uttak av pensjon*

(1) Reglene om uttak av alderspensjon i §§ 4-9 til 4-12, § 4-14 annet og tredje ledd og § 4-15 gjelder tilsvarende for pensjonsbevis.

(2) Det kan bare foretas gradert uttak etter § 4-12 annet og tredje ledd dersom pensjonsinnretningen samtykker til dette.

§ 6-10. *Pensjonsbevis med investeringsvalg*

(1) Ved utstedelse av pensjonsbevis eller senere kan innehaveren og pensjonsinnretningen avtale at midler tilsvarende pensjonsbeholdningen og i tilfelle administrasjonsreserven knyttet til pensjonsbeviset, skal forvaltes som egen investeringsportefølje tilordnet pensjonsbeviset. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal settes sammen og hvilken adgang innehaveren skal ha til å endre sammensetningen. En slik avtale kan bare omfatte midler tilsvarende pensjonsbeholdningen og administrasjonsreserve knyttet til pensjonsbeviset.

(2) Pensjonsbeviskontoen skal tilføres avkastningen av investeringsporteføljen. Pensjonsbeviset skal hvert år tilføres en forholdsmessig del av de midler som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer som før uttak av pensjon er død i løpet av året. Innehaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, hvis ikke annet er fastsatt ved særskilt avkastningsgaranti etter reglene i § 5-7.

(3) Pensjonsinnretningen kan kreve vederlag for administrasjon og forvaltning av pensjonsbeviset, for innehaverens bruk av rett til å endre investeringsporteføljen, og for eventuell avkastningsgaranti knyttet til pensjonsbeviset. Vederlaget kan dekkes ved belastning av pensjonsbeviskontoen. Kongen kan gi forskrift om vederlag knyttet til pensjonsbeviset og om dekning av vederlag ved belastning av pensjonsbeviskontoen.

(4) Ved uttak av alderspensjon gjelder reglene i §§ 4-9 til 4-13, § 4-14 annet og tredje ledd og § 4-15 tilsvarende. Årlig alderspensjon beregnes med utgangspunkt i investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Midlene knyttet til pensjonsbeviset skal på uttakstidspunktet overføres til alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen, med mindre innehaveren krever at midlene knyttet til pensjonsbeviset fortsatt skal forvaltes som egen investeringsportefølje. Hvis pensjonsbeviset fortsatt skal forvaltes som egen investeringsportefølje, skal årlig alderspensjon beregnes ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling. Kongen kan gi forskrift om beregningen og utbetalingen av årlig alderspensjon fra pensjonsbeviset.

(5) Før det inngås avtale om utstedelse av pensjonsbevis tilordnet egen investeringsportefølje, skal pensjonsinnretningen skriftlig opplyse innehaveren om at:

a) investeringsporteføljen tilordnet pensjonsbeviset vil bli forvaltet for innehaverens regning og risiko,

b) pensjonsytelsene bestemmes ut fra verdien av porteføljen på tidspunktet for uttak av pensjon,
c) pensjonsinnretningens ansvar for avkastningsresultatet og verdiutviklingen over tid bortfaller, med mindre annet er avtalt,
d) pensjonsinnretningen har rett til årlig vederlag som nevnt i tredje ledd.

For hvert forhold det opplyses om etter bokstav a til d, skal det samtidig opplyses skriftlig om hvilke vilkår som gjelder for et pensjonsbevis som undergis alminnelig forvaltning.

(6) Pensjonsinnretningen har plikt til å kartlegge innehaverens behov og ønske om risiko og til å opplyse om eventuelle forhold som tilsier at en avtale om forvaltning av pensjonsbeviset i egen investeringsportefølje ikke vil være i innehaverens interesse. Før det inngås avtale om utstedelse av pensjonsbevis tilordnet egen investeringsportefølje, skal pensjonsinnretningen i alle tilfelle gi innehaveren råd om sammensetningen av investeringsporteføljen tilpasset blant annet gjenstående tid til uttak av alderspensjon og størrelsen av midlene knyttet til pensjonsbeviset. Når innehaveren har nådd en alder med få år igjen til rett til uttak av pensjon, skal pensjonsinnretningen gi råd om risikoreduserende tiltak. En skriftlig sammenfatning av de råd som pensjonsinnretningen gir etter leddet her, skal sendes innehaveren. Kongen kan gi forskrift om pliktig informasjon og rådgivning.

(7) § 6-5 om sammenslåing av pensjonsbevis gjelder tilsvarende for pensjonsbevis med investeringsvalg.

Kapittel 7. Konsernforhold. Sammenslåing, deling og opphør av foretak. Avvikling og omdanning av pensjonsordning mv.

§ 7-1 *Konsernforhold*

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 12 om konsernforhold mv. gjelder tilsvarende så langt de passer. Kongen kan fastsette nærmere regler i forskrift.

§ 7-2 *Sammenslåing av foretak*

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 13 om sammenslåing av foretak mv. gjelder tilsvarende så langt de passer. Kongen kan fastsette nærmere regler i forskrift.

§ 7-3 *Deling av foretak mv.*

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 14 om deling av foretak mv. gjelder tilsvarende så langt de passer. Kongen kan fastsette nærmere regler i forskrift.

§ 7-4 *Opphør av pensjonsordningen*

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styringsgruppen og styret i pensjonskassen.

(2) Pensjonsordningen skal opphøre når det treffes vedtak om at virksomheten i foretaket skal avvikles. Det samme gjelder når det følger av bestemmelse i eller i medhold av loven her at pensjonsordningen skal opphøre.

(3) Slutter foretaket å betale innskudd til pensjonsordningen, og foreligger det ikke midler i premiefondet til dekning av innskudd og premier, skal ordningen opphøre.

§ 7-5 *Avvikling av foretaket*

(1) Skal foretaket avvikles fordi dets virksomhet overføres til annet foretak, gjelder reglene om sammenslåing av foretak i foretakspensjonsloven kapittel 13 tilsvarende så langt de passer dersom minst to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning samtidig overføres til det andre foretaket. Medlemmer som ikke overføres, skal sikres rett til pensjonsbevis etter reglene i kapittel 6.

(2) Skal mindre enn to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning overføres til det andre foretaket, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i § 7-6.

§ 7-6 *Avvikling av pensjonsordningen*

(1) Når pensjonsordningen opphører, skal avkastning frem til opphørstidspunktet tilføres pensjonsbeholdningen til det enkelte medlem.

(2) Premiefondet fordeles mellom medlemmene på grunnlag av innskudd og premie for hvert medlem i opphørsåret. Ingen skal likevel tildeles mer fra premiefondet enn det som trengs for å sikre fortsatt innbetaling av innskudd og premie i inntil 5 år eller i tilfelle en kortere periode fram til uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen ved fylte 67 år. Resten av premiefondet tilbakeføres til foretaket.

(3) Reglene i kapittel 6 gjelder tilsvarende. Midler tildelt et medlem fra premiefondet tillegges opptjent pensjonsbeholdning.

(4) Ved avvikling av pensjonskasse skal egenkapitalen etter sluttregnskapet anvendes som fastsatt i vedtektene. For øvrig kan egenkapitalen med Finanstilsynets samtykke utbetales til foretaket.

§ 7-7 *Omdanning til foretakspensjonsordning eller innskuddspensjonsordning*

(1) Et foretak som vil opprette pensjonsordning etter lov om foretakspensjon eller lov om innskuddspensjon i stedet for pensjonsordning etter loven her, skal avvikle pensjonsordningen etter reglene i §§ 7-4 til 7-6. Premiefond knyttet til pensjonsordningen skal likevel overføres som premiefond eller innskuddsfond for den nye pensjonsordningen.

(2) Det kan fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen at opptjent pensjonsbeholdning benyttes som premiereserve for medlemmenes alderspensjonsrettigheter i pensjonsordning etter lov om foretakspensjon. Lov om foretakspensjon §§ 4-11 annet og tredje ledd, 4-12 og 4-13 gjelder tilsvarende. Bestemmelsen i leddet her gjelder ikke når pensjonsordningen er opprettet med investeringsvalg.

(3) Annet ledd gjelder ikke arbeidstakere som på grunn av alder ikke har rett etter regelverket til å bli medlem av foretakspensjonsordningen eller innskuddspensjonsordningen, eller som for øvrig ikke har rett til å bli medlem av foretakspensjonsordningen etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 3 eller innskuddspensjonsordningen etter reglene i innskuddspensjonsloven kapittel 3, med mindre annet er fastsatt i regelverket. Tjenestepensjonsordningen etter loven her videreføres for slike arbeidstakere.

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av pensjonsbevis ved omdanning etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige.

Kapittel 8. Sluttbestemmelser

§ 8-1 *Ikrafttredelse. Overgangsregler*

(1) Loven gjelder fra det tidspunkt Kongen bestemmer. De enkelte deler av loven kan settes i kraft til ulik tid.

(2) Kongen kan gi overgangsregler.

§ 8-2 *Endringer i andre lover*

I

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 4-2 annet ledd skal lyde:

(2) Uten hensyn til bestemmelsen i første ledd c, skal livrenteforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 10-2 e medtas ved fastsettelse av skattepliktig formue, forutsatt at forsikringen er tegnet i selskap som har eller har hatt tillatelse til å drive forsikringsvirksomhet her i landet. Dette omfatter likevel ikke rettigheter etter folketrygdloven, *foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og tjenestepensjonsloven,* samt rettigheter etter offentlige tjenestepensjonsordninger og andre pensjonsordninger som er pålagt i lov eller i medhold av lov. Det samme gjelder kollektiv livrenteforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 10-1 g, samt uforfalt krav i tilknytning til uførepensjon under utbetaling.

§ 6-46 overskriften skal lyde:

§ 6-46. *Tilskudd til pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon, lov om innskuddspensjon og lov om tjenestepensjon fra arbeidsgiver, selvstendig næringsdrivende mv.*

§ 6-46 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Arbeidsgiver gis fradrag for tilskudd til tjenestepensjonsordninger etter tjenestepensjonsloven. Fradraget omfatter:

a. den skattepliktiges andel av årlig innskudd og premie,
b. tilskudd til premiefond med inntil 50 prosent av gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under bokstav a og den skattepliktiges andel av årets premie i de to foregående årene, likevel bare så langt fondet ikke overstiger seks ganger gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av premie i de to foregående år,
c. den skattepliktiges andel av tilskudd til regulering av pensjonsbeholdningen etter tjenestepensjonsloven § 4-6 tredje ledd og til regulering av pensjoner under utbetaling etter § 4-14 første ledd,
d. årlige kostnader og risikopremier i henhold til tjenestepensjonsloven § 4-8.

§ 6-46 tredje ledd blir nytt fjerde ledd.

§ 6-46 femte og sjette ledd skal lyde:

(5) Fradrag kan kreves når premien, tilskuddet eller innskuddet etter første, *annet og tredje* ledd er endelig betalt til pensjonsordningen innen tre måneder etter utgangen av vedkommende inntektsår.

(6) Fradrag etter første, annet, *tredje og femte* ledd gis bare hvis arbeidsgiver har avtale med det selskapet mv. der pensjonsordningen er tegnet, om at dette ukrevet innberetter opplysninger om utbetalinger fra pensjonsordningen til ligningsmyndighetene i henhold til ligningsloven.

§ 6-47 første ledd bokstav b skal lyde:

b. den trygdedes tilskudd til pensjonsordning i arbeidsforhold, som omhandlet i § 6-46 første ledd a og e, § 6-46 annet ledd bokstav a, *§ 6-46 tredje ledd bokstav a og* § 6-46 *femte* ledd.

II

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-9 skal lyde:

§ 2-9. *Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger*

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven *og pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven (parallelle pensjonsordninger)*. Et foretak kan *også* ha to pensjonsordninger etter loven her dersom den ene har ytelsesbasert og den andre engangsbetalt alderspensjon.

(2) For et foretak som *etter første ledd* har flere pensjonsordninger, gjelder følgende:

a) ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
b) regelverket *i ordningene* skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
c) rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte *i ordningene*.

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en eller *flere av pensjonsordningene*.

§ 2-11 første ledd skal lyde:

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap *til en av de andre pensjonsordningene*.

§ 2-12 første og annet ledd skal lyde:

(1) Et foretak som har ordning med ytelsesbasert alderspensjon etter loven her, kan supplere denne med en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, *en pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven* eller en pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon etter loven her (kombinerte pensjonsordninger).

(2) For kombinerte pensjonsordninger etter første ledd gjelder følgende:

a) samtlige ansatte som omfattes av regelverkets bestemmelser om medlemskap i pensjonsordningen med ytelsesbasert alderspensjon, skal være medlem av begge pensjonsordningene,
b) innskuddspensjonen, *tjenestepensjonen* eller den engangsbetalte alderspensjonen skal utgjøre et tillegg til ytelsene i den ytelsesbaserte alderspensjonsordningen,
c) regelverket i pensjonsordningene skal utformes med sikte på at forskjellsbehandling mellom arbeidstakere unngås så langt det er mulig når det gjelder samlet pensjon sett i forhold til lønn og tjenestetid i foretaket,
d) et foretak kan ikke samtidig ha kombinerte pensjonsordninger og parallelle pensjonsordninger etter § 2-9*, tjenestepensjonsloven § 2-10* eller innskuddspensjonsloven § 2-10.

§ 15-6 skal lyde:

§ 15-6. Omdanning til *innskuddspensjonsordning eller tjenestepensjonsordning* og lukking

(1) Et foretak som har pensjonsordning etter loven her og som i stedet vil opprette pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven *eller tjenestepensjonsloven*, skal avvikle pensjonsordningen etter reglene i kapitlet her. Premiefond knyttet til pensjonsordningen kan likevel overføres som innskuddsfond for den nye pensjonsordningen.

(2) Foretaket kan velge å videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning *eller tjenestepensjonsordning*. Arbeidstakerne skal kunne velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning *eller tjenestepensjonsordning*. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(3) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning *eller tjenestepensjonsordning*, og

som da har 15 år eller mindre igjen til opptjeningsalderen. I så fall skal også medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger inngå i den videreførte ordningen. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av annet ledd annet punktum. Medlemmer som nevnt i annet punktum skal ved friskmelding uten rett til uførepensjon gå over til innskuddspensjonsordningen *eller tjenestepensjonsordningen*. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(4) Foretaket kan etter avtale med arbeidstakerne eller deres organisasjoner videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning *eller tjenestepensjonsordning*. Medlemmer med rett til uførepensjon med en uføregrad på 100 prosent skal likevel sikres ved fripolise. Medlemmer som nevnt i første punktum skal ha rett til å velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning *eller tjenestepensjonsordning*. De skal gå over til innskuddspensjonsordningen *eller tjenestepensjonsordningen* ved friskmelding uten rett til uførepensjon, og det skal da utstedes fripolise fra den videreførte ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(5) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelig.

IV

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-10 skal lyde:

§ 2-10. *Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger*

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha ytelsesbasert eller engangsbetalt foretakspensjonsordning *og pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven (parallelle pensjonsordninger)*.

(2) For foretak som har parallelle pensjonsordninger etter første ledd gjelder følgende:

a) ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
b) regelverket *i ordningene* skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverander og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
c) rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte *i pensjonsordningene*.

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en *eller flere* av pensjonsordningene.

§ 2-12 første ledd skal lyde:

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap til *en av de andre pensjonsordningene*.

§ 2-13 skal lyde:

§ 2-13. *Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger*

Et foretak som har ordning med ytelsesbasert alderspensjon etter foretakspensjonsloven *eller tjenestepensjonsordning etter tjenestepensjonsloven*, kan supplere denne med pensjonsordning etter loven her i samsvar med bestemmelsene gitt i medhold av foretakspensjonsloven § 2-12 *eller lov om tjenestepensjon § 2-9*.

§ 5-2 første ledd skal lyde:

(1) Innskuddsplanen skal fastsettes slik at pensjonsinnskuddene ikke utgjør en større del av lønn for høytlønte enn for lavtlønte. *Det kan likevel fastsettes at innskudd som andel av lønn for hvert medlem kan beregnes på grunnlag av en prosentsats for lønn inntil 12 G og et tilleggsinnskudd i prosent av lønn for lønn mellom 7,1 og 12 G.*

§ 5-3 første ledd bokstav d skal lyde:

d. et beløp for hvert medlem beregnet på grunnlag av ulike prosentsatser for medlemmets lønnsgrunnlag for henholdsvis lønn inntil *7,1 G og de deler av lønnen som ligger mellom 7,1 og 12 G.*

§ 5-4 første ledd skal lyde:

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddene i et år ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike prosentsatser for medlemmets lønn inntil *12* G *og for tilleggsinnskudd for lønn mellom 7,1* og 12 G.

§ 11-2 tredje ledd skal lyde:

(3) Har et foretak som deltar i sammenslåingen pensjonsordning etter foretakspensjonsloven *eller tjenestepensjonsloven*, kan den tidligere ordningen videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

Overskriften i § 11-3 skal lyde:

§ 11-3. *Foretaket som skal ha foretakspensjonsordning eller tjenestepensjonsordning*

§ 11-3 første ledd skal lyde:

(1) Skal foretaket etter sammenslåingen ha pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven, gjelder reglene i henholdsvis foretakspensjonsloven kapittel 13 eller tjenestepensjonsloven kapittel 10.

Ny § 14-3 skal lyde:

§ 14-3. *Omdanning til tjenestepensjonsordning*

Ved omdanning av pensjonsordning etter loven her til pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven, gjelder §§ 14-1 første, annet og fjerde ledd og 14-2 tilsvarende så langt de passer.

V

I lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon (OTP-loven) gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

(1) Foretak som angitt i § 1 første ledd skal ha pensjonsordninger etter *foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven* som sikrer arbeidstakere i foretaket alderspensjon i samsvar med kravene i loven her.

§ 3 første ledd skal lyde:

(1) Arbeidstaker i foretak med plikt til å etablere tjenestepensjonsordning etter § 2 har krav på at tjenestepensjonsordning etableres i samsvar med loven her. Dette gjelder ikke arbeidstaker som kan holdes utenfor foretakets pensjonsordning etter reglene i *foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven*.

§ 4 skal lyde:

§ 4. *Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon eller tjenestepensjon*

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med innskuddspensjon skal foretaket etter innskuddsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Innskuddet skal minst utgjøre 2 prosent av den lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5. Kongen kan fastsette nærmere regler om beregning av innskudd.

(2) Oppretter et foretak en pensjonsordning etter tjenestepensjonsloven skal foretaket etter pensjonsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Årlig innskudd skal minst utgjøre 2 prosent av lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av premieåret, jf. tjenestepensjonsloven § 4-3. Kongen kan gi forskrift om beregning av årlig innskudd.

(3) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre skal være innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet fyller 67 år. Foretaket dekker premiekostnadene ved innskuddsfritak ved uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

(4) Kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen skal dekkes av foretaket i tillegg til innskuddet etter første *og annet* ledd. Kostnader ved endring av investeringsporteføljen etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd skal dekkes av kontohaveren.

(5) Paragrafen her gjelder tilsvarende for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven.

(6) Kongen kan gi forskrift til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen her.

§ 5 første ledd skal lyde:

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon, skal pensjonsplanen være utformet slik at den minst vil gi alderspensjon i samsvar med det minstekrav som følger av annet eller tredje ledd. § 4 *tredje* ledd gjelder tilsvarende for premiefritak under uførhet, men likevel slik at det kan benyttes samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon etter pensjonsordningen.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: OFA – 10/2013

MILJØMERKET
241 491